

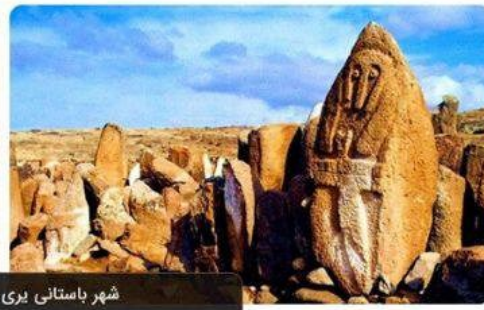
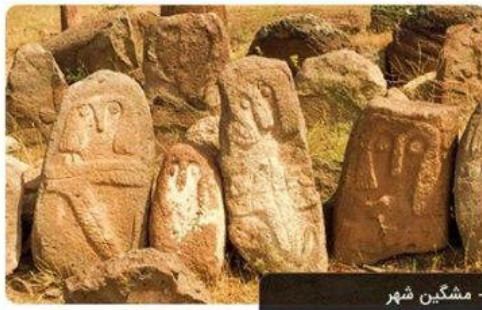

خداآفرین

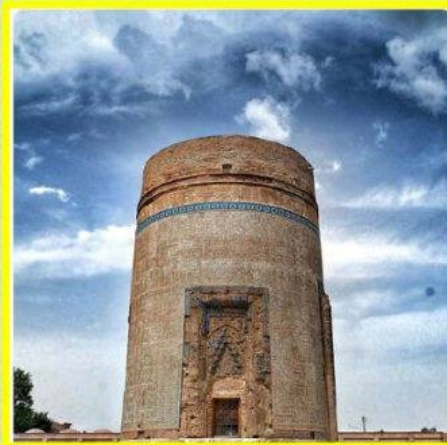
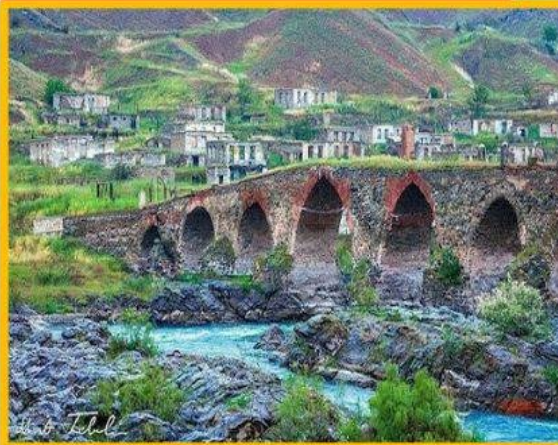
تورکجه - فارسی
فرهنگی، اجتماعی، علمی

بهمین ۱۴۰۳ - شمارگان مسلسل ۲۳۳ - سال ۲۱ - قیمت ۲۵۰۰۰۰ تومن

AZƏRBAYCAN TARİXİ

شهر باستانی یری - مشکین شهر

شماره مسلسل ۲۳۳ - سال ۱۴۰۳ بهمن ماه - ۱۱۴ صفحه

مدیر مسئول سردبیر و صاحب امتیاز:

دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

خبرنگاران: فرید ستاری فر

علی محمد نیا

تانای شرقی دره جک

زمینه مجله:

فرهنگی؛ مسایل اجتماعی؛ معلومات عمومی و طنز و سرگرمی سالم

روش مجله:

آموزشی؛ تحلیلی؛ خبری؛ اطلاع رسانی؛ پژوهشی

گستره توزیع: آذربایجانهای شرقی غربی؛ اردبیل؛ تهران

آدرس چاپخانه: تهران چهار راه خانقاه پاساژ گوهری نسب چاپ ارسباران/پ ۳

نشانی مجله تهران خیابان وصال شیرازی پلاک ۷ طبقه سوم واحد ۵

تلفن: ۰۹۱۹۲۲۸۱۹۱۶

نحوه ارسال مقاله:

تایپ شده بصورت word به ایمیل یا آدرس ماهنامه به زبانهای ترکی و فارسی

جهت معرفی آثار دو نسخه همراه با توضیح مناسب ارسال نمایید.

اشتراک ماهنامه: شش ماه ۱۰۰۰۰۰۰ تومان به شماره کارت بانک شهر

۷۰۰۷۸۶۴۷۹۳۸۹ به نام حسین شرقی دره جک واریز نمایید.

KHUDAFARIN

Cultural and scial mnthly magazin managing Directr

cncessiner and chief Editr: Dr. HOSSEIN

SHARGHIDAREHJAK (SOYTÜRK)

XUDAFƏRİN

Aylıq Elmi, İctimai, mədəni Dərgi

Təsisşçi və Baş Redaktor: Dr. HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK (SOYTÜRK)

Say 233 – il 22- ocaq-şubat 2025, Tehran

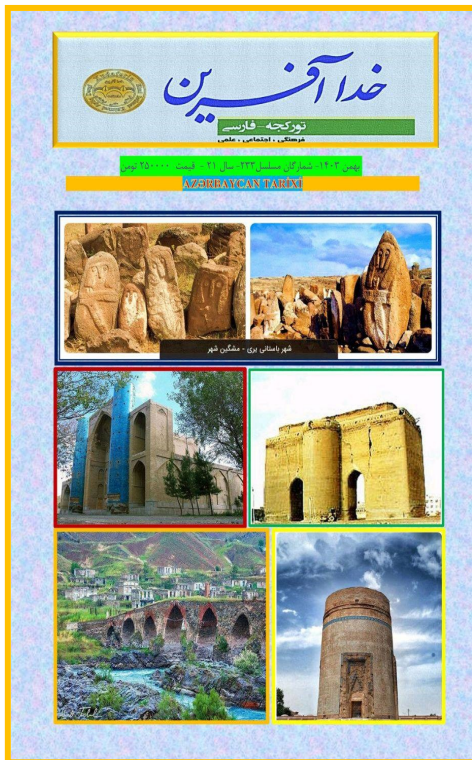
تیراژ: 1000

www.khudafarin.ir

Telegram: <https://t.me/xudaferindergisi>

khudafarin@yahoo.com

خداآفرین 233 xudafərin

ایچینده کیلر:

- ۲- کولتوروموزون سولماماسی اوچون ایللریمیزی قارالتدیقجا؛ ساچلاریمیزی آغارتدیق.
- ۴- سلسله گفتارهای ملی (تورکی) اسلامی
- ۲۹- بیر علاقهده آلجالدېلماق و اوندان نئجه قاچماق اولار.
- ۳۴- مروری بر تاریخ هنر عاشیقی
- ۴۱- آذربایجان دا قیش گون لرینده گنجه آیلنجه لری
- ۴۵- الله ین مینالامیش انوی (حکایه)
- ۵۰- زینب (حکایه)
- ۵۳- زامانی دییشدیره نلر
- ۵۴- کور
- ۵۸- "حمید واقفی" نین شعرلیری کوچه سینده بیر گزینتی
- ۵۸- شعریمیز - شاعیریمیز
- ۶۰- خاطره
- ۹۲- آنلاملار
- ۹۵- عراق تورکمن ادبیاتی
- ۹۷- تلغفرده و اطرافینده تپه لر و یایلالار
- ۱۰۱- حسین جاوید حاققیندا ییغجام بیلگی
- ۱۱۴- بیگینلرین آدلیم سؤزلری

کولتوروموزون سولماماسی اوچون ایللریمیزی قارالتدیقا ؛ ساچلاریمیزی آغار تدیق.

KÜLTÜRÜMÜZÜN SOLMAMASI UÇÜN İLLƏRİMİZİ QARALTDIQA ; SAÇLARIMIZI AĞARTDIQ.

SORUMLU MÜDÜR :

Dr. Hüseyn Şərqidərəcək (SOYTÜRK)
مدیر مسئول دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

یالینیز قالدیم. الیمی هر کیمه دوستجاسین
اوزاتدیم آرخادان وورولدوم. گوزو گوتورمه ین
چوخ اولدو. گوزومو اویماق ایسته ینلر
صبرسیزلیکله فورست قوللادیلار. غریجه سینه
چاره سیزلیکلری یاشادیم و میللتیمین احوالینا
چوخ گوز یاشلاری توکدوم. گئجه می گوندوزومه
قاتاراق چوخ زامان تک باشینا بو یوکو داشیدیم.

عایله یه اوزو کولگه لی قالدیم. اونلارین
حاقلارینی منیم ساندیغیم مدنیت خرجله دیم.
بعضا دوشونورم من نه قدر ظالمجه سینه اوز
حاققلاریمایا ضربه لر ائندیرمیشم. یاشادیغیم
توپلومدا یابانجی سانیدیم. اوزوموزونکولرین
گوزونده ایسه دوشمن کیمی آنیلدیم. آنجاق
باشیمی دیک توتاراق ایچیم دکی غرورو هیچ
واخت کیرلتمه دیم. بعضا حاققیدا چوخ یانلیش
قرارلار وئریلدی. حال بو کی او قرارلاری وئرلرین
مدنیت و اونون قورونماسینین نه اولدوغوندان
آنلایشی بئله یوخدور. اونلارین آلدیغی معاشا
قوللوق ائدیله. من ایسه آلمادیغیم معاش ایله
میللی وارلیق و کیملیمیزی قوروماغا چالیشدیم.

۳۰ ایلدیر دیلمیز و مدنیتیمیزین آیاقدایا
قالماسی اوچون مجادله ائدیرم. ۲۱ ایلدیر
خدافرین ژونالی بو آمال اوغروندا نشر
اولونور. باشیم چوخ دردله چکدی. ایستر
دوستلاردان یادا دوست اولمویان دیگرلریندن. هر
داشین آلتینا الیمی قویدوم بیر ایلان یوواسی ایله
قارشیلاندیم. چوخ سرت اوزلرله قارشیلاندیم.
حقیقت دن اوزاق اولان سورغولارا ایچیم قان
آغلایاراق جواب وئریدیم.

ربیبمین رحمتینه سیغیندیم. هئچ تاخت و تاجین
الله ین وئردی سئوگی دن اوستون گورمه دیم.
گنجلر معارف و مدنیت ایشی چوخ چتین ایش
دیر. معاصرلرین سنی تام باشا دوشمزلر. دورین
حاکیملری ایسه سنی سئومزلر. اونا گوره بو ایش
سئوگی ایشی دیر. بیزدن سونرا بو یولو داوام
ائتدیرن گوزل انسانلارا صبیرلی و توقع سیز
اولمالارینی توصیه ائدیرم.
پارا و پول آرزوسو اولانلار بو یولا گیرمه سین.
کیرالیق قلم لرده حقیقت دن دم وورماسینلار.
منیم دئدییم شرفلی و اوزگورجه سئوگی بخش
اادن بیر میسسیادیر.

هر زامان نه قدر چتین یولدا یورودویومون
فرقینده اولدوغومو بیلدیم. اونا گوره ازیمه یه
قارشی اراده م دن بیر سپر حوردوم. نفسیمه
یئنیک دوشمه دیم. ان یوخسول آنلاریمدا بئله
چوخ زنگین ایمیش کیمی داواندیم. دوست و
دوشمنه کج دوشونمک ایذنی وئرمه دیم. یوزلر
کتاب و مقاله لرله ایستر اولکه داخلی و اولکه
خارجینده منسوب اولدوغوم میللتین مغرور
شرفینی تبلیغ ائتدیم. هیچکس دن مادی و
معنوی دستک گودمه دیم و اوممادیم. اوز
گوجومه و درین و زنگین وارلیغیما آرخالاندیم.

چوخ تاسفلر ائتدیم. چونکی تره زیسی اییری
چوخ نانکورلر گوردوم. سیغیناجاغا یئر بولامادیغیم
زامان گوردویوم ایشین نه قدر اهمیتلی اولدوغونو
یئنی دن درک ائتدیم. حیاتی می گرام – گرام
یاشادیم آنجاق اوزومون قیزارتیسینین سارالماسینا
ایذین وئرمه دیم. بو گون ده باشی دیک و کونول
فراحلیغی ایله دئییرم . **تک باشینا باجاردیم.**
کیمسه نین دیکته سی اولمادیم. قورخمادیم
و همیشه دوغرو اولدوم. کیمسه دن یانیت و
قانیت بکله مه دیم. تورک اولاراق اونوروملا
یاشادیم و خالقیم خدمت ائدیم.

یاشادیغیم و گوردویوم بوتون بو ایشلرده
کیمسه نین ساغ اولونودا دویمادیم. هیچ بیر
فخری تشویقات دا آلمادیم. چونکی منیم
گوردویوم ایش تاریخین درینلیکلرین ده ساده و
مظلوم خالقیمین گولومسه ین دوقلارینا قوناراق
ابدیلشدی. حاکم سئومه دیم . اونلاردا منی
سئومه دی. تانرینین حاکمیتینه ایناندیم و اوجا

سلسله گفتارهای ملی (تورکی) اسلامی MİLLİ (TÜRK) İSLAMİ DİZİ ÇIXIŞLAR

دکتر عبدالغفار بدیع

Ph.d Abdoulgaffar badie

عرفان ملی (تورکی اسلامی) ۳۲

نماد گرگ در مفکوره تورکی برخی شاعران

۱

ما چرا می گوئیم عرفان ملی تورکان؟! زیرا عرفان برای ساختن، وسعت دادن، انکشاف، گشایش و فتح قلاع جهان درونی آدمیان است و عرفان ملی برای ساختن و انکشاف جامعه و اجتماع یک ملت است که شامل تمام انسانها با همه اقشار و طبقات می شود تا همه بتوانند به درمانگری معنوی خویشان نائل آیند مثلاً وقتی علم پزشکی پیشرفت کرد اکثریت جامعه بیماریهای سبک را خودشان درمان می کنند مگر اینکه خیلی حاد باشد. جامعه تورک بیشتر و بیشتر با توره، اخلاقیات و با عرفان اداره و مدیریت می شده است. پس عرفان، یکی از راهها و ابزارهای ساختن جامعه سالم است وقتی ملی می گوئیم در واقع نوعی دگرگونی مفهومی در مقابل عرفان دهقانی و سنتی و خانقاهی است. عرفان تورکی، شکل دهنده اومانیزم است که ریشه در شامانیزم، آئیمیزم، ناتورالیزم دارد. به تعبیر دوست عارف مسلک شمن گرا:

شامانیزم مثل حرف زدن جزء ذات انسان تورک است. یک دین و مشرب ذاتی است شاغول و منشور همه ادیان است. اگر صورتهای مختلف ادیان در دوران معاصر دچار بحران گردد وابستگی انسان به خیال و خلسه او را در تجربه شامانیزم تواناتر می کند. خلاقیت او را بازتر می کند زیرا شامانیزم اختراع بشر نیست احتیاج بشر است. شامانیزم تنظیم ذهن و روان است. سفر در خیالات شمنی و خلسه چون شوکی هم شمن را از نو بیدار می کند هم مخاطبانش را. تامغاهای شمنها و قامهای مرد و زن بعضاً به شصت هزار سال قبل برمی گردد. ۲۰ از کتاب قوردلارا ساری اثر دوست محقق کهریز میران فقراتی را می آوریم: تورک و دنیا شاعیرلرینین شئعیرینده قوردلار بیز بورادا گورکملی شاعیر لرله تانینمامیش شاعیرلرین شئعیرینه فرق قویمایاراق اورنک لر گوسته ره جه ییک: ۱.نجیب فاضیل قیسا کوره ک تورکیه): قوردلارا فلسفی باخیش وئریلیب (گنجه لر تورپاغا منیمله انمیش قاسیرغا منیمله قونموش دنیزه سانیرام وبالی آلیم گزینمیش چوروپهن آغاجدا، خسته بنیزده جنت، شوبهه، قورخو، منیم اثریم سنجاق قلبیمیزده گیزی دیر یثیریم بیر قور دام، کی سیزی هپ دیش دیش یثیریم و گزه ریم هر گون آلبیسه نیزده * ۲.ممد آراز آذربایجان -قوردلاری بیرلیگینی گوسته ریر: (قوردلار یاتیشارلار آغیز - آغیزا قوردلار بیر بیرینین گوزونده یاتار * ۳. سرگئی یسنین/روسیه: شئعیر قوردلارین ظولم قارشیندا دور دوقلارینی گؤسته ریر: (بولودلار گوگو قینجیقدير دینی اوچون قوردلار اولدوزلارا باخاراق اووولداییرلار * ۴. فاروق نافید چاملی بئل/تورکیه: قورد حثکایه سی سؤیله مک: (بیزدهن اول بورایا ائنهن اوچ دورد آرخاداش قور موشدولار توتوشان اوجاغا قارشی باغداش چاتیردایان چالیلار دورد جانا جان قاتیری کیمی، هایدود کیمی قورد ماسالی آنلادیری گوزلریمه چوکرکن آغیر یوخو سسلری چیچه کله پیر دوواری اوجاغین عکیس لری * ۵. بارکند بؤده ش اوغلو (Yarken Bodaşuli) قزاقستان شاعری Kesilip Qızdın Burımı, Uldın Sındı Qurıǵı. Sarqırıp. * Aqan Özender Qurdımǵa Sinip Qurıdı.

شدند یعنی، ۷۰ سال است اسرائیل به نیابت از غرب با جهان اسلام و تورک و عرب در جنگ است.

۲

این کاپیتالیسم است که جنگ طبقاتی را به جنگ فرقه ای تبدیل کرده است. کمترین دستاورد جنگ چه در شکست چه در پیروزی ما، احتکار و گرانی به نفع جهان کاپیتال است. جنگ خاورمیانه در نهایت به نفع ماسونهای صلیبی تمام خواهد شد. جهان کاپیتالیسم دارد پوست اندازی می کند و نظم جدیدی را شکل می دهد. این جنگ به نفع کاپیتالیسم به سرکردگی مسیحیت است و هدف تضعیف اسلام و تورکان است.

۳

در جنگ هوش مصنوعی، تکنولوژی و اقتصاد صنعتی ما در گود هستیم یا گودال. وقتی مواد خام خود را به کاپیتالیسم جهانی می فروشیم و توان تبدیل آنرا نداریم چطور می توانیم با آنان بجنگیم. به تجربه نظمهای نوینی در این ۱۵۰ سال اخیر توسط غرب انجام شده با شعارهای فریبنده ای چون تجدد، آزادی، دموکراسی و حقوق بشر و شعار همه ما انسانیم مانند مشروطه ماسونی صلیبی که منتهی به سقوط قاجار گردید. هزینه جنگ را طبقه ضعیف پرداخت می کند تاکنون سرمایه داران مسلمان و یهود نه تنها از خود هزینه نکرده اند بلکه سود و تجارتش را کرده اند. ملتی که فلسفه ملی نداشته باشد هر زمان آماده سواری دادن است.

۴

اگر فرض کنیم اردوگاه سوسیالیسم بر اردوگاه کاپیتالیسم پیروزی شد بی شک در آن اردوگاه نخستین قربانیان تورکان می شدند. فلسفه ملی، داشتن و باز نمودن مکتب تبریز اسلحه ای است که با تمام قدرت توان مقابله با فلسفه های بیگانه استحماری را دارد و مانع جذب و هضم در فلسفه و مکاتب بیگانه می شود. در گذشته جوانان ما کرورکرور در صف جذب و هضم شدن در مکاتب شیطانیه ماسونها بودند هنوز هم مع الاسف این یاریش ادامه دارد.

۵

کوچکترین تغییر در منطقه به قدرت گیری جریان ماسونی صلیبی طاغوتی شیطانیه ایرانی شهری

بهاءالدین قارا قوچ تورکیه دغوم ایلی ۱۹۳۰: آستاراخان
کوکلیر کیمی ایدی آلماتادا بوتون گئجه لر .دوشهن پنللیت
یئرده پارتلار آی ایشیغینا باخار کوچه لر بیر توپ بیاض
بولود دونوب دولاشیر گلیر رؤیاما قۇنار اطرافدا قورد
سورولری ،دولاشیر موسم قارقیش داغ داش قار *۷ .
پروین اعتصامی آذربایجان -قوردلاری قورخماز و غضب
لی گؤسته ریب : (سوز گؤنده ردی سوروده کی بیر کؤپگه
گئجه یاری قوردون بیر قوزو یؤللا سحر ،چاغی قوناغیم
وار حیرصله ندیرمه ،منی بیل کی ده لی سویم اوره گیم
قان و دیشلریم ایتی لی دیر *۸. بختیار واهابزاده
آذربایجان -قوردلاری قورخماز جسارتلی، هیچ بیر جانلی
وئجینه اولمایان حیوان کیمی گؤسته ربیدیر : (وای از
گونه، یاخشی پیسه ائل مالینی قوربان دئسه هورمه گینی
بیلمه دیسه ایت اوبایا قورد گتیرر *۹ .خوشکه ژیلا
حوسینی -بو شاعیره اورمودا کورد دیلینده چیخان
«سروه» درگی سینده «گرگ = قورد» آدلی بیر شعر
چاپ ائتدیر میشدیر بو شعرین ساده لیگینه باخمایارق
بعضی کاراکتری داشیدیغی اوچون بورادا گتیریریک :بیر
آج قوردام، قورد دو غرودان دا گوجلویه م داغلارین
دوشونجه لیلی حیوانلارین قورخمازی بوتون چوللر منیم
کی دیر و یؤللاردا ... شادلیقلا سرخوش یاشایارام سون
مقصدیم آزادلیق دیر بیر کیمسه نین آرتیغینی هیچ واخت
یئمه م یالنیز آیدین اینسانلار بیلر آدیمی *۱۰ .آلماس
ایلدیریم :آذربایجانین ۲۰جی یوز ایلیکده سوئت دؤرونده
کی ملی شاعیری آلماس ایلدیریم حسرتله بوز قوردو
چاغیریر چونکو وطنین داردا اولماغی اونون اوره گینی
سیخیر :هارداسان ائی خلاص کار بوز قوردوم چیخ یولوما
هارداسان ائی تئیمورون قدرتی گل قولوما

مکتب ملی (تبریز مکتبی، میلی مکتب) ۳۵ آعلان

گونش بایراقی واکسیلی باشماق

دکتر عبدالغفار بدیع Ph.d Abdoulgaffar badie

۱

جنگ وقتی طولانی شود تبدیل به تجارت گردد؛
آذربایجان در جنگ ۴۴ روزه قره باغ مانع از تبدیل جنگ
به تجارت شد. غرب و مسیحیت، پشت اسرائیل پنهان
شده است اگر اسرائیل نبود جهان عرب و تورک و به تبع
جهان اسلام بی شک مستقیماً با غرب وارد جنگ می

هویتی نخواهیم داشت، در زمان شعوبیه نئومدرن و پسامدرن با تکیه به فتنه مشروطه ستارخانی با تخریب قاجار طوری جانداختند که گویا تورکان قادر به حکومت کردن نیستند و متاسفانه در این صدسال خود تورکان هم فتنه مشروطه را انقلاب مترقی پنداشتند و متقاعدشدند که امپراطوری تورکان خائن بودند لذا خود را از اداره سیاسی کشور کنار کشیدند. ما به پروسه عبور از روشنفکر به متفکر (دوشونر) حاجت داریم.

زبان و ادبیات ملی (تورکی اسلامی) ۳۰ شرح غزل

۴۵ از دیوان حکیم فضولی و شعری از صمد

وورغون دکتر عبدالغفار بدیع Ph.d

Abdoulgaffar badie

۱

شعری از صمد وورغون:

ائیلیندن-گونوندن آیریلان کؤنول،

آرا-بیر واخت تاپیب آغلا سین گرک!

عزیز کیمسه لری قیر بلمیش کیمی،

یاس توتوب قارالار باغلا سین گرک؛

دئمیرم اینجیدیب اوزسون اؤزونو،

ال اوزوب دونیادان یومسون گؤزونو .

نه قدر اولسا دا وطن سؤزونو،

دویسون اوره یینده، آنلا سین گرک!

منجرخواهدشد. اینان در جعل، استاد تمام عیار هستند
حتا با یراق آصلان گونش (پرچم شیر و خورشید) این پرچم
یک پرچم تورکی اسلامی بود این بیرق بیش از هزار سال
بود که در دست سربازان و مسلمان تورک، مقابل قشون
تورکان مسلمان بود. این ماسونها بودند که بیرق را به
شعوبیه نئومدرن (ایران شهریه و پان ایرانیستها) تحویل
دادند بیرقی که نماد هویت تورکان بود بیرق آصلان
گونش نماد تاریخی و کولتور و فلسفه و عرفان و مکتب و
از همه مهمتر نماد مبارزه ملت تورک در مقابل اندیشه
های شیطانی صلیبی بود و با این کار ملت تورک را دچار
یاس و نسیان نمودند و تمام راههای مبارزه را بستند.
اینک ما تورکان که هستیم چه هستیم؟ کجا قرار داریم؟
چه می خواهیم؟ از که می خواهیم؟!.

۶

دولت عثمانی و قاجار حکومت های سنتی اسلامی فاقد
فلسفه ملی بودند که به سهولت در مقابل غرب شکست
خوردند زیرا انسان مسلمان مانند انسان مسیحی، فلسفی
نبود عالم را از چشم علل و معالیل نمی دید از چشم
تقدیر و تسلیم می نگریست و صنعتی هم نشده
بود بلا تکلیف و سرگردان بود با شروع نظام سرمایه داری
صنعتی کاملاً منگ بود اصلاً نمی توانست تفاوت نظام
فتودالی را با سرمایه داری تشخیص بدهد و از قافله عقب
مانده بود و روشنفکران هم برای وابستگی به غرب سر و
دست می شکستند و می شکنند نیروهای وابسته که
مصرف اندیشه و کالای غرب را تجدد می دانستند ۷۰
روشنفکران قلابی، کراوات را سمبل تجدد می دانستند
حالیا که کفش تبریز خیلی پیشتر از کراوات ماسونها نماد
تجدد بود یعنی کفش تبریز نماد دیپلمات بود حتا پدران
و پدر بزرگان ما در جاده های خاکی بدون آسفالت بدون
واکس با این کفشها راه نمی افتادند. کفشهای واکس زده
هم نماد تجدد بودند هم نظافت و نظم .

۸

احمقانه ترین اندیشه ای که در ذهنیت روشنفکرهای
تورک جا انداخته شده این است که گویا تورکان بر علیه
حاکمیت خودی قاجار به نام مشروطه قیام و شورش و یا
به اصطلاح انقلاب کرده اند تا ما این اندیشه و ذهنیت
غلط و ترسه دوشونجه را یدک می کشیم هیچ تحلیل و
درک واقعی از یک انقلاب ملی فلسفی مکتبی

۷. لوح خاطر صورت جانانه قیل آئینه دار آنی یاد ائت هر نه کی یادین دادیر آنی اونوت صفحه دلت را آئینه صورت جانان قرار بده و جانان را در خاطر جای ده و چیزهایی که تا حال در خاطر مشغول آنها بودی فراموش کن.

۸. ای فضولی چک ملامت رهگذاریندان قدم لحظه لحظه چکدیگین بیهوده افغانی اونوت ای فضولی از مسیر ملامت رهگذاران خود را به کناری بکش و تاکنون لحظاتی که بیهوده و از روی هوس ناله و افغان کرده ای فراموش کن. منظور از ملامت همان تحقیر مردم است که عشق جوانان را گناه می شمردند نه فرقه ملامتیه که ملالت مردم را یکی از طرق سیر و سلوک می دانستند.

فلسفه ملّی (تورکی اسلامی) (۷۹) شیخ اشراق، شهاب الدین زنجانی سهره وردی فیلسوف ملّی آذربایجان) نظری و گذری بر آثار دکتر عبدالغفار بدیع
Ph.d Abdoulgaffar badie

گوژدن - گوژه کورپو سالماق نر ایشدی
باخیشلارین مئیلینی تئز دییشدی
تزه آددیم اوژو تزه دؤیوشدو،
آلدات منی، اونوت منی، آت (ممدآراز)

۱. فیلسوف ملّی آذربایجان؛ شیخ شهاب الدین سهره وردی، مشاور طراز اوّل ملک ظاهر ایوبی بود. چیرگی سهره وردی بر دانش و حکمت، حمل مفکوره تورکی شمئی، توانایی او در حلّ مسائل مختلف و تسلّط او به اسرار و علوم غریبه، سبب حسادت دیگر علماء نسبت به او می شد. به گفته عماداصفهانی، در مجلس مناظره ای که برای سهره وردی آماده کردند، در مورد اراده خداوند از او

بیر شیکسته نئی ام، بیر قیریق کامان،
گوژمه دیم بیر بلا حسرتدن یامان
وورغون، ائل لر دئییب آغلار هر زامان،
اونون قایداسیدیر، آغلا سین گرک!

۲

شرح غزل ۴۵ از دیوان حکیم فضولی ۱: بحر عشقه دوشدون ای دل ذوق دونیایی اونوت بالغ اولدون گل رحمدن ایچدیگین قانی اونوت ای دل اگر عاشق شدی علاقه و تعلق به دنیا را فراموش کن زیرا عشق، تو را به بلوغ رساند پس بیا خونی را که در زمان جنین بودن در شکم مادر از رحم مادر خوردی فراموش کن .

۲. وئردی رحلتدن خبر موی سفید و روی زرد چهره خندانی و زلف پریشانی اونوت زمانی که موی سرت، سفید و رنگ رویت، زرد شد تو دیگر پیر گشته ای و همگی به تو خبرمی دهند که دیگر روی خندان معشوق و زلف پریشان او را باید ترک کنی .

۳. چک ندامتدن گوژه دود آهین تۆک قانلی یاش سرو نازی ترک توت گلبرگ خندانی اونوت از روی پشیمانی از کارهایی که تا حال کرده ای دود آهت را به آسمان برسان و خون گریه کن و سرو ناز و گلبرگ خندان را به بوته فراموشی سپار .

۴. گوژ غنیمت فقر ملکونده گدالیق شیوه سین اعتبار منصب درگاه سلطانی اونوت در مملکت فقر (احساس عدم در برابر ربّ) راه و روش گدایی را برای خود یک غنیمت و نعمت بشمار و اعتبار مقام و منصب دربار پادشاهی را ترک کن .

۵. چکمه عالم قیدینی ای سربلند فقر اولان سلطنت تختینه ائردین بند و زندانی اونوت ای که در مقام فقر خود را سربلند می دانی قید و زنجیر جهان را از گردن خود دورکن و این را بدان که با انتخاب فقر و گدایی به تخت سلطنت تکیه کردی و ثروت و مقام دنیوی را که بند و زندان است فراموش کن .

۶. معصیت دئرسن یئتر تکرار قیل دؤندرورق اوزگه حرفین مشقین ائت اولکی عنوانی اونوت اگر تا حال گناه انجام داده ای کافی است تکرار آن ورق کتاب را برگردانی و مشقی دیگر از سخن را مورد نظر قراربدهی عنوان اول که جوانی و هوس را در سرداشتی ترک کن

کلمات با جماعت پیران در خانقاه پدر که ۶۵۴ ه. ق تمام می شود.

۲. رساله عشق: از داستان آدم و خلقت وی یعقوب و یوسف و زلیخا و ناقه صالح سخن می گوید ۳. عقل سرخ: با مالکیت و ملک بودن ربّ آغاز می شود و موکلان آدمی، گوهر شب افروز، کوه قاف، روشنی کوه قاف از درخت طوبی است. گفت و گوی شیخ با پیر راجع به درخت طوبی: پس پیر را گفتم درخت طوبی چه چیز است و کجا باشد؟ گفت: درختی عظیم است هر کس که بهشتی بود چون به بهشت رود آن درخت را در بهشت ببیند و در میان این یازده کوه که شرح دادیم کوهیست او در آن کوهست و میوه ها و ... سیمرغ، پیر زره باف، ۴. روزی با جماعت صوفیان: هر شیخی راجع به پیر خود در خانقاهی حرف می زد و گفت و گوی من با پیر خویش راجع به فلک و... است ۵. صفیر سیمرغ: کوه قاف و سیمرغ و غذای وی آتش، فصول مختلف، راجع به سکینه، تصوف، اوله الله و آخره لا نهاییه له، ۶. رساله فی حاله الطفولیه: صوفیان بعد سماع آب می خوردند اگر نخوردند و آب بر وی نزنند بسوزند در شرح احوال پاره ای از صوفیان ۷. لغت موران: گفت و گوی یک مور متصوّف که هر چیزی به اصلی که دارد بر می گردد:

"کلّ شی یرجع الی اصله" هر چه به ظلمت محض کشد اصلش هم از آن است و در طرف نور الهیت این قضیه نور علی نور یهدی الله لنوره من یشاء و یضرب الله الامثال للناس. گفت و گوی سلیمان با عندلیب ۸. رساله العشق: اولین رساله وی بوده داستان حضرت آدم و یوسف و زلیخا و ناقه صالح و... به طرزی زیبا در این رساله آورده شده است.

۵. در هیچ از رسائل نامی از حکمت خسروانی و ایرانی و آریایی و زرتشتی و... نیامده است از جعلیات شعوبیه درباره سهره وردی است. تمام محتوای رسائل، از سفر خیال شمنی وی و از مفکوره تورکی، قرآنی و اسلامی وی منبعث می گردد. پرواز خیال برای سفرهای روحانی و معنوی که منجر به نگارش رسائل فوق گردیده تنها و تنها می تواند از خیالات یک شمن و گرایش شمنی بجوشد و بترآود....

پرسیده شد: «آیا خداوند قادر است بعد از رسول خاتم، پیامبر دیگری برگزیند؟ سهره وردی در پاسخ گفت: «خداوند قادر مطلق است و قدرت او حدّ و شرط نمی پذیرد». پاسخی که هر حکیم و عارف اشعری اندیشی بدان اینگونه پاسخ دهد. زیرا از منظر اشاعره خداوند قدرت لایقف دارد اما معتزلیان قدرت خداوند را با عدالتش محدود می کنند. هر چه آن خسرو کند شیرین بود* چون درخت تین که جمله تین بود سخن ملّای تورک بلخی رومی درباره اشعریان است. باری دو تن از فقهای وقت، پاسخ او را کفر و سندی بر الحاد او دانستند و او را به زندان افکندند.

۲. فیلسوف ملّی آذربایجان، علاوه بر حکمه الاشراق که متن متین وی در فلسفه تورکی اسلامی است آثار دیگری نیز دارد پاره ای از رساله های وی فلسفی است از آن جمله، رساله الطیر ابن سینا را ترجمه کرده است و یا بر اشارات و تنبیهات وی شرحی نوشته است و یا فصوص فارابی را شرح داده است و یا بر پاره ای آیات قرآن شرح نوشته است. پاره ای از رساله های وی خیالین و نمادین است.

۳. سهره وردی وجود را امری اعتباری و عقلی می داند و ماهیت را که اصل است ۴ قسم می داند: نور است یا ظلمت/ هر یک از این دو جوهر است یا عرض. نور جوهری است شامل نفوس و عقول. نور مراتبی دارد بالاترین مرتبه آن نور الانوار است که نامهایی دیگر چون نور مقدّس، نوراعلی، نوراعظم، نورمحیط دارد. نور الانوار، خالق عالم و مبدا کلّ است از آن نور تنها یک نور پدید آمده و آن نوراقرب است که از آن نور، نورهای دیگر یعنی، افلاک پدیدآمده تا نور نهم و آن زمین است نور زمین در قلب و مغز انسان پرتوافکن است.

۴. من توفیق داشتم همه رسائل شیخ اشراق را بخوانم اخیرا دوستی فاضل می گفت در زنجان تمام رسائل به تورکی ترجمه گشته است و در آستانه اخذ مجوز و نشر است. بی صبرانه ارباب معرفت نشر چنین آثار فاخری را در انتظارند: رسائل خیالین شیخ شهاب الدین عبارتند از: ۱. آواز پر جبریل: شرح دو پر جبریل است یکی راست و آن نور محض است و دیگری پر چپ و آن تاریکی محض است. یگ گفت و گوی خیالین راجع به جبریل و مصعد

اؤیدولموش ص ۵۹۹ خیرخواه آدمالاردان خیرخواهلیق گلر
یئمک، ایچمک گئییم و مینیک خصوصوندا (۲۴۳۹) از
دست خیرخواهان در خوردن و نوشیدن و پوشیدن
نکوکاری برآید. عملی یاخشی اولان سؤزونو اؤلچوب -
بیچیپ سؤیلر سؤزونو اؤلچوب - بیچه نین ایشی چوخ
تمیز اولار (۲۴۴۰) خوب کردار همواره سخن خود اندازه
گیرد و بیازماید و سپس سخن گوید اندازه نگهدار در
گفتار با نزاکت باشد. گوزو توخ آبییری نزاکتلی اولمالیدیر
ذکالی و مین جور بیلگه صاحب اولمالیدیر (۲۴۴۱) چشم
سیر و آبرومند، با نزاکت و باهوش و صاحب هزار فن باید
باشد. گوزو توخ ادام وظیفه باشیندا رشوت الماز حاجب
رشوت، السا بیگ گولونچ وضعیتت قالار (۲۴۴۲) چنین آدم
چشم سیری رشوت نگیرد چون حاجب رشوه گیرد بیگ
به تمسخر گرفته شود. یولونا دوشن ایشی رشوت پوزار
رشوت بیشمیش ایشی چیی ائده ر (۲۴۴۳) کار بسامان را
رشوت خراب و کار پخته را خام سازد. حاجیب، آبییری
تمیز نزاکتلی اولسا اوندان ایشده و سوزده خیر
گلر (۲۴۴۴) حاجب که آبرودار و بنزاکت باشد از کار و
سخن او خیر برآید. حیالی آدم پیس ایش توتماز
یارارسیزا یاخینلاشماز، قابالیق ائتمز (۲۴۴۵) آدم باحیا کار
بد نکند به افراد بیفایده نزدیک نشود و پرروی نکند.
نزاکتلی آدم سعادتی هضم ائده ر، نزاکتلی آدم ثروته لایق
دیر (۲۴۴۶) فرد با نزاکت خوشبختی را هضم کند و لایق
ثروت باشد. انسان ذکالی، اولسا ثروته محتاج قالماز
بیلکلی، اولسا ایشینده هیچ وقت یانیلماز (۲۴۴۷) انسانی
باهوش باشد نیازمند ثروت نباشد دانا باشد هرگز در کار
اشتباه نکند. بیلکلی و بؤیوک آدم چوخ گؤزه ل سؤیله
میش قسمتینه ان چوخ قووشان بیلکلی آدمادیر (۲۴۴۸)
آدم دانا و بزرگی سخن زیبایي گفته است. این آدم
داناست که قسمتش را خود تعیین کند. بیگلرین ایشینی
گؤرمه گه بیلکلی آدم گره کدیر، بیلکسیز آدم هئچ بیر
شئیه پاراماز (۲۴۴۹) برای انجام امور بیگها فردی دانا
نیازاست آدم نادان به هیچ کاری نباید.

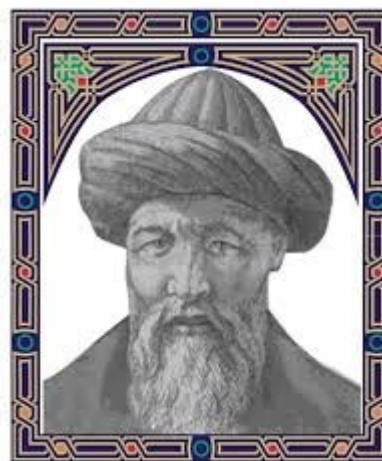
فقره هایی از کتاب قوتادغو بیلک (علم سعادت) تورکان
را آوردیم همان گونه که دیدید این کتاب هزار سال پیش
حتا پیش از کیمیای سعادت غزالی و سیاست نامه خواجه
نظام الملک از یک نظم اخلاقی و سامان حقوقی سخن می
راند. حقیقتا این همه تکیه و تاکید بر دانایی و کسب

حکمت ملی (تورکی اسلامی) ۲۸

قوتادغو بیلک (حکمت نامه تورکان) ۲۷ در بیان

اندیشه خیرخواهی در حکمرانی تورکانه

دکتر عبدالغفار بدیع Ph.d Abdoulgaffar badie

۱ حکمت تورکی isdädiğini söyləyən, isdəmədiğini eşidir.
میراند، (سخن) ناخواسته خواهد شنید.

از ج نخست قوتادغو بیلک ص ۵۹۷ و ۵۹۹ و ابیات
۳۴۴۹ تا ۳۴۳۵ اثر دکتر کریمی باغبان راجع به اندیشه
خیرخواهی در حکمرانی تورکانه پاره هایی را با شما
گرامیگان در میان می گذاریم :گفت و گوی
اؤیدولموش (سمبل عقل و آگاهی) با ائلیک (سلطان،
سمبل توره و عدالت (ص ۵۹۷ الف) اؤیدولموش ائلیکه اولو
خاص حاجیبین نئجه انسان اولماسینی بیان ائدیر
اؤیدولموش سوزه باشلایب آجدی دیلینی ائلیک شاد-
خرم مین یاشاسین (۲۴۳۵) اؤیدولموش زبان گشود و
سخن آغاز کرد ائلیک شاد و خرم بادا!! اولوخاص حاجب
،اعتبارلی، دوزگون، دوغروجول، اوسته لیک یاخشی و
دینی بوتوو شخص اولمالیدیر (۲۴۳۶) خاص حاجب باید
فردی ،معتبر درستکار صادق و بیش از همه خوب و
دیندار باشد اصلی-سویو گره ک تر-تمیز اولسون کی
خلقه گونش و آی کیمی دوغسون (۲۴۳۷) اصل و نجابتش
تمیز باشد تا برای مردم چون آفتاب و ماه طلوع کند
سویلو آدمالار خیرخواه اولورلار خیرخواه خلقه یاخشیلیق
ایستر (۲۴۳۸) افراد نجیب و اصیل خیرخواه می شوند
خیرخواهان خوبی مردم را خواهند ب. (پرسش ائلیک از

تمام ایران برای ما و ما برای ایران هستیم. جای ظالم و مظلوم، شاکي و متشاکی پاک عوض شده قلب واقعیت و جعل حقیقتی رخ داده تجزیه طلبان واقعی این کشور اقلیت طرفدار اندیشه شیطانی طاغوتی وابسته ایرانشهری و پان ایرانیستی هستند که ضدیت با تورک و عرب و اسلام را به بهانه ایران پیش می برند. ما را چه زبید با ننگ و انگ تجزیه؟! ما در جرگه ترکیب طلبان خاک بر خاک و خشت بر خشت معماری این دیار افزوده ایم. پل خواجه و منارجنبان و پل الله وردی خان و کاخ گلستان و ارک و مسجد کبود و ... شاهدان زنده بر معماری و مهارت حکمرانی تورکانه هستند. بندرعباس با رشادت شاه عباس در بیرون کردن پرتغالیها بندرعباس مانده هنوز هم بهترین معماریها را تورکان در این جغرافیا خلق کرده اند ما تاریخ را خلق کردیم ولی شمایان نوشتید آنها به جعل و تحریف. غافل از این که تاریخ جهان بدون تورکان قابل خوانش نیست. چه رسد به تاریخ ایران. چقدر در کتب درسی تحریفات نمودید که الان دانش آموزی بدان رغبت ندارد.

۳

قاجار را مرتجع و مستبد نشان دادید حالیا که اینان ورود آرام مملکت دهقانی را به کشور مدرن فراهم می کردند با آغوشی باز به سراغ مدرنیته رفتند فرمان دارالشوری و مشروطه را اینان امضا نمودند تکیه دولت و تفکیک قدرت داشتند دارالفنون را تاسیس کردند قهرمان مشروطه که محمدعلی شاه قاجار تبریزی بود به جعل و عمد وارونه نمایانید. مشروطه قلابی ماسونی صلیبی را به نام تجدد بر پیکره ما وارد کردید و ما را از پروسه مشروطه حقیقی که شاهان قاجار به درایت طی می نمودند باز داشتید همه آن عظمت را به استبل داری دادید که همه چیز را نابود کرد.

۴

ما فیلسوفان ملی چون فارابی و ابن سینا و ابوریحان و شیخ شهاب الدین سهره وردی و حکیمان ملی چون یوسف خراسانی عارفان ملی چون مولانا و شمس تبریزی داشتیم که به جعل و غصب اینان را ایرانشهری پندارید شما به مدد غرب و کانون شعوبی آن غاصبان حاکمیت قاجار شدید. دست ماسونها را در این کشور باز کردید. تمام مسبب الاسباب بحراناها و جنگها و فقرها و کینه ها و ... در

فضیلت در این کتاب در قالب توره حیرت انگیز است. قوتادغو بیلک، اندیشه های خیرخواهانه را در انسانهای خوب و نجیب و دانا جست و جو می کند و اجازه حکمرانی و دیوان سالاری را به آنان می دهد هر کسی را حکمرانی نشاید کسی که خیر کسی را بخواهد یک حکمرانی ایده آل و فاضله را بسازد کسی که خیر کسی را نخواهد چگونه می تواند یک حکمرانی عادلانه و اخلاقی را اجرا کند؟! انسانهای خیرخواه و باحیا و بانجیب و آبرودار چون فکر بد نکنند کار بد نیز نکنند چون کار بد نکنند حکمرانی بد نیز نکنند.

سیاست ورزی ملی (تورکانه) ۵

تجزیه طلبی و اقلیت

دکتر عبدالغفار بدیع

Ph.d Abdoulgaffar badie

ومن آیاته خلق السموات و الارض و اختلاف السنکم و الوانکم... (روم ۲۲)

۱

ما هویت طلبان تورک مسلمان عدالت خواه آذربایجانی، خراسانی، تورکمن، قشقایی و ... که به ایرانی بودنمان می بالیم و در ذره ذره خاکش شیهه اسبان پدران و حسرت مادرانمان را که از جان خویش گذشتند تا ایران وطن گردد به عیان می شنویم. ما تجزیه طلب، جاسوس میت یا آذربایجان نیستیم اینها القاب نخ نمای تاریخ گذشته اند. من خودم وقتی در دفاع از این خاک ۳ برمی داشتم ۳ از من بزرگتر بود. تجزیه طلبی از آن اقلیتهاست یک جمعیت بالای ۴۰ میلیون که برای این جغرافیا از پیش از اسلام چون اشکانیان و ... پس از اسلام چون غزنویان، خوارزمشاهیان، سلجوقیان، قره قویونها، آق قویونها، صفویان، افشار، قاجار و ... لشکر عاشورا، باکریها و تجلایی ها و ... خون داده و جغرافیای ایران عزیز را با خون خویش وطن نموده اند تا تمام ملل ایرانی (تورک، عرب و فارس) با تسامح و تساهل و تدبیرقا در ایران کثیراللسنه و کثیرالمدنیه در کنار هم زندگی کنند و به زبان و دین هم حرمت و احترام نهند چنین القابی لایتجسبک است.

۲

فلسفه مَلّی (تورکی اسلامی) ۸۰

سهره وردی و نور و آفتاب

فیلسوف مَلّی آذربایجان

دکتر عبدالغفار بدیع

Ph.d Abdoulgaffar badie

۱

الحُبُّ هو أن أحَبَّك ألف مرّة و في كلّ مرّة أشعر إني
أحَبَّك لأوّل مرّة.

نزار قبانی

عشق یانی:

مین یول سئوم سنی

آنجا هر یول

ایلک دفعه سئودییم کیمی حیسّ ائدم

۲

«فیلسوف مَلّی آذربایجان، آنتولوژی خود را نور نام نهاده نور یعنی، وجود و «نورالانوار» یعنی، واجب الوجود و خداوند. همان حقیقت الهی که درجه روشنی آن چشم را کور می‌کند. «نورالانوار» یا «نورمطلق» همان وجود مطلق است و تمام موجودات، وجود خود را از این منبع کسب کرده‌اند و جهان هستی چیزی جز مراتب و درجات گوناگون روشنایی و تاریکی نیست. سلسله مراتب موجودات بستگی به درجه نزدیکی آنها با «نورالانوار» دارد، یعنی به میزان درجه «اشراق» و نوری که از نورالانوار به آنها می‌رسد. این استخدام مفهومی از نور در دستگاه فکری سهره وردی بمثابة فیلسوف تورک مسلمان منبعث از دو منبع است:

۱. نگاه تورکان باستان و شمنها به نور و آفتاب

۲. نگاه قرآن به نور.

۳

«فیلسوفان بحث را با وجود و عدم و موجود و ... شروع می‌کنند حتا برای خداوند از تعبیر واجب الوجود استفاده می‌کنند برای دیگر موجودات از ممکن الوجود یعنی خداوند وجودش واجب و ضروری است نمی‌شد که وجود نداشته باشد. مگر قرآن خدا را نور نمی‌داندست اصولا در قرآن بجای وجود از کلمه نور برای خداوند استفاده شده است:

این دیار این اندیشه تبعیض افکن غیرعادلانه و ظالمانه ایرانشهری و پان ایرانیستی است من نمی‌دانم چرا شما به خاطر این اندیشه ضدانسانی و اسلامی در محضر قانون مجازات نمی‌شوید اما مثل آب خوردن تورکان را به مسلخ پانتورکی و تجزیه طلبی برده و احکامی دلخواه بر قامتشان می‌دوزید شما بر ضد قران و سنت خدا که اختلاف السنه را آیت خدا می‌داند عمل کردید. طالبان هم در افغانستان چنین نمی‌کند. تمام زبانها و فرهنگها را در ذیل و ظلّ زبان دری درمی‌آورید زبانی که نیک می‌دانید از حیث تولید واژگان عقیم بوده و قدرت حمل حکمت و عرفان و فلسفه و اخلاق و دین را ندارد. اسلام را عاری از اخلاق و فلسفه را تهی از تفکر و عرفان را برهنه از تعالی نفس نمودید.

۵

«گستاخی را برخی از این تنگ چشمان و تنگ دلان بدانجا رسانده‌اند که مهمانداری در هواپیمایی آتا اگر به تورکی خوش آمد گوید تجزیه طلب است و دریغ و درد بر عقب نشینی دست اندرکاران هواپیمایی آتا که از فقر فلسفه و حکمت مَلّی و فقر اعتماد به نفس و جهل به وارلیق و تاریخ خود چنین موضع عجولانه ای را گرفتند. عدالت و اسلام اقتضای کند زبان تورکی هم به خاطر تعداد متکلمانش زبان رسمی ایران عزیز گردد. اگر ما تورک را با واو می‌نویسیم به خاطر عدم قابلیت زبان دری است که با تُرک یا با تُرک اشتباه گرفته نشود وگرنه واو را چه یارای تجزیه طلبی .

حسن ختام سخن با مولانا جلال الدین در خطاب به ایرانشهریان و پان ایرانیستهای تجزیه طلب:

چون تو خفاشان بسی بینند خواب

که جهان ماند یتیم از آفتاب

خیلی از فرهنگها آفتاب مذکر تمثیل شده اما در اسطوره تورکان موث است آن هم در آسمان هفتم در باور تورکان آفتاب نماد حرارت، دولت، نور و فراوانی است در قوتادغو بیلک نخستین شخصیت گوندوغدو است که نماد عدالت و توره است. آفتاب تمثیلگر حرارت ماه تمثیلگر برودت است. در اسطوره اورال باتور الهه آسمان سامراو دو زن است یکی کویاش انا و دیگری آی انا است. با گون خان یکی نیست. در تنگریسم تورکان آلتای، گون انا با خورشید در رفیعترین طبقه آسمان یعنی، هفتم نشسته و موجودی قوتسال است. در این مفکوره گون انا نخستین مادر انسانها و آی ده ده نخستین پدر انسانهاست. نظر ضیاء گوک آلپ هم همین است که در باور تورکان باستان، خاقان و خاتون فرزندان آسمان و زمین بودند گونش انا و آی آتا سمبل آنان بر فراز آسمان هستند تمثیلگر خاقان، آی آتا در طبقه ششم و تمثیلگر خاتون، گون انا کمی بالاتر در طبقه هفتم آسمان قرار دارد نگاه متعالی تورکان به زن و جنسیت موث را در این اسطوره ها می توان یافت. خورشید سمبل جنوب و ماه سمبل شمال است. نگرشی اسطوره ای تورکان باستان به آفتاب و ماه و ستاره ها بر زندگی امروزین آنان نیز تاثیر گذاشته است. "هونها" و یا چنگیزخان به هنگامی که می خواستند، کاری را آغازکنند، به موقعیت خورشید و ماه نگاه می کردند و به هنگامی که می خواستند تصمیم مهمی بگیرند، با تفسیر موقعیت ستاره ها تصمیم می گرفتند. در آنا تولی و آذربایجان تانری، خورشید را زن و ماه را مرد آفریده است.

اللّٰهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكَاهٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارُ نُورٍ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ... (۳۵/نور)

خدا نور آسمانها و زمین است ...

این نوع نگاه را در کثیری از حکیمان تورک مسلمان می توان یافت از جمله نگاه ملای تورک رومی به آفتاب نیز از مفکوره تورکی و قرآنی وی می جوشد تنها به آفتاب بسنده نمی کند گاهی از آفتاب آفتاب حرف می زند وقتی از آفتاب حرف می زند مقصد و منظر شمس الدین تبریزی است که ارتباط شمس با شمن با آفتاب حیرت انگیز است. آفتاب نور دارد و احیاگر، روشنی بخش و ظلمت شکن است. آفتاب آفتاب نزد مولانا الله است که نور السموات و الارض است و تمام نورها بازتابی از او و هو است. آفتاب خودش دلیل است و حاجت به دلیل ندارد:

آفتاب آمد دلیل آفتاب

گر دلیلت باید از وی رو متاب

انبیاء و اولیاء نمادهایی از آفتابند. آدمیان در سایه آفتاب می زیند چون تابش آفتاب بر دیوار. آفتاب سخاوتمندانه بر همه می تابد اما خیلی نباید به او نزدیک شد چون می سوزاند خیلی نباید از وی دور شد چون منجمد گرداند :

آفتابی کز وی این عالم فروخت

اندکی گر بیش تابد جمله سوخت

آفتاب نماد عشق است می تواند همه را پاک کند.

هر که را جامه ز عشقی چاک شد

او ز حرص و جمله عیبی پاک شد

چقدر آدمی باید فرخنده باشد که رویایی بیند که خورشید از دهانش بیرون می آید:

گفت چون باشد خود آن شوریده خواب

که در آید در دهانش آفتاب

۴

الهه آفتاب در اسطوره تورکان کویاش نام دارد که با نامهای کویاش آنا، گون آنا، گونش انا شناخته می شود. در

۲

از اواخر قرن ۱۸ با اصلاحات در اندیشه اسلامی شروع شد و کم و کم به اصلاحات در فرهنگ و تعلیم و تعلّم روی آوردند و سرانجام در اوایل قرن ۲۰ به حوزه سیاست ورود کردند که نماینده و نمایاننده جریان نخستین اصلاحگری اسلامی تورکان تاتار عبدالنصیر کورساوی بود که قدری از وی در مقالات پیشین سخن رانیدیم او از تفسیر خلّاقانه از قرآن و پویایی اعتقادات اسلامی جانبداری می کرد. تلاشهای وی در جنبش جدیدیون بی تاثیر نبود هر چند محافظه کاران او را به سبب عقایدش انکار می کردند مع الوصف وی یکی از مهم ترین مراجع (Maraş, pp.51-53; çağla, pp. 31-32; TDVIA, vol. XXVI, p. 447; Hasanov, p.311 Rorliç, p. 49.)

۳

یکی از اصلاح طلبان اسلامی تورک تاتار که از کورساوی متأثر بود شهاب الدین مرجانی است. پس از مرجانی، متفکران عظیم اعظمی از اصلاحگران تورکان تاتار پیشه وی را پیش گرفتند و نهضتی را پدید آوردند که به «نهضت جدیدیها» یا «جدیدیسیم» مشهور شد و از مرزهای تاتارستان نیز فراتر رفت و نرم نرمک همه جوامع مسلمان روسیه را فراگرفت.

۴

مرجانی؛ محقق، فیلسوف، مورخ، قوم شناس، باستان شناس، معلم، واعظ بود او در ۱۶ ژانویه ۱۸۱۸ در خانواده یک معلم در روستای اپانچینو، ناحیه قازان، استان قازان به دنیا آمد. تحصیلات ابتدایی خود را در خانه گذراند، سپس برای تحصیل به مدرسه روستای تاشکیچو رفت. از سال ۱۸۳۸ تا ۱۸۴۹ در مدارس کولکلتاش و میرعرب در بخارا و مدرسه شیردار در سمرقند تحصیل کرد. از محضر علمای ممتاز درس گرفت و نسخه‌هایی را که در کتابخانه‌های آثار دانشمندان برجسته علوم و ادبیات عرب - اسلامی مانند ابن سینا، ابن العربی، ابن رشد، سیوطی نگهداری می‌شد، مطالعه کرد. با اندیشه های ابوحامد غزالی، شهرستانی، ابن خلدون و دیگران آشنا شد. او رساله های زیادی نوشته است از جمله: شرح مقدمه الکاتبی الشمسیه فی القواعد الکاتبی، رساله الطریق الطبیعه و افضل العقید فی المنطق و اصول الفقه. مرجانی در بخارا با عرفان تورکی و تصوّف آشنا شد. مرجانی از سال ۱۸۶۰ بر

اسلام ملّی (تورکی) ۴۷

احیاگران و اصلاحگران اسلام تورکی ۶

اسلام تورکی، اسلام تحقیق و اجتهاد

شهاب الدین مرجانی ۱

دکتر عبدالغفار بدیع

Ph.d Abdoulgaffar badie

از لدن هئج بئله بیلیمز دیم سنی

قلبیمده ایلک آرزو، ایلک هوس اولدون

قیشدا باهار کیمی چوخ گزدیم سنی

یاز گلدی، قار کیمی گؤرونمز اولدون.

نبی خزری

۱

جنبش اصلاح طلبی اسلامی تورکان تاتار بی شک از نوگرایی برخاسته از تنظیمات عثمانی به سالهای ۱۸۳۹ و ۱۸۵۶ تاثیر می پذیرفت. اصلاحاتی که اسلام گرایی و غرب گرایی را در تاتمی و رودروی هم می یافت و نهایتا برای تقویت اسلام در برابر غرب راهی جز تقویت تورکیت و ملیت نیافت و به یک تفسیر تورکی گرایانه از اسلام رسید.

مکتب تبریز (۳۷) (تبریز مکتبی، میلی مکتب) ایران شهری و وفاق دکتر عبدالغفار بدیع

۱

ایران شهریهای طاغوتی، کوروش پرستان سلطنت طلب و آذری پنداران ره گم کرده (شعوبیه پسامردن) می خواهند وفاق ملی را بین خودشان تشکیل بدهند حالیا که وفاق ملی واقعی در ایران با تشکیل و اتحاد ملت‌ها و اقوام و ایفای حقوق عادلانه آنان ممکن است. دیگر اینکه ما از نگاه اسلام، می توانیم بجای ایران، از ممالک محروسه ایران استفاده کنیم. اسلام مخالف اسم ممالک محروسه نیست اما از نظر اسلام، ایران یک اسم طاغوتی است. انقلاب اسلامی علیه طاغوت بود و ایران کلمه وضع شده توسط طاغوت برای این جغرافیا بوده چرا تغییری در عنوان مملکت نشد؟! چرا ممالک محروسه برجای آن ننشست؟!.

۲

طهران و مکتب آن، محصول تبریز و مکتب تبریز است. طهران، بزرگترین سازه ایران جزئی از تبریز است؛ هویت طلبی تورکی اسلامی به طهران چنین می نگرد و نماد طهران تورکی اسلامی، برج طغرل در شهر ری است معماری اش تورکی اسلامی است چون جامع دماوند، بنای پیر تورکستان خواجه احمدیسوی، برج نقاره خانه، آرامگاه طغرل بیگ سلجوقی و آلپ ارسلان بوده است. سطح بیرونی آن ۲۴ ترک دارد هر ترک، ۴ نیم دایره دارد که بیانگر ربع ساعت است در واقع برای تاجران ایپک یولو بسان ساعت آفتابی عمل می کرده است برجی که مثل مسجد نقش جهان اصفهان با معماری تورکی اسلامی صفوی می توان پژواک صدا را شنید. شیر حک شده بر دیواره آن از اهمیت این نماد در مفکوره تورکی و پرچم شیر و خورشید تورکان حکایت دارد. زیر برج، سرداب دارد تا استحکام ساختمان را صیانت کند در آن برج علاوه بر پادشاهان سلجوقی تورک مسلمان افرادی چون ابن بابویه معروف به شیخ صدوق، دهخدا، میرزاده عشقی و پهلوان تختی در آنجا مدفون است.

۳. طهران را جدا و بیرون از تبریز و آذربایجان دیدن یک ترسه دوشونجه آشکار است. تصوّر آذربایجان بدون طهران ترسه دوشونجه است "طهران آذربایجاندی"، امروز شعوبیه مجوسی شیطانی صلیبی طاغوتی، قاجار را تخریب می کند تا مانع از اداره کشور بدست تورکان باشد و موفق هم

صحت متون نسخه های قرآن کریم قازان و نشر قرآن در روسیه نظارت داشت. مرجانی در سال ۱۸۶۲ برای منصب مفتی و ریاست اداره دینی مسلمانان نامزد شد، اما دادستان کل وقت از انتصاب او خودداری کرد. او اولین عضو رهبری مذهبی اسلامی بود که در سال‌های ۱۸۷۶ و ۱۸۸۴ به تدریس دین اسلام در مدرسه معلمان تورکان تاتار قازان پرداخت. مرجانی در سال ۱۸۷۶ به عضویت انجمن باستان شناسی، تاریخ و قوم نگاری دانشگاه قازان انتخاب شد. او اولین محقق تورک تاتار بود که در چهارمین کنفرانس باستان شناسی که در سال ۱۸۷۷ برگزار شد شرکت داشت.

۵

شهاب الدین مرجانی، بزرگترین و موفق ترین عالم تورک تاتار، نقشی مهم در هویت بخشیدن به تورکان تاتار داشت، او قازانها را قانع ساخت که از تاتارنامیدن خود شرمسار نباشند. همچنین عمر خود را در مبارزه برای رهایی علمای تورک مسلمان از جزم اندیشی، کلام سنتی و اثبات این نکته صرف کرد که دین اسلام می تواند همانند دوران طلایی اسلام، با پیشرفت و علوم جدید همگام باشد. وی اطاعت کورکورانه از مراجع سنتی در قالب تقلید را محکوم می دانست و خواستار گشایش باب «اجتهاد و تحقیق» گردید؛ بدین معنی که هر یک از مسلمانان از طریق بررسی قرآن و احادیث، خود می بایست پاسخ مسائل دینی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی خویش را بیابند. مرجانی بر این باور بود که فلاح و رستگاری جهان اسلام در رجعت به خلوص اولیه اسلام نهفته است ولی او بر خلاف وهابی‌ها که معتقد بودند اسلام می تواند صرفاً با عقب بردن عقربه زمان، توان فرهنگی و سیاسی از دست رفته را بازیابد، به نوعی اقتباس مشروط و آگاهانه از غرب، با حفظ تمامیت معتقدات اسلامی، باور داشت. او تأثیر عمیقی بر اسلام روسیه گذاشت و رهگشای اصلاحات جدید پرتوانی گشت که تا آن زمان از بیم اتهام ارتداد مکتوم مانده بود. (الکساندر بینگسن، مسلمانان شوروی، گذشته، حال و آینده؛ صص ۱۲۲-۱۲۳)

نتیجه این نژادپرستی و تنگ نظری است زیرا تمام بودجه و رسانه و هژمونی سیاسی را بدست گرفته اند به هر شکلی می خواهند عمل می کنند و ایران را به این انحطاط و افلاس دچار کرده اند اینکه در سیاست خارجه و داخله همه را با خود دشمن کرده اند ایلاف در قلوب و انجذاب در عقولی ایجاد نکرده اند، اگر این اضمحلال و انحطاط نیست پس چیست؟!

اسلام ملّی (تورکی) ۴۸

احیاگران و اصلاحگران اسلام تورکی ۶

اسلام تورکی، اسلام تحقیق و اجتهاد

شهاب الدین مرجانی ۲

دکتر عبدالغفار بدیع

Ph.d Abdoulgaffar badie

سنین اللرینده گونشین قانی

منیم سه اینیمده ایشیق قاراسی

سنین گوزلرینده بولود سانجیسی

منیم سه بئینیمده دولو یاراسی

سنین قییناغیندا کورپه اومودلر

منیم سه سینه مده نیفرت توخومو

جوجه ریر یئنی من قاییغیم آتدا

یوزاجاق گله جک بیر گون یوخومو

چیغیریر - باغیریر ایچیمده بیر سس

سس سیزلیک اوروجون آچاجاغام گور

بلود آرخاسیندا قالمیشام اما

بیر گون یئنه ایشیق ساچاجاغام گور

ﷲ شعری از فرزین نقی یان تقدیم به روح سترگ مجاهد اسلام یحیی سنوار

۱

اصلاحات دینی مرجانی:

۱۴۰۳ در کتاب نهضت جدیدیه در تاتارستان اثر استاد رحیم رئیس نیا می خوانیم که مرجانی علت اصلی عقب ماندگی مسلمانان را تفسیر غلط (ترسه تفسیر) از اسلام و تبدیل شدن برداشتهای غلط اخلاف از تفسیرهای اسلاف و

شده است. تمام حرفشان این است که قاجار و تورکان، ایران را بدبخت کرده اند می گویند که تورکان، قادر به اداره سیاسی مملکت نیستند امروز تخریب دکتر پزشکین، مصاحبه استادیار بی سواد و کم مایه دانشگاه طهران درباره تورک و تورکان، همگی ادامه همان سیاست است. هویت طلبی می گوید: ما باید به اندازه جمعیت و تاریخ خود در اداره سیاسی و فرهنگی و اقتصادی کشور سهم باشیم همانی که اصل ۴۸ و ۲۶ و ۱۵ و ۱۹ قانون اساسی می گوید.

۴. با وجود پیشرفت هوش مصنوعی و ترجمه زبانها به همدیگر در آینده زبان انگلیسی بی شک ارزش امروزین را نخواهد داشت دیگر تک زبانی وجود و معنی نخواهد داشت. آمارهای جدید نشان می دهد که نسل جدید علاقه و وقت صحبت و مکالمه را ندارند و بیشتر دوست دارند با اس ام اس یا ایموجها ارتباط برقرار کنند اگر تراشه های مغزی هم به بازار بیاید، آیا یادگیری زبانهای دیگر ضرورت خواهد داشت؟!.

۵. نقشه و خریطه هویت طلبی تورکی اسلامی را قرآن تعیین می کند. آیه حیرت انگیز و تأمل آفرین ۲۲ سوره روم: مِنْ آيَاتِهِ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَ اخْتَلَفَ اَللْسِنَاتِکُمْ وَ اَلْوَلَانِکُمْ اِنَّ فِیْ ذَلِکَ لَاٰیَاتٍ لِّلْعَالَمِیْنَ. این آیه ۲۲ واجد پیام هایی است: ۱- آفرینش آسمانها و زمین، از نشانه های قدرت بی پایان الهی است. ۲- تفاوت نژادها و زبانها، راهی برای خودشناسی و خداشناسی است. ۳- هر زبانی برای خود ارزش و اصالت دارد و تغییر آن نه کمال است و نه نیاز. (هیچکس حق ندارد نژادها و زبانهای دیگر را تحقیر نماید. ۴- یکسان سازی شکلی و لونی همه انسانها با ابتکار و بدیع بودن خداوند سازگار نیست. مگر خدا بدیع السموات و الارض نیست؟! ۵- انسان عالم و فهیم، از اختلاف رنگها و زبانها به معرفت الهی می رسد ولی جاهل، رنگ و زبان را وسیله تحقیر و تفاخر قرار می دهد.

۶. اسلام ظرفیت و تحمل همه ملتها و اقوام را در کنار هم دارد وقتی با عقلانیت اعتدالی متسامح و متساهل صلح اندیش و معرفت اندیش تورکی عجین گردد به مانیفست حیات طیبیه درآید. ایرانشهریهای طاغوتی ضد اسلام باهم دستی ماسونها تحمل برابری کامل ملتها و اقوام ایرانی را ندارند و وجود و رشد تمرکزگرایی حاشیه گریز زائیده و

۶

دوست عارف مسلک شمن گرایی می گفت:

۱. کورساوی - مرجانی، در مقابل مبلغان مسیحیت و تاریخنگاری آنتی تورک و آنتی اسلام روسیه تزاری که مسلمانان و تورکان را ضد علم، ضد پیشرفت، عقب مانده، ضد زن، خرافاتی و بی منطق نشان می داد، قد علم کردند و اسلام را با رجوع به تاریخ و فلسفه علم در اسلام و خود قرآن، دین "تجدد" و "دوستدار علم و پیشرفت"، "حقوق و پیشرفت زنان" می دانست و بیشتر معروفیت و شهریت "جدیدی لر" از اینجا برمی خاست. حکومت تزار هم با تحریک ملأهای سنتی علیه جدیدیون یا ینی جی لر، تحصیل در مدارس ینی جی لر را تکفیر و حتی خروج از اسلام معرفی می کردند. جالب اینجاست این مدارس ینی جی لر، رقیب مدرسی بودند که مسیونرهای مسیحی روسی زبان، اسلام ستیزی و تورک ستیزی را تبلیغ می کردند... از شگفتی هاست که مدارس دوران شیخ محمد خیابانی در ایران و سپس پهلوی از این مدارس اسلام ستیزی و تورک ستیز روسیه و اروپا کپی برداری شده بود فی المثل مشروطه خواهان قلابی، نهضت ایران شهری خیابانی و به دنبال آن ایران شهری های پهلوی چی در ایران، مدارس اسلام ستیزی و تورک ستیزی را برپا کردند و به معلمان جوان هم تعلیم و تربیت اسلام ستیزی و تورک ستیزی را دادند تا این آموزه ها را بر مغز دانش آموزان فرو کنند... اگر ما به معلمان سواد قدیم مثل کسروی و محمدعلی تربیت و یا امیرخیزی رجوع کنیم می بینیم که مدارس اصول جدید ایران رسماً از مدارس استعماری اسلام ستیزی و تورک ستیزی روسی و مبلغان و مسیونرهای امریکایی و اروپایی الگوبرداری شده نه از مدارس ضد استعماری جدیدیون ینی جی لر... مدارس استعماری مسیونری در نابودی سرخپوستان، مسلمانان و آفریقاییان رول اول را بازی کردند و همین مدارس ایران شهری با معلمان با همان ذهنیت در نابودی زبان و منلیک و کیملیک تورکان ایران نقش نقیش را بازی کردند... آیا می توان صمدبهرنگی را هم از معلمان آن سیستم دانست؟!.

بنیادگذاران مذاهب اربعه می دانست از این رو راه رهایی از جزمهای دست و پاگیر را در برداشتن زنجیر از پای علم می دانست .

۲

۱. مرجانی، اصلاح در سبک و متد تعلیم و تربیت و تغییر برنامه و کتابهای درسی در مدارس را ضروری می دانست وی ضمن انتقاد از متد تعلیم و تربیت در مدارس بخارا که مبتنی بر تکرار و از برکردن بود بر کلامیون که عقاید صاف و زلال اسلامی را با براهین نظری یونانی آلوده کرده بودند می تاخت و از لزوم فتح باب اجتهاد فردی به منظور تفوق بر انجماد فکری و پاسخگویی به مسائل جدید پیش آمده دفاع می کرد .

۳

۱. به عقیده او کتب درسی اسکولاستیک و قرون وسطایی بی فایده باید کنار گذاشته شوند و در کنار دروس قرآن و حدیث و تاریخ اسلام، دروسی دنیوی چون، ریاضیات، تاریخ، جغرافیا و زبان روسی در برنامه درسی گنجانده شوند .

۴

مرجانی برخلاف بسیاری از علماء، ترقی تورکان تاتار را ۱. در گرو آموزش زبان روسی در کنار زبان تورکی می دانست زیرا می توانستند از قوانین و نظامات حاکم بر کشور مطلع شوند البته توصیه می کرد تورکان تاتار از پذیرش سنن روسها و مکالمه به زبان روسی در بین خود و وارد کردن کلمات و عبارات روسی در زبان مادری خویش به شدت پرهیز کنند و در حفظ هویت و منلیک و کیملیک خویش کوشا باشند. هدف غایی شیوه آموزش و پرورش پیشنهادی مرجانی تربیت تورکان مسلمان با توجه به ریشه های شان بود؛ وی همچنین بر اصل تساهل و (TDVIA, op. Cit. Pp.170-171: Rorlich, p.52). پیراستن دین از خرافات تکیه و تاکید داشت .

۵

۱. مرجانی عالمی دینی بود که در دوره گذر از اصلاحگری به مدرنیسم می زیست. او با عرضه تفسیرهای نو در خصوص آشتی و تطبیق اصول اسلام با مدرنیسم در دهه ۱۸۷۰ به شخصیتی مهم تبدیل شد این تفسیرها با شیوه زندگی تورکان مسلمانان روسیه مناسب می نمود.

مکتب تبریز (۳۸)

(تبریز مکتبی، میلی مکتب)

مکتب و ماسونها

دکتر عبدالغفار بدیع

مسکین آدام اوغلانی
نفسه زبون اولموشدور
حيوان جانناوار کیمی
او تلاماغا قالمیشیدیر
هرگز اولومون سانماز
اوله سی گونون آتماز
بو دوتیادان اوسانماز
غفلت اونو آلمیشیدیر
اوغلانلار اوگؤد آتماز
ایگیدلر توبه قیلماز
خوجالار طاعت قیلماز
سارپ روزگار اولموشدور
بگلر آزدي یولوندان
بیلمز یوخسول حالیندان
چیخدی رحمت کونولدن
نفس گولونه دالمیشیدیز
یونس سوزو عالمندن
زینهار اولما ظالمندن
قورخا دورور اولومندن
جمله دوغان اولموشدور

یونس امره

۱

یکی از اساتید معاود عراقی بنده در دانشگاه اصفهان در دوران دانشجویی سی سال پیش صمیمانه به من می گفت: "پس از انقلاب ۵۷ مقرر شده هزینه تمام جنگهای خاورمیانه من جمله جنگ اعراب و اسرائیل را ایران پرداخت کند."

۲

ماسونها(معماران آنتی تورک، آنتی عرب و آنتی اسلام جهان) با تبلیغات با نام دموکراسی در رابطه با حکومت ونزوئلا کار را به جایی رساندند که حتی رئیس مجلس را به ریاست جمهوری به رسمیت شناختند وقتی کارشان را انجام دادند و به هدفشان رسیدند، تبلیغات قطع شد تمام رسانه های جهان دیگر یک کلمه از ونزوئلا نگفتند. این نشان می دهد که امپراطوری رسانه همه به یک اطلاق فکری وابسته هستند، یعنی، هر اتفاقی می افتد چه مخالف و چه موافق، ماسونها دخالت دارند. مسئله فلسطین و جنگ خاورمیانه و یا هر حرکت بحران زا را ماسونها هدایت می کنند ملت های مظلوم واقعا جز سیاهی لشکر رسالتی ندارند چون کالا مصرف می شوند TV ایران اینترنتشال در دوران معاصر یکی از مهمترین منابع رسانه ای در تورک ستیزی و رواج اندیشه شیطانی ایران شهری گری است.

۳

سفیر انگلیس در ایران چندسال پیش در B.B.C در مصاحبه ای گفت که دو ملت عراق و ایران هر دو ضدعرب هستند باید توسط همدیگر تنبیه می شدند صدسال بعد از سرنگونی قاجار و عثمانی، ملتها توسط همدیگر با هدایت ماسونها تنبیه می شوند. هر تحلیلی را بدون توجه به قدرت ماسونها و بدون توجه به آنادویوش، آنا ساواش(جنگ اسلام و مسیحیت و تداوم تفکر صلیبی) ارائه بدهیم، کال و خام است. ماسونها صدسال است کار می کنند کادر سازی می کنند و در همه جای جهان چشمه ها و چشم های فتنه دارند هر زمان اراده کنند آنها را بازمی کنند فتح الله گولن یکی از آنها بود.

۴

حکومت قذافی بهترین حکومت معاصر آفریقا بود آنی برداشتند و پانصد میلیارد\$ لیبی را هم خوردند آب از آب تکان نخورد افغانستان، عراق، ایران، سوریه و.... بطور کلی

کرده بودند و کرده اند که ایران در خدمت ماشین استحماری ماسونی و شعوبی ایرانشهریهای ضدتورک باشد و هست زیرا مغز همه مکاتب خواه چپ خواه راست؛ مذهبی و غیرمذهبی را شعوبیه ماسونی ایرانشهری و ارتدوکسی اداره می‌کرد.

فلسفه مَلّی (تورکی اسلامی) ۸۱

شیخ شهاب الدین سهره وردی

فیلسوف مَلّی آذربایجان ۵

ساحت‌های نور

دکتر عبدالغفار بدیع

من ایسته بیرم بولودلار آغلاسلین

اوشاقلار آغلاماسین آنالی یا آناسیز

من ایسته بیرم گول لر آچیلسلین

گول له لر آچیلماسین آمانلی یا آمانسیز

رسول رضا

۱

فیلسوف مَلّی آذربایجان، عمر کوتاه با برکتی داشت که به تحصیل فلسفه، حکمت، تجربه ریاضت و تمرین تذوق گذراند. سهره وردی سفرهای زیادی به شامات داشت و در آنجا از محضر علمای زیادی بهره برد. او در مدتی کوتاه، شهرت زیادی کسب کرد و از بسیاری علمای وقت، در زمینه علم و فلسفه پیش افتاد. سهره وردی با ارائه حکمت اشراق، پس از مرگش پیروانی بدست آورد که مکتب او را دنبال کردند. او نه شیخ مقتول است نه شیخ شهید بلکه شیخ اشراق است. در نوجوانی از مکتب مراغه نزد استاد مجدالدین عبدالرزاق حکمت و فقه را آموخت.

۲

سهره وردی سال ۵۷۷ ه.ق قبل از اینکه ۳۰ ساله شود، به دیاربکر رفت. دیاربکر جزو قلمرو سلجوقیان در آسیای صغیر بود. سهره وردی وقتی وارد دیاربکر شد، با استقبال حاکم سلجوقی آنجا مواجه شد و در آن شهر ماند. سهره وردی مدتی را در این شهر به عزلت گذراند. او عقیده داشت ریاضت، نوعی حکمت عملی است که راه را برای درک بهتر حکمت نظری باز می‌کند. سهره وردی در دیاربکر با برخی علمای شهر به گفتگو و تبادل نظر

خاورمیانه و حتی بیشترین جای آسیا پاکستان و هند هم اینگونه است. هند و پاکستان در ماجرای کشمیر، چین و تایوان؛ ایران و طالبان همگی روی باروت نشسته اند هر دقیقه می‌توانند آتش جنگ را بین هند و پاکستان یا بین عربها و حوثیها شعله ور کنند. ماسونها هیچ وقت کاملاً حوثیها را سرکوب نمی‌کنند چون برای ناامنی منطقه خصوصاً میان عربستان و امارات بدان احتیاج دارند.

۵

نفوذ فلسفه شعوبی ماسونی در علوم انسانی و علوم غیردقیقه تورکان خصوصاً تورکان آذربایجان؛ در باورهای دینی، سنتها و در تمام پدیده‌های اجتماعی به حدی بوده که مانند کسرویها و فروغیها و محمدحنیف نژادها صداها شخصیت دیگر را تولید و تربیت کرده است این محصولات، سیاهی لشکر و فدایی ایرانشهری بوده ما هیچ اسلحه ای و ابزار و افزاری در مقابل فلسفه و مکتب شیطانی مجوسی ماسونها بجز فلسفه مَلّی، مکتب مَلّی، اسلام مَلّی، عرفان مَلّی، سیاست مَلّی، حکمت مَلّی، اخلاق مَلّی و تاریخ مَلّی و... نداریم. زیرا اینان در سطح مکتبی، سیاسی، فلسفی و دینی کار کرده اند بخاطر فقر مکتب در میان ما بالاترین، نخبه ترین شخصیت‌های تورکان را فریب داده اند.

۶

در ایران بیشترین قشر کتاب خوان و کتاب نویس تورکان هستند اما کمترین بهره را از نظر مَلّی و هویتی و سیاسی برده اند زیرا آسیمیله، الینه و سیاهی لشکر گشته اند و ماسونها، چه در خارج و چه در داخل مرتباً و منظمآ آثار تاریخی تورکان را علیه جهان تورک، دست کاری و مهندسی و تنظیم می‌کنند و در بالاترین مراکز به ظاهر علمی تدریس و مشروعیت داده می‌شوند تا بیشترین انحرافها را ایجاد کنند.

۷

بیشتر مانقوردها و آسیمیله ها در داخل از قشر تحصیل کرده ها دیده می‌شوند نتیجه این مهندسی، عقب ماندگی اقتصادی و سیاسی تورکان است که تبریز از اولینها به آخرینها رسیده است. هرچه در نوجوانی و جوانی خوانده ایم احساس می‌کنیم الان بیشتر منحرف شده ایم خطّ به خطّ آثار شریعتی و سروش و... را حفظ بودیم چون کاری

عناصر اصلی مقوم جهان هستند. همچو مولانا، ملای تورک بلخی رومی معتقد بود نور واقعیتی بدیهی و تعریف ناپذیر دارد :

آفتاب آمد دلیل آفتاب.

۵

نکته مهم در تقسیم بندی سهره وردی از نور و ظلمت، در نظر گرفتن رابطه تشکیکی یعنی بهره مندی طبقه بندی شده همه موجودات از حقیقت نور است، یعنی هر اندازه که موجودی مجردتر باشد از نور بیشتری بهره مند است و استقلال وجودی بیشتری دارد که در راس این سلسله، خدا بعنوان نورالانوار جای می گیرد. از جهت معرفت شناختی، سهره وردی بین نور و معرفت اشراقی ارتباط دقیقی برقرار می سازد. نور عین خودآگاهی و علم حضوری است و با توجه به مراتب مختلف تشکیکی موجودات، رابطه معرفتی آنها را با استفاده از دو واژه اشراق و شهود تبیین می کند. او می گوید معرفت موجودات به انوار مافوق خود با شهود و مشاهده است، درحالیکه معرفت انوار عالی به موجودات پایین تر با اشراق است. در اینجا، اشراق همان پرتوافکنی انوارعالی بر انوار سافل است. پس این نور و روشنایی حاصل از آن است که هم علت هستی اشیاء و هم علت شناخته شدن و معروفیت و مشهوریت آنهاست و هم علت حقیقی کل نوربخشی وجودی و معرفتی، الله است:

چون به صورت آمد آن نور سره
شد عدد چون سایه های کنگره

اسلام ملی (تورکی) ۴۹

احیاگران و اصلاحگران اسلام تورکی ۷

موسی جاراالله ۱

لوتر تورکان قاتار

دکتر عبدالغفار بدیع

دولیا اوزو بو اویونا چاش قالیب

حیدربابا بیرجه قورو داش قالیب

اوره بیمین بیر یئری وار بوش قالیب

بو دونیانین آراز غمی داشینماز

ممد آراز

پرداخت؛ اما علمای این شهر، مانند سهره وردی نبودند تنگ نظری آنها سبب شد که افکار سهره وردی را تحمل نکنند و او را مورد آزار و اذیت قرار دهند .

۳

سهره وردی بعد از مدتی دیاربکر را به مقصد آنادولو ترک کرد و از شهر آنادولو به سوریه رفت. در شهر ماردین با فخرالدین ماردینی ملاقات کرد و از دانسته های او بهره برد. در آسیای صغیر گشت و گذار می کرد. تجربه سیاحت آنادولو و جایگاه آفتاب و نور نزد تورکان در حکمه الاشراق خود را به عیان نشان می دهد. سهره وردی کتاب حکمه الاشراق و الواح عمادیه را در آنادولو نوشت. چگونه می تواند کتابی که در دل آنادولو نزد تورکان نگاشته شود حامل حکمت خسروانی و ایران باستانی باشد آنگونه که شعوبیه می انگارند؟! او پس از فراغت از این کتابها، به حلب رفت و در مدرسه حلاویه حلب به تدریس مشغول شد. این دوره از زندگی سهره وردی هم زمان با حکومت پسر صلاح الدین ایوبی در سوریه بود. ملک ظاهر پسر صلاح الدین ایوبی که از عمق دانش سهره وردی اطلاع داشت، مناظره هایی را برای معرفی سهره وردی به علمای آن دیار ترتیب داد. سهره وردی شخصیتی شجاع داشت و دارای صراحت بیان بود. بی پردگی او در بیان افکار و اعتقاداتش، دشمنی برخی علمای وقت را با او برانگیخت .

۴

سهره وردی چون فارابی لباس ژنده ای می پوشید و مقید به توره و مفکوره و عقلانیت تورکی بود. وی با تاسیس حکمت اشراقی، منبعث از اندیشه شامانی و قرآن؛ نقش مهمی در تداوم سنت فلسفی تورکی اسلامی دارد. تورکان باستان، شعاع خورشید را واسطه انتقال حیات به جنین انسان از سوی تانگری می دانستند. در افسانه مربوط به مادر اولیه (آلان گوا) که نسل چنگیزخان را بوجود آورده، اعتقاد بر این است که او از شعاع نوری که از سوراخ سقف دودکش، تابیده نطفه گرفته است.

او اولین فیلسوف تورک مسلمان است که نظام فلسفی خود را بر مبنای نور تاسیس می کند و آن را حکمت اشراق می نامد. نور در فلسفه سهره وردی هم نقش وجودشناختی دارد هم معرفت شناختی. از لحاظ وجودشناختی، سهره وردی کل هستی را به نور و ظلمت تقسیم می کند و بر این عقیده است که نور و ظلمت

کامل برای تورکان مسلمان روسیه بود و از سیاست روسی گردانی حکومت روسیه انتقادی کرد (A. Kanlidere, op.cit, p.220) کنگره ای که سال ۱۹۱۷ در ساختمانی که میلیونر تورک آذربایجانی شمسی اسدالله به مسلمانان مسکو اعطاء کرده بود با شرکت بیش از ۹۰۰ نماینده به ریاست احمد صالحوف از روشنفکران قفقاز شمالی تشکیل شد نقشی اساسی در سرنوشت تورکان مسلمان روسیه بازی کرد زیرا موسی جارالله سخنرانی آتشینی کرد و با آیه و اعتصموا بحبل الله جمیعاً سخنرانی را شروع کرد و از نسبت حریت و اسلام سخن گفت: "حریت را ارج نهید و به حکم ایمانتان با ثبات شوید نابود باد ترس". سرانجام خروجی کنگره که بر تعلیم و تربیت استوار بود ۲۴ ماده بود که اهم آنها عبارتند از:

۱. معارف و مدنیت هر ملت باید تحت اداره آن ملت باشد.
۲. زبان آموزشی در مدارس ابتدایی باید به زبان مادری باشد آموزش زبان تورکی عمومی در مدارس متوسطه اجباری است. در مدارس عالی آموزش به زبان تورکی مشترک قابل فهم بین تورکان تاتار و قازان و چاووش باشد.
۳. آموزش ابتدایی باید اجباری، رایگان و یکسان باشد و به دینی و دنیوی تقسیم نگردد.
۴. زبان روسی زبان دوم تدریس گردد.
۵. معلمان و معلمان تمامی ملتها در روسیه باید حقوق برابر داشته باشند.
۶. دانش آموزان دختر و پسر می توانند در یک مکان تحصیل کنند.
۷. مدارس دینی زیر نظر ادارات امور دینی خواهد بود.
۸. به منظور تربیت معلم برای آموزش پیش از دبستان و خارج از مدرسه و نیز برای مؤسسات ملی باید مدارس تربیت معلم دخترانه و پسرانه و دوره های آموزشی خاص گشوده شود.
۹. مدارس تربیت معلم و دانشسراهای روس تأسیس شده برای مسلمانان و بودجه های اختصاص یافته به آنها و مالکیت بناهای آنها باید به تورکان مسلمان محلی واگذار شود.

۱

موسی جارالله هفتمین متفکر تورک مسلمان (شیخ شامل، گتزوی، کورساوی، مرجانی، گاسپیرالی و ضیاءگوک آلپ) است که در اسلام تورکی و اصلاح و احیاء اندیشه دینی به نظریه پردازی دست یازید و اینک مقصد ماست تا با نگاه تورکانه به اسلام که از منشور عقلانیت اعتدالی، صلح اندیش، معرفت اندیش، حقیقت اندیش، تحقیق گرا، متسامح، متساهل، مدبرالبقاء و انسان گرا... برمی خاست آشنایی فزون تری بدست دهیم و فرق فارق اسلام تورکی را با اسلام شعوبی مجوسی که منبعث از تحریف حقیقت و جعل واقعیت است بیشتر باز نماییم:

۲

موسی جارالله بیگی یف (۱۸۷۵-۱۹۴۹) تورک تاتار مسلمان زاده قازان است. زکی ولیدی طوغان از سال ۱۹۰۷ تا ۱۹۰۹ در قازان نزد وی عربی آموخته است. گرچه بعدها در مقاله ای که مورد تقدیر آتاتورک واقع شد به نقد وی و محمدعبده و محموداسد پرداخت (Z.V.Toğan, op.cit, p.123). محمدمرادمکی، از مخالفان موسی جارالله وی را متهم به تاثیرپذیری از وهابیه و رابطه با فراماسونها نموده و محمدعبده را دومین پیامبر وی می داند (A. Kanlidere, op.cit, p.205). مهمترین دغدغه وی واردنمودن عقل به کتب درسی زمانه بود کتاب لزومیات ابوالعلائی معری که مجسمه عقل و وجدان و اخلاق عربی بود به تورکی تاتاری ترجمه کرد. وی عقل را تنها رهبر انسان برای رسیدن به حقیقت می دانست.

۳

تقاضای نشر روزنامه تورکی به نام بحارالخبار داشت که شعوبیه ارتدوکسی روسی وقت نپذیرفت لذا مجوز نداد. گرچه پس از انقلاب ۱۹۱۷ روسیه اندکی فضا برای نشر روزنامه های تورکی چون اتفاق برای مدتی باز شد. موسی جارالله در تشکیل کنگره تورکان مسلمان روسیه سهمی عظیم داشت و در آن کنگره ها می گفت: "اگر اوضاع دینی اصلاح شود مسائل دیگر هم اصلاح خواهد شد" (A. Kanlidere, op.cit, p.221, 90) توپچوباشی که بعداً به وی خواهیم پرداخت (۱۸۶۲-۱۹۳۴) روشنفکر تورک قفقازی از گردانندگان اصلی این کنگره ها بود وی در سخنرانی خود خواهان آزادی دینی

کوشیدند در ماجرای مصافحه، پزشکیان را مقابل اردوغان نهند که با محکومیت حمله اسرائیل توسط اردوغان و تبریک روز جمهوریّت توسط پزشکیان به ایشان دسیسه آنان سخت سست گشت. مع الوصف علی رغم هشدار به شاه در لزوم عدم همکاری با روسها در آستانه جنگ، شاه جوان وقعی بدان نهاد و تعادل میان روس و عثمانی و غرب را ایجاد نمود.

۲

روسها از انتصاب صدراعظمی غرب گرا چون نوری خرسند نبودند. (قبله عالم، عباس امانت، ص ۳۴۱) یکی از شگردهای شعوبیه مدرن بریتانیای وقت کشاندن بست نشینی و تحصن ها از اماکن مذهبی به سفارت خانه ها بود و این حساسیت حاکمیت را برمی انگیزت. شاه انتقادی کرد که سفارت انگلیس پناهگاهی شده است: "این نوع پناهگاه ممکن نیست با حقوق لازمه اطمینان سلطانی جمع آید". (ناصرالدین شاه به نوری، ربیع الثانی سال ۱۲۷۱ در محدث، مکاتبات، صص ۳۶-۳۸) البته پناهندگی فرهادمیرزا برادر شاه و رقیب مورد حمایت از جانب بریتانیا در سفارت انگلیس بی تاثیر در مواضع شاهانه نبود. نوری صدراعظم به پشتوانه شاه تمام دست نشاندگان انگلیس را که خطری بر وی بودند منزوی ساخت. قضیه فرهادمیرزا عجلتا به نفع نوری صدراعظم تمام گشت زیرا یا باید مانند دیگر شاهزادگان از صدراعظم تبعیت می نمود و به تبعید داخلی می رفت و یا اگر تحت حمایتی انگلستان را می خواست بجوید لاجرم مملکت را ترک و خطر مصادره اموال را به جان می خرید. (قبله عالم عباس امانت ص ۳۵۶)

۳

شاه جراید فرانسوی زبان منتشره در استانبول و بیروت را می خواند و از موفقیت های فرانسویان در جنگ متأثر بود.

۴

روز دوشنبه ۱۸ ربیع الاول ۱۲۷۲ شاه در دست خطی خصوصی به نوری نوشت: "دیشب که شب یکشنبه هفدهم ربیع الاول است یعنی، شب عید مولود پیغمبر صلوات الله علیه و آله بود در خواب دیدم باغی است که یک درخت کاج قوی هیکل بلندی در باغچه است من از دور تماشا می کنم و اسم این درخت ویکتوریاست و در حقیقت آن

۱۰. برای تربیت فوری معلم برای مدارس متوسطه باید دوره های تحصیلی عالی فوق العاده در مدارس عالی روس گشوده شود.

۱۱. برای تدریس اتباع کشورهای دیگر در مدارس مسلمانان به هیچ وجه نباید منعی در کار باشد.

۱۲. معلمانی که در خط حمله می جنگند یا پشت جبهه آماده باشند باید فوراً ترخیص شوند.

۴

امام موسی جاراالله در جلسه هشتم ۹ مه ۱۹۱۷ خطاب به ای با استناد به آیات و احادیث درباره مساوات زن و مرد، برابری آنان در شهادت و بی مانع بودن شرکت زنان در انتخابات ایراد کرد این خطاب به استقبال بسیاری از نمایندگان مواجه شد گرچه اعتراض شماری از علما را برانگیخت. نهایتاً کنگره برابری حقوق زن و مرد تصویب کرد. (رییس نیا، جنبش جدیدیه در تاتارستان صص ۶۷-۹۰)

حکمداری ملی (تورکی اسلامی) ۳۷

میللی حکمدارلیق

۱. قاجاریه

ناصرالدین شاه قاجار تبریزی، حکیم مدرن اندیش، روشنفکر ملی، چهارمین شاه سلسله تورکی اسلامی

قاجاریه ۲۰

ویکتوریا و حضرت محمد (ص)

دکتر عبدالغفار بدیع

Ph.d Abdoulgaffar badie

۱

از منظر ناصرالدین شاه قاجار تبریزی کش مکش سیاسی با بریتانیا دورنمای روابط ممالک محروسه قاجار را به نبرد با آن کشور سوق می داد لذا شاه به سمت اتحاد سیاسی با روسها حرکت کرد جنگ روس و عثمانی در اکتبر ۱۸۵۳ اروپا را در قطب مخالف روس قرار می داد مانند ماجرای اوکراین و روسیه در زمانه معاصر در آن وقت نیز انگلیس و فرانسه در ستیز با روسها از در حمایت عثمانیها درآمدند. ناصر الدین شاه، باهوش تر از آنی بود که با عثمانی درافتد. عقلانیت تورکی مشترک، مفکوره متسامح و متساهل تورکانه هرگز اینان را رودرروی هم نهاد. همچنان که در ماجرای اجلاس بریکس ۲۰۲۴ قازان شعوبیان می

اوزاق عصیرلرین درینلیییندن،
صاباحا اوز توتان، سونسوز کروانام

اووجو قابار-قابار، جییری تشنه
گونشی آردیمجا چکن ساربانام
بو قوجا دونیانین تن اور تاسیندا
بولبولی سوسمویان بیر گولوستانام

سوقاتی بخششی آچیق سینی ده
آغزینین سونونجو تیکه سینده
دوسدا باغیشلایان، دوشمنه وئرن
دومانلی تبریزم، چنلی زنجانام

هر شئی آیینیب، توکنسه بئله
عشقی توکنمه یین، آذربایجانام
دینله یین، دینله یین، من بیر کامانام
داغ داشی یاندران، آهام آمانام
تکجه اوز دیبینه ایشیق ساجمایان
هامیا نور وئرن، شامام شامدانام
دینله-دینله قوجا دونیا، ای منیم آنام

مین یول اؤلدورولن، یئنه اؤلمه یین
ازلی، ابدی، آذربایجانام
مین یول اؤلدورولن، یئنه اؤلمه یین
ازلی، ابدی، آذربایجانام.

خلیل رضا اولتورک

۱

تبریز دوران قاجار، دوران ناصرالدین شاه سال
۱۲۹۷ه.ق تبریزی محتشم بود:

تعداد باغ: ۳۰۱ مورد/کارخانه بدل

چینی: ۴/مسجد: ۲۱۷/آسیاب: ۱۶/کاروانسرا: ۱۱۵/خانه

بزرگ: ۱۴۱/یخچال: ۱۵/پل: ۱۴/حمام: ۷۰/

بازارچه: ۱۳/قبرستان: ۵۰/میدان: ۱۲/قرارول خانه: ۱۵/زمین

های مخروبه و بایر: ۱۴/بقعه و امام زاده: ۸/کوره آجرپزی و

آهک پزی: ۱۲/مدرسه دینی: ۹/جمعیت: ۲۰۰۰۰/

دروازه: ۹/قنسلگری: ۵/روس، انگلیس، عثمانی، فرانسه،

درخت مملکت و پادشاه انگلیس است من گفتم آمدند این
کاج را که اسمش ویکتوریا بود از ریشه کردند و بردند
باغچه دیگر کاشتند و گفتم اسمش را محمد بگذارید
ویکتوریا بد است" (مکاتبات ناصرالدین شاه، شماره ۱۴،
شاه به نوری، ۱۸ ربیع الاول ۱۲۷۲)

سمبولیسم بی پرده شاه چنان جامع و کامل بود که نمی
توانست ناآگاهانه باشد زیرا در نهایت ممالک محروسه را
در جنگی رودرروی بریتانیا به تصویر می کشید. آنچه
رویای وی را در به هم زدن روابط مملکت با انگلیس سبب
گشت هاشم خان باجناق شاه بود که روابط بسی صمیمانه
با انگلیس داشت و فرمانده قشون بود و قصد داشت به
عنوان خبرنگار بریتانیا در شیراز استخدام گردد و شاه
مخالفت می نمود.

۵

ناصرالدین شاه قاجار تبریزی با رعیتی که کمتر از
یکدهم جمعیت فعلی ایران بود و با نیروی نظامی بسیار
محدود و بودجه ناچیز، نه تنها توانست با قدرتهای بزرگ
روسیه و انگلیس و عثمانی با آن سابقه طولانی تنش و
جنگ، رابطه ای نیکو و بدون جنگ برقرار کند و منافع
ایران (صلح) را تضمین کند، بلکه به همه این کشورها
مسافرت کرد و از نهایت احترام هم برخوردار شد. کل
دستگاه روابط خارجی شاه با همه این دیپلماسی عالی
بیش از پانزده بیست نفر مستخدم نداشت. شاه
دستگاههای کشور را هم نه با دخالت مستقیم و هرروزه
چون پهلویین) و نه با روش هیاتی- مافیایی بدون پول
نفت و تورم و با مالیات ناچیز به نحو رضایت بخشی اداره و
مدیریت کرد. اگر شهرداری یکی از بزرگترین خیابانهای
شهری را در کنار دیگر شهداء و صلحاء و مجاهدان وطن و
اسلام به نام منصف ترین شاه دویست سال اخیر یعنی
ناصرالدین قاجار تبریزی بکند چه باک؟!.

مکتب تبریز (۳۹)

(تبریز مکتبی، میلی مکتب)

تبریز محتشم و سقوطی نامحتشم

دکتر عبدالغفار بدیع

دینله یین، دینله یین، من بیر کامانام

شرقین سینه سیندن قوپان فغانام

فریب دادن ملت‌های مظلوم با شونیزم ارتدکس روسیه وارد مذاکره و سازش می شد که سرانجام با رشد تکنولوژی و صنعت و... دیگر پرولتاریا تعریف خود را از دست داد و کاپیتالیسم دوباره با سازش توانست سیستم کمونیزم روسیه را راحت و مهندسی شده و بدون درگیری تغییر داد.

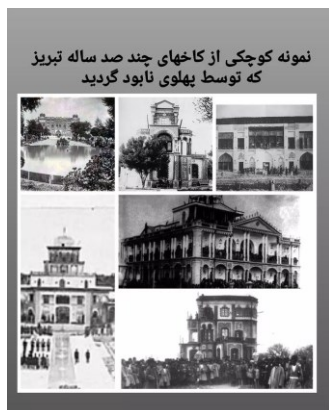
۵

امروز جنگ‌های فرقه ای و قومی توسط مسیحیت به سرکردگی آمریکا کاملاً کنترل و مهندسی می شود مسیحیت بطور کلی از اتحاد اسلام و ملی گرایی تورک می ترسد و می ترسد اما این اتحاد در قاجار و عثمانی، معمول و سنتی بود که این اتحاد سنتی از طرفی با رشد صنعت و بورژوازی و تعریف مدرن از ناسیونالیسم با فلسفه ضدتورک و ضداسلام توسط مسیحیت، کاربرد سیاسی خود را از دست داد و از طرف دیگر فلسفه ملی و حکمت و سیاست ملی زیر فشار شعارهای تجددطلبی محو و نابود شد اقوام غیرفارسی با کمک ماسونها حول محور تجددطلبی و مشروطه خواهی قلابی، سرنوشتی قاجار را رقم زدند.

۶

هیچ جنگی به نفع بشریت نیست. مگر جنگی برای صلح مگر جنگی برای دفاع از جان و وطن مگر جنگ طبقاتی ضعیف علیه غنی بی کفایت و سرمایه دار بی خاصیت. آیا طبقه ضعیف بعد از پیروزی توان اداره جامعه را می تواند داشته باشد؟!

مع الاسف در قرن اخیر جنگ‌هایی که به ظاهر علیه آمریکا است خود آمریکا اداره می کند مگر جنگ اعراب و اسرائیل و یا جنگ اسرائیل و ایران را آمریکا مهندسی نمی کند؟!

نمونه کوچکی از کاخ‌های چند صد ساله تبریز که توسط پهلوی نابود گردید

بلجیک/داد و سندهای شهر در یک سال ۲۰ کرور تومان (۱۰ میلیون) دکانهای واقع در بازار ۵ هزار باب/دکانهای واقع در گذرهای محلات و در دروازه ها ۱۵۰۰ باب/مکانهای دولتی ۷ مورد: ۱. ارک سرکاری ۲. ارک علیشاه ۳. باغ شمال ۴. سربازخانه و میدان مشق ۵ - قورخانه ۶- شاهگلی ۷- خلعت پوشان.

۲

مع الاسف پس از سقوط قاجار، تبریز سقوط کرد. در دو قرن اخیر در کشورهای مختلف جهان بنام انقلاب، بیشترین جنایتها و بیشترین منافع به سود سرمایه داران و جهان کاپیتالیسم شده است. جریانهای افراطی چپ و راست بهانه ای برای سرکوب ملت‌ها شده اند مانند انقلاب روسیه که بنام انقلاب چه جنایتها که نشد یا انقلاب چین و کره شمالی و نظام کاپیتالیسم برای توجیه غارت‌های خود و سرکوب ملت‌ها توسط افراطی گرایان از افراطیان مستقیم و غیرمستقیم حمایت و سوء استفاده کرده به خاطر این که ملت‌ها در فلسفه بیگانه استعماری و استعماری هضم شده بودند به نام و به کام بورژوازی انقلاب کرده بودند و چون هسته اصلی انقلابات با هر گرایشی در اصل انقلابات گذر از فئودالی (نظام رعیتی/دهقانی) به سرمایه داری و درون بورژوازی بودند هیچ کدام از انقلابات به سوسیالیسم و یا به عدالت منتهی نشدند البته عده ای به نان و نوا و صفا رسیدند. مثلاً در روسیه، استالین‌ها به قدرت رسیدند و چه جنایتها که نکردند؟!

۳

فلسفه ماسونی غرب هر طوری بخواهد هم انقلابات هم هویت‌ها را تعریف و تربیت و هدایت می کند. مارکسیسم و کمونیسم و یا همین مشروطه ضد تورک و ضد قاجار هر دو فلسفه و مکاتب وارداتی بودند و هر دو بهانه جنایت شدند.

۴

وقتی جنبشهای فرمایشی کمونیستی به ظاهر در سراسر جهان قدرت گرفتند این کسب قدرت با حمایت کاپیتالیسم بود. کمونیزم را اجازه نشو و نما در خاک اروپا ندادند در روسیه و تورکستان به بار نشاندند تا عدالت تورکانه را خودشان جهت بدهند و کاپیتالیسم در زمان ممکن برای بالانس و بی اثرکردن جنبشهای کارگری و

موسى جارالله سلسله مقالاتى درباره صهيونيسم:

موسى جارالله سلسله مقالاتى درباره صهيونيسم نگاشته است وى براى جلب موضع واحد در برابر صهيونيسم اوایل قرن ۲۰ جهت دیدار و جست و جوى علماء به تورکستان، هندوستان، عربستان، مصر، شام، تورکيه سفر کرد با پای پیاده در فلسطین سیاحت کرد. وى ۳مقاله در این باره نوشت. در مقاله نخست، کلتیهای یهودیان را در فلسطین سنگ بنای دولت یهود در فلسطین فردا دانست. در دومین مقاله به قدرت مالی رهبران صهیون و استمداد از مراکز سیاسى اروپا اشاره می کند که از سال ۱۸۴۰ تا ۱۸۹۶ با خرید اراضی مسلمانان ۱۵ کلتی خریدکردند. چنان می نماید که یهودیان تنها به سرزمین فلسطین بسنده نخواهند کرد. تاسیس دولت یهود با منافع دول اروپایی سازگار با منافع دول اسلامی ناسازگار است. در مقاله سوم با دیدن کثرت مسلمانان اما عقب ماندگی آنها قلت یهودیان اما ترقی یهودیان به این نتیجه می رسد که مسلمانان به جای متهم کردن دیگران عیب خویش را بجویند. او ترقی یهود را ناشی از کار و ایمان می دانست و می گفت: "اگر ملتى به هدفی مقدس ایمان بیاورد و برای رسیدن به آن بتواند راحتی خود را فدایماید، می تواند نیرومند و پیروز شود (kanlidere, op.cit, pp.75-77)".

موسى جارالله مقابل شوروى (شعوبیه روسی اردوکسی):

موسى جارالله یک متفکر مجاهد مبارز تورک مسلمان در دوره حکومت شوروى در تاتارستان بود. وى به آینده تورکان مسلمان امیدوار بود. در نشریه المنبر که مجله ای ناسیونالیستی و پان اسلامی (اتحاد اسلامی) بود نقدهایی صریح و جسورانه بر ضد رژیم شوروى در آنجا چاپ می کرد. در کنگره نیمه دوم سپتامبر ۱۹۲۰ تورکان مسلمان روس، با شرکت هزاران مرد و زن در اوفای جهت اتحاد با مجلس نوبنیاد تورکیه و خلیفه مسلمانان برگزار شد کوشش وى ایجاد تفاهم میان جهان تورک با جهان روس بود. در سفر به بخارا سال ۱۹۲۰ با دیدن تبدیل پاره ای مکتب خانه به اصطبل آشفته خاطر می گردد. در لنینگراد امامت مسجد بزرگ آنجا را بر عهده می گیرد به علت اعمال محدودیت ها در چاپ آثار حق التالیف کم شد در سختی معیشت به خرید و فروش آرد و نمک پرداخت.

اسلام ملتى (تورکى) ۵۰

احیاگران و اصلاحگران اسلام تورکى ۷

موسى جارالله ۲

لوتر تورکان مسلمان تاتار

دکتر عبدالغفار بدیع

بو گوزگویه بیر وخت قوشا باخاردیق

بو گوزگوده یئرین ایندی بوش قالیب

بلکه سندن بو گوزگونون جانیندا

دوداق قالیب، کیرپیک قالیب، قاش قالیب.

رامیز روشن

موسى جارالله در محضر شیخ محمدعبد (پدرش تورکمن مادرش عرب) نیز تلمذ کرده بود. سال ۱۹۱۲م قرآن را به زبان تورکى تاتارى ترجمه کرد (Devlet, p.127; Hadanov, p.175) شخص پرکاری بود کتابها

و رسائل مختلفی در این خصوص نگاشت:

۱. تاریخ القرآن و مصاحف (در مقدمه آشفته گی حاکم بر تعلیم مدرسه ای را نقد می کند) که بعدها در مجله المنار مصر چاپ شد.

۲. فقه القرآن (۱۹۱۵ پترزبورگ) در ۳۲ص

۳. صرف القرآن الکریم (۱۹۴۴) در ۱۰۴ص

۴. حروف اوایل السور (۱۹۴۴) در ۲۳۵ص

۵. ترتیب السور الکریمه و تناسبها فی النزول (۱۹۴۴) در ۳۴۴ص

۶. ادبیات عربیه و علوم الاسلامیه در ۷۲ص

۷. قواعد فقهیه (قازان ۱۹۱۰) در ۲۳۲ص

۸. اوزون گونلرده روزه (قازان ۱۹۱۲) ۲۰۴ص

۹. خلق نظرینه بیر نچه مسئله (قازان ۱۹۱۲) ۲۰۴ص

۱۰. ترجمه دیوان حافظ به تورکى تاتارى (قازان، ۱۹۱۲) ۱۴۵ص

۱۱. بؤیوک موضوع لرده اوفاق فکر (پترزبورگ، ۱۹۱۴)

۱۲. شریعت اساسلاری (پترزبورگ، ۱۹۱۷) ۷۲ص

۱۳. اسلام ملتیرینه (برلین، ۱۹۲۳) ۱۱۰ص در نقد کمونیسیم

۱۴. خاتون (برلین، ۱۹۳۳) ۱۱۲ص درباره حقوق زنان.

۱۵. البانک فی الاسلام (بهوپال، ۱۹۴۶) مسائل گوناگون

راجع به بانک در اسلام (kanlidere, op.cit, pp.185-187)

۱

کپس از انتخاب دکتر پزشکین، اصلاح طلبی به تورکی و فارسی منقسم گردیده اصلاح طلبی فارسی از فقدان تئوری و وجود ترسه دوشونجه رنج می برد چون به حلقه مفقوده ای بنام هویت (بازگشت به خویشتن زبانی، دینی، تاریخی، جغرافیایی و فرهنگی) اعتقاد ندارد با بار ایرانشهری به تفکر طاغوت و شعوبیه نئومدرن (پهلوی) نزدیک است گرچه در بین شهرهای فارس نشین طرفدار ندارد ولی در دولت تا دلتون بخواهد آدم دارد و به جدایی دین از سیاست معتقد است اما اصلاح طلبی تورکی واجد تئوری و اندیشه و دوشونجه است در کنار اسلام متسامح و متساهل و صلح اندیش حرکت می کند به هویت و اتحاد ملل ایرانی معتقد است اما در دولت آدم ندارد. آیا این گسست دو نوع اصلاح طلبی را می توان پیوند داد؟!.

۲

جهان غرب هرگز تغییر حاکمیتها را در اورتا دوغو(خاورمیانه) در برنامه ندارد بلکه هدف غایی آنها جنگ با ملتها است. تحریم ترامپ و خارج شدن از برجام، ملت‌های ممالک محروسه را فلج کرد نه سیستم و دولت را. بازگشت ترامپ قطعا برای جهان تورکی اسلامی و دولت پزشکین بهتر از دموکراتها خواهد بود که با پنبه سر می بریدند و اغلب جنگهای خاورمیانه را اینها آغاز کرده بودند. حمله آمریکا به عراق حمله به ملل عراقی بود چون صدام همه جوره می خواست با غرب کنار بیاید. مثلا در ماجرای لیبی و قذافی منظورشان قذافی نبود ملت لیبی و تصرف ثروت لیبی بود در خاورمیانه به جز تورکیه، دولت مقتدر مستقل اندیش به معنای دقیق وجود ندارد. این اقتدار و استقلال فکری و مکتبی را تورکیه مدیون اردوغان است نه آتاتورک. تغییر انا یاسا و مقدمات انتخاب بعدی وی در قانون اساسی سپاس اندکی است از این لیدر جهانی. در خاورمیانه حاکمان برای حفظ خود جنگ می کنند همه این جنگها درون بورژوازی است به سود ضعفا نیست به نفع بورژوازی و به ضرر ملت‌هاست .

۳

کارخانه ادبیات ماسونهای استعمارگر ضد تورک و ضدعرب و ضداسلام در همه زمینه ها با ابعاد گسترده خیلی ماهرانه، خودشان الگوها را تعریف کرده اند و در

زکی ولیدی طوغان که وزیر جنگ جمهوری باشقیرستان بود او را مشاور خویش کرد کتاب الفبای اسلام وی در سال ۱۹۲۰م اجازه نشر در روسیه پیدا نکرد. کتاب در برلین سه سال بعد منتشر شد ولی او در روسیه دستگیر شد و ۳ سال را در زندان مسکو گذراند. سرانجام آزاد شد و مستقیما تحت نظارت استالین قرارگرفت وی در سال ۱۹۳۰ از راه تورکستان روس و چین از شوروی فرار و از آنجا به هندوستان، مصر و اروپا سفرکرد نهایت در ۳ آبان ۱۳۲۸ / ۲۵ اکتبر ۱۹۴۹ در قاهره درگذشت به ایران هم مسافرتی سال ۱۳۱۳ش نمود و با علمایی چون محمد الحسینی و محسن العالمی دیدار و با دیدگاه شیعه پیرامون جهاد و تقیه و متعه و ... آشنا گردید که در کتاب الوشیعه فی نقد عقاید الشیعه(چ.قاهره ۱۹۳۵) کتابی جنجالی رویایی دو اسلام تورکی و شعوبی را می توان دید.(kanlidere, op.cit, pp.124-127)

مکتب تبریز (۴۰)

(تبریز مکتبی، میلی مکتب)

اصلاح طلبی تورکی و فارسی

دکتر عبدالغفار بدیع

ایتیردیک آلفیشی، تاپیلدی قارغیش
بولبولون یئرینه بانلادی بایقوش
ایستی یای قالاجاق، بۇرانلی بیر قیش
پاییزی اونودساق، یازی اونودساق *

سای اؤزوموزدن بالتالاریق سا
کیمسه یه قارشی ایق، کیسه یاریق سا
ائله دایاناریق ، نئجه واریق سا
طاماحی اونودساق، آزی اونودساق *

من سیدجلیم آی شئحلی نرگیز
یاللی نین آدینا، یاد اولموشوق بیز
بو ائل دن نه قالار؟ دومانلی تبریز
زورنانی اونودساق، سازی اونودساق؟
میرجلیل حسینی سید

زبان و ادبیات ملی (تورکی اسلامی) ۳۲

امیرعلیشیرنویی^۱

دکتر عبدالغفار بدیع

۱- امیرعلیشیرنویی (۱۷ رمضان ۸۴۴ ه.ق. ۹ فوریه ۱۴۴۱ م - ۱۲ جمادی الثانی ۹۰۶ ه.ق. ۱۵۰۱ م در هرات) حکیم و عارف و ادیب تورک مسلمان، وزیر، مشاور، مُهردار سلطان حسین بایقرا، شاعر ذواللسانین، منتقد اجتماعی، مترجم، تذکره نویس، سیاستمدار و بانی مراکز خیریه فراوان و ... بود. وی از ستارگان مشعشع ادب تورکی بود که اشعار بسیاری به دو زبان تورکی و دری دارد. در تورکی به نوایی در دری به فانی یا فنایی تخلص می کرد. وی سال ۸۴۴ ه.ق. در هرات متولد شد و تحصیلات اولیه را نزد پدرش آموخت سپس برای ادامه تحصیل به سمرقند رفت... امیرعلیشیر با وجود مشاغل از مطالعات علمی و تألیفات مختلف دست برنداشت و مجلس او مجمع علماء و فضلاء آن روزگار بود. امیرعلیشیر پیرو فرقه نقشبندیّه و مفسر قرآن بود و جارالله زمخشری، مفسر و ادیب و بلیغ تورک مسلمان را استاد خود نامیده است. وی صبح روز یکشنبه ۱۱ جمادی الاخری سال ۹۰۶ در شهر هرات درگذشت.

۲

۲- نوایی چون فارابی و ابن سینا با علم موسیقی آشنایی زیادی داشته است. قطعاتی را بر اساس صدای پرندگان تصنیف کرده که در بین تورکان خصوصا تورکمنهای ایرانی، تورکان ازبک فرغانه، خوارزم، شمال قفقاز و استانبول رواج دارد. آهنگ گلزار یکی از کاملترین آهنگهای تورکمنها ساخته امیرعلیشیر نوایی است که در آن ظهور طبیعت بهاری را استادانه بیان می کند. امیرعلیشیر حامی هنرمندانی چون کمال الدین شاه

قالب قراردادده اند یک روشنفکر جهان سومی چه مخالف و چه موافق با الگوهای آنها نظریه پردازی می کند و قلم می زند فکرمی کند که اگر از این چهارچوب خارج بشوند روشنفکر نمی شوند. تمام احزاب و سازمانهای سیاسی چپ و راست حتی ملی چون دارای فلسفه ملی نیستند و فلسفه ملی را نمی شناسند جبرا با تعریف و با الگوهای ماسونها کارمی کنند تمام واژه ها، مصطلحات، عبارات و گزاره های علمی و فلسفی و سیاسی و دینی و نظامهای اجتماعی را ماسونها تعریف کرده اند چنانچه ما به فلسفه و مکتب ملی برسیم تمام این تعریفهای هدفمند ماسونهای استحماری از هم خواهد گسست.

۴

۳- ممکن است تمام فرقه های مسیحیت باهم اختلاف داشته باشند ولی در مواجه با اسلام به سرعت برق و باد متحد می شوند. ارمنستان پرچم جنگهای صلیبی را بر مرز خویش نصب می کند تا به همه بگوید که در قره باغ و زنگه زور ادامه جنگهای صلیبی را شاهد هستیم. چرا تمام ملت ها و فرقه های اسلامی در برابر دشمن واحد متحد نمی شوند؟ این فرهنگ شعوبیه و فقر فلسفه ملی است که متاسفانه چنان در ذهنیت ما رسوخ و نفوذ و نهادینه شده که یا باید نوکر غرب باشیم یا نوکر شرق چون فاقد استقلال مکتبی و فلسفی هستیم فقدان مکتب و فلسفه ملی جبرا ما را در خدمت فلسفه و مکاتب بیگانه و مسیحیت قرارمی دهد و ما نجات و قرار و فلاح و سعادت را از آنها می خواستیم و حدود و خطوط و ثغور و الگوی مبارزات و مجاهدات خود را با فلسفه و مکاتب بیگانه سنجیدیم و تنظیم کردیم حتی با اینکه اسلام خود واجد فلسفه و مکتب مستقل بوده و است آن را هم با ایسمها و نظریه های روشنفکری برخاسته از مسیحیت که روحش با اسلام متفاوت است اخته نمودیم با همان اصطلاحات وارداتی شروع به تجزیه و تحلیل و حل معماها کردیم.

۵

۴- یکی از مهم ترین علل عقب ماندگی ما در ورود به مدرنیسم، گرفتار و وابسته بودن به شعوبیه و فلسفه و مکاتب غربی بوده که کم ترین نتیجه و محصول معاصرش مشروطه ماسونی ضد تورک و از میان رفتن حاکمیت ملی تورکی اسلامی قاجار و فروپاشی بنیان های نظری مکتب تبریز بوده است.

۹. تذکره مجالس النفاثین: به تورکی در شرح حال قریب به سیصد و پنجاه تن از بزرگان و شعرای معاصر وی همراه با نظر انتقادی درباره شعراء.

۱۰. محاکمه اللغتين: رساله‌ای علمی-زبان شناختی در مقایسه دو زبان تورکی و دری و ترجیح تورکی بر دری.

۱۱. محبوب القلوب: اثری اخلاقی اجتماعی و شبیه اطواق الذهب زمخشری درباره اصناف مختلف به شعر و نشر.

۱۲. نظم الجواهر: ترجمه منظوم نثراللاکی منسوب به حضرت علی(ع).

۱۳. الاربعین: ترجمه منظوم ۴۰ حدیث از حضرت رسول (ص)

۱۴. نسائم المحبه که ترجمه تورکی جامی است با افزودن احوال خلفا و مشایخ تورکستان.

۱۵. تاریخ انبیا: به تورکی.

۱۶. تاریخ ملوک عجم: به تورکی.

۱۷. مفردات در معما

۱۸. منشآت تورکی

۱۹. منشآت فارسی

۲۰. خزائن المعانی

۲۱. حالات پهلوان اسد

۲۲. حالات سید حسن اردشیر

۲۳. قصه شیخ صنعان

۲۴. مناجات نامه

۲۵. میزان الاوزان

۲۶. رساله عروضیه (تورکی ...)

در دوره قاجار شرح نویسی بر آثار نوایی رواج پیدا کرد و لغتنامه‌های تورکی مثل فرهنگ سنگلاخ استرآبادی و اللغات النوائیه و الاستشهادات الجغتائیه برای فهم آسان شعر نوایی تدوین شد.

۴

امیرعلیشیر علاوه بر مقام علمی، شخصی خیر و نیکوکار بود. خدمات فرهنگی امیرعلیشیرنوایی در ایران و بویژه مشهد چشمگیر است: بنای ایوان جنوبی صحن عتیق و مدخل اصلی حرم امام رضا (ع)، آب نهر خیابان مشهد از چشمه گیلاس تا صحن عتیق، مقبره عطار در نیشابور، بقعه قاسم الانوار در قریه لنگر، رباط سنگ بست و دیز آباد. امیرعلیشیر در ساختن مدارس و مراکز علمی نیز اهتمام داشته: مدرسه اخلاصیه، خانقاه اخلاصیه، مدرسه شفاییه، نظامیه هرات، مدارس خسرویه در مرو.

حسین کافی(شاعر)، خواجه میرک (نقاش و خطاط)، خواجه عمادالدین معروف به مولانازاده، خواجه آصفی، استادکمال الدین (نقاش) و ... بود. تأثیر امیرعلیشیر نوایی بر شعرای بعد از او سعیدخان کاشغری در تورکی خاوری، حکیم ملامحمدفضولی در تورکی غرب و عراق عرب و آذربایجان تحت تأثیر سبک و زبان و وزن و قافیه نوایی بوده‌اند. کاظم سالک، نشاط، حجت در آذربایجان و احمدپاشا، شیخ غالب، ندیم و میرعلیشیر ثانی (کاتبی) در آنادولو به زبان تورکی شعر سروده و تأثیر ادبی تورکی جغتایی در این مناطق مشهود است. بیشتر فرمانروایان آسیای مرکزی علاوه بر حمایت مادی و معنوی شعرا، خود به زبان تورکی شعر گفته‌اند. نور محمد عندلیب شاعر تورکمن، در لیلی مجنون خود از نوایی تأثیر پذیرفته است.

۳

نوایی قریب به ۳۰ اثر فاخر دارد:

۱. خمسة نوایی که به تقلید از خمسة نظامی به زبان تورکی سروده شده است :

حیره الابرار: در اخلاق و تصوف

لیلی و مجنون

فرهاد و شیرین

سبعة سیاره

سد اسکندری یا اسکندرنامه.

۲. خمسة المتحیرین: رساله‌ای به زبان تورکی در شرح حال عبدالرحمان جامی.

۳. دیوان دری شامل ۶۰۰۰ بیت غزل.

۴. ترجمه اللغة ترکیه بالفارسیه که یک نسخه آن در کتابخانه آستان قدس رضوی موجود است.

۵. اربعین منظوم: دیوان تورکی غزلیات،

۶. چهار دیوان به نام‌های غرائب الصغر (یا غرائب النوائب)، نوادرالشباب، بدایع الوسط و فوائدالکبر .

(که دوست عزیزم مهندس رزمی محققانه و عالمانه با شرح آنها را به زیور طبع آراسته است)

۷. سراج المسلمین: در موضوع فقه حنفی

۸. مثنوی لسان الطیر: ۷۰۰۰ بیت به سبک منطق الطیر به زبان تورکی

الاسف در جامعه متبدله فارابی قرار می گیرند نه در جامعه فاضله آن.

۳

ایران پنجمین کشور جهان از حیث ثروت و منابع طبیعی و از منظر پتانسیل توسعه و ترقی در جرگه ده کشور اقتصاد جهانی است اما ناکارآمدی و فساد در مدیریت ما را از بسیاری از کشورهای جهان و همسایه چون عربستان، کویت، قطر، امارات، ترکیه، آذربایجان و ... عقب رانده است کدامین اندیشه و تئوری مسئولیت این خسران را می پذیرد. مگر غیر از این است که اندیشه شیطانی تبعیض افکن و غیر عادلانه شعوبیان طاغوتی آنتی اسلام و آنتی عرب و آنتی تورک، مسبب و محرّض و محرّک چنین سیاست ورزی بوده است. در داخل با انبوه انرژی به کاهش درآمد و فزونی گرانی و قطعی برق و مازوت سوزی و ... کشانده است. قدر و منزلت آدمیان را پایین کشانده معلمانی که اوایل انقلاب می توانستند با حقوق یک ماهه خویش ۳ سکه را بخرند اینک حقوق ۳ معلم یک سکه نمی شود. در بیرون سیاست ورزی شعوبی ما را در لبنان و سوریه بعضا با غیر شیعیان متحد نموده با روسیه ارتدوکس و چین کنفوسیوسی و ارمنستان آنتی تورک و صرب های آنتی اسلام همعنان و هم سفره کرده این ناسیونالیسم پارسی که در داخل مستبدانه به هیچ زبان و مدنیتی غیر از خود رخصت حیات نمی دهد در بیرون نیز سیاستی مذبذبانه و مشوشانه را پیش می برد به جای التجّاه به مکتب فلاح بخش اسلام و تقرب به کانونهای قدرت تورکی و عربی و دیدن ایران موزائیکی رنگارنگ با ملت‌ها و اقوام و اتنیکیهای گونه گون و دادن سهم هرکدام از آنان در تاریخشان و فرهنگشان و زبانشان و مدنیتشان به کانونهای استعمار و استثمار و استثمار نزدیک می شوند و ما را در منجلاب بردگی و باتلاق وابستگی فرو می برند. اللهمّ خلّصنا من هذه الفکره.

۴

مکتب تبریز و آذربایجان به دلیل حمل مفکوره تورکی و عقلائیّت متسامح و متساهل و صلح اندیش و دیگر پذیر برای مهمانان مهاجر محلی امن بوده حالیا که آنان جز اندیشه تروریستی و تجزیه مرز و بوم اندیشه و پیشه ای دیگر را در سر و سر ندارند. مکتب تبریز و مکتب آذربایجان و توره تورکان آستانه صبر و تحمل معینی دارد. کسانی که با ۱۲ هزار رای وارد مجلس شده اند نمی توانند نماینده حقیقی ایران و آذربایجان و مهمانان مهاجر باشند. هرکسی به جای عنوان رسمی و قانونی آذربایجان غربی از واژه اورمی به عمد استفاده می کند تجزیه طلب و زمینه ساز آشوب داخلی و خصم تورکان مسلمان ایران است.

سیاست ورزی ملّی (تورکانه) ۶

اندر حکایت آفات سیاست ورزی شعوبیان

دکتر عبدالغفار بدیع

۱

اگر مسلمانان آمریکا به ترامپ رای نمی دادند هرگز او برنده انتخابات نبود آن گونه که دوره پیش به وی رای ندادند و وی برنده نشد. هم چنان که اگر تورکان به پزشکیان رای نمی دادند پزشکیان برنده انتخابات نبود ترامپ آشکارا خود را مدیون مسلمانان می داند بی شک از این منظر که یهودیان به سولچولار رای دادند و مسلمانان به ساغچیلار و ملی گرایان راست، تحوّل در مدیریت عالم اتفاق خواهد افتاد. دست کم منافع مسلمانان حفظ و جنگ غزه تمام خواهد شد. غزه، دموکراتها را در آمریکا ساقط کرد. دموکراتها (سولچولار) که با پنبه سر بریده اند آتش افروزان اورتادوگو (خاورمیانه) بوده اند تورکان مسلمان هیچ خیری از آنان ندیده اند. گفت و گوی مستقیم با ترامپ برای دولت تورکان (وفاق ملّی) در ایران یک فرصت و فراست است. ما هیچ چیزی را در گفت و گو از دست نمی دهیم جز این که چیزهایی را بدست خواهیم آورد:

مگر ملّی تورک روم نمی گفت:

گفت و گو کن گفت و گو کن گفت و گو

جست و جو کن جست و جو کن جست و جو

۲

اگر فالان تورک مسلمان ایران که در به رقص آوردن صندوق آراء مالا، جانا، قلما و قدما و ... کوشیدند یعنی بر تمامیت و یکپارچگی ایران و جمهوریت رنج افزون بردند با رییس جمهورشان دیداری داشته اند و رییس جمهورشان به پاس جانفشانی اینان در انتخابات آنان را به حضور پذیرفته و قدرانشان گشته شعوبیان تجزیه طلب طاغوتی و باستان گرایان کج اندیش متوهم را چه جای اعتراض؟! .

گر یکی شاخی شکستم من ز گلزاری چه شد

ور ز سرمستی کشیدم زلف دلداری چه شد

فارابی یکی از دشمنان مدینه فاضله را جامعه متبدله می دانست یعنی مانقوردان یعنی کسانی که از هویت خویش بیگانه اند و تبدل و تحوّل شخصیت یافته اند و کس دیگر و انسان دیگری گشته اند که از خویشتن خویش دور گشته اند و آخوندی و سیدجواد طباطبایی و غنی زاده مع

بیر علاقه‌ده آچالدیلماق و اوندان نجه قاقماق اولار. BİR ƏLAQƏDƏ ALÇALDILMAQ VƏ ONDAN NECƏ QAÇMAQ OLAR.

دکتر حسین شرقی دره جک

Dr. Hüseyn Şərqidərəcək(SOYTÜRK)

بیر اینسان موختلیف سببلره گۆره موناسیبت‌ده
آچالدیلما ایله قارشیلانما بیلر. آچالتماق اینسان‌دا
حۆکمرانلیق و دئقرا داسییا حیسی یارادان نیفرت و
دیل حسی دیر .

آچالدیلما داخیلی و خاریجی اولار بیلر. داخیلی
آچالمادا اینسان موختلیف سببلردن اۆزونو
گوناهلاندیریر، آشاغیلایر، باشقا سۆزله دئسک،
اۆزون دن راضی اولمایا بیلر .

خاریجی آچالما کونکرئت حادثه‌لره و یا باشقاسینین
عدالت‌سیز داورانیشینا گۆره ده فورمالاشا بیلر. بو آرادا
ائوموسیونال و ائولیلیک موناسیبتین‌ده آچالدیلماق
چوخلو منفی نتیجه‌لره سبب اولاجاغی اوچون ان
چوخ یاییلمیش و ان پیس آچالدیلما نۆولرین دن
بیری دیر. بو، ائوموسیونال آیریلیغا، مسافیه و حتی
بوشانمایا سبب اولار بیلر .

موناسیبتلره آچالدیلما نۆولری

اولا بیل‌سین کی، گئنیش ایجتیماعیتین نظریه‌ده
موناسیبت‌ده آچالدیلماق آنجاق تحقیرآمیز سۆزلر،
صحبتلر فورماسین دادیر. بو قاوراییش دوغرو دور،
لاکین بو، آچالدیلمانین یئگانه فورماسی دئییل.
عکسینه، آشاغی دا قید اولونان موختلیف نۆولر وار .

بیرباشا شیفاهی تحقیر

دولایی شیفاهی تحقیر

شیفاهی اولمایان تحقیر

بیر موناسیبت‌ده آچالدیلمانین نتیجه‌لری

آدلر حساب ائدیر کی، هر بیر اینسان باشقالاری ایله
موناسیبت‌ده و قارشیلیق لی موناسیبت‌ده اۆز شخصی
دیرینی معینلشدیرمه‌یه چالیشیر و بو اۆزونه اینام
اینامی زدلت‌رسه، او، ضرر گۆره‌جک. بو ضرر موختلیف
اۆلچولره مالیک‌دیر و اگر آچالدیلما جدی و اوزون

بیر موناسیبت‌ده آچالدیلماق هر بیر اینسانین یاشایا
بیلجی ان پیس حیسیسلردن بیری دیر. اما
آچالدیلماق نه دئمک‌دیر؟ داورانیشیمیز بئله پروبلئم
یارادیر، یوخسا پروبلئم قارشى طرف‌دن‌دیر؟
پسیخولوژی باخیم‌دان چیخیش ائدرک موناسیبت‌ده
آچالدیلماق اوچون هانسی فسادلار و اصوللار وار؟
بو سواللارین جاوابلاری اۆزونو آچالمیش یسس
اؤدن هر بیر اینسان اوچون فرق لی اولار بیلر. چونکی بو
مسئله‌یه بیر چوخ عامللر تأثیر ائدیر. بو یازی‌دا بیز بو
مسئله ایله معین قدر مشغول اولماغا و سیزی
موختلیف آسپئکتلرله تانیش ائتمه‌یه چالیشاجایق.

بیر موناسیبت‌ده آچالدیلماق نه دئمک‌دیر؟

ایسته‌نیلن جینسی، ایستاتوسو، تحصیلی، مادی
وضعیتی و س. اولان بوتون اینسانلاردا اینسان
لیاقتینه حۆرمت ائتمک ایسته‌نیلن نۆو موناسیبت‌ده
ان مهم طلبلردن بیری دیر. چونکی ساغلام ائوموسیونال
علاقه‌لرین ان بؤیوک مقصدی بیر-بیرینین دیرلرینه
حۆرمت ائتمک و اونلاری یوکسلتمک‌دیر. بونولا بئله،

بیر مونا سیبت ده آچال دیلما سبیلری
بیر مونا سیبت ده آچال دیلما سبیلرینی آراشدیرماق بیر
آز قریبه گۆرونه بیلر، چونکی بیز عادتاً بعضی
اینسانلارین باشقالارینی نیه آچالتدیغینی
دوشونوروك .

شوبهه یوخ دور کی، آچال دیجی اینسان چوخ نالایق
بیر حرکت ائدیر و یقین کی، شخصیت پرولئمی و
ضعیفلیگی وار، اما بعضا بیر سیرا شرطلر ایرلی
سوره رک دیگرینین بیزی آشاغیلاماسینا اجازه
وئریریک. بونا گۆره ده مونا سیبتلر ده آچال دیلماق
اوچون بو پلاتفورمالاری معین ائتمک یاخشی دیر. بو
ساحه ده بیر چوخ سبب رول اوینایا بیلر، لاکین بیز
آشاغی دا ان واجیب اولانلاری مذاکیره ائدجیک .

اوشاقلیق و تربیه

چوخ آیدین دیر کی، اینسان
مونا سیبت ده آچال دیلما
قارشیسین دا رئاکسیا
وئرمه سه و عناد گۆسترمه سه،
اونون اؤزونه حؤرمتی
آشاغی دیر. بس هانسی
عامللر بو اؤزونه حؤرمتی
آزالدیر .

پسیخولوقلار و ائکسپترتئر
حساب ائدیرلر کی،
والیدین لیک طرزى بو
ساحه ده اساس رول اویناییر.
عائله ده قوربان رولونو
اوینامیش و یا دایما

والیدینلرینین داواسینین شاهیدی اولان اوشاقلار
مونا سیبتلر ده آچال دیلما یا داها حساس اولورلار .
ارله آروادین آچال دیلما و تحقیرله موشایعت اولونان
داواسی اوشاقلارین حیثیتینی آشاغی سالماقلا
یانشی، اونلارا چوخ یانلیش نمونه ده وئریر. دیگر
طرفدن، والیدین-اؤولاد مونا سیبتلری دوزگون

سوررسه، بو ضررلرین میقیاسی و نؤولری آرتار.
اونلارین آراسین دا مونا سیبت ده آچال دیلمانین ان باریز
نتیجه لری آشاغی داکیلاردیر .

رد ائدیلمه، ترک ائدیلمه و تجرید حسی

قبول ائتمه مک، ائموسیونال و پسیخولوژی مسافه
یاراتماق
ائموسیونال و معنوی احتیاجلاری اؤدمه مک
اینسان لیاقتینین پوزولماسی
عدالت سیز سؤودلشمه لر
باشقاسینین حؤکمرانلیغی و یا نظارتی آلتین دا
اولماق

سو ایستیفاده احتیمالی
شیفاهی و داورانیشسال تحقیرلرین، جینسی
تجاووزون و فیزیکی زوراکیلیغین قوربانى

اؤزونه اینانمایان

اؤزونه اینامین اولماماسی

خیانت ائتدی و آلدادی

قارشى طرفه قارشى یالان و گیزلنمه

پئسسیمیست (قارامسال) اولماق

استهزا اولونور

اتهام اولونماق

اوتانچاق اولماق و حؤرمت سیزلیک ائتمک

قیسقانچلیغی اویاتماق

اخلاقی و شخصی دیرلرین و اینانجلارین آزالماسی

مخفیلهیین پوزولماسی

آرتان استرس و ناراحتلیق

زوراکیلیق و تجاووزون آرتماسی

انتحار احتیمالی

پسیخولوژی پرولئملرین اورتایا چیخماسی

آنکسیئته پوزغونلوغونون میدانا گلمه سی

دئپرئسیا

شخصیت پوزغونلوقلارینین یارانماسی

اومیدسیز حس ائتمک

بوشلوق و داخیلی اؤزونه تأسف حسی

موناسیبتلرده آچالدیلماق یوللاری

آشاغی داکی استراتژیلر بیر موناسیبتده آچالدیلماقیزا کؤمک ائده بیلر .

شخصی و معنوی سرحدلرینیزی معینلشدیرین .
بیر علاقهده آچالدیلماق اوچون قارشى طرفین سرحدلرینیزدن کنارا چیخماماسی اوچون موناسیبتده سرحدلرینیزی معین ائتمک چوخ واجیب دیر . بو، قارشى طرفین سیزین حیثیتینیزی درک ائتمه سینه سبب اولاجاق و اؤزونون سیزی آچالتماسینا ایمکان وئرمه یه جک .

طبیعی کی، بو، چئوکیلیین اولماماسی و یا فداکارلیغین اولماماسی دئمک دئییل، آنجاق سئوگینین بوتون طلبیرینه باخمایاراق، شخصی اراضیمیزه ده حؤرمّت ائدیلمه لی اولدوغونو گؤستریر .

آشاغیلایان اینسانلا علاقه نی کسین .

موناسیبتده آچالدیلماق اینکینجی، اوچونجو و یا داها چوخ دفعه تکرارلانیدیغینی حس ائدیرسینیزسه، بو علاقه نی داوام ائتدیرمک لازیم دئییل . مذاکیره زامانی قارشى طرفین سیزی موختلیف یوللارلا آچالتماغا چالیشدیغینی گؤرسنیز بئله، مذاکیره نی داوام ائتدیرمهدن و عصبلرینیزی یورمادان مکانی ترک ائده بیلرسینیز. متخصصلر حساب ائدیرلر کی، ائموسیونال صحبتی دییشمک ۲۰ دقیقه چکیر و مذاکیره ۲۰ دقیقه دن چوخ داوام ائدرسه، ائموسیونال کونفلیکتلر آرتاجاق .

ایشلری شخصیلشدیرمیین .

اولا بیلسین کی، موناسیبتده آچالدیلما حسی ساده جه شخصی قاوراایش دیر و قارشى داکی اینسان اصلینده سیزی آچالتماق نیتینده دئییل و یالنیز اؤز جمله سینى یانلیش شکلده ایفاده ائدیپ .

قورولمایبسا و عابله داخیلی فیکیر آیریلیقلاری داها چوخ اولارسا، آچالدیلما احتیمالی داها یوکسک دیر .

اونسیت باجاریقلارینین اولماماسی

دوزگون قارشیلیق لی علاقه و اونسیت طرزینه مالیک اولماماق ائموسیونال جهت دن غیری-ساغلام موناسیبتلرین اساس خصوصیتلرین دن بیریدیر. طرفلردن بیرینین ائمپاتییا، دینله مه، بدن دیلی، حؤرمّت و دوزگون دانیشیق باجاریقلاری کیمی اونسیت باجاریقلاری یوخدورسا، آنلاشیلمازلیق، تجااوز، کین، شیفاهی و فیزیکی زوراکیلیق، اویغونسوزلوق، مسافه، اوستونلوق طلبکار و ان اساسی دا داخیل اولماقلا بیر سیرا منفی نتیجه لر. آچالدیلما احتیمالی چوخ بؤیوک دور. ایندی اونسیت باجاریقلارینین اولماماسی شعورالتینین و شعورون آچالدیلماسینا و یا کونتکسته سبب اولار بیلر .

موناسیبتلرده آچالدیلماق تربیه سی .

باشقالارینین تصدیقینه احتیاج

بعضا داخیلمیزده باشقالارینین تصدیقینه و تشویقینه احتیاجیمیز اولدوغو اوچون بیز بونو ایسته نیلن یوللا آلماغا حاضیریق. یئنه بئله نتیجه یه گلمک اولار کی، بو ایشین ان مهم سببلرین دن بیرى اؤزونه حؤرمّتین آشاغی اولماسی اولار بیلر. باشقالارینین گؤزلنتیلری بیزیمکین دن داها واجیب اولدوقدا، موناسیبتلرده آچالدیلماق گؤزلنه نیلن دن اوزاق دئییل .

دیرلربینیزی تاپین و قصورلارینیزی قبول ائدین .

موختلیف مثبت و منفی خصوصیتلره مالیک اینسان اولدوغونوزو قبول ائدین. اؤزون دن اوستون اولماق و آشاغیلیق کومپلئکسی اینسان شخصیتینه ضرر وئرن ایکی قطب دور .

اؤزونو مکمل یاخشی حساب ائدن اینسان حس ائدیر کی، ان کیچیک تنقیدله بئله باشقالاری اونو آچالتماغا چالیشیر. دیگر طرفدن، اینسانلار قصورلارلا دولو اولدوقلارینی دوشونورلر و علاقه‌لرده آچالیدیما قورخوسو اونلاری حقیقتا حس

و دوشونجه‌لرینی ایفاده ائتمه‌مه‌یه مجبور ائدیر . اؤزونو دوزگون تانیماغا نایل اولماق اوچون هر گون بیر دفتر ورقینه گوجلر و ضعیف طرفلرینیزی یازا بیلر سینیز. چاتیشمازلیقلارین قاباغیندا اونو تکمیللشدیرمک اوچون تأثیرلی اولدوغونو دوشوندویونوز حل یوللارینی یازین و حیاتی کئچیرمه‌یه چالیشین. غیری-رئال اوزونوزو تقدیم ائتمک سیزی کؤورک گؤستره‌جک .

بعضا اولا بیلر کی، قارشى طرفین مقصدی بیزیم یانلیش داوارانیشیمیزی دوزلتمک اولسون. اما سهویمیزی اعتراف ائتمک ایستمدیمیز اوچون بونو آچاقلیق کیمی قبول ائدیریک. تنقیدی اولماق صنعتی بئله وضعیتلرده بیزه کؤمک ائدجک و داها آز ائموسیونال ضرر حس ائدیره‌جک .

خیر دئمک باجاریغینی اؤیره‌نین

بعضا قارشى طرفین طلبلرینی او قدر یئرینه یئتیرمیشیک کی، او، اؤزونو بیزدن اوستون گؤرور و گئتدیکجه اونون فیکرینجه شخصیتیمیز آشاغی گؤرونور .

قارشى طرفین گؤزلنتی و طلبلرین سیزین حسلرینیزه، شخصیت خصوصیتلرینیزه، اخلاقی سرحدلرینیزه و نورمالارینیزا اویغون اولمادیغینی حس ائدیر سینیزسه، اونا نزاکتله یوخ دئییه بیلر سینیز .

گوجونوز چاتمایان ایشلرله مشغول اولماق مجبوریتینده دئییلر سینیز. بیر چوخ حاللاردا موناسیبتلرده آچالیدیملار اؤزونه حؤرمات ائتمیین و قارشى طرفه چوخ دیر وئرمه‌نین نتیجه‌سی دیر .

به نام خدا

جناب آقای دکتر شرقی مدیر مسئول محترم مجله ارزشمند و وزین خداآفرین

باتقدیم سلام واحترام و آرزوی توفیق و تشکر از ارسال پی.دی.اف شماره جدید مجله خداآفرین (۲۳۱) به اینجانب، ابتدا باعلاقه وافر فهرست مطالب را از نظر گذرانیده و سپس به بحث مورد علاقه‌ام یعنی (لهجه‌های زبان ترکی) در صفحه ۹ به قلم آقای محمد هزاری رجوع کردم.

باتوجه به اینکه در زمان‌های آینده نوشته‌های عزیزان در نشریات معتبری همچون، خداآفرین- غروب- بایرام و... سند محسوب خواهد شد، لذا توضیحی نسبت به نوشته آقای هزاری تقدیم می‌کنم که امیداست مورد توجه قرار گیرد.

ایشان در نوشته‌شان با ارجاع به نظریه آقای بیوک رسول اوغلو لهجه‌های ترکی آذربایجانی را هشت گروه و از قول آقای دیل‌آچارترکیه‌ای نه گروه اعلام کرده است!

هرچند باتوجه به گسترش روزافزون وسایل ارتباط جمعی مثل رادیو و تلویزیون و روزنامه و بخصوص گسترش شدید فضای مجازی؛ جهان به سوی دهکده جهانی شدن پیش می‌رود و دیر یا زود بیشترین لهجه‌ها و نیم زبان‌ها به بوت‌ه فراموشی سپرده شده و گویشی مشترک در میان یک زبان رخ خواهد نمود. لذا اینجانب عقیده دارم که ما آب بیار معرکه دشمنان زبان ترکی نشویم و با انتشار دسته‌بندی‌های غیرعلمی که بیشتر لهجه‌های ردیف شده با تعدادی کلمه معدود و با تلفظ واج‌های محدود است را، لهجه‌نما داریم و تلاش نکنیم زبان مظلوم ترکی‌مان را از حملات جورواجور رقیبان محافظت نمائیم. لذا صادقانه عرض بکنم که اینجانب عقیده‌ای به این دسته‌بندی‌ها نداشته و نیازی نیز به وجود این دسته‌بندی‌ها احساس نمی‌کنم. و عقیده دارم که بهتر است بادر نظر گرفتن گسترش وسایل ارتباط جمعی جهانی، ما نیز تلاش کنیم برای زبان ترکی آذربایجانی آنهم بالفبای عربی یک املای متحدالشکل و یک دستور زبان قابل دفاع و قابل عمل و رجوع بیافرینیم.

اینجانب روی عدم اطلاع علمی‌ام از درستی و یا نادرستی هفت گروه از هشت لهجه دیگر به آنها نمی‌پردازم. اما نسبت به گروه سوم توضیحی را تقدیم می‌کنم.

در این مورد مجبورم برای روشن شدن موضوع، مثالی از کتاب (بحثی درباره زبان آذربایجانی) تالیف مرحوم سرهنگ محمدرضا شعار را تقدیم بکنم.

ایشان برای اثبات بر فارسی بودن زبان باستانی آذربایجان، مثال‌های خنده‌داری را آورده است! برای مثال نوشته که ترک‌ها برای پریدن (پرواز ایلماق) می‌گویند و یا برای گول زدن (گول وورماق) می‌گویند!

درحالی‌که همه می‌دانیم که ترک‌ها برای پریدن؛ آتلانماق و یا اوچماق و برای گول‌زدن = توولاماق و آلداتماق می‌گویند! و....

حال آقای هزاری و مستندانش اعلام می‌کنند که: مرند و شبستر واقمارشان... جزو لهجه یامچی بوده و قارداش را قَرَدَش تلفظ می‌کنند! و یا به قابلاما (قابلمه) می‌گویند! دوست من!

کجای مرند دیده‌اید که مرندی‌ها به قارداش، قَرَدَش بگویند؟! والله ما به قابلاما هم، همان قابلاما می‌گوئیم نه قابلمه!

آیا می‌دانید که یامچی تنها یکی از ۱۷۰ روستای مرند هست؟! پس شما و یا آقای رسول اوغلو روی چه مستنداتی برداشته و مرند با ۳۰۰ هزار نفر جمعیت فعلی را که تا بیست سال قبل جلفا و رودقات را نیز در خود داشت، در زیر نام روستای یامچی؛ روستائی با ۵-۶ هزار نفر جمعیت ذکر کرده‌اید؟!

(یامچی یکی دوسالی است که از نظر تقسیمات کشوری شهرشمرده شده و جزو شهرهای اقماری شهرستان مرند است. اهالی‌اش هم دارای تن صدای خاص روستائی هستند و شنونده متوجه می‌شود که گوینده اهل یامچی می‌باشد).

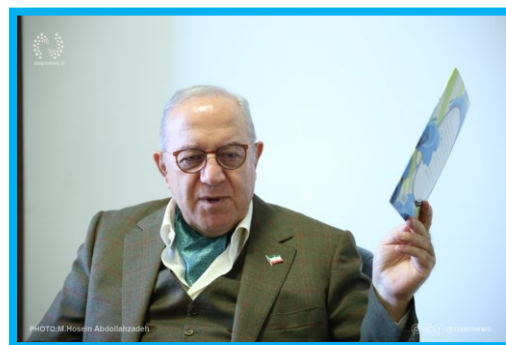
لذا جناب آقای هزاری! معلوم نیست که بیوک آقای شما این دسته‌بندی را از کجا برداشت کرده و با چه استنادی نام لهجه یامچی را برای سرعنوان گروه ۳ آورده است؟! در نتیجه تایید خواهید فرمود که اگر شما کار میدانی کرده‌اید دیگر بردن نام شهر باستانی مرند (کل) به زیر نام یامچی (جزء) با استناد دادن به نوشته اشتباه آقای بیوک رسول اوغلو، کار علمی نمی‌باشد. لاقلاً مثل آ. دیل آچارترکیه‌ای آورده شده در نوشته خودتان، گروه بندی شمال ایران را مرند و اهر بنویسید.

باسپاس: دکتر سیدمرندی

مروری بر تاریخ هنر

عاشیقی (۲)

مولف پروفسور علی پولاد

عاشیقی با قوشما بوده است. علاوه بر این در برهه ای نام عمومی اشعار عاشیقی «قوشما» بوده است.

قاضی برهان الدین، شاه اسماعیل خطایی، ملا پناه واقف، نباتی، ذاکر، عاشق پری از جمله نمایندگان این گونه شعر عاشیقی هستند.

حمید سفیدگر شهنقی در مقاله ای تحت عنوان «نگاهی به هنر و ادبیات عاشیق های آذربایجان در خصوص قوشما می نویسد:

قوشما به مثابه «غزل» در شعر و ادبیات مکتوب است به مصرع هایی که «قافیه اصلی» در آن آمده است. «باغلاما (Bağlama)» گفته می شود. قوشما بر اساس مضامین خود به سه دسته تقسیم می شوند.

الف- گؤزللمه (Gözəlləmə) که موضوع آن عشق، محبت، احساسات عاطفی و غیره است.

ب- قوچاقلاما (Qoçaqlama) که موضوع آن جنگ، شجاعت و قهرمانی است.

ج- آغی (Ağı) که مضمون آن عزا و ماتم و مرگ است. قوشماها از لحاظ فرم و شکل نیز به انواع مختلفی تقسیم می شوند، مثل «قوشایارپاق (Qoşayarpaq)» «گولو (Güllü)» ایاقلی (Ayaqlı) و غیره.

یک نمونه قوشمای «قوشایارپاق» از عاشیق عزیز شهنازی

ای وطن بسله دین ایستگلی انالار کیمی

قان آغلارام سندن دوشسم ایراغا

آنادان ایریلان بالا لار کیمی

من سنه اولدام سن منه آنا

قویمارام قوینونا بایقوشلار قونا

خائینی، قولدورو بویارام قانا

داغلاردا، آچیملیش لالالار کیمی

یوردوم قوجاماندير، وطنیم تمیز

«عزیزم» آییق دیریاتماز اولکه میز

اوجادیر یاد اللر یئتیشمز هرگز

گؤیلره، اوجالان قالالار کیمی

قالب شعر عاشیقی:

قوشما

استادنامه

تجنیس

گرایلی

دیوانی

مخمس

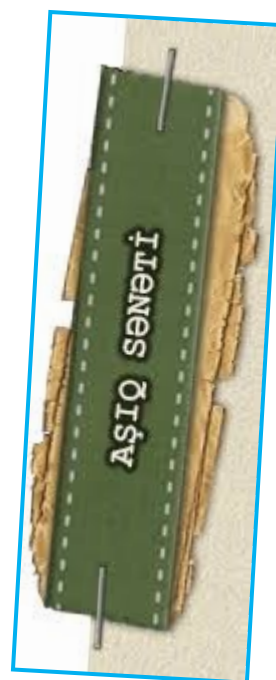
تصنیف

بایاتی

دئیشمه

مستزاد

قوشما:

قوشما از رایج ترین و پرکاربردترین گونه های شعر عاشیقی است. شعری بند بند است که تعداد بندهای آن بین ۳ تا ۶ و حتی ۷ متغیر است. هر مصراع آن یازده هجا دارد. هر بند قوشما از چهار مصراع تشکیل شده است. قوشما توسط ملاپناه واقف وارد ادبیات ترکی (و نیز عربی) شده است. قدمت قوشما به حدی است که برخی از محققان معتقدند که شروع صنعت

تجنیس:

تجنیس از ۳، ۵، یا ۷ بند تشکیل می شود. جناس عبارت از نوعی شعر عاشقی (داخل در نوع قوشما یا گرایلی) هست که قافیه های هم شکل با معانی متفاوت دارد. در بایاتی ها نیز تجنیس یا جناس به وفور یافت می شود. "جناس با اتکا به قواعد زبانی ساخته می شود و عاشیق ها از این امکان استفاده می کنند و به ایجاد معانی عمیق می پردازند". (عاشیق های آذربایجان - پرویز زارع شاهمرسی)

تجنیس نشاندهنده توان شعری و ملاک استادی عاشیق هست. به گفته استاد شهانقی در تجنیس آرایه های ادبی و صنایع لفظی مد نظر است. خسته قاسم، عاشیق علسگر، عباس توفارقانلی و دده قربانی، آغجاقیشلاقلی دده عاشیق اسد و مرندلی آللهلی استادی تام در این نوع شعر داشته اند. اهمیت این گونه تا حدی است که اگر بخواهند میزان استادی عاشیقی را بیازمایند از وی شعر تجنیس می خواهند.

نمونه ای از تجنیس (قربانی و توفارقانلی):

قوربانی دئر:

بورا گلدیم یار اۆچون

کس جیگیریم، دوغرا باغیریم، یار اۆچون

استادنامه:

استادنامه در واقع حاوی نصایح عاشیق به مخاطبین و نیز شاگردان خود است. عاشیق در استادنامه با سودجویی از تجارب و دانسته های خود راه راستین زندگی را به مخاطب نشان می دهد. استادنامه ها اغلب در مقدمه منظمه های عاشیقی گنجانده می شوند. استادنامه ها را می توان درس اخلاق دانست.

نمونه ای از استاد نامه (خسته قاسم)

ده لی کؤنلوم نه دیوانه گزیرسن

بیوفا دلبردن سنه یار اولماز!

دوز چیخماز ایلقاری عهدی پیمانی

هرجایی دا ناموس غیرت عار اولماز!

اؤز وئرمه نادانا، سیر وئرمه پیسه

آخر قلبین یا اینجی یه یا کوسه

اوت بیتنه ر کؤک اوسته اصلی نه ایسه

یووشان بسله مکله چمنزار اولماز!

وفالی یا امک چکسن ایتیرمز

بد اصیل نصیحت، اویود گؤتورمز

قابق تاغی تر شاماما بیتیرمز

گؤی سؤیودده هیوا اولماز، نار اولماز!

تکلیف اولونما میش بیر یئره وارما

نر اولماز میداندا هریبغی بورما

سیراغیب، آداما سن یاخین دورما

خائن چیخار، اوندا دوز ایلقار اولماز!

خسته قاسیم گؤنو کئچمیش قوجادیر

گه لن بزیر گاندی، گئدن خوجادیر

سرو آغاجی هر آغاجدان اوجادیر

اصلی قیتدی، بوداغیندا بار اولماز!

خسته قاسیم قالیب ناچار
بوسری بس کیملر آچار!
گلن قونار، قونان اوچار
هئی سالارسان تالان دونیا.

دیوانی

این نوع نیز از انواع شعر عاشیقی ست و بطور مصطلح از سه بند تشکیل می‌شود. هر مصراع دیوانی ۱۵ هجا دارد از چهار مصراع تشکیل می‌گردد.

نمونه ای از دیوانی (عاشیق علسگر):

ایسمیمدی عاشیق علسگر بودو دؤورانیم منیم
غربت ائلده بیر گؤزلده قالدی پیمانیم منیم
اؤلدورسه ده بو سئودادا حاللدی قانیم منیم
اینجیمیرم دوست یولوندا بو زیاندان کئچمیشیم

مخمس

در زبان ترکی این نوع شعر را بئشلیک می‌گویند. هر بند مخمس ۵ مصراع دارد و هر مصراع آن ۱۶ هجا را در بر می‌گیرد. البته به نوع مخمس ۱۱ هجایی نیز بر می‌خوریم که منظومه "حیدربابایا سلام" استاد شهریار به این وزن سروده شده است. (پرویز زارع شاهمرسی)

«ملا جمعه» بزرگترین استاد شعر مخمس است.

یک نمونه از مخمس های او:

ناگهان گؤردو گؤزوم
سن تکی انسانی پری
حوری سن، ملکه سن
جنتین غیلمانی پری

یارالار مرهمی سن
دردلرین درمانی پری

یار اودوکی یاردان سونرا یار اؤچون
یاخا بیرتا، زولف داغیدا، یارا اؤز.

عاشیق عباس توفارقانلی دئر:

قابق آیدی، زولف بولوتدو، یوز گوندو.
حسرتیندن بیر ساعاتیم یوز گوندو.
هئچ دئمیرسن قول عباسیم اؤز گوندو
غم باشیندان توتار درد آیاغیندان.

گرایلی

ساده‌ترین شکل شعر عاشیقی، گرایلی است. نوع شعری نیز متشکل از بند هامت و مانند قوشما هر. و تفاوتش با قوشما علاوه بر مضمون و محتوای شعر، در تعداد هجاهای آن است. گرایلی هشت هجایی است و در بند آخر، شاعر تخلص خود را می‌آورد. در ژانر ادبیات. موضوع گرایلی، تعزلی و محبت و طبیعت‌گرایی است.

نمونه ای از گرایلی (خسته قاسیم):

گل بیر سندن خبر آلیم
سلیمانان قالان دونیا
ازلی گؤل کیمی آجیب
آخریندا سولان دونیا

دئی گؤروم نه یه طالبیسان
درسینی کیمدن آلیسان
نئچه مین یول بوشالیسان
نئچه مین یول دولان دونیا.

بو دونیا فانی دیر فانی
بو دونیادا قالان هانی
داوود اوغلو سلیمانی
تاج و تختدن سالان دونیا.

گوژل لر سرداری سان
محبوب لار خانی پری

شاه کیمی تخته چیخیب
ائده رسن دیوانی پری.

تصنیف

شعری است ساده، روشن، زیبا و شیرین. هر بند از چهار مصرع پنج هجائی (گاه از پنج مصرع چهار هجائی) تشکیل می‌شود. مضمون عمده آن تغزلی و لیریک است.

یک بند از یک نمونه شعر تصنیف:

آغلاییب گوللم

گوژ یاشین سیللم

قوربان کسلیلم

سن بیزه گلسن

«ملا جمعه»

بایاتی

شایعترین و البته محبوبترین نوع شعر ترکی وعاشیقی است.

“نمونه های اولیه بایاتی ها مسلماً در آغاز امر بوسیله شعرا و نوازندگانی که در ادبیات و موسیقی عامیانه آذربایجان به نام عاشیق اشتهار دارند به سلک نظم در آمده است. در جریان قرن ده الی سیزده هجری ما به شعرا و نغمه پردازانی مانند امانی، عزیزی، ساری عاشیق، صالح، مجروح، معصوم، بی کس، واقف، سالک، ذاکر و دیگران بر می خوریم که نمونه های دست اول بایاتی های آنان در جُنگ ها و دستنویس های مربوط به ادوار فوق بجای مانده است.” (آذربایجان خلق ادبیاتیندان، بایاتیلار- به کوشش محمدعلی فرزانه).

هر بایاتی چهار مصراع دارد و هر مصراع از ۷ هجا تشکیل شده ، است بایاتی شباهت بسیاری با رباعی

ودو بیتی دارد. عاشیقان زیادی در این نوع شعری، طبع آزمایی کردند
نمونه ای از بایاتی ها:
من عاشیقام هر آیلا
هر اولدوزلار هر آیلا
بوردا بیر گول بیتیبدی
سوسوزوندان هرایلار.

دئیشمه

دئیشمه به نوعی از شعر عاشیقی گفته می شود که به شکل سؤال و جواب یا گفت و گو و مناظره باشد . در این شعر مهارت ، علم و استعداد عاشیق ها محک زده می شود . در مجالس بزرگ و در مقابل تعداد زیادی از مردم عاشیق ها به مناظره می پردازند . در ابتدای کار عاشیق ها شرط می بندند که طرف بازنده ، سازش را تحویل داده حتی دیگر به عاشیقی نپردازد . سپس با ساز و آواز سؤالاتی از همدیگر (به نوبت) می کنند . در این نوع شعر کسی برنده از میدان خارج می شود که اولاً نسبت به مسائل دینی ، تاریخی ، ادبی ، اجتماعی و مسائل متفرقه آگاهی بیشتری داشته باشد و پانیا بتواند بدهاها معلومات خود را به شکل شعر ، آن هم با ردیف و قافیه و وزن شعر طرف مقابل بیان کند.

یک نمونه از مناظره بین عاشیق ها « خسته قاسیم » و « لزگی احمد: »

خسته قاسیم:

او کیمدیر کی ، اوتوزوندا جوان دیر
اون بئشینده قوجالانی اولودور
اون نه دیر کی دیلی آیری ، سؤزو بیر
او هانسی دریادیر ایچی دولودور ؟

آن چیست که سی روزه اش جوان است
ولی پانزده روزه اش پیر و بزرگ

انتخاب می کند که به هنگام تلفظ آن لب ها همدیگر را در نمی یابند و لمس نمی کنند... "جیغا" و "جیغالی تجنیس" نیز از دیگر مهارت های شعر عاشیقی به شمار می روند. در این نوع عاشیق در شعری که مثلاً به قوشما سروده شده یک بایاتی با همان قافیه در اثنای سروده به کار می برد. در نوع شعری "بی سایه" عاشیق از مفاهیم مجردی چون ملائک، جهنم و بهشت، توبه، پیامبر، خورشید و ماه، ستارگان، آب، باد، آئینه و سلام سخن می گوید که از خود سایه ای ندارند". (عاشیق های آذربایجان، پرویز زارع شاهمرسی.)

نمونه ای از "احوالات آخرت و قیامت: "

گناهکار بنده نی یان دیراجاق نار

مؤمنه دایاقدیر حی کیردگار

لافتی شائینده گلدی ذوالفقار

علی نی هامیدان وجیه گورودور. (عاشیق قشم)

نمونه ای از معراج نامه:

امر اولدو جبرئیل وئردی ندانی

بسم الله ذکر ایله اولوندو خطاب

قرائت اولوندو رسول آلاها

معبود گوروشونه ائيله دی شتاب (عاشیق مناف)

نمونه ای از وجودنامه:

اصلی بنی آدمین وصفین سؤیله دیم

آتا وجودوندان گلدیم آنایا

آنا بدیننده قان اولدوم دوردوم

آنا حمل اولدو قالدی وداع یا (عاشیق واله)

نمونه از استاد نامه:

بو دنیا یا میلیون میلیون شاه گلیب سلطان گندیب،

الرینده اولان قدرت، شهرت گندیب شان گندیب.

نچه اسکندر اییلنیم منم دئیب دنیا دا!

آن چیست که زبانش شکافته ، اما حرفش یکی است
آن کدام دریاست که پر و انباشته است ؟

لزگی احمد:

او آی دیر کی اوتوزوندا جوان دیر

اون بئشینده قوجالانی اولودور

او قلم دیر ، دیلی آیری ، سؤزو بیر

علم دریاسی هر دریادان دولودور.

آن ماه است که در سی روزگی جوان است

و در پانزده روزگی اش پیر و بزرگتر

آن قلم است که زبانش شکافته ولی حرفش یکی است

و دریای علم از هر دریائی پرتتر است.

مستزاد

نوع جدیدی از شعر است که وارد ادبیات شعری عاشیقی شده است.

در این نوع شعری که بصورت بند بند آورده

می شود در پایان بند در ارتباط با مفهوم بند، نیم

مصراع با همان قافیه آورده می شود. شاید بتوان گفت

که این نوع شعری عاشیقی، از زبان فارسی وارد

ادبیات عاشیقی شده و به عنوان نوع مستقل ادبیات

عاشیقی نتوان آن را به حساب آورد. عاشیقهای معاصر

در برخی از مناطق، این نوع را آزموده اند و به نوعی

نیز این نوع در بین شنوندگان شان معتبر یافته است.

" از دیگر صناعت های شعر عاشیقی می توان به

وجودنامه، معراج نامه، آحوالات آخرت و قیامت، دوداق

دگمز، اشعار بی نقطه، جیغالی، جیغالی تجنیس، اشعار

بی سایه، وارونه حروفات اشاره کرد. در "وجود نامه"

عاشیق از مراحل هستی سخن می گوید و این مراحل

را به تصویر می کشد که خود نوعی از استادنامه

است. "معراج نامه" اشعار عاشیقی با مضمون معراج

پیامبر اسلام (ص) را در بر می گیرد. در شعر "احوالات

آخرت و قیامت" نیز عاشیق از اخبار قیامت سخن

می گوید. عاشیق در "دوداق دگمز" حرف هایی را

جمشید کیمی پادشاهلار خیلی سلیمان گئدیب.
(عاشیق سلجوق شهبازی)

نواهای عاشیقی از چند دیدگاه قابل تقسیم هستند:
نواها را می توان بر اساس کوک ساز به ۶ قسمت
تقسیم کرد:

نواهای عاشیقی (عاشیق هاوالاری)

عاشیق هاوالاری

تعداد نواهای عاشیقی (عاشیق هاوالاری) بر اساس آن
چه که دده ها گفته اند ۷۲ یا ۷۲ است که برخی از
اساتید عاشیقی آن را در اشعار خود بیان کرده اند.
به طور مثال:

دده علسگر:

دوققوزو بیرله شیب تاپیب اینجه یول
اون بارماق اونلاری ائله بیر قبول
۷۲ هاوا شاه پرده یه قول
علسگر بولدوغو، قازدی، قاباخدا.

عاشیق اسد نیز می گوید:

کامی ل اوستادلارین گولون درمه سن
حقیقتی سینه ن اوسته سرمه سن
۷۳ هاوادان خبر وئرمه سن
اؤلوم یئی دیر سنه، ائل قاباغیندا.

آزافلی میکائیل:

سن ائلیمین همدی سن
آی صدقلی تئللی سازیم، ۷۲ دیللی سازیم،
هم سئوینجی هم غمی سن
آی صدقلی تئللی سازیم، ۷۲ دیللی سازیم

به مرور زمان بر تعداد نواهای (آهنگ های) عاشیقی
افزوده تعداد آن به بیش از ۱۰۰ رسیده و حتی برخی
تعداد نواهای عاشیقی را تا ۱۳۰ نیز ذکر کرده
اند. هرکدام از این نواها اسم مخصوص به خود را
دارند. شاید در نواختن این نواها سلایق و سبک
مختلف به کار برده شود ولیکن به هرحال اساس و
ریشه آن یکی است.

کوک شاه پرده

کوک مصری شاه پرده

کوک چوبان بایاتیسی

کوک آیاق دیوانلی

کوک دیلغم (کوک یانیق کرم، کوک سه گاه)

کوک عرفانی (تجنیس-کوک ماهور)

نواهای عاشیقی بر اساس موسیقی و طرز ایفای
عاشیق به سه بخش تقسیم می شوند:

بخش قهرمانی، مردانگی و مبارزه: عاشیق در این نواها
از میهن و دین خود و به زبان قهرمانان سخن می
گوید: مثلاً از بابک، نبی و کوراوغلو سخن می
گوید. مصری کوراوغلو، طبل جنگی، شاهسونی، دؤیمه
کرم و... از آن جمله اند.

این نواها بیشتر در مجالسی که اکثریت حاضرین را
جوانان تشکیل می دهند و یا در مواقعی که میهن در
خطر باشد خوانده شده و موجب تهییج و تشویق مبارزان
و مدافعان می شود. بخش سرور و شادمانی: این نواها در
مجالس جشن و سرور و عروسی ایفا می شود. از آن جمله
اند: گوزللمه، جلیلی، قهرمانی، نخجوانی، گویجه گولو، مخمس
و قربانی.

بخش نواهای غم انگیز: نواهایی که در حالات
اندوهگینی و تألمات نواخته می شوند: مانند
منصوری، یانیق کرم و...

نواهای عاشیقی بر اساس اشکال شعری به ۷
بخش تقسیم می شوند:

نواهای گرایلی: بیشتر نواهای عاشیقی در این نوع شعر
عاشیقی هستند، تعدادشان بیش از ۱۰۰ نوا می رسد.
مانند: اورتاساری تئل، پاشاکوچدو (آذربایجانی)، مینا
گرایلی و...

بخش سوم: آشاهی هاوالار: نواهایی هستند که در پرده های پایین تر از شاه پرده خوانده و نواخته می شود. به سبب زیر بودن صدا موجب خستگی عاشیق می شود. بهمنی، اثرمنی کشیش اوغلو، سولدوزی (سالاما بهمنی)، پناهی (سگگیز یارپاق)، کوراوغلو جهله مه سی و... از آن جمله اند.

برخی از آهنگ های عاشیقی به نام واضعین آن ها یا ارادت به برخی از افراد از جمله شاه خطایی، اکبری، کسمه کرم، حبیبی، امراهی، پناهی، حیدری، جمشیدی و غیره برخی به نام مکان های جغرافیایی چون اوردوباد گوزللمه سی، ترکیه گرایلی سی، شماخی، قره عینی، میصری، شرقی، قره باغی و غیره مشهور شده اند.

بنا به سلاقی و برخورد مردم مناطق با هنر عاشیقی، برخی از آهنگ ها نیز در برخی از مناطق ترک زبان، طرفدار زیاد یافته و به دفعات و مکرر اجرا شده و به نوعی اجرای بیش تر و تکرار آن آهنگ، به بومی شدن آن نغمه در آن منطقه می انجامد.

همچنین در بعضی از مناطق، یک آهنگ گاها به دو نام یا در مکانی به نامی و در محیطی دیگر به اسمی دیگر اجرا شده است که، برای نمونه مخمس تبریز در برخی از مناطق آذری زبان به نام آهنگ دستانی نامیده شده است.

آهنگ های نواخته شده توسط عاشیق ها را در یک جمع بندی کلی می توان به سه نوع آهنگ، یعنی آهنگ های بلند (یوخاری هاوا) آهنگ های کوتاه (آشاهی هاوا) و نغمه های میانه (اورتا هاوا) تقسیم کرد.

آهنگ های بلند، طالب صدای بم هستند و باید ساز به صورت بم کوک شده و آهنگ های کوتاه، گرایش به صدای زیر دارند.

بنا به ادعای عاشیق های چیره دست، آهنگ های بلند خوانندگان آن ها را خسته نمی کنند ولی نغمه های کوتاه با توجه به ویژگی هایشان اجرای سختی دارند و سبب ساز خستگی عاشیق ها می شوند.

نواهای قوشما: این نواها و آهنگ ها گرایلی و قوشما در رتبه اول از نظر رواج ایفا قرار دارد.

از آن جمله اند: قهرمانی، دیلغمی، غربتی کرم، بهمنی (بوزوغو)، یانیخ کرمی و...

نواهای دیوانی: نواهای دیوانی در همین شکل شعری خوانده می شوند.

از آن جمله اند: آباق دیوانی، عثمان دیوانی، میدان دیوانی، باش دیوانی (شاه خطایی دیوانی، مجلس دیوانی). (شهبازی-نین ضربی دیوانی-سی)

(شهبازی-نین حاق دیوانی-سی)

نواهای تجنیس: تجنیس، جیغالی تجنیس.

نواهای مخمس: باش مخمس، کوراوغلو مخمسی (کوراوغلو گوزللمه سی)، اورتا مخمس، جیغالی مخمس.

نواهای بایاتی: ائل بایاتسی، کوچ بایاتسی (آت اوستو)، چوبان بایاتسی (قایا باشی).

نواهای ترانه های فلکلوریک: واقف گوزللمه سی (واقفی)، قاراباغ شریلی سی، گوذه ک دونو (آیدینی).

۴ نواهای موسیقی عاشیقی بر اساس پرده های ساز نیز به ۳ بخش تقسیم می شوند

بخش اول: یوخاری هاوالار: این نواها بالاتر از پرده چهارم نواخته و خوانده می شود. خواندن آن برای عاشیق آسانتر است و نقش مهمی در آماده سازی صدا ایفا می کند. از آن جمله اند: باش دیوانی، آباق دیوانی، تره کمه گوزللمه سی، یانیق کرمی، تجنیس، دیلغمی و...

بخش دوم: اورتا هاوالار: این نواها مابین پرده های چهارم و نهم خوانده و نواخته می شود. قره باغ شیکسته سی، محترمی (جنگی کوراوغلو)، مصری، گوزللمه، دوبیتی، جمشیدی، ساری کؤینک و... از آن جمله اند.

آذربایجان دا قیش گون لرینده گئجه ایلنجه لری

و بهمن آیی نین اونونا جان دوام ائده ردی . کیچیک
چیلله ده ییرمی گون اولاردی کی بهمن آیی نین اون
بیرین دن آخیرینا جان طول چکردی .

آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتیندا اینسانی عاطیفه لر
چوخ ساده و بَزک سیز گؤرونور و بو لطافت له ساده
لیک بو یوردون خلق شعر لرینده داها آرتیق اؤزونو
گؤسنریر. بو شعر لر طبیعت دن ، گونده لیک یاشام
دان و جماعتین تلاش و زحمتیندن قایناقلانیر .
سورونون چؤله چیخماسی و اوتلاماقدان قاییتماسی ،
سورو ایتی نین سورودن صاحب اولماسی ، طبیعتین
گؤزه ل لی یی ، گونشین چیخماسی و باتماسی ،
آرخلارین آخماسی ، آتین کیشتمه سی ، ایکی
جاوانین تمیز سئوگی و عشقی و باشقالاری نان بو
خصوصدا رقابتی ، بو نلار و چوخلاری ، او مضمون
لاردا ندیلار کی آذربایجانین کندلی جماعتی نین آغیز
ادبیاتیندا گیزله نیب دیر:

آخشام اوستو گلیر قویون

دور آیاغا گوروم بویون

قیز! نه وخت دیر سنین تویون ؟

مئکری قیزی ناز ائيله مه

چادرانی سال توز ائيله ائيله مه

آخشام اولور آتلار گلیر

داغ دومانلی اوتلار گلیر

مئکری قیزی ناز ائيله مه

چادرانی سال توز ائيله مه

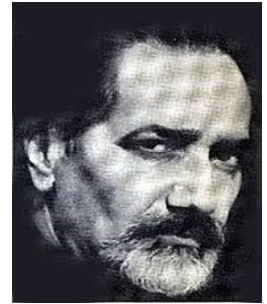
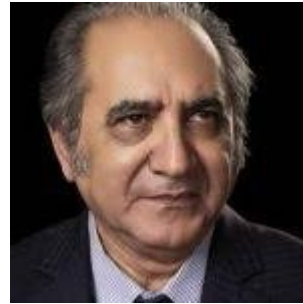
قیش گئجه لری آذربایجان کتدی لری نین مشغولیت
لریندن بیر ده داستان دئمک دیر کی شعر و سازی
نان قاریشار کی بوردا تکجه توفار قان ین ائل
شاعیرلریندن آد آپاریلیر .

توفارقان دا یئرلی شاعیر لرین شعر لرینی چوخ سئوه
رلو گئجه ایلنجه لرینده اوخویارلار کی اؤرنک اولاراق
بیر نچه سین دن صؤحبت اولونور:

آمیراه

سید ابوالقاسم انجوی شیرازی

ترجمه : علیرضا ذیحق

(ماهنی اوخوماق و شعر سؤیله مک)

آذربایجان خلقی او میلت لردن دی کی اونلارین
یاشاییشی جشن و شن لی یی نن دویونله نیب دیر .
چئشیدلی مونا سبت لره گؤره شنلیک قوپاریب
شادلیق ایله گون کئچیردیب لر. بورادا مقصد
آذربایجانین قیش گئجه لرینده کئچن مراسیم لردن
بیری دیر.

قیش فصلی آذربایجان دا چوخ اوزون دورو و قار
یاغیشی چوخ اولور . سویوق و یاغینت باشلامدان ائو
خانیم لاری ائو تۆکوب سلقه سهمان ائده رلر . هابئله
قدیم لر کورسو قوروب او گون دؤرد جویزکی
بیلدیردن قالمیش دی کورسونون دؤرد پایه سی نین
اوستونده سیندیراردیلار . جویز لرین ایچینی
ساخلا یاردی لار گئجه یه کی گئجه نی یئسین لر و
بئله لیک له هر نه خیر و برکت واردی عالمین دؤرد
کؤشه سین دن ائولرینی بورویه و فلاکت له بدبخت
چی لی یین دؤرد طرفدن یولو باغلانا .

قیشی ایکی چیلله یه بؤلرلر کی اونلار بؤیوک چیلله و
کیچیک چیلله دئیله رلر . بؤیوک چیلله قیرخ گون
اولاردی کی دی آیی نین ایلک گونون دن باشلاناردی

بو شعری ده امیر نیظام اوچون سؤیله ییب دی :
سنه قوربان اولوم خان " امیر نیظام "
گون به گون ایشین نیظاما گل سین
اؤلدورسن منی قانیم حلالدی
بوشرطی نن " سارا " م عزاما گل سین .

امیر باتما من فقیرین آهینا
اوزومو چؤنده ررم قیبله گاهیما
بیر نامه یازارام نجف شاهینا
گؤنورسون عابباسین چارا ما گل سین

میرماحمودام بئجا دئمە م سؤزلری
نرگیزی شهلایه بنزه ر گؤزلری
نه حدی نن بو خانلارین قیزلاری
گؤزه ل لیکده منیم ساراما گل سین .

سنای

سنای اوچ دؤرد یوزایل بوندان اؤنجه نین شاعیری دیر
کی طبیعت گؤزه ل لیک لری نین پرستشکاری دیر.
او توفارقان ین چای کندین دن دیر آما توفارقان دا
یشارکن اوردا وفات ائدیپ دیر .

سحر سحر چیخدییم چمن سئیرینه
ایسته دیم قَم قوصصه باشدان داغیدا
لاله گؤردوم اوزون یادیما دوشدو
یاندی قلبیم ، باغیریم اولدی داغیداغ
حناسی اوستونده گؤزه ل اللرین
عاغلیمی آلیبدی گؤزه ل اللرین
باس یارام اوستونه گؤزل اللرین
قویما یانسین باغیریم اولسون داغیداغ
" سنای " دئیە ر تشنه لبلر اووونا
یوخی گلر خومار گؤزلر اووونا
ناشی اووچی باش گؤرسد سه اووونا
توتا بیلمز اونو ، قووا داغیداغ

قوربانى

قوربانى تو فارقان دا " گنجه شاعیری " آدی ایله ده
معروف دی و اونون شعرلرینی چوخ سئوره ر.
دئییرلربیرینجی شاه ایسماعیل (خطائی) دئورینده

امیراه بیر اکینچی ایدی کی سوادى یوخ ایدی
یوزلرایل اؤنجه یاشاییردی . اونون یاشاییشیندان
تکجه بو بللی دیر کی آلاە تانی یان و حلال حرامی
بیلن بیرى ایدی . اسلامین پیغمیرینه ، علی و آل علی
یه – کی آلاهیین آلقیش لاری اونلارین اولسون –
عشق ایله باغلی ایدی و اونلارا ایمانی وار ایدی .

اوجا لارین اوجاسیندا

عزیز آیلا ر گنجه سین دن

بئهیشتین هر باجاسیندان

نور ، صلی علی محمد

شوکور بو قورقو قورولدی

یولسوزون بوینو بورولدی

" امیراه " اوچون قورولدو

دار ، صلی علی محمد

چووش میر محمود

چووش میر محمودون اصلی اهرین ورزقان ین دان
ایدی و چووش لوق ائده ردی . دئییرلر خَشگناب لی
بیر قیزا کی آدی سارا ایدی عاشیق اولور آما بیر
اربابین اوغلو اونا رقیب چیخیر . سونوندا قیزی
کبینینه کئچیردیر و چووش میر محمود امیر نیظام
گروسی یه کی دئورین حاکیمی ایدی شیکایتە گندیر.
آما تأسسوف لر کی اونون شیکایت لری فایدا سیز
اولور .

خیشگنابدا بسله میشدیم بیر مایا

ورزاغاندان گلدی اونو نر باسدى

قیشین جیلله سینده قارین اوستونده

ساراینان یاتمیشدیم منی تر باسدى

مونكوردە قالانين قورولدىو ياسى
دولولون صاحيى قنبر آغاسى
قورشاندى ذولفيقار باشا قويدى تاج

كۆچك رىضا دئير چكرم آهى
سۆزوموز قورتولدى نه دئيه ك داهى
سنه قوربان اولوم قادير ايلاهى
آتانى ائيله مه اوغولا محتاج

محمدنقى

محمد نقى سا وادسيز بير اكينچى ايدى كى ايكى
يوزايل بوندان اۇنجه توفارقان دا كندلرين بيرينده
ياشايردى . اونو " ممد ناقي " سسله يرديلر . بوشعر
اوندان دير:

فلكين ده باشى قالماقال دا دى
سور دؤورانين دوشمز بئله دم آله
ايپين توتدوقونجا ، گوجون چاتديخجا
دئمه ديلر ، ييغ دونياني جمع ائله
بوشعرده تانينماميش و آدسيز بير آدامنان دير: *
" ايستانبول " پاشاسى كيمى
قورولوبدى تاختى يارين
اون دؤرد گنجه ليك آى كيمين
بولوت آتدان باخدى ياريم
اينجى ياراشير ديشينه
قلم ياراشير قاشينا
غيريبدى اون دؤرد ياشينا
قوجمالى دير واختى يارين

قاطار شعرلر

اسكى لرده توفارقان اهلى نين قيش گنجه لرى نين
ايلنجه لرينده ، بير مشغوليت ده قاطار شعرلر اوخوماق
ايدى . عائيله لرين ياشلى لارى و بؤيوك لرى ، اوشاقلارى
شيعه مذهبى نين اوصول لارى نان تانيش ائتمك اوچون
بو بيت لرى اوخوبارديلار تا اوشاقلار و يئنى يئتمه لر
ائشيديب اؤيره نه لر . بو قطعه " خبر آل دئيم " آدى ايله
تانى نيرى :

بسم الله الرحمن الرحيم

سحر سحر قوچ ايبيت لر عرب آتى مئيداندى
محمد سرين نن تۆكولن قاندى

ياشايردى وبير يول وزيرين اليندن اونا شيكايت
ائديب دير. قوربانى نين عاشيقانه شعر لردن باشقا
ايجتيماعى مضمون لاردا ايسه شعر لرى واردى .

اوستاديوى گوردوم حالى ياماندى
جان آليب جان وئره ن صاحيب زماندى
ال ويرديم يوكووه گوردوم ساماندى
دنديم بس ، جوهر سن كاندان گليسن

سونا كهليك بالالارين آييردى
آييريان چرپولار***دا دويوردى
فلك ويردى سنى مندن آييردى
هره دوشدو بير ديباره ، كونجه هئى

خوابى وار گؤزلريمينياتماميشام
اممك اوچون ممه لرين تابى وار
هركسين ده تايى توشى بابى وار
گلن ايله توتماق اولماز ، پنجه هئى

كۆچك رىضا

كۆچك رىضا ياچوخ سفره چيخديقى و بير يئرده بند
اولمادىقى اوچون كۆچك آدى وئريليب دير .
حق تعا لا اؤزو بئله بويوردى
گنديب او كعبه نى سن ائيله بير حاج
قىل ناماز ، توت اوروج قويما قضايه
دانارلار محشرده انده للرايخراج

مؤمين اولانلار بادا يئتيشى
ننجه مؤمين لره صاددا يئتيشى
محمد مصطفى دادا يئتيشى
آنارين اوستونده قورولاندا ساج

دولاندى دونياني حئصارر ائيله دى
مؤمين لر قليبينه اثر ائيله دى
(آغام) اميرالمؤمينين نيثار ائيله دى
بيرجه احسانى نان دويوردو مين آج

هاخيردرياه لال اولدى سسى

اون بیریمجی ایمامین آدی حسن عسگری
اون ایکیمجی ایمام غیب اولوب

....

بورا کی یئتیره ر شعرى دئییه ن داها آغزین آچیب
دانیشماس. آما اوشاقلار آل چکمز لر و ایصرار لا اون
ایکینجی ایمامین آدینی سوروشار لار. شعرى دئییه
ن ناچار دورار آیاقا و صلوات چئویره رک اون
ایکینجی ایمامین شریف آدینی دیله گتیره ر.
جماعت هامیسی ایمامین احتیرامینا دوروب بیر لحظه دن
سونرا اوتورار لار:

سحر اولی داغلار باشی دوماندى
قییامتده دین سیز گونی یاماندى
اون ایکیمجی ایمامین آدی صاحب زماندى
مهدی صل الله و علیه و آله ***
ترجمه تاریخی : ۱۳۹۹ گونش ایلی

* بو شعرى یوللایان مهندس رضا گنجه ای دیر.

*** چریوو : قارلی تیه

هادیخ ، یول گؤسته رن معناسیندا دیر ***

قایناق : جشن ها و آداب و معتقدات زمستان (جلد دوم) ،
انتشارات امیرکبیر ، تهران ۱۹۷۵ (۱۳۵۴ ه.ش) ****

اولیمجی ایمامین آدی شاهسئی مرداندى
ایکیمجی سین خبر آل دئییم
جنت قاپیسیندان قدمین باسار
بئهیش قاپیسیندان قندیلین آسار
ایکیمجی ایمامین آدی ایمام حسن
اوچومجوسون خبر آل دئییم
اوخودوم قورآنی آچیلدی دینیم
کربلا چؤلونده تشنه حوسئینیم
دؤدوجوسون خبر آل دئییم
باهار اولی داغلار گبییه ر آبی دون
دین ایچینده بسله میشه م آیری دین
دؤردومجوا ایمامین آدی ایمامی زین العابدین
بئشیمجی سین خبر آل دئییم
بیر یئر گئدیرسن اوتور دور آغیر
موشکولده قالاندا مولانی چاغیر
آلتیمجی سین خبر آل دئییم
بئشیمجی ایمامین آدی محمد باقیر
دونیا مالین ییغدوخ ییغدوخ بودادوخ
نوولئیدی اوستوموزه گلئیدی بیر هادیخ***
آلتیمجی ایمامین آدی ایمام جعفر صادیخ
یئددیمجی سین خبر آل دئییم
آلاخ دستمازی قیلاخ نامازی
بیر جان وئرن وئره ک بونون نیلارین
یئددیمجی ایمامین آدی ایمامی موسی کاظم
سگگیزیمجی سین خبر آل دئییم
گؤیده بیر اولدوز وار داننان گؤزه ل
آغام علی کوثر اوسته ساقی دیر
او گزه ن یئر جنت دیر باقی دیر
دوققوزومجی ایمامین آدی محمد تاقی دیر
اونومجوسون خیر آل دئییم
ایمام علی کوثر اوسته ساقی دیر
او گزه ن یئر جنت دیر باقی دیر
اونومونجوسو ایمامین آدی علی الناقی دیر
اون بیریمجی سین خبر آل دئییم
باغوندا وار اوزوم عسگری
باغین دیبین نن حزین سس گلی

اولدوغونو دانشیردیلار، اونلار بیزیمله راستلاشاندا نینکی اللری سلاح توتموردو، سۆز سوروشاندا دیلیری توپوق چالیر، توتولوردو. بیزی اؤلومسوز بیلیردیله، گیردیمیز یئر آلامیش چیخمازدیق، گیرمیشیکسه مطلق اورانی آزاد ائدیردیک. بیزدن سونرا همین پستلاردا یئرلشنلر او استحکاملاری نئجه اله کئچیردیمیزه حیرت ائدیردیله.

ارمنیلر ایچینده بیزه الله سیز دئیلر واردی. اما بیزیم اوستوموزده قرآن کتابی واردی، باشیمیزین اوستونده حق-عدالت صاحبی الله! یارادانین دا شاهدی اولدوغو مقدس آمال اوغروندا دؤیوشه گیریردیک. بیز دشمنه آمان وئیریردیک؛ قاچانی قووموردوق، یوردو ترک ائدنه آتش آچمیردیک. بیز بیزه مقاومت گؤسترین اشغالچیلاری محو ائدیردیک. اصلینده الله سیز اونلارین اؤزو ایدی. گؤردویوموز، شاهدی اولدوغوموز ائله حادثه لر اولوردو کی، دهشته گلیردیک. بیر حاشیه چیخیم، بیز پستلارین بیرینی آلندا اونون یاخینلیغیندا - پستون او اوزونده کلیسا واردی، آلبان کلیساسی. ارمنیلر، اؤزلرینی الله آدامی بیلن او شرفسیزلر کلیسانی مینالامیشدیله. اونلار بیزیم او کلیسایه گیریب اورادا محو اولماغیمیز اوچون ان آلچاق امردن - الله ین ائوینی بئله مینالاماقدان چکینمیشدیله. آلتی-یئددی عسگرله قایالی، داغلی یئرله یئرینده کلیسانی گؤردوک. بیز همین قایالیقان آشای ائیردیک. یول چتین ایدی و یارالیلاریمیز واردی. کلیسادن بیر آز آشایدا چایین یانینا ائیردیک. یارالیلاری قایالارا باغلادیغیمیز کندیرله آشای دوشوروردوک. قایانین قوینوندان، داغلارین یارغانلارینین آراسیندان شهیدلریمیزی، یارالیلاریمیزی دوشورمک اوچون کندیردن استفاده ائدیردیک.

قایانین آراسیلا آرخادان گلن دؤیوشچو یولداشلاریمیز همین ارمنیلرین کلیسانین ایچینی مینالادیغینی کشفیات واسطه سیله اؤیرندی. بیز هجوم کئچمک ایستسک ده فرمانده تمکینلی داوراندی: - گؤزله یک، صبرلی اولاق.

حکایه لر - اویکولر HEKAYELƏR - ÖYKÜLƏR

الله ین مینالانمیش ائوی

ALLAHIN MİNALANMIŞ EVİ

SALATIN ƏHMƏDLİ

سالاتین احمدلی

برگردان: تانای شرقی دره جک

سوقووشان استقامتینده اولان پستلاری دشمندن آزاد ائدیب، اوردوموزون بؤلمه لرینی اورادا یئرلشدیک. اورادان آغدره یه دوغرو استقامتلمیشدیک. ائله ایلک گوندن اوزل حرکتلیلرین دشمن ایچینه سیزدیغی، اونلارین افسانوی ایگیدلیکلی حقینده دشمنین ایچینده ده خبرلر یایلدیغینی ائشیتیمیشدیک. بونو بیزیمله اوز-اوزه گلن ارمنیلر گؤردویونو، شاهدی

گيرمه يه آمان وئرمه ين ايگيدلريميز كليسانين پارتلاماسينا يول وئرممك اوچون لاپ گليب كليسانين آرخاسيندا، تهلوكه لي نقطه ده دورماقدان چكىنميشديلر.

نهايت، مئشه ده اطرافى بير ده نظارتدن كئچيرنده كوللوق آراسيندا - سيرك بۇيورتكن كوللارى ايدى - نيينسه ترپندينى گۇردوك. سهراب ارمنيجه چيغردى و اونون اوردان چيخماسا نارنجكنى آتاجاغىنى دئنده ايكي الى يالين قاچيب بورادا گيزلنميش ارمنيى چيخان گۇروب باشينين اوستونو آلدى.

-تولكو كيمي گيزلنميسينيز؟
ارمنيىن دىلى اسيردى. بيزيم اونلارين او منفور ديلينده دانىشماقدان ساوايى چارميز يوخدو.

-مئشه ده يئنه قوه لرنييز وارمى؟
بيرى سوسسا دا، او بيريسى جانينين درديندن ارمنييلرين سرينى آچيب تۇكدو:

-بير كيلومتره ياخين آرخادا بير بالاجا وادى وار، اوردا يئراىتى پادگان وار.

-پورسوق كيمي يئر ائشيرسينيز.
-نه وار اورادا؟

-سلاح-مهمات، ارزاق.
-نه قدر عسگر وار؟
-آزدى.

-قالانلار هاردادى؟
-بو طرف ده، ساغدا...

-دقيق دئه.
-كليسانين اوستونده، سولدا...

-ساغدا بيزيك.
-سولدا دا...

-اؤلمورسونوز الله ين ائوينى مينالايرسينيز؟
-سيزين اوردا كشفياتچينيزى گۇرموشدوك...

-اونا گۇره ده الله ائوينى محو ائلمكدن بئله چكىنمدينيز؟
-بونو آلوار ايسته دى.

-آلوار كيمدى؟
-موزدلو دستنين فرماندهى. دئدى، اونلارى كليسا يه

ياخين بوراخمايلاق. بورا كيمي سيز گله بيلمزدنينيز.
-هالا گئتدى او آلواردى، تالواردى ندى؟ - سهراب

حرصله اونو تپيكله دى.
-دئديم استقامتده دى.

- گۇزله سك نه اولاجاق كى؟ واختيندا قارشيلاريني آلاق.
- دشمن شرفسيزدير، الله ين ائوينى بئله مينالايريسا، اونلارين جزاسيني دا الله بيزيم اليميزله كسيب.

كشفياتا گئندن نادرله سيمور گئرى دؤنده باشينا ييغيشديق:

- كليسانين آرخاسينداكى مئشليكديرلر. آز دئييلر، دوشونورلر كى، اورانى يوخلاماق اوچون گله جك، كليسا يه گيرجييك، ياريميز اورادا كيلسيله بيرليكه محو اولاجاغيق. تولكولر كليسادن ۳۰۰-۲۰۰ متر آرايىداديرلار.

گۇرونور، كليساده چوخ گوجلۇ پارتلايشا سبب اولاجاق مين لر يئرلشديريلىب.

-بيز دؤرد نفر آرخادان اونلارا هجوم ائدجييك.
-نئجه، يولداش فرمانده؟

-اونلارين اوتوز نفر اولدوغونو سؤيلدين.
-ائلدير، فرمانده.

- او اوتوز نفر مينالارين كليساده، اونون اطرافيندا يئرلشديى دقيق نقطه لرى بيلميرلر، اونلارين آرخايا

قاچماغا امكانلارى اولمايلاق، مجبور اولوب كليسا يه سارى قاچاقلار، ايچريده يئرلشديرديكلرى مينالارين

يئريني بيلمميش اولمازلار. بيز اونلارا كليسا يه گيرمه يه امكان وئرميجييك. ائله لعشلىرىنى كليسانين حيطينه تۇكجييك. امرى يئرینه يئتيرين.

آصف، نادر، سهراب، جيھون، بالاش و من جيزيلان نقشه يه اويغون اولاراق حركته كئچميشديك، دوشمنين

گۇزلمدى يئردن اونلارين آرخاسيندا يئر توتوموشدوق. بيز همين يئرله سورونه-سورونه، اطرافا باخا-باخا بلكه ده

ساعت يارما چاتديق. دشمنين بير نئچه گۇزتچى نقطه سيني آشكارلاديق. بو طرفدن آرخاين

اولدوقلاريندان اللرينده كى سلاحي يئرله قويانلار دا واردى.
بيز ايشيميزى ياخشى قوردوق، مختليف نقطه لرده

يئرلشدييك. ايكميزده ده تفنگ

واردى. همين يئرله يئرلشيب سنايئرله اونلارى وورماغا باشلاديق. دشمن آتشرين هارادان آتيلديغىنى تخمين ائده

بيلميردى، بالاش سيخ توپلاشانلارين آرالارينا آتديغى ال نارنجكله اطرافى توسو-دومانا بوروموشدو. اونلار آتش

سسلرينين آرخادان گلدينى گۇروب باشلاريني ايتيرميش حالدا كليسا يه سارى قاچيرديلار. ساغ قالانلار دا كليسا يه

اوزاندىق، سناپئرلرله ايلك نؤوبهده آرخادان گلنلرى وورماليدىق-هانسى كى اونلاردان اوچ-دوردو لنگ گليردى... قالانلار ضابطه ياخينلاشيردى... او دا ائله بير وضعيته قويولموشدو كى، گويا استراحت ائدير... كليسانين ايگيرمى مترليينده سلاحلار ايشه دوشدو. باشلاريني ايتيرن آلوارلاردان ايكيى سناپئرلرى ايشه سالدى، اونلاردان بيرىنى آسيم ووردو.

گورونميش بير وضعيت ايدى. بير ياندان ارمنيلىر كلسايه گيرمه سينه، او طرفلره كئچمه سينه امكان وئيردك، ديگر طرفدن ده يئنيدين مئشهيه گيرمه سى اوچون چاليشيردىق...

اوچونو يارالى اله كئچيردك. اونلاردان بيرى آلوار اولدو. لبنانليدى. ارمنيجه قيريلدايردى، فرمانده اونولا اوز-اوزه اوتورموشدو:

— نه اؤلومون واردى بوردا؟

— كليسانى پارتلاتمادينيز.

— بيز الله ائوينى محو ائلمريك. اوزونوزله بيزى قاريشديرمايىن. سنين پلانىن اولموش اولار بو؟ آلوار اوزونده كى قالخيب-ائتن دامارلاردان حس اولونوردو كى، غضبليدير.

— منيم پلانىم دئييل. من بورا سوندا گللميديم، گلديم ده. — گلدين، قارشيلادىق. بيز قوناقيورور خلقيق، اما قانيچنلره سفرمیزده يئر يوخدو.

— سيزى محو ائدجكلر.

— كيم؟ — فرمانده ريشخندله اونا باخدى و چئوريليپ ارمنى ضابطىنى گؤستردى-بونلار؟ يوخسا سيز؟ — اطرافدا لعشلىرى گؤرونن مزدلوللارى گؤستردى.

— آلوارلار اونلارين اوردوسوندا چوخدور.

— آلوارلار اونلارين اوردوسوندا ولا بيلر، چوخ دا ولا بيلر، آز دا ولا بيلر، اما — ايله تك تيرانداز زاهدى گؤستردى —

— كيمه آرخالانيب اورا گنديب؟ اونون آرخاسيندا بيز واريق.

— بونو بيلميردى. بورالارا بلد دئييل. اونلارين بير حصه سيني سيز محو ائلميسينيز. آلوار يقين مئشهده او تايدا گيزلندي يئرده قاليب.

— يانيندا بلدچيلرينيز وار؟

— وار، اما اينانميريق حركت ائده بيله. دئميشدك گؤزله سين، خبر چيخماسا، كليسايه گلسينلر.

اونلارى قاباغيميزا قاتيب كليسانين يانينا كيمي گتيردك. فرمانده اولدوزلونون — ضابط اولدوغو بللى ايدى — ياخاسيندان توتوب كليسايه سارى چئيردى:

— باخ. بيز سيز شرفسيزلرين الله ائوينى داغيتماسينا دا امكان وئيرمديك.

ضابط باشيني آشاغى ساليب دورموشدو. مثلاً فرماندهه خبر وئردك. بيزه كليسادن اوزاقلاشيب اوولكى يئرده قرار توتماق امرى وئريلدى.

— ارمنيلىر بورادا قالاچاق. ايكيى ده... سيز اطرافا يايلىن. سونرا فرماندهين ارمينه اساساً ارمنى ضابطينه ياخينلاشديم:

— اوتوراجاقسان بوردا. تا سنين او آلوارينين گروهو بورا گلنه كيمي. سن ائله يئرده اولاجاقسان كى، سنى گؤرسونلر. بوراين سيزين الينيزده اولدوغونو دوشونسونلر. اگر جينقيرين چيخسا، لعشيني چاققاللارا يئم ائدرم.

ضابط سوسوردو. فرمانده اوراداكى ارمنى لعشلىرينين اوست گئييملىرىندن دؤرد-بئشيني گؤتوروب كوللوقدا گيزلتمى و اورالاردا هجوما حاضر وضعيته گؤزلىمى امر ائلميشدى.

آز كئچمهدى يانيميزا گلديلر. فرماندهيميز اؤزو ده ارمنى ضابطيندن بئش آدديم آرايقداكى ارمنيلىن اوست پالتارينى اوزونه سارى چكيب سلاحيني دا اونا توشلالميشدى. ضابط بيزيم كماندولارى گؤروب آنلاميشدى كى، باشقا چاره يوخدو.

بيز اوردان آرايدا پوسقو قورموشدوق. آخشاما ياخين مئشهدهن ايكيير-اوچير چيخان آداملارى بيز آرتيق گؤروردوك. فرماندهه خبر ائلدك. آرخادان اونلارى محاصرهه آلدك. اون-اونبئش آدام اولاردى. گئييملىرى ده فرقلى ايدى. ساكتجه گليرديلر. آرخابين ايديلر كى، كليسا اونلارين اليندهدير. آصفله ايكييميز سورونه-سورونه فرماندهين سول طرفينده اولدن نشان ائيلميش يئرده

بئله اوغوللار اولاي بيلمز. بير گوركمينه باخ، سنى دىرى-
دىرى يئير.

آلوار زاهددين اونا دىكىلن قانلى باخيشلارنى گوروب
ندنسه يئنه ده داش كىمى، اوزونده كى افادنى ديشمه دن:

-يئير يئسين، بير دفعه ليك قورتاراق.

-يووووخ، ائله-بئله يئيلمىنه امكان وئرميك. هله
گونلرين وار...

-يشگنجه وئركسسينيز؟

-سن دينسىزه اوخشايرسان. گوردويوم قدر، بو
شرفسيزلرين اوز كليسلارنى مينالاماسينا قيزمادين، بئله
گورونور كى، لبنان ارمنيى اولسان دا دينندن خبرين
يوخدو.

-ائشيتديم، بو كليسا سيزه مخصوص.

-آى ساغ اول. دوغرو سوزوندور. بيزيم دده-بابالارين
عبادتگاهيدير.

-سيز خريستيانسينيز؟

-انسان اوغلو بو گونه قدر وار اولدوغو مدتده الله هانسى
دينى گوندربسه، اونا ستاييش ائدلىرىمىز اولوب. بيزيم
دينيمىز نه عيسى، نه موسى نى، نه توراتى، نه انجيلى
انكار ائدير. اما سيزينكىلر اوچون نه الله وار، نه دين. بيرجه
سيزلرين ايستدى حياتا كنجسين. الله لارنى دا باسيب
كنچرلر.

آلوار ماراقلا اونا باخدى:

-دوغرودان بو كليسا سيزه مخصوصدو؟

-بو كليسا انسانليغا مخصوصدو، ارمنيه يوخ. ارمنى ديندن
دئديم ها، آنجاق اونا يارايدا استفاده ائدير. سن بونلارين
كليسالارين چيركين سياستيندن خبرسيز دئيلسن.

-اونلار دده-بابا تورپاقلارنى قوردوقلارنى دئيرلر.

-هانسى دده-بابا تورپاغىنى؟ بو تورپاق اونلارينديرسا نيه
هر يئر ويرانه دير؟ باخ او چايين كنارينا، نيه بو ائولرده
انسان ياشامير؟ چونكى بورالار بيزيم دده-بابا يوردوموز
ايدى. سنين بو ارمنيلرين سن گلن يئردندير،
آلوارلارداندور...

-من مسلمانام.

-سن مسلمانسان؟ دينيميزين آدينى باتيرما.

-من لبناندا ياشايرام، انام اثرمنى نسللى اولوب.

-سود ووروب اوزونه چيخيب، سومويونه توپوروب...

-پولو ياخشى وئيرلر...

-حاييف، قازانديغىنى اوزگه لر يئيه جك...

-منى اؤلدورمه، اوزينده چوخلو پولونوز اولاييلر.

-بيز پارا اوچون ووروشموروق. وطن اوچون ووروشوروق.
اياقلار آلتيندا قالان معبدلريميز، ائو-ائشيميز، تورپاغيميز
اوچون ووروشوروق.

-ارمنيلر ده بونون اوچون ووروشور.

-اما آلوارلارى پوللا ساتين آلاراق. كيشى اولان وطنى اؤزو
قورويار.

-هه، بونو دئيه بيلمرم... بيلديم قدر سيز توركلر...

-بيلدين ندير بيلميرم، بيلمك ده ايسته ميرم، اونو بيل
كى، تورك دشمنده قصاص قويماز، نينكى تورپاق، يورد...

آلوار فرماندهين غضبىندى، ندىنه چكىرك:

-ائله بيلديم بودور، اونو دئيرديم...

-باخ، توكولن قانيميز يئرده قالمادى.

آلوارين ارمنى ضابطينه ديكلميش باخيشلارنى توتدوم:

-سنى گوردونمو نئجه تله يه سالدق! اونون اليله، باخ بو
ارمنى ديغاسنين اليله. آغزىنى كى باغلاماميشديق،
سس-كوى سالا بيلردى، مئشه دن چيخمايا بيلردينيز. ساغ
قالا بيلردينيز، جانينى قورتارماق اوچون بير بؤلوك
عسگرى قربان وئردى، بونلارين خصلتى بودور. اونلار بو
تورپاقلاردا دده-باباميز يئر وئردى، بو گون او يوردون
صاحبلىرين بالالارنى دوزلرده قويدولار، يورد-
يوواسيندان قوودولار. اما اونوتدوقلارى الله ين بو يئر
اوزونده انشا ائديلن بير ائوينين بئله ضرر چككمه سى
اوچون بيز ساعتلاردى بوردا گوزلييرديك. عبث يئر ده
گوزلميشيك. باخ، بو جاني گئندن خصوصى تعليم
گورموش دسته نى ده محو ائلمكله ان آزي نئجه شهيد
اولاجاق قارداشيميزين جانينى قورتاردىق. بونا الله يول
آچدى. ايندى بيز او مين لردن بو كليسانى تميزله ييب
سونرا چيخاچاييق.

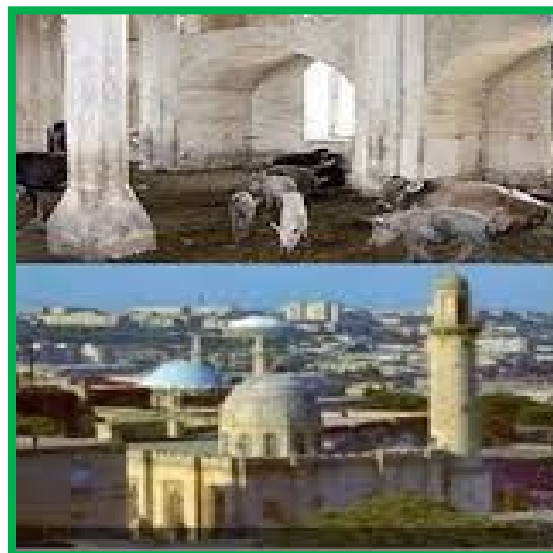
آرخادان گلن قوه لرله آلوارى و ارمنى ضابطىنى
گوندردىك. آرتيق كليسانين مينالانميش اولدوغونو خبر
وئرميشديك. خصوصى متخصصر كليسانين ايچيندن
بئش مينا چيخاريب، جانلارنى تهلوكة قارشيسيندا
قوياراق، كليسادن خيلى اوزاقلاشديريپ اونلارى
ضررسيزلشديرنده بيز آرتيق ايرليده كى پستلار اوغروندا
دؤيوشوردوك. اليميز، اوزوموز، آياقلاريميز يونگول
يارالانميش اولسا دا، گئرييه دؤنمك كيمسنين عقلينه بئله

دوشموش، ترپنمه‌ین ووجودونو، اوزلرینده‌کی تبسمو،
اوشاق معصوملوغونو، سانکی آنا لایلاسینا اویوموش کۆرپه
اوشاق جیزگیلرینی جانلاندیریردیق، ایرلی گئدیردیک،
غلبه امریله یاناشی، گۆز یاشلاریمیز اوزوموزده‌کی
ماسکالاری ایسلادا-ایسلادا، آغلایا-آغلایا گئدیردیک.
نوبتی پستا ۵۰۰ متره یاخین مسافه قالاندا حس ائتدیک
کی، دۆرد-بئش کیلومترده چوخ داغلی، داشلی
قایالقلارلا گۆزوموزده یاش، ایچیمیزده یانغی
یئریمیشیک. آرتیق امر گلدی کی، دورمالیییق.

عملیاتا باشلاماق اوچون فرماندهین نوبتی معلوماتلارینی
دینلیردیک... دشمن آزاد ائدیلمیش اراضیه یئیندن
هجوم کئچمیشدی. همین دؤیوشده یارالانسام دا
جییمده‌کی آغریکسیجینی اؤزومه ووردوم، یاراما سارغی
قویموشدوم... حکیم دیلدار اوستونده طب لوازیما،
سلاح، ۴۰ کیلوگراما قدر یوکله یئریردی. بیزیم اوچون
جانیندان کئچمه‌یه حاضر اولان، هر بیریمیزین اوستونده
اسن تیمین فرماندهی، اصلا شاماخیدان اولان افسر و آصف
آزایئوین شهید اولماسی بیزی برک سارسیتمیشدی. بیزیم
ساغ قالماغیمیز اوچون الیندن گلنی ائلین فرماندهیمیزین
دشمن آذوقه‌لری اله دوشنده یالنیز سو ایچدینی، ارمنی
یئمینه ال وورمادیغینی گۆرردیک.

جبراییلدا گئدن دؤیوشلرده آغیر یارالانیم، اورادا ائله
یارالیلاریمیز واردی کی، من اونلار کیمی یارالی دئییلدیم.
اوشاقلارین یانیندا اولمالیدیم. بیزیم اورادان ایرلیمه-
ییمیزه امکان وئرمه‌ین یاخینداکی تپه‌لیگی تمیزلمک
لازیم گلدی. دشمن آتشرلی دایانمیردی. یارالیلاریمیز
واردی، دشمن کئچمه‌یه امکان وئرمیردی. امدادگر عبدالله
الینده‌کی طب چانتاسینی او طرفه آتدی. دؤیوشدن چوخ
اوشاقلارین ساغ قالماسی اوچون الیندن گلنی ائتدی. او
گونلر، او آنلار قانلی دؤیوشلر ایدی. توپلارین، تانکلارین
سسیندن عالم تیتیریردی. بیز اورادا ارمنی اهاالیسینین
چیخماسینا امکان وئردیک. اونلار هئچ کیم سلاح
قالدیرمیردی. نوامبرین ۱۰-دا خوجاوندیدیک، خبر
گلدی کی، غلبه بیزیمدیر، آتشکس اولوب. محاربه
دایانیب. ائله او کئنده خبر آلدیق، ۱۰ نوامبر صلح
مقاوله‌سینین باغلاندیغینی ائشیتدیک. کئنده اؤزوموز
بایرام ائدیردیک...

گلمیردی. بیز ایتیردیمیز قارداشلاریمیزین دا یئرینه
ایکی قات دؤیوشمه‌لی اولدوغوموزو بیلیردیک،
تورپاقلاریمیزی ایلدیریم سرعتی ایله آزاد ائتمک وظیفه
سینی یئرینه یئتیریردیک، اشغال اولونان سون نقطه
یوکسکلیگی بئله دشمن الیندن قورتارماق اوچون
ایرلیلیردیک.

ایچیمیزده‌کی انتقام حسی، مینالارا دوشوب پارچا-پارچا
اولان شهیدلریمیزین ایتکسیسی بیزی ائله بیر حده
چاتدیرمیشدی کی، بیز آنجاق سونا قدر دشمنی محو
ائتمکله غضبیمیزی سؤندوره بیلردیک.

هادروت قصبه‌سینی و اون بئش کندی آزاد ائتدیک.
ائدیشه، دودوکچو، جیراقوز، خیرمانجیق، آغبولاق،
داشباشی، گونشلی، چینارلی، زوغالبولاق کیمی اون بئش
دده-بابا تورپاقلاریمیزی دشمندن آزاد ائدرکن شهیدلر
وئردیک.

مارتونی و هادروت رایونلاری بازاسیندا یارادیلان خوجاوند
اوغرندا دؤیوشلره قاتیلیمشدیق. آغدام، آغجادی، فضولی،
جبراییل، قبادلی، لاچین، شوشا و خوجالی ایله همسرحد
اولان هادروتون ۱-جی قاراباغ دؤیوشلری زامانی وئردی
یوزلرله شهیدین انتقامینی آلمیشدیق، ۲۰۲۰-جی ایلین
اکتبروندا هادروت قصبه‌سی، رایونون اوتوز بئش کندی،
خوجاوند آرتیق اشغالدان آزاد ائدیلمیشدی.

هادروتون آزاد اولونماسی اوغرندا گئدن نوبتی دؤیوشده
چوخ آغیر ایتکیلریمیز اولدو. اوچ شهید وئردیک،
یارالیلاریمیز دا چوخ اولدو. ۷۰ دؤیوشچو یولداشیمیزین
۳۳-او ساغ-سالامات ایرلیلیرکن هر بیریمیزین گۆزونون
اؤنونده جانار کیمی اوغوللاریمیزین داش کیمی

يازار: قدرت ابوالحسنی ساغالان (تورال)

زینب

زینب، ده-ننه سینین سون بئشیگی ایدی. ایکى باجیسی و بیر قارداشی وار ایدی. بئش ایل قاباقکی طایفا داعواسیندا، قیزین آتاسی اۆلدورولوب، قارداشیدا دۆیولوب اۆلومجول اولوب، آردینجادا آرواد-اوشاغیلا بیرلیکده دوغما کندیندن قوولموشدو. أمما ائولی باجیلاری ائله کندده قالیردیلا. سۆزو دئییلن ساواشدا، زینبگیلین ایکى حیطلریندن بیرینی زورلا اللریندن آلیب یییه لنمیشدیلا، قالان حیطلرینده ده، زینبله آناسی نرگیز دالالانماقدایدیلا. بو دورومدا، دول ننه سی جهره اریمکله باشلارینی بیر تهر دولاندرماغا چالیشیردی. سککیز یاشیندا زینب ایسه، کندین او بیرى اوشاقلارینا تای، سحردهن آخشامداک باشی آچیق و آیاق یالین کوچه لرده اویناییردی. آجالاندا ائوه دۆنوب، بلله توتوب یئییب، یئنه ده ائشیکه قاییدیردی. اود-آلوو قیز، گئچمیشله سیخینتیلاردا خبرسیزجه سینه یاشاییردی.

عاشورا گونو ایدی. گون اورتا اذانینا هله بیر آز قالیردی. ایمامزادا پیرموسادا، قره کۆینک گئیمیش کیشلر شاخسئی گئیدیردیلا. ایمام حسین دسته سینده کیلرده علم گۆتوروب، بزئمیش ذوالجنح آتینی ایمامزادانین دؤوره سینه دولاندریلا-دولاندریلا بئله نوحه لر اوخویوردولار: "ای ذوالجنح بابامی، مئیداندا هاردا سالدین؟! سالدین اگر نه دن بس، آخیر بو حالا قالدین؟!" آغ کۆینک گئیب شاخسئی گئندلر ایسه، قمه لرینی گۆیه قالدیراراق مؤحکم-مؤحکم تپیک ووروردولار. بو باش یارماق ایسته ینلر هیجانا گله رک باغیردیلا: "نئجه قان آغلاماسین

داش بوگون؟! کسلیب کربلادا یئتمیش ایکى باش بوگون! نئجه یارماز باشینی شیعه قیامتدی بوگون؟! مگر عباس علی، باشی سلامتدی بوگون!!" هابئله، نذری اولانلار هره سی بیر یاندا قوربانلیق کسمکده ایدیلر. آروادلاردا قیراقدا دایانیب باش وئرلره باخاراق، کدرلنپ حزین-حزین آغلاپیردیلا. پیرموساداکی اوشاقلار بیر آز آرالی دوروب، جریانلاری گۆرمکده ایدیلر. آنجاق او حالدا، قارا قاش-گۆز زینب بونلارین هئچ بیرینه فیکیر وئرمیردی. نییه کی، بیر موددت قاباق، قیزلارین ایچینده دوران بیر قیزین چادراسی زینبین گۆزونه ده ییب، حالینی یامان ده ییشمیشدی. زینبله دوز بیر بویدا اولان او قیز، نارین قیرمیزی گوللو آغ چادرا اؤرتموشدو! زینبینده اولدوقجا آغ چادرادان خوشو گلیب تکجه اونا ماراقلانمیشدی! نرگیزین قیزی چادرادان گۆزونو گۆتوره بیلمیردی و حسرت دولو باخیشلارایلا اوره گینده دئییردی: "کاش منیمده او جور گۆزه ل چادرام اولسون!!"

نئچه گون او عاشورادان گئچدی. زینب، تای-توشلارایلا بیرگه قونشولاری فاطما خالاگیلین حیطینده اویناییردی. او چاغدا زینبگیلین باشقا، بیر بالاجا اوشاقدا حیطده گۆرسنیردی. اوشاق، فاطما خالاایلا او حیطده یاشایان گلینی ایممین، حسن آدلی اوغلو ایدی. بیر یاشینا آز قالان حسنین ایلان بوغان چاغ ایدی و ایشی چوخ اولان ننه سی ایممیده اونو ساخالایا بیلمیردی. او یای گونونده، حسن ایمکله یه-ایمکله یه ائودن ائشیکه گلیب، توز-توپراق آراسیندا اویناییردی. یاشیدلارایلا مشغول اولان زینب حسنی گۆرونجه، گلیب اونو گۆتوردو و قوجاغینا آلیب، اؤپوب دیندیردی. بیر آزدا اویناندی. سوندا ایسه، اوشاغی آپاریب ایممییه وئرمک ایسته دی.

زینب ایممین ائوینه گیرنده، گۆزو بیردن یوک یئری اوستونون نارین قیرمیزی گوللو آغ پرده سینه دوشدو! او آنادا قیزین اوره گی یئریندن اوینادی! آز قالدی، اوشاقدا البندن دوشسون! بو یاندان، ائوی سیل-سوپور ائدن ایممی زینبین اوشاق ساخلاماسینی پنجره دن گۆروب راضی قالمیشدی و ائله بو تئزلیکده حسنین ائوه قاییداجاغینی گۆزله میردی. ایممی، پرده دن گۆزونو گۆتورنمه یین زینبیدن سوروشدو: "آی قیز نه هویوخموسان؟!" قیزجیغاز ایسه قیزاردی، آنجاق هئچ بیر سۆز دئییه بیلمه دی. ائله گۆزو پرده یه تیکیلیب قالمیش ایدی! ایممی نیگران

دئىيىب داداى دوردوردو. نئچە آى گئچىپ، حسنىن قولتوقلارنىدان ياپىشىپ، "ئاتان-ئاتان" دئىرك يئىرتىدى. تويوخ-خوروزا "جوجى"، ايتە "هو-هو"، پىس يئىمكلەر "اجى"، زىنبە "باجى" دئىتتى. اوشاغىن بىر يانى اينجىيىندە، "گتير اوپوم دوزە لىسەن!" دئىيىپ، يىخىلاندا، "بۇيودون!" دئىدى. ھابئەلە گىزلىنىپ، "ادى" دئىدى. بىر شى آتەپ، "گتت اونو گتير مەنە!" دئىدى. قورخوداندا، "خورتدان گلدى!" سۇيەلەدى.

يئرى گلندە، زىنبە ايلە نۇكر ساياغى داورانان ايممى، نرگىزە خايطىرلايدى: "حسن داى قارىشىپ اوشاقلار! سنىن قىزىن زىنبەدە بىزىم حسنى ھامىدان چوخ اىستىر!!" آنجاق، نرگىزە اوشاغىندىن آرخايىن اولان آروادىن سۇزلىرىنە باش قوشموردو و ناراحتادا دئىيىلدى.

بىر ايل، بئەلە لىكلە باشا چاتدى. زىنبە بوتون وارلىغىلا آرزوسونو داشىيىپ گتيردى. آرتىق، عاشورا گونو يئتىشمىكە ايدى. تاسوعا گئجە سى، زىنبىن گۇزلىرىنە يوخو گلمىردى. پردە، ھى گلىپ گۇزونون قاباغىندا دايانىردى! او نارىن قىرمىزى گوللو آغ چادرايا فىكىرلىشىردى. صاباح پىرموسادا گئچن ايل گۇزونون قىز كىمى، گۇرسە بىلجىگىنە اينانيردى. دئە سەن، صاباح قىزجىغازا بايرام اولاجاق ايدى!! آيدىن صاباحدا، حسرتىن سونو يئتىشىپ، آرزوسونا قووشاجاق ايدى! بئەلە فىكىرلەر بئىنىنە دولماقدا، يورغون قىزىن كىرپىكلىرى آغىرلايىپ، دىبەدە دە يوخويا گئتتى. ياتدى، آنجاق يوخودادا گولدو!!

يئەنە عاشورا گونو ايدى. او گون كندە ھامى ائوپىندىن ئئشىگە چىخىردى. زىنبەدە، تلسە-تلسە يئىرىندىن دوروب، ئولرىندىن چىخىپ سورعتلە ايممىگىلە سارى گئتتى. يئتىرىپ، اورە گى چىرىپىناراق اولارلىق قابىلارىنى دۇيوب، آچىلماغىنى گۇزلە دى. او طرفدىن قاپىنى آچماغا گلن ايممى، زىنبى گۇرونجە قاش-قاباغىنى ساللايىپ دئىدى: "قىز ھلە حسن دورمويوب، گتت بىر آز سونرا گل!!" قىز ايسە اوتانا-اوتانا آروادا خايطىرلاتدى: "بوگون عاشورادى آخى! دئىشىدىن، حسنى ساخلاسان چادرا وئە جگم! ايندى چادراى اىستىرم!!" بو سۇزو ئئشىدىن ايممىنىن ايكى الى اولدو، بىر باشى و آردىندىن سۇيەلە دى: "اى واى قىز، ھئچ يادىمدا دئىيىلدى! دونن گئجە او پارچانى كسىپ پردە تىكىدىم، سونرادا پردە نى آپارىپ او بىرى يوك يئىرىنە آسدىم!" يئىرىندىن تىرىنمە يىن زىنبى گۇرن ايممى

اولاراق زىنبە ياخىنلاشدى و حسنى اونون يىندىن آلدىقدا دئىدى: "قىز ائەلە بىل پردە دن چوخ خوشون گلىپ ھا!!" بو سفر، زىنبە اورە گىنى آچىپ ھىجانلاراق ايممىيە دئىدى: "عاشورا گونو بىر قىز بو پردە دن اۇرتىموشدو!!" ايممى قىزىن سۇزونە بىر آز فىكىرلىشىپ سوروشدو: "اى زىنبە، سەندە اىستىرسەن او چادراىان اۇرتە سەن!!" زىنبەدە گولومسە يىپ اورە گى دۇيونە-دۇيونە "ھەن!" دئىدى. ايممى پردە نى گۇستەرە رك سۇيەلە دى: "منىم صاندىغىمدا بو پردە نىن پارچاسىندىن وارا! ايه بو اوشاقدان گلن عاشوراياجان موقايات اولسان، اوندان بىر چادرايلىق بىچىپ سەن وئە رم! عاشورا گونو باشووا اۇرتسەن، آنجاق گرە ك چادراىان ائەلە او گونون آخشامىدا اۇزومە قايتاراسان!!" بئەلە جە، ائەلە بىل بوتون دونيانى، "ياخچى!" دئىن گۇچىك زىنبە وئىدىلەر! ايممى زىنبە برىك-برىك تاپىشىردى: "آنجاق بو سۇزو ھئچ كىمە گرە ك دئەمە يىس!!"

بئەلە لىكلە، كوچە دە اويناينان اوشاقلارلىق سايىنا ائەلە او گوندىن بىر نەردە آرتدى. چوخراق، زىنبە گئدىپ اوشاغى ايممىدىن آلىپ گتيرىردى. ھەردەندە، اوشاغى ايممى گتيرىپ نرگىزىن قىزىنا تاپىشىرىردى. بىردەندە گۇروردون، جوجوق اۇزو ايمىكلە يە-ايمىكلە يە زىنبىگىلىن يانىنا گلدى. آنجاق حسن ھەنە جور يئتىشىستىدى، زىنبە وارلىغى كىمى اوندان موقايات اولوردو. حتى لازىم گلندە اوشاغى دالىسىنا چالىردى. ھەر حالدا، دىبەدە حسنى آپارىپ ساغ-سلامت آناسىنا قايتايىردى. فاطما خالا او ائودە اولماسىدى، زىنبە اوشاغى ايممىيە وئىركەن، ايچرى گئچىپ بىر موددت پردە يە باخىردى و سونرا قايتايدىردى. فاطما خالا ائودە اولاندا، زىنبى گۇرركەن، "قىزىم گل ايچرى!" دئىيىردى، آما قاپىيا يئتىرىپ بالاسىنى آلماقدا اولان ايممى ايلە ايشارە ائەدە رك، "گتت! گتت!" دئىيىردى. زىنبىندە باغلى بئەلە كسىردى: "ايممى اىستە مىر، اونا چادرا وئەمە سى فاطما خالايا بللى اولسون!" بونا خايطىر ائو ھىرەمكىدىن چىكىنىپ، پردە يە باخمامىش قاپىدان گئرى دۇنوردو.

او گوندىن عاشورايا كىمى، زىنبە سئوگى دولو اورە گىلە اوشاغا، "قوجو-قوجو" دئىيىپ قوجاغىنا آلدى. اللرىندىن ياپىشاراق، "چەن-چەن" دئىيىپ چىپىك چالدىردى. بىر موددت سونرا، آياق اوستونە قالخىزىپ، "داداى-داداى"

فاطمه خالاگیله ناھارا گلنده، گلینی ایممی ایمام حسینین باجیسی زینب باشینا گلن موصیبتلری ائشیدی، او قدر آغلامیشدی کی، هوشدن گئتمیشدی!!" ساکیت-ساکیت یاتمیش زینب ایسه، ائله سؤزو ائشیدرکن گۆزلنیلمزدن عوصیان ائتدی. دوروب یئرینده اوتوروب دؤنه-دؤنه قیشقیردی: "بوخ یئمیشدی، بوخ یئمیشدی!!" سونرا تازادان یئرینده اوزاندی. هوپوخ قالان، رنگی آتمیش قونشو آروادی نرگیزه خیطاب دئدی: "ای وای-ای وای بو قیز نییه بئله ائله ییر؟! نرگیز ائله بیل قیزیوون باشینا هاوا گلیب!!" حیرسی سویومايان زینب یئنه ده گۆتورولوب، اوتوروب دیشینین دییندن چیخانی ایممیه دئدی. یئنه ده اوزاندی و یورغانینی باشینا چکدی. بو سفر، قیزاران نرگیز قیزینی فارغییب دئدی: "آدین باتسین بالا! قرووو گئییم سنین! دونه جن ایممیگیلدن چیخمیردین آخی! نییه بئله ائله ییرسن ایندی؟! نرگیز بو سؤزلرله کفایتلنمه ییب، جهره نی اؤتوروب، آياغا دوردو. دول آرواد یومولوب، کئفسیز اوشاغین یورقانی اوستوندن چکیب بئلیندن نئچه-نئچه یوموروق ووردو و گلیب اوشاغی الیندن آلان، "دای بسدی گؤرر!" دئین قونشو آروادینا، "قوی اؤلونجه یادیندان چیخماسین!" دئدی. اوندا زینبه آغلایان آداما سایغیسیزلیق ائدن زینبی بوراخدی. زواللی قیز جیغازی ائله یوموشالتدی کی، بیلمه دی هاچان یوخویا گئتدی!

نرگیز، گئچه چاغی بالاسینی یوخودان آییلدی، احسان یئریندن گلن غذادان اونا گتیریب شام یئدیرتدی. سونرا، یاواش-یاواش قیزینی دیندیریب دیله توتاراق، ایکیندی چاغینداکی داوارانیشدان و اییمیدن سوروشدو. بو دؤنه، زینب قهرلنپ اولوب-بیتنلری بشدان-آياغا آناسینا سؤیله دی و گیزلندیکی نیسگیلینی دیله گتیردی. او حینده، کورلوقلارلا یاشایان آنانین گۆزلرینه یاشلار دولوب، ایره لی چکیلیب قیزینین سولغون یانقلاریندان اؤیدو. سونرا دانه-بالا قوجاقلایب آغلاشدیلار. او چاغدا، دردلیش یونگلوشن زینب، سانکی یاواش-یاواش یاخشیلاشماغا باشلادی.

نئچه ایل سونرا، گۆیچک زینب کئنده اره گئدی، نئچه قیز-اوغلدا اولدو. ایلر گئچیب، نوه-نتیجه لرینده گۆردو. یاشلانسادا، هئج زامان اوشاقلیغیندا باشینا گلنلری اونودانمادی. سونرالار بونا بنزه ر خاطیره لری ائشیدنده اؤزوندن سوروشدو: "نیه گۆره، ایماملارین موصیبتلرینه آغلایان بعضی آداملار، ایندیکی یازقلارین موصیبتلرینی چوخالديرلار؟!"

آرتیردی: "صاباح یوخ بیرسی گون، ایمام حسین دسته سی بیزه ناھارا گلجک! ایندی او قوشا پرده لر اوتاغیمیزا یاراشیق وئریبلر!!" آرواد قاییتمایان اوشاغی قورشالاماغا چالیشیب دئدی: "اولسون زینب، اونون عوضینه سنه آیری بیر شئی وئره رم!!" آنجاق او حینده دئییه سن زینب باشینا سو اله دیرلر! ائله بیل قوشون قانادلارینی اوزدولر! یازیق بیلیمیردی، نه ایش گؤرسون. ائله اورادا دایانپ قالمیشدی. سانکی وئردیگینی آلا بیلیمیردی! او چاغدا حاضیرلانمیش فاطمه خالادا حیط قاپیسینا دوغرو گلیمکه ایدی. سؤزونون آلتیندان چیخمیش ایممی، قاینانانین گلمه یینی گؤررکن، ال-قولونو اؤلچوب گۆزلرینی آغاردراق زینبه دئدی: "دئییرم آخی گئچ جهنم اول زهلم گئتمیش!!" داها زینب بو دؤنه دایانا بیلمه دی. اوزولرک، اوره کلبب آغلادی. آغلا-آغلا یادا ائولرینه ساری قاچیب اوزاقلاشدی.

شاخسئییه باخماغا گئتمکه اولان نرگیز، حیط قاپیسیندان آغلار گیرن قیزینی گؤررکن، اوجادان سوروشدو: "قیزیم نییه آغلاییرسان؟!" و جواب ائشیتیمدیکه بئله قناعته گلدی: "حتما سحری بیرینین اوشاغیلا ساواشیبدی!!" آنا قاپیدان چیخمامیش قیزینی بیرده چاغیریب، "گل گئدک شاخسئییه باخاق!" دئدی. یئنه ده جواب گلمه یینجه، "من گئتدیم!" دئییه رک حیطدن چیخدی. بونولا بئله، زینب تئزلیکله چیخیب دالیسیجا گلجگینه اینانیردی. هر حالدا، آنا بو تهر اوشاغینی یالقیز بوراخیب گئتدی.

زینب اوتاغینا گیریب، بیر ساعاتدان آرتیق یاز بولودو کیمی دولوب بوشالدى! ديبده ده، آغلاماقدان یورولوب، یاتاغینی آچیب یاتدی. هئج بیلمه دی، بیر ایلجن گئجه-گوندوز گۆزلدیگی عاشورا مراسیمی نه جور گلیب باشا چاتدی. زینب دردینی ایچری سالدی و ایچی، ایچینی یئدی! ناھار چاغی پیرموسادان قاییتمیش، اونو قیسنا-قیسنا سئوال سوروشان آناسینا، هئج بیر سؤز دئمه دی. بئله لیکله، نرگیزین ایشلرینه نوخوش اوشاغا یئتیشمکه آرتدی.

ایمامین اوچونده، ایکیندی چاغی زینب یئرینین ایچینده ایدی. او یاتان ائوده، جهره اریمکه اولان آناسیدا قونشو آروادیلارینین بیرله دانیشماقدایدی. فاطمه خالاگیلین سؤزو آرایا گلدیکه، او آرواد نرگیزه دئدی: "بوگون دسته

ائله قايىنايىب قارىشميشدى كى، سانكى ايللردىر بورادا ياشايدىر، ايللردىر اينسانلارنى تانييدىر. قوجا محلهنى رايونون دىگر يئرلردىن فرقلەندىرەن جەھەتلەرنى سايساق دا يىتەن دىيىل. ساكىنلەرنى قىشدا، ياي دا و بايراملاردا تشكىل ائىدىيى مۇختەلىف مەجلىسلەر بو عائلەلەرى بىر-بىرىنە او قدر دوغمالاشدىرمىشدى كى، سانكى بىرى اولماسا محله دە بوشلۇق اولاردى. تأسف كى، خوشبختلىقن اۋمرو اوزون اولمور. كۆھنە عصرىن ايپىي، يىنى عصرىن اسكى سىنە چئوريلير. يىنى ليكلە موباريزە دە مغلوب اولور. بو تەكجە بىنانىن مغلوبىتى يوخ، خوشبخت اينسانلارن، هر قىش گئەسەننىن شىرىن صەجىتلەرنىن، يايىن سامووار چايى ايچىرك نرد اوينايان عاكىف دايىلارن مغلوبىتى اولور .

بو بىنادا آرتىق ۴-۵ عائلە ياشايدىرى. يايىدا آغاقاندا، قىشدا صاحب سىز حيوانلاردا قورونماق اوچون بو عائلەلەر بىنادا اصل قالا ديوارى قورۇب مدافە اولونوردولار. ساكىنلەر آراسىندا صەبىت گزىردى كى، قوجا بىنا سۆكۈلەجىك، يىنى بىنا تىكىلەجىك. سانكى صەبىتدن خەردار كىمى ياشلى بىنا آرتىق اوولكى عظمتىنى، ووقارىنى ايتىرىدىرى. قوجالدىغىنى حس ائدىر، خياللار دالير آرقالمىش عمرونو دە خاطرەلەرى ايله ياشايدىرى .

بودور حادىئەنن اوزىندىن نە آز، نە چوخ دوز ۱ ايل كىچىب. ۳ مرتبەلى قوجا بىنانى، ۲۷ مرتبەلى گۆى دەلەنلەر(برج) اوز ائدىب. اينسانسىزلىق دان اذىت چكن محلهنى ياشايان اۋلۇلر دولدورۇب. ھاوانىن سويۇقلۇغون دا نفسلەرى ايله بىر-بىرىنى قىزدىران امىل ايله وصالى، آرتىق داشلاشمىش اوركلر ائىرىكى و ووسكالار اوز ائدىب .

صنغان ایمان اف SƏNAN İMANOV

برگردان: فرید ستاری فر

ZAMANI DƏYİŞƏNƏR

زامانى ديشدیره نلر

سويوق قىش گئەسەسى ايدى. دامارلاردا قانى دوندوراجاق شاختادان، واهىمەلى سسى ايله اطرافدا قورخو يارادان كولكدن هر كس گىزلىنىشدى. كوچە دە ياشايان حيوانلار سىغىناجاقلارن دا سويوقلا موباريزە آپايردىلار. سويوق قىش گئەسەسىن دە هر طرف لال و سوكون ايچىن دە ايدى. تەكجە ائىسىز، دار كوچە دە يىرلشن بو كۆھنە ۳ مرتبەلى بىنادان باشقا. اۋزون دە ۹ منزلى، ۹ عائلەنى، ۹ سئوينجى بىرلشدىرەن بو بىنا يىنە دە ساكىنلەرنى اىستى صەجىتلەرنە شەھىدلىك ائدىردى. بو بالاجا بىنا تارىخ بويو نلرن شەھىدى اولمايىب؟ ھلە اۋتن عصرىن نىشانەسىنن اوزىندە مەمارىنن آدى و كىچىك بىر سىتات دا وار. ساكىنلەرنىن شاد گونونە سئوينىب، پىس گونون دە اونلار اۋز اىستى قوجاغىنى آچىب بو قوجا بىنا. او، بىر واختلار اوشاق زارىلتى سىندان بئزەن، ايندى آھىل چاغلارن دا اونلارلا خياللا دالىب اۋتن گونو خاتىرلايدىر. اينسان اليندن يىر اولمايان بو محله دە تىنھالىق دان، سسىزلىكدن كوسكون شكىل دە كنارا قىسىلىب سانكى قوجالىق توتۇب .

كۆھنە محله نىن ھلە يىنى ساكىنى دە وار ايدى. محله يە يىنى كۆچەن جاوان اوغلان قىسا مدت دە بىنادا ياشايانلار

يازان: دكتور ميرهدايت سيدمرندی

کور

عصاسینی انگینین آلتینا دایاییب فیکره جومدو. قافاسی قاریشقی ایدی. آیلاریدی یئرده گۆیده دورا بیلیمیردی. گونده نئچه دؤنه ائودن پارکا یونه لیب؛ اوتورمادان پارکدان ائوه گئری دؤنوردو. بو گئدیش گلیشده، گاهدان آياغی بیر قابارتی^۲ یا ایلیشیب و یا بیر بوشلوغا گئچیب یئره سرهله نیردی. او- بو؛ اونو یئردن قالدیریب پالتارلارینی سیلیردی و او دینمەدن اوره یی پاتلاییردی. پارکدا گول لردن بیرینی اله آلیب اییله دی. گولو گۆره بیلیمەدن دیشلرینی قیجیرتلایب؛ گولو اوووجلویوب آزدی. اوشاقلار حووضون باشیندا اویناییردی. سونجوخلویان اوشاقلارین سسینی ائشیدرکن فیکری مدرسه یه چکیلدی. او نئچه ایل اؤنجه؛ شهرین آدلیم^۳ معلم لرینین بیریسیدی. اما ترافیک قضاسیندا؛ گۆزونون نورونو الدن وئریب، ایستر ایسته مز کیلاسدان آیریلیب اَمکلی^۴ اولدو. ترافیک قضاسی او گون اوز وئردی کی، قارداشی عائله سینى؛ کندلریندن شهره گتیریردی. یولدا دیققت سیزلیک ائدیپ؛ قارشیدان گلن ماشینلا چاققیشیب ماشینى آشیردی. او قصادا قارداشی و قارداش آروادی و اؤزونون نازلی کیچیک قیزی اؤلدو. اؤزوده نئچه هفته خسته خانادا قالیب گۆز لرینین نورونو الدن وئرندن سونرا ائوه دوندو. حکیم لرین دندگیینه گۆره، گۆز عصب لری ضربه گۆروب مومکونویدو بیر باشقا ضربه ایله نورو گئری دونه و او گونه دک دؤزمه لییدی.

کیشی عصاسینی قولتوق آلتینا ووروب، یئکه آدیملارلا اؤزونو خیابان اؤرتاسینا آتدی. اؤندن گلن ماشین سیگنالا باسیب ساغا- سولا بورولدو. تکرلری یئره زووه- زووه، کیشی یه یاخینلاشیب کیشینین دیزلرینه دئییب، اونو یئره سرهله دی. یولدان گئچن آداملار کیشی یه ساری قاجیب اونو دوورهله دیلر. شوفور یئره انیب الی تیتیه- تیتیه چالیشدی کیشینی یئردن قالدیرسین. کیشی باش قالدیریب قول- قیچینی ترپه دیب؛ غملى سسله دئدی: -قورخمايین بیر شئی اولمادی. شوفور اؤزونه گلیب آجیخلانیب چیغیردی: "کورسان مگر؛ نییه خیابانا قاجدین؟!"

کور کلمه سی کیشینی کدرلندیرن آغیر کلمه لردن ایدی. بیرشئی دئمەدن الینی یئره سورته سورته گۆزلویونو^۱ آختاردی. بیرسی گۆزلویو یئردن گۆتوروب اونا وئردی. کیشی دینمەدن گۆزلویو گۆزونه ووروب، عصاسینی اله آلیب یولا دوشدو. شوفور بونو گۆروب اوتاندى. چالیشدی کیشینین جیبینه بیر آز پول قویسون. کیشی اونون الینی دالی ایتله لیب؛ دیزلری آغریا- آغریا اؤزونو پارکا ساری چکدی. پارکدا بوش یئر تاپیب اوتوردو.

^۲ - قابارتی = دیکلیک - برجستگی

^۳ - آدلیم = مشهور - اونلو

^۴ - امکلی = بازنشسته - تقاعد

^۱ - گۆزلوک = عینک

او زامانلاركى حيس انديردى آروادى ائوده آچىق گزير و يىتمك زامانيدا پرويز ايله ديز ديزه اوتورور؛ چاليشيردى قارا گۆزلوك آلتيندا گۆزلىن برەلدىب شابىلدا تىسین بلکه بير ايشيق گۆرسون. آما فايداسى يوخويدو. دونيا قارانلىق ايدى. بو دوشونجهلر اونون قارا دونياسىنى لاپ قارانلىق انديردى. بيلميردى نه ائتسين. چوخ گونلر زامانى ايتيريردى. بيلميردى گنجهدير؛ گوندوزدور. آروادى بونلار گۆروب داهادا آچىق وئريب گولوردى. هر زامان آروادينا بيرشئى دئيردى و يا سورغو سوروردو، اونون چيغير باغيرتيسىلا قارشى لانيردى:

"گينه سنى قارا باسيب جين گۆرموسن!!"
اودا زوروندا قاليردى لال اولسون. دردينى كيمسه يه ده دئيه بيلميردى. اونون دده- باباسى شهرده آدليم بير اينسانلاريدى. اودا ايسته ميردى عايله آدلارى چيركىن له شيب سۆزلىرى ديللره دوشسون.

اؤنجهلر او بير احساسلى اينسانيدى. گاهدان شعر دئيردى. آما ايندى احساسى نيفرته دؤنوشموش بير كور اينسانيدى. چوخ زامانلار آلاهدان آبيرلى اؤلوم ايستيردى. هردن ايستردى اؤزونو دامدان يئره آتيب راحتلاشسين. آما دوشونوردو، اؤلمه سه نه ائتسين؟ اودوكى بير آبيرلى اؤلوم تاپماق اوچون، بوگون اؤزونو ماشين آلتينا آتدى. آما اونودا تاپا بيلمهدى!

بونلار دوشونه-دوشونه، كيشى نين قافاسى ائوه دوندو. گۆره سن ايندى پرويز ايله آروادى نه حالدادى؟ دايانا بيلمه ييب آياغا قاخدى. هيرسلا عصانى يئره دؤيه- دؤيه تله سيك ائوه سارى يونلدى. ائوه چاتيب بارماقلا آچار يئرين تاپيب؛ قاپىنى آچدى. حيه طه گيرمه دن آروادى نين چيغيرتى سىلا قارشىلاندى :

"- هارداسان مايماخ؟! سنده اولدون كيشى؟! اؤزون وورموسان كورلوقا! هئچ زادا يئتيش ميرسن. ائوى غرب گۆتوروب، پرويز اولماسايدى آز قالميشدى بو قارا غرب منى چالسين!"
سونرا كاغاز ايچينده اولان عقرب اؤلوسونو كيشى نين اووجونا قويوب دئدى :

او گوندن برى قارداشى نين اون ايكي- اون اوچ ياشيندا يالقيز قالان اوغلو پرويزى شهره گتيريب يانيندا ساخلا ماسى نين زوروندا قالدى. قارداش اوغلو سو دده سىزلىق حيسسى ائتمه سين دئيه؛ چاليشيردى اونا دده لىق حاققى قويسون. پرويز ايسه عمى سىنى، آتا- آنا قاتىلى بيله رك دانقازلىق اندىب سۆزونه باخميردى. كيشى دۆزوب گنجى نيمك زوروندا قالميشدى. آرواديدا قيزىنى الدن وئرمكده اونو سوچلو^۵ بيليردى.

او گونلردن اون ايله ياخين گئچميشدى. داي گۆزونه نور گلمكدن اميد سىزىلنميشدى. بو ندنله اوره گى سيخىليب هر شئيه آجيخلا نيب؛ گونلرى اؤزونه چوخ زور گئچيتديريردى. بو ايللرده آروادى نين رفتارى دئيشميشدى. كيشى هردن كيرىخىب قاشىقى ترسه توتوب ايچى بوش آغزينا آپارندا، آروادى؛ قارداشى اوغلو پرويز ايله برابر لاغاً^۶ اندىب گولوردو. بو حالدا آرتىق دوزه بيلميردى. ايستيردى ايكي سىنيده توتوب بوغسون. آما زوروندايدى آجيغىنى اودوب بير شئى دئمه سين.

نئچه آي ايدى بير چيركىن حيس قافاسىنى بوروموشدو. حيس انديردى پرويز ايله آروادى نين دانىشيق گولوشوكلى قوهوم رفتاريندان آشيدير. بو حيسسى نه ايثبات ائده بيليردى نه ده بورا خا بيليردى. يادينا گلن؛ آروادى بير گۆزل قادىن ايدى. حتمن ايندى پرويزده بير يئكه گنج ايگيد اولموشدو.

هردن حيس انديردى ندن سىز حالدا پرويز اونلارين اوتاغينا گيريب بير گوشه ده دايانىب؛ اونلارى ايزله يير. هر دنده اونون نفس چكمه سىنى ده ائشيديردى. بو دوروملاردا نئچه دفعه پرويز سسله ييب، جواب ائشيتمه دن اورهى قان اول- اول- دوروب آجى حالدا آلنى دووارلارا سورتا سورته، عصانى گۆيده اوينا ديردى. پرويزى آختاريب بيرشئى تاپا بيلمه دن، قلى و بئلى سىنيلمىش حالدا يئره اوتوروب و سس چيخارتما دان آغلا ييردى. دده بابا سوزو وار دئير "كور گۆزدن ياش چيخماز" آما اونون گۆزوندن ياش دامجيسى يئرينه، قلىبى نين قان ياش دامجىلارى تۆكولوردو.

^۵ - سوچلو= گوناھكار

^۶ - لاغ= مسخره ائتمك- اله سالماق

^۷ - مايماق= آخماق داندا آشاغى

بارماقلارینا باخدی. بارماقلارینی گۆرمک دوغرویدو. دئییه سن گۆز لرینین نورو گئری دؤنوردو. اینانا بیلیمیردی. سئوینجیدن ایستهدی چیغیرسین. اون ایل ایدی گئجه گوندوز بو لحظه نی گۆزلوردو. باش قالدیردی آروادینا موشتولوق وئرسین. پیلله لر باشیندا آروادینی پرویز ایله ال-اله گۆردو.

کیشی بو گۆرونتونو گۆررکن گۆزوندن نیفرت اوتو قالخیب سۆزو آغزیندا قورودو. سۆزونو اودوب، بیر شئی دئییه بیلیمه دی. آز قالیردی بوغولسون. ایستهدی پیلله-لردن یوخاری چیخیب ایکسیینده قارینی سؤکسون. اما اوکی ایستهمیردی عائله سینین آدی پیسل سین؟! دؤزمک زوروندایدی. گۆزلیونو گۆزونه تاختدی.

آرواد گۆزلیو گۆروب لاغا سسیله دئدی :

-مایماخ! گۆزلیون جامی قیریلیب؛ گئت اؤزونه یئنی گۆزلوک آل. سونرا پرویزین یلندن یاپیشیب اوتاغینا گئری دوندو.

کیشی حیرسدان اؤزونو ائودن ائیشیه آتدی. کوچه ده اون ایل گۆرموین شئی لری و یئرلری گۆردوکده ایستیردی قانات آچسین. اوشاقلار کیمین آتانیب دوشوردو. عصانین اوجونو یئرله گویه، آغاچ یارپاقلارینا ووروردو. پارکا گئدیپ گوندو اوتوران یئری تاپیب اوتوردو. حووضداکی بالیخلار باخدی. رنگ به رنگ گول لر باخدی. سونجوخلایان اوشاقلار باخدی. گۆیده اوچان قوشلار و گونشه باخدی. هرشئی گۆزلیدی. اونا هرشئین تازالیغی واریدی. اما ائو گۆرونتولری یادینا دوشنده داها ایستهمیردی بیر شئی گۆرسون. گوزلرینی یومدو. یورولموشودو. ایستهدی ائوه دونسون.

یولدا بیر آچیق رنگلی قارا گۆزلوک آلیب گۆزونه ووردو. چالیشیدی داورانیشی گۆزه وورماسین. نئچه گون آجی چکه- چکه گۆزلوک آردیندان اونلارین چیرکین داورانیش لارینی ایزله دی.

بیر گون عصانی یئرله وورا- وورا ائوه دؤنرکن؛ کلم دولما و اونون گۆزل سیرکه شیر قوخوسونو آنلادی. درین نفس چکه- چکه میطباخا گیریب:

- به به...! کلم دولماسی قویوبسان! دئدی.

- تئز قاییت گئت بیر آز سم آل گتیر ائوه سپه ک . کیشی سینیق اوره گیلله بیر شئی دئمهدن گئری دؤنوب خیابانا چیخدی. ائشیکده ایستیردی اوره کدن چیغیریب، اوره یینی بوشالتسین. اما گینه دیلینی دیشله ییب یولا دوشدو. بیر آزدان سم ساتان دوکانینا چاتیپ سم ایستهدی. حکیم عقری گۆرورکن هوپوخوب:

- "عجب عقر دیر... آی کیشی! بو عقر هاردایدی؟! بونون زهری اون کیشی یه یئتر!" دئدی.

کیشی بیر شئی دئمهدی. حکیم ائوین اؤلچوسون سوروشدو. کیشی اؤلچونون ایکسی قاتین دئدی. حکیم لازیم قدر سم چکیب کیشی یه وئردی. کیشی سمی ائوه گوتوروب پرویزه وئردی. اودا سمی بیر دولچا سویا توکوب ائوین دؤرت بوغاغینا سپدی. کیشی خسته بدن و خسته قافا ایله ایکینجی قاتداکی اوتاغینا چیخیب یاتاقدا اوزانیدی.

کیشی گۆز نورونو الدن وئرندن سونرا؛ گوجونو قولقلارینا وئرمک زوروندا قالمیشدی. قولقلاری دوشان قولاقی تکی هر اینجه سسه دونوردو. بوگون آروادینین عطیر قوخوسوندان حیس ائتدی آروادی اؤنوندن گئچیب؛ پرویزین اوتاغینا گیردی.

تله سیک اوتاقدان ائیشیه چیخیب آروادینی سسلهدی. جاواب گلهدی.

بارماقلیق لاردان^۸ یاپیشیب؛ پیلله لردن یوخاری چیخدی. پیلله لرین باشینا چاتارکن آياغینا بیرشئی دولاشیب یئرله سرهلندی. کیشی فیرلانا- فیرلانا پیلله لردهن آشاغی دیبیرلاندی. نهایتده قافاسی دمیر نرده نین پایاسینا دئییب دایاندی. قافاسی چوخ آجیشدی. الینی باشینا سورتدو. الی یاش اولدو. او حئینده آروادین لاغا سسی قولاغینی آزارلادی:

"نیه جالانیرسان؟! آياغین قاباغینا باخ دااا...!"

کیشی بو آجی سۆزلردن چوخ ائشیتیمیشدی. سایمادان چالیشیدی گۆزلیون تاپسین. قانلی الینی بو پیلله دن او پیلله یه، سورتدو. بیردن حیس ائتدی بیر غوبار پرده آرخاسیندان قانلی بارماقلارینی گۆرورو. بیرده

^۸- بارماقلیق = نرده - معجر

آروادی اوبور اوتاقدان سسلندی: هن! پرویز ایستیردی...!
سندە چیخ ائشییه. قابلامانی اوستووه آشیرارسان. کور
یانیق دولاندیرا بیلمه‌رم ها! !

کیشی بیرآز دوروب دینمه‌دن اوتاغینا گئری دؤندو. بیر
آز سونرا آروادی اونو ناھار یئماغینا سسلەدی. کیشی
یولا دوشوب الینی دووارا سورتە- سورتە میز آرخاسیندا
اوتوردو. آروادی آسقیلی پیرن‌خابیلا اوتاقدا گزیردی.
پرویزده یالیز بیر پیژامه گیریپ، تویلو سینەسینی
ائشییه بوراخمیشدی.

آروادی بوشقاب‌لاری دولمایلا دولدوروب میز اوستونه
دوزوب اؤزوده پرویزین یانیندا اوتوردو. پرویز ال‌لرین
بیریرینه ووروب:

- "بە بە! من سئون یئمکلردن" دئدی.

سونرا ال آتیپ آروادین یاناق‌لاریندان قیرتیپ اوپدو.
سونرا دولمالاری اوتماغا باشلادی.

کیشی گۆزلویون آردیندان اونلاری ایزلەییپدی. پرویز
بوشقابی بیتیریپ گینه دولما ایستەدی. آرواد
سئوینەجک دوروب بوشقابی دولدوروب پرویزه وئریپ؛
آرخادان اونو داراخلایب اوزونو- اوزونە سورتدو. سونرا
اوتوروب اؤز دولمالارینی یئدی. کیشیدە دولمالاری
یئیپ بوشقابی بیتیردی.

آرواد چای گتیریپ ایچدیلر. آروادلا پرویز، دینمه‌دن
شوخلوق ائیدردی. بیر آزدان پرویز قارنیندا ائشیلیمک
حیس ائدیپ؛ قارنینا آل آتدی:

"نییه بئله اولدوم...! ؟ نییه قارنیم ائشیلیر!؟ ای‌وای
اؤلدوم...! ای‌وای اؤلدوم...!"

آرواد گولە- گولە:

- نییاران اولما، هم چوخ یئدین؛ همدە تئزتئز یئدین
اونداندی. دئدی.

آما بیرآزدان اؤز قارنیندا ائشیلیمک حیس ائتدی.
قارنی آجیشیردی.

- ای‌وای منیمده قارنیم ائشیلیر؛ بو نه ایشدی، بیزه
نه اولدو!؟

کیشی، بو سۆزلری ائشیدرکن قاققا چکیپ گولدو. سونرا
گۆزلویونو چیخاردیب میز اوستونه قویدو. پرویز یئرە
دوشوب ائشیلماغا باشلادی.

کیشی گولدو.....

پرویز عذابدان آغلاماغا باشلادی.....

کیشی گولدو.....

آرواد ایکی قات یئردە اوتوروب قارنینی اوووجلایب
اوودو.

کیشی گولدو.....

گئت گئده کیشینین گولمک سسی ائوی بورودو.
دای آرتیق دؤزه بیلمه‌ییب، سئوینجیلە اللرینی بیر-
بیرینە ووروب قارنینی توتوب گولە-گولە چیغیردی :

- دورون پالتارلاریزی گیرین گلیب سیزی لوت
گۆرمە سینلر.

آرواد عزابدان آغلیا-آغلیا؛ کیشیه ساری یوگوروب
چاتمادان یئرە سرەلندی. او حالدا چیغیردی: بیزه نه
ائتمیسن... کور مایماق!؟

کیشی گولوب دئدی :

- هئچ...! نه ائدەجه‌یم ..؟ فقط... فقط بیر آز گوجلو
عقرب داواسی یئمیشیک! دای ایندی کیمسه بیزی
قورتارا بیلمز. بوندان کی آبریمیز گئتمەسین دئیە؛ من بو
قارا عقرب اولوسونوده ساخلامیشام. ایندی اونو دولما
سوینا بوراخاغام تا گۆرنلر اوپلە دوشونسونلرکی بیز،
عقرب زهریندن زهرلنمیشیک. سم ساتان حکیمده
شاهیددی!

ال آتیپ دوشلوک جیبیندن کاغازی و اونون ایچیندن
او گونکو قارا عقرب اؤلوسونو چیخاردیب قابلاماداکی
سویا بوراخدی. سونرا اونلارا اوز توتوب دئدی:

یادیمدان چیخمامیش دئییم او گوندن کی منه قیچ
آتیپ پیللەلردن یئرە سالدیز؛ گۆزومون ایشیغی گئری
دوندو. او گوندن سیزین هر چیرکین حرکتیزی گۆروب،
قان اوتמושام. آما چون ایستەمیردیم عایله آدیمیز
چیرکین‌لشسین و یا سیزدن سونرا، سیزین چیرکین
خاطیره‌لریله یاشییم، اؤزومده دویونجا دولمالاردان
یئمیشم.

کیشینینده قارنی ائشیلیردی. بیر شئی دئمەدن
اونلاری ائشیلە- ائشیلە بوراخیپ اوتاغینا گئتدی.
یاتاغیندا تیرمش اوزانیپ اللرینی قارنینین اوستونه
قویوب؛ گۆزلرینی یومدو.

دوزگون تانینا و باشقا دیل لره ترجمه اولا ، یقین کی
 دنیا شئیرینه یئنی بیر پنجره آچارلار.
 بوردا آما سۆزوم خوی شہری نین بیر پوئزیا اولدوزو
 حاققیندادیر . حمید واقفی (گونش ایلی ۱۳۳۳ دوغومو)
 آدلی بیر شاعیر کی اونون اثرلری ، خالقیمیزین زنگین ،
 سارسیلماز و یاشار روحونون تمثیل چی سی دیر . اونون
 شئیرلری هله کیتاب شکلینده چاپ اولماسادا ، درگی
 لرده و سوسیال شبکه لرده قاراقوش کیمی قاناد آچیب
 اوچاراق ادبیات سئوهرلرین آلقیشینی قازانیری . نییه کی
 کلمه لرین گوجو و ایقتیداری اوزامان کی اینسانی
 دوغولارلو دوشونجه لرله هؤرولور همیشه یاشار بیر جیلوه
 تاپیری . اونودمایاق کی هر بدییی بیر اثر ، اگر یاشاییشا و
 اؤز عصری نین وضعیه تینه صادیق و وفالی اولا ، یئنی
 حیسلر ، معنلار و دولغونلوق لار دوغولار ولفاظ لیق دن
 چیخاراق ، قالیجی بیر اثر اولار .
 " حمید واقفی " نین ، نانه یارپاقی تک آسن دؤیونتولو
 اوره یی طبیعتته ده حؤرمت و جان یاندیرییر :

قوشلار یوواسینا حؤرمت ساخلا یاق

شیکارا چیخانین یولون باغلا یاق

یارالی آعاجلار بالتا وورمایاق

کهلیک لر یولوندا تله قورمایاق

شاعیرین حریر دن یوموشاق ایلهم قاینات لاریندان
 یارانان شئیرلر ، عمومیت له طبیعت ین پوزقون لوغو
 وگوژل لیک لريله و اینسانین آجی شیرین طالعی له سیم
 — سیخ علاقه لی دیر:

کاش شرفلی سایلا ، اهل صداقت له صفا

کینه لی قلب لره یول سالا مهريله وفا

وورولا کاش محکه اؤلچویه اینسان عیاری

تا یوزو قاره چیخا خلق ایچینه اهل ریا

شاعیر آنانی دونیانین آن سئویملی بیر یارانیشی بیلیب ،
 حوزونلو لو بیر حالدا بئله دئییر :

بو گلن کیمدیر بو حاليله گلیر

غملی دیر فیکر و خیاليله گلیر

آنادیر چرخ بوکوب قامتینی

ذهنیمه گؤر نه جلاليله گلیر

حمید واقفی بیر عؤمور ادبیات ساحه سینده دیرلی
 تجروبه لر آلدی ائتدی یی اوچون ، شئیرلرینده تاریخ ده
 دیله گلیری :

شعیریمیز – شاعیریمیز ŞEİRİMİZ - ŞAİRİMİZ

علیرضا ذیحق

"حمید واقفی" نین شعیر لیری کوچه سینده بیر گزینتی

ایران دا تورک دیل و ادبیاتی نین آدلیم سیمالاری ،
 دولغون معنالی یارادیجیلیق لارا ایمضا آتسالاردا ،
 موعاصیرلردن معجز شیستری ، شهریار ، کریمی مراغه ای
 ، حبیب ساهر ، بولوت قره چورلو (سهند) ، علیرضا نابدل
 ، حمیده رئیس زاده (سحر) ، هوشنگ جعفری و بیر نئچه
 سیندن باشقا یئته رینجه اثرلری خالق ایچینده شؤهرت
 تاپماییب دیر . چوخلاری دا آنا دیلده یازیب یارادیب لار و
 اثرلری اؤز حیات لاریندا چاپ اولمادان ، آنجاق اونلاری
 تاریخ توزو قونان مطبوعات صحیفه لرینده گؤرمک اولور .
 تورکجه دیل ده تحصیل آلماق دا ایران دا بیر سبب دیر
 کی شاعیر و یازیچی لاریمیزین چوخو فارسیجا یازیب
 آنادیل ده یازیب اوخوماق و یاراتماقدا چتین لیک چکیرلر .
 حسن ریاضی ، ائلدار موغانلی ، ع. اورمولو (علی احمدی
 آده) ، عمران صلاحی ، صدیار وظیفه (ائل اوغلو) و نیگار
 خیایو کیمی شاعرلریمیزده واردیلار کی اگر اثرلری

باھالىق پنجه سى بوغور اينسانى
گون به گون آزالير حيات ايماكانى
اومودلار يثرىنى نيسگيل لر آليز
حسرتله كئچيرى عؤمور دؤورانى

شاعير يوردو وطنى جانان سئو رك " تبريز " سؤزو
گلدك ده جانان جوشورو :
آدين عؤمور وئير تورك ائللرينه
يايىليب عالمه شؤهره تين تبريز
قانلى مئيدان لاردا باشين اوجاليب
يازىليب تاريخه قئيره تين تبريز

بو ايكي بئيته داھا آرتيق ذماراقدىقت گؤسته رك كى
شاعير ، بير پارا آدام اولان و آداملىق دا حاققى اولمايان
لارا بئله خطاب ائدير :

بير سينه ده نور اولماسا ووجدان ولا بيلمز
ووجدان سيز آدام اصلى ده اينسان ولا بيلمه ز
هر كيمسه يامان گونده چاليپ چاپسا بو خلقى
اينسانلىق آديندان اونا عينوان ولا بيلمه ز

حميد واقفى ، دوغما شھرى خويا او قَدَر سئوگى له
ياناشير كى حتتا اورانين داغلاريندان باشقا باغلارا ،
بولاقلارا و قوجامان آغاجلارادا ، دويغولاريني ديله گتيرير :

ايسته رم بولاقلار يئننه ده جوشا داشا
گؤزل ليك لر ياييلا چؤله گولشنه
" قوشا باغلار " كيمي باغلار ساليئا
" داغ باغى " بيرده چؤنه گولشنه
آنجاك شاعيرين شئيرلرينى گؤزدن كئچيره ركن ليريك
مضمونلو شئير لر چوخ آز گؤرونور .
سون سؤزده " حميد واقفى " نين " اورمو گؤلر "
حاققيندا كى شئيرى نين بير پارچاسى نقل اولونور :
آجى يئل آسنده اورمو گؤلون دن
دوز اله نير اؤلكه ميزين باشينا
سون نَفَس چكير ماوى گؤزل ليك
نيسگيل ياييليرى " كاظيم داشى " نا

توركه م اوجا داغلار ساياغى منده دؤزوم وار
قارلى ساوالان تك سينه ده اودلو كؤزوم وار
تارخ ده ظفر صحنه لرينده منى آختار
ميدان شھامت ده صلابت له سؤروم وار

حميد واقفى نين ياراديجىلىقى بير دورو و چاغلار بولاق
دير كى هر كس ، دوشونجه ، دويغو و عاطيفه سى نين
چاناغينا قَدَر اوردان پاى آليز . آز شئير و دويغو آدامى
تاپيلار كى اونون شئيرلريله جوشمايا و وطنيمزله
آناديلموزه سايقى حيس ائتمه يه :

منه قىييمت وئره ن آنا ديلم دير

ديلمى قورويان آغير ائليم دير

قارتال لى داغلارين قارلى سينه سينده

ايگيت لر اويلاغى چنلى بئليم دير

بير يئرده ايسه قاينار دويغولار لا بئله دئير :

هئيت دره لر ياتيب يولوندا

" اورين " ساغينداير " آغرى " سولوندا

قوى گوجون دولانسين ائلين قولوندا

بئلى سينماز قلام ، آى چيلله خانام

دئمك كى " چيلله خانام " و " اورين " خوى ون هوندور
داغلاريندان سايلير و " شاعير ، اورين اوچون ده بئله
دئير:

" اوجا داغ دان آد آلان زيروه لرين زينتى سن

قارلى داغ تك اوجالان تورك ائلى نين هوممه تى سن

زيروه لرده ياييلان چنلى بئلين قئيره تى سن

گاه دا بير داغچى كيمي اورين ين يوكسك لرينده چادير
قوروب وصفينده سؤيله ييركى :

بولوت ، اوستونده دوراندا دئييم افلاكه چاتارسان

" آغرى " داغلا آياق اولجاك باشى باشلار قاتارسان

ائليمه آرخا دوروب بيرجه مگر سنده ياتارسان ؟

گون باتاركن آى ايله صؤحبت آچيب

نورا باتارسان ، اولدوزا غمزه ساتارسان

حميد واقفى اينسانلىق دَيرَينى هايلايان و جمعيت ين

نيسگيل و دردلرينى ترنوم ائده ن بيرى دير :

بوغملى چاغلاردا ايش گؤستره نين

يولونو گؤزله بير بير عمل مئيدانى

خالقين يارا سيندان تيكان چيخاردين

خلقه لازيم دئييل سؤز پهلوانى

آذر آيى ۱۴۰۳

منوچهر عبدی (کوسگون قاراداغلی)

کیشی لر

زامان آغریسینا سینه لر گریب
مظلوما کؤلگه سین سالدی کیشی لر
مبارز یاشادی مبارز اولدو
معنوی موکافات آلدی کیشی لر

بیر سارسیلماز عشقین شن باده سی ایله
هر آن قهرمانلیق ایفاده سی ایله
پولاد تک اییلمز اراده سی ایله
ی فلولنو زیروه یه سالدی کیشی لر

کیشی آتماز دؤستو وار آیاغ یندا
راضییدی اولومه عار آیاغ یندا
حق سؤزون اوستونده دار آیاغ یندا
یئنه کیشی کیمی قالدی کیشی لر

کوسگون، اؤرنک اؤلوب ایگید ستارخان
قئیرت زیروه سینده بابک کیمی خان
ابدی یادداشا چئوریلیب اینان
یئرین اورک سالدی کیشی لر.

صدیقه اتلوپور (گونش)

مله ییم (قیزیما ایتحا)

گلدین مله ییم گؤیلره اولدوز سپه لنسین
کونلوم باغینا تر لالا نرگیز سپه لنسین

بایرام نفسی گول دادی یاز عطری چيله نسین
واردیر یئری توم تقویمه نوروز سپه لنسین

خاطره

دکتر حسین حمیدی

استادیار گروه حقوق دانشگاه زنجان

در محله مطلقا تورک نشین نیروگاه قم متولد شدم. والدین من در خانه با زبان تورکی با ما صحبت می کردند. با تماشای تلویزیون کمی فارسی یاد گرفته بودم ولی نمیتوانستم جمله سازی کنم. اول مهرماه ۱۳۶۸ وارد کلاس اول ابتدایی شدم. معلم سر کلاس آمد و فارسی صحبت کرد.

من و بقیه همکلاسیها متوجه نشدیم چه می گوید. آن زمان باید دفتر مشق آماده می کردیم و حروف الفبا را به عنوان تکلیف شبانه در منزل می نوشتیم. در خانه ما به غیر از خواهرم که یک سال زودتر از من به مدرسه رفته بود کسی نمی دانست الفبا چیست.

خواهر عزیزم خودش در یادگیری مشکل داشت و بالاخره تنها و حیران باید مشق می نوشتیم. من مشق ننوشتیم و فردایش سرکلاس معلم بالای سر من آمد و گفت چرا دفترت سفید است؟ گفتم نمیدانستم چه بنویسم. چنان کشیده محکمی به گوش من زد که سرم به روی میز خورد.

قسمتی از دندان جلویی شکست که هنوز هم این شکستگی برایم یادگاری مانده است. از فردایش سر کلاس نرفتم و ترک تحصیل کردم. سال بعد در مهرماه ۱۳۶۹ دوباره دانش آموز اول ابتدایی شدم.

در این یک سال کمی زبان فارسی را یاد گرفته بودم ولی هنوز هم مشکل داشتم.

این بار معلم ما وجود مهربانی به نام آقای مومنی بود که هم اکنون در جوار رحمت الهی آرمیده است. آن مرد مهربان به همه ما سرکلاس گفت که زبان تورکی شما خیلی شیرین است ولی پیغمبر در بهشت با شما فارسی صحبت خواهد کرد. پس با جدیت فارسی را یاد بگیرد.

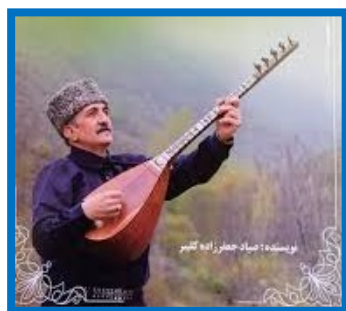
ما هم فارسی یاد گرفتیم ولی هیچگاه فارسی را دوست نداشتیم. بعدها فهمیدیم که پیامبر در بهشت با ما فارسی حرف نخواهد زد. اما سخن آن مرد نازنین بهشتی اگرچه درست نبود ولی هرچه بود موجب تحقیر زبان مادری ما نشد. حالا هم عاشقانه زبان تورکی مادری خودم را دوست دارم .

@yekansasi98

علی طالبی قایاباشی
 "گۆزل دن دوشر" جیناس
 گیزلدرسن گۆزله رینی گۆزومدن
 بیلیمیرسنمی بیر گون گۆز آل دن دوشر؟
 شاعیر دیر بیر عۆمور سئویب گۆزله ین
 کیم دئییر شاعیرلر گۆزلدن دوشر؟
 سئویلن سئوه جک ، سئون گۆز اولسا
 سئویلن اینجیمز ، سئون ، گۆز اولسا
 گۆزل باخیش اولسا ، گۆزل گۆز اولسا
 سئون لرین یولو گۆزل دن دوشر

"علی" حیات تاپیر گۆزل، یانیندا
 اودور قرار توتور گۆز - آل یانیندا
 عشقیم قییمت لنسه گۆزل یانیندا
 باشیما سئوگی دن گۆزل دن دوشر

کلیرلی آشیق صیاد جعفرزاده حسین شرقی دی

آذربایجانیم قهرمان اوغلی
 شرفله یاشایان حسین شرقی دی
 اینان میرم تایی بیرده دوغولی
 شرفله یاشایان حسین شرقی دی

گۆیلر چیچک آچسین گونش آل قیرمیزی گئیسین
 اولدوز آته ییندن یثره یارپیز سپه لنسین

تانریم سنی ناز ایله یاراتمیش، هوس ائتمیش
 ناز اوستونه هئی ناز چيله نیب ناز سپه لنسین

کیمده گۆرونوب حوسنونه بیر یثرده ایلاهی
 هم دادلی شیرین بال کیمی هم دوز سپه لنسین

غیرت سیز اوغولدان ، پیس اوغولدانسا عزیزیم
 کاش یئر اوزونه سن کیمی هئی قیز سپه لنسین

خوش گلدین ، اوغور یوکلو ، موبارک قدمینله
 گلدین بو بوران قار چاغیما یاز سپه لنسین

صدیقه آتلوپور (گونش)
 اوتاغیمدا

تووبه نامازی قیلدیم ، اوباشدان اوتاغیمدا
 گلدی خیالین چوکدو یاواشدان اوتاغیمدا

دولودو یئنه چنلی، یئنه چیسگینلی ، باخیشلار
 گۆزدن جالانیب ، ائيله دی عیصیان اوتاغیمدا

توولاندی ، طواف ائيله دی ، قلبیمده دولاندی
 شیطان اوره یین ، اولدو موسلمان اوتاغیمدا

هئی جیلوه له نیب ، آخنادی ، دوندان دونا گیردی
 آلداتدی آخیر ، ائيله دی ، یولدان ، اوتاغیمدا

گلدیم ، بو سینیق کؤنلو ، قویام دیزلرین اوسته
 اوچموشدو خیالین ، دئمه چوخدان اوتاغیمدان

من کی سنه گیزلینجه یئر آچدیم اوره ییمده
 اولدون یئنه ده ، بس نییه دوشمان اوتاغیمدا

گئتدین سنه حسرت باخیشیم قالدی دالینجا
 شاعیر اوره ییم ، ایندی وئریر جان اوتاغیمدا

پ ب "کیوان" حسین اوغلو حالاللیق آلیم

دردین یازانمادیم اوبانین ائللین
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم
سیلنمه دیم گوزدن جار اولان سئلین
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

گئت ها گتدی داها چاتیلیر کوچوم
مینلر قات آغیردی کرواندان سوچوم
گتتمه یه ده گلمیر کوسوبدور قیچیم
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

آی "حکیم" "دهقان" یوخ فیکری قاتمیشام
"تاپیلماز" آرزولار داشین آتمیشام
"قاراداغلی" سورسان سویله یاتمیشام
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

"لالان" سئیره چیخیب آرازا ساری
"دوشگون" اوزاقلاردا الدهه قاباری
اوز دوندریب "خوشنام" کوکله میر تاری
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

یاتیب زیروه لره ترپه نمیر "دومان"
جوموب خیاللارا "قاییتماز" "اورمان"
"یانار" دونیاسیندا ساز چالیر "اوزان"
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

سوراقلا "کووریی" "آرام" دان بئله
"احمدی" سیلکه له قوی گل سین دیله

ایلهمی گونش دن نورلودو اونون
قلمی پولاددان زورلودو اونون
کلامی سوی سوزا قورلودو اونون
شرفله یاشایان حسین شرقی دی

یازیب حقیقتدن نچه کتابی
اولمازمیدانینده نامردین تابی
کیم ائیلایب دئییم بونجا ثوابی
شرفلی یاشایان حسین شرقی دی

آلجی قارتال دی "صیادا" دایاق
دوشمن قارشی سینده هرزامان اویاق
مرامی خوش اونون نچه سین سایاق
شرفلی یاشایان حسین شرقی دی

حسین فخر عالی HÜSEYN FƏXRALI

تبریزه ساری
Təbrizə sarı

کؤکو ننه قوروموش، سویو کسيلمیش،
آی وطن، خاینین بیرمی، بئش دی می؟
بیز سنه جان دئدی، جان آذربایجان،
طالعینه بیگانه لاقئید، لئش دی می؟!
سن بوتؤو بیر جاندین، بؤل دولر یاری!

دونیانین اوخوننان چیخیب تکر،
هایقیریب، هؤنکوروب، آخیر هکری،
روسون تولاسی دی، ارسین نؤکری،
وازگئنین، شاگئنین قالخیب شکری،
آرازلا برگوشاد قوووشدو، باری ...

آرازدان ایللردی نیسکیلر آخیر،
باشین دا گورلاییر، شیمشکلر چاخیر،
آیری لیق جانلاری یاندیریر، یاخیر،
هله ده حسرتله بوی لانیر، باخیر،
گؤزوموز، جانیمیز تبریزه ساری!

زaman "درد اوغلونو" سالیب مشگوله
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

"رحیم نظریده" قالب اوزاقدا
دولانیر سینه ده ساغالمز داغدا
"آیدینین" "اٹلشنین" آدی دوداقددا
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

"قم اوغلو" "قم نامین" گوزوندن ایراق
سانکی یاواش یاواش اولموشام اوتراق
گیلیلی اولماسین هئچ زaman "دوستاق"
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

جانیم جان گلیر "گون دوغان" چاغی
"داغلار اوغلو" "عاطیف" گزیر بو داغی
"صمد چایلی" "سلیمانیم" شعریئتین اوجاغی
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

کونلومو اوخشیایا "محمد رضا"
یاییشا الیمدن "نیظامی" طاهایا
"قاسیمی" "صیادلا" اوخویور آیا
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

"کوسگونله" "خان اوغلان" جیناس دانیشیر
اصلیندا ویسالیندا کرم آلیشیر
"بولاق" "اعظیم" "کولگه" منی سوروشور
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

نه "آراز" تاپیلیر نده "آلیشیق"
دردیم نه اولاجاق ائدک دانیشیق
تورپاقلار ایچینده تورپاقددا باشیق
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

"آیازین" "سورگونون" توماغا الین
دییه بیلمه ییرم "ذولفوگار" گلین
قایدینا قالدیغیم "آیریلماز" اٹلین
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم
"جوشقون" یوللارینا تیکیلیب گوزوم

"اوچ قارداش" "علی رضا" من نئجه دوزوم
سارالیر دوسلارا اویرنمیش اوزوم
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

چاتدی قولاغیما "هاییده" سسی
اوخشادی روحومو "اکبر" نفسی
"قیزیل قلم" "جهان" آیین هاله سی
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

"بایوندور" گوزونده آغری داغییم
"ساوالان" "هشترسر" قول بوداغییم
"جلالی" "یوکسلن اودلار اوغلویم
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

نه "قمگین" سوروشور نده "تئلیم خان"
"حسین شرقی" بیلیر جان وئیریم جان
قاراداغدا قالب "ستارلا" "فرمان"
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

گورمه دیم "تایمازلا" "حاق سئون" اوزون
اوپه دیم "ارسلان" "اومودون" گوزون
"ایدرس قصاب" یولو چوخ اوزون
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

تله سیر گوروشه اوریم "بئریل"
اول شئیخی گوزله ییر به به ییم "بئریل"
کوچدو خاور کیمی مله ییم "بئریل"
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

"لاچین" تورپاغین حسرتین چکیر
"گول اندام" "تورک اوغلو" قانی یاش توکور
"زامانی" "ابنتیصار" دوداغین تکیر
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

"کئیوانین" عومورو چاتیدیر باشا
"وطنی" آرزولار توخانیب داشا
"شمسولله" دردیله وئریب باشا
بس نئجه چاغیریم حالاللیق آلیم

تبریز بابایو

TƏBRİZ BABAYEV 3 QƏZƏL

غزل

خلق ائدیپ پروردیگار قدرت لی تک دنیا ده سۆز
سۆزلره اصراف ائله کیم، گئتمه سین قوی باده سۆز

سۆز گرک نیهان اول باغی-اورکده شؤوق ائده
عالمه اعیان اولوب هئج اولماسین افتاده سۆز

هر کلام معنالی دیر، معناده گر ایشله نمه سه
محو اولار هر کلمه ده، هر مؤوضوع دا، معناده سۆز

سۆز ائله وارلیق دی کی، قلبی اوزر، یا شاد ائدر،
ان غلیظ بیر کلمه دیر دیل ده، فقط، ان ساده سۆز

آختاریب معنا دولو حیکمتلری بیر-بیر سینا
اولماسین یئلر کیمی دنیا ده اول آزاده سۆز

گز اونون کویین ده سن پروانه اول دؤن باشینا
تک قالب گؤرسن اگر بیگانه تک صحرا ده سۆز

قلبی ده نیهان داشی هر کلمه سۆز بوخچاسین
مجلس وصل 'گونو، تبریز، چاتار ایمداده سۆز

تبریز بابایو

TƏBRİZ BABAYEV

صورت نقشین ده وار عزت، کرامت، دیلبر،
قلب ائویم سن دن گؤروب چونکی شرافت، دیلبر .

ائتمه سه قلبیم سنی بیر یول زیارت، دورمادان،
چکمه لی واللاهی قلب سن دن خجالت، دیلبر .

گؤز لدیم ائت کوییمه نولا نظارت، تا صبحه دک،
بس ائدر ائتنسن اگر بیر یول ایشارت، دیلبر .

جانیمی ائتدیم فدا اوغرون دا، گل، گؤر حالیمی،
قالمادی من دن اثر، من دن علامت، دیلبر .

گون قرا، بختیم قرا، قانیم قرا، بختیم قرا،
دوغمادی بیر گون کیمی حق دن ایشارت، دیلبر .

گؤزله مک قیسمت دیسه گرچی کرامت وار دئمک،
عاشیقه معشوق وئرر اجر کدورت، دیلبر .

صورتین گؤرسه اگر تبریز ائله فرض ائلیر،
ائیلیمیش کعبه ائوین سون سوز زیارت، دیلبر .

تبریز بابایو

TƏBRİZ BABAYEV

ائتمه سم بوتون بلاسینا افغان ' یار دیمین،
چاتماز وصال عشقینه بو جان ' یاریمین .

قلبین مریض حالینا درمان ' عشق ایسه،
ذکر ایله سجده حالی دیر درمان ' یاریمین .

یارین جفاسی چشمه دی عطشان ' حالیم،
اولدوم اومید وصلینه عطشان ' یاریمین .

اشکیم سوز ولدو عشق ایله سجاده اوستونه،
چشمیم چیخیب حضورنا آل قان ' یاریمین .

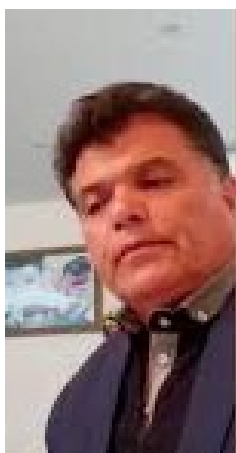
هیجرین فراغی صبر ایله ائیلر تحملون،
صبریم عطا ' نیشانی دی هیجران ' یاریمین .

بیرزمان سوئلدیکه مملکت آباد اولاجاق
 هاوا چیخدی هامیسی شرط وقراری دینمه
 ایرمی ایلدی یالانا باغلامیشیق بل ددوزله؟
 آداما قاتمیری بوردا سیناری دینمه
 اوپری لر که بهشته ویرلوب وعده سبزه
 آقآلار قبضه ائیدیبه هر نه که واری دینمه
 شاهدیم شاهد اولون روز قیامت گورونور
 ملته بوردان اوزاخ سایما یوخاری دینمه
 گله جاق بیرکیشی که سوزلری بیریر دوزاولا
 دوزجاخ چولره چوخ میر شکاری دینمه
 شرفه شعرده شیدانه گوزل یول سالری
 اوخویون تاوخیواخ خط کناری دینمه.

۵/۱۱/۸۴

دهقان نورانی

دهقان نورانی ناطور، مفاخر اوغل
 ؛ فلقالیر سنجه آردلی بقی نین
 ناطور کندیله ۱۳۴۱ یو شمسی
 ایلینده آتاران اولموش ، ۱۵ یاشیندا
 تهرانا گلمیش.
 ۱۳۹۰ جی ایلدن شعر یازماقا
 باشلامیش شعرلرینین
 بعضیسی نگیں خلخال آدلانان
 درگی ده ، چاپ اولوب.

آذربایجانام

ساوالان ویقاردا آذربایجانام
 دنیا مننده سیغماز ، من بیر جهانام

تورک لر اولکّه سییم، اولمیین جانام
 تبریز اردبیلیم؛ اورمو؛ زنگانام
 منن آذر بایجانام ، آذربایجانام

باکی؛ قاراباغام؛ شکی؛ شیروانام
 من کورم؛ آرازام؛ دشت مغانام

دؤزمک نه خوشدو حسرتّه کؤنلوم فرح قیلیر،
 فرمانی ائیلییر منی حیران' یاریمین .

پنهان اندیر جمالینی، فرصت ده یوخدو کی،
 بیر گون اولوم حضورنا مهمان' یاریمین .

تبریز، بو عشقی عالمه فاش ائتمه بیر ده،
 سئودیکجه سئو جمالینی پنهان' یاریمین .

انزایی (شیدا)

دمیشم ترک ائلیم دارونداری دینمه
 آختاریب بلکه تاپام تلی نگاری دینمه
 صورتی آیناداگوردوم ولی سیرت قالدی
 ائله بیل تاپالیام سیرت یاری دینمه
 بیرزمان عشقله هم بستریدی خردوکلان
 ایندی لیلاجه قالیب گردوغوباری دینمه
 عاطفه تولدی شرف گدی چنین برده گوراخ
 یالتاقا مهر وروب چشم خماری دینمه
 بوگلستان که گوروسوزهامسی گولدو چیچک
 شادوخرمدی ولی یوخدی چیخاری دینمه
 سینه بیر دشتی گوزل شهریاریم یاخچی یازیب
 قوزی یان یانه یاتار فصل بهاری دینمه
 نه گوزل شیخله زاهد دوشوب ایران جانینا
 تورپاقا، غیرته باخ قورموری داری دینمه

باشسيز باشيىمى بير سوزولن ، قات گئجه لرده

شنگول ناغيلين سئوله اوشاغليق يادا دوشسون
قايتار او گوننه سن منى آلات گئجه لرده

كيىپريكلىمى پرده ائديب چك گوزوم اوسته
بيير آي مئثلى سنده گئديب بات گئجه لرده

شطرنج حيات اوينادى (دهقان) اودا بلكه
غم لشگرينه اولدى كونول مات گئجه لرده
٩/٧/ ١٤٠٢

ياخشيلارين

تانريم منى اوتانديرما ، ياخشيلارين عشقينه
حق يولوندا دايانديرما ، ياخشيلارين عشقينه

خلقه خدمت عبادت دى، كاش بو سوزى قانان من
خئير ايىشده يوبانديرما ، ياخشيلارين عشقينه

دريا كييمين درين اورك، تانيريم منه بخش ائله
داياز ائديب جالانديرما ، ياخشيلارين عشقينه

بولاغ كييمين دورو ائيله ، چاي مئثلى اخيم من
دايپانديرما ، ياخشيلارين عشقينه

آرزوم بودور اورگيمده ، ايتير ميم اوزومى
اوز باشيما دؤلانديرما ، ياخشيلارين عشقينه

كونول شهرين آباد ائيله ، ياشاسين لار ائللريم
داش ائلييب تالانديرما ، ياخشيلارين عشقينه

روحوم اوچسون اوجالاردا، تانريم سنه اينانيم
يالان سؤزه اينانديرما ، ياخشيلارين عشقينه

حق دانيشيم گولومسه ييم، آغلاميم هئچ زمان
گوزلريمى سولانديرما ، ياخشيلارين عشقينه

گوناه لاريم چؤخ اولسادا، تانريم اوزون آز ائيله
سن (دهقانى) اوتانديرما ، ياخشيلارين عشقينه

طبيبم ، درديمه اوزوم درمانام
چيرپينان اورگم چاغلييان قانام
من آذربايجانام، آذربايجانام

دالقالى دنيزم درين عمانام
اودلار وطنيم چوشان وولقانام

فوضولى ؛ نسيمي؛ شهرياردانام
نبييم ؛ بابكم ؛ من ستارخانام
من آذربايجانم ، آذربايجانام

اولكه لر ايچينده سلطانام خانام
صحرين چاغيندا گونش ام ، دانام

تولكو ميدان آچسا ، اورداسلانام
ئوزوم حكيميرانام ، ئوزوم فرمانام
من آذربايجانام ، آذربايجانام

قزوين ، همدانام ، من نخجوانام
چنننه بنزوين باغ رضوانام

اكيچى (دهقانام؛ قوجا باغبانام
مين جانييم گر اولسا توركه قربانام
من آذربايجانام آذربايجانام

گئجه لرده

يالواردى اورك گوزلريمه يات گئجه لرده
گونلومده اولان غملىمى ات گئجه لرده

گوندوز نه گوروب آلديم اگر فاني جهاندا
راحت ياتاسان گل، هاميسين سات گئجه لرده

ساتسؤن آتاجاق سان بويالان دنيانى باشدان
شنليك هاواسين چال منى اوينات گئجه لرده

قويما بو چتين گونلرى بير بير يادا دوشسين

شمس الله آقايي

دئيه نميرسن ، گوزه ل شعير ، " شمس اله "
 آل چك بيزدن ، بوش دولچاني ، آز ساللا
 گل يئغيشدير ، گئت ايشينه ، سن آلايه
 شاعيرلردن ، اينجه سوزدن ، عاييبدى

تهران ۱۴۰۱/۲/۲۷

"قوربان اولوم"

عاشيق گوتور تللى سازين
 بير هاوا چال قوربان اولوم
 او پرده ده ناخيش ووران
 گوللرينه قوربان اولوم

بمه كوهله داستاني چال
 قمه كوهله هيجراني چال
 داريميشام روحاني چال
 گوللرينه قوربان اولوم

پسدن اوخو خوش آوازين
 من اوتوروم شعير يازيم
 اوزانلاردان قالان سازين
 تللرينه قوربان اولوم

حورمتي وار سازين ائلده
 بيرين بيمده بيرين زيلده
 اوخو عاشيق آنا ديلده
 ديللرينه قوربان اولوم

۱۴۰۳ اونجو گونش ايلي شهر يورين ۲۱

گنچميشده دوستلارين بيرى هر واخت منى گورنده
 ظارافات ائليياراخ دئييردى:

"عاييبدى"

ظاليم فلک ، عومروم كئچدى ، خزان لا
 باري اوتان، آخى يازدان ، عاييبدى
 خيلي واختمدى ، كؤلومو ياس ، باسيبدى
 او توز باسان ، تئلى سازدان ، عاييبدى

اينصافينان ، گل بولگينن ، پايلارى
 آزجا دؤنده ر ، ياسا وايا ، تويلارى
 گل يئگتمه ، سيزقا آخان ، چايلارى
 دلى كور-ده ن ، خان آرازدان ، عاييبدى!

رحمين گلмир ، گوزده ن آخان ، ياشيما
 چيخارديرسان ، نادانلارى ، قارشىما
 گولوم چاخما ، ياخشيليغين ، باشيما
 كسدیگيميز ، چوره ك دوزدان ، عاييبدى

آز يئكه جير ، من باشينا ، دولانيم قوى كوسم
 آه ييم ، قوللوغوندا دايانيم
 ائله دانيش ، يالانينا ، اينانيم
 اينينده كي جيريقي بئزده ن ، عاييبدى

سن منیم گوزومده ، ائله بی فیل سن
 گوروم پارتدئیاسان ، سوسمئیان دیلسن
 له لشدن سن قاباخ اینشاللاه اولسن
 سئندئرب سوزئجم اولنده جانیم
 عزرائیل جانینی ، آلاندا خانیم

"بال کیمی یئیر"

شرفسبز قیرتسبز ، آچاخ بیر آدام
 گوردوم بیر مجلسده ، اوزون نن اوْیور
 آز قالدی حرصیم نن ، باغیریم چارتدئیا
 دئدیم بس ددَمی ، اوزومه سوْیور

او سارساخ نه وجدان نه آلاه تانیر
 خیاسیز آدام دی ، نه ده اوتانیر
 یتیمین یئسیرین ، حاققینی دانیر
 سانکی اوز مالیدی ، بال کیمی یئیر

وجدانی ناموسو عاری اوتوروب
 یازیغین یوزوغون ، مالین گوتوروب
 قویوب قاباغینا ، راحت اوتوروب
 حیوان اوغلو حیوان ، مال کیمی یئیر

دئیر بس گورن یوخ ، باخانلار کوردو
 بیلیرکی یئدیگی ، زهردی چوردو
 اولنده دیرلر ، او گور با گوردو
 "شمس اله" اودلانیر ، دوزونو دئیر

تهران -- پردیس

۱۴۰۳ اونجو گونش ایلی یایشن آخیر آیشنین ۱۶

"شمس اله" منیم قیچیم سئئیدی سنین بو خالا نوه
 نی آلدیغیم یئرده . دوزو دوغروسو منده اونون جاوابیندا
 دئیردیم منیمده بئلیم سئئیدی سیزین کتدیزی آلدیغیم
 یئرده.
 آنجاخ دوستوموزون بوهمشه کی ظارافاتین نان بو شعر
 یازیلدی.

"گولنده خانیم"

من نجه بو یاشدا آلاهی دانیم
 ایللردی آلین نن قارالیب قانیم
 آرییب یاغ کیمی اوزولوب جانیم
 سن منیم عومرومه گلن نن خانیم

ندَنسه بو قدر ایدداعان چوخدو
 آلاها چوخ شوکور ساوادین یوخدو
 ائله بیل قلبیمه سانجیلان اوخدو
 فورسونان اوزومه گولنده خانیم

یاخشیکی یوخوندو بیر اوجا بویون
 دونیانین باشینا آچاردین اویون
 کاش یاسا دؤنمیدی زئرالی تویون
 سن گلین بو ائوه گلنده خانیم

سن گولوم باشیمین تاجیسان تاجی
 گورمه دیم بیر دقه دیلینی آجی
 هردن بیر نه اولار ، بیر آز کس باجی
 قوناخ ائویمیزه گلنده جانیم

بیلستیدیم تهران نان گلمزدیم کنده
 سالمازدیم اوزومو ، بئله کمنده
 سئیدی قیچلاریم ائلچی گلنده
 نشان اوزویونو ، آلاندا خانیم

اسماعیل مرجان لی ایمانزاده

İSMAİL MƏRCANLI İMANZADƏ

حالیام

HALLIYAM

یوینینه ال آتسام دا هر آنین،
نه اوریین سسین دویدم، نه قانین .
نئجه دئییم قانا حریص دونیانین،
هر سمتین دن، هر ایزین دن حالیام؟

الرییم دن چیخدی الی عمرومون،
جاوانلیقمیش «گل ها گلی» عمرومون ...
غروب چاغلی سکسکه لی عمرومون،
اؤینه سین دن، پهریزین دن حالیام .

حالاللیق دی سؤز مولکون دن دردیییم،
قیسمتیمیش ... اؤزگه سین وئردیییم .
دوز اوتوز ایل گؤزلریمله گؤردویوم
جهنمین هر اوزوندن حالیام! ..

۲۷،۰۳،۲۰۲۴

بلکه ...

BƏLKƏ

دومان قان-قادالی قاراللیق کاها،
بعضا بیر پارچا داش، زردن ده باها .
ندنسہ گنجیکیب قالمیر صاباها -
ظولمت بیر گئجه لیک قوناقدی بلکه؟

اؤزگه عالمی وار یازین، قیشین دا،
حاکم دیر گؤزله قاش، ار ساواشین دا .
شیمشک قارا بولودلارین باشین دا -
چاتلایان اودلو بیر چاناقدی بلکه؟

سال داشلار یاماجین کؤهنه باشماغی،
کولک طبیعتین اسیب جوشماغی .
صبحه چاغی، حیالی قادین یاشماغی -
دان یئری قیزاران یاناقدی بلکه؟

جان سیزلار ناحاق قان تۆکولن یئرده،
اینسانلیق محتاج دیر ارنه-مردہ ...
تانری بخش ائدیبسه، شوکر ائله درده -
بو دا بیر ایمتاحان، سیناقدی بلکه؟ ..

۰۶،۰۵،۲۰۲۴

نه وار کی سؤزدن او یانا ...

NƏ VARKI SĞZDƏN OYANA

آنلار بیر کاروان کؤچودو،
کیم بیلیر درد-قم نچیدی؟
گؤز «محبس ده» کیره چی دی،
بویلائیر اوزدن او یانا .

آغیزدا گلسه ده دادا،
هم شربت دی، هم قان-قادا .
اؤلوم سوزدو بو دونیادا،
نه وار کی سؤزدن او یانا؟ ..

تاپداماسان ردینی،
هره بیلر اؤز حدینی .
آلوو دیکلدر قددینی
کئچن ده کؤزدن او یانا .

رائوف الیاس اوغلو
RAUF İLYAS OĞLU

آنام یوخوما گیرمیر

ANAM YUXUMA GƏLİR

سئویم لی شاعریمیز نریمان حسنزاده نین
 "آنامی یوخودا گۆرموشم دونن،
 یوخودا بیر عمر سورموشم دونن"،
 میصرعاسین دان تاثیرلنیب اوستادیمیزین
 شعیرینه بیر نذیره یازدیم؛

قاچقین، کۆچکون ناله سین
 ائشیدن ، بیلن گۆرمور؟
 باشیمی درد آلان دان
 آنام یوخوما گیرمیر .

اینجیلیب، کوسوب کئچیب ؟
 قایتماز بیر یول سئچیب .
 قریب مزارا کۆچوب،
 آنام یوخوما گیرمیر .

اوریم راحت اولار،
 قلبیم سئوینجله دولار
 یوخوما گیرسه نولار؟
 آنام یوخوما گیرمیر .

عمرون باتان کیمی سسی،
 قالمیر یاشاماق هوه سی .
 اؤلوم بوراخمیر هئچ کسی،
 دوخسان دان، یوزدن او یانا ...
 ۲۸،۰۶،۲۰۲۴

نیه گلدین

NİYƏ GƏLDİN

بیر وخت ایتن ده گۆزدن،
 یاپیشیب قالدیم سۆزدن .
 دئییه سن کۆهنه ایزدن
 حالییدین دئییه گلدین .

سن سیز دۆزدوم هر ظلمه،
 من چئشنیدیم، سۆز ایلمه ...
 دادلاندیم کلمه - کلمه،
 دئییم می ایه گلدین؟

منه اورک - جان ایدین،
 نفس ایدین، قان ایدین .
 یا چوخ پئشیمان ایدین،
 یا سسه - کویه گلدین .

نه داش، نه ده دمیردیم،
 بوغولموش سس - سمیردیم .
 ویران قالمیش عموردوم،
 گئتمیشدین ... نیه گلدین؟

۱۳،۰۷،۲۰۲۴

رئوف الیاس اوغلو
 RAUF İLYAS OĞLU
شهیدلر قوروروموز
 ŞEHİD QURURUMUZ

ایگید اوغول دردینه
 آتالار چتین دؤزر .
 بئله جسور اوغوللار
 دوشمنین باشین ازر .
 شهیدلیک اوجا زیروه،
 چتین کی هر کس چاتار،
 شهیدلریم جنتده
 ابدی راحت یاتار .

"شهیدلر اولمزدير، .
 اولمزی آغلامازلار"
 شهیدلره هئچ زامان
 نه یاس دا ساخلاملار .
 مشک عنبر اییی گلیر ،
 شهیدین نفسیندن .
 دوشمین لرزه یه گلر
 ایگیدین گور سسیندن .
 شهیدلر دیریدیرلر،
 شهیدی آغلامازلار،
 قاپیلاردا هئچ زامان .
 قارا دا باغلامازلار .
 قهرمانی فخرله
 قورور ایله آناریق .
 اونلاری هر بیریمیز
 باش تاجیمیز سانیریق

گلیرم مزارینا
 جانیم قوربان جانینا .
 راوفو آل یانینا،
 آنام یوخوما گیرمیر،
 آنام یوخوما گیرمیر .

رئوف الیاس اوغلو
 RAUF İLYAS OĞLU
شهید آتاسی
 ŞEHİD ATASI

قارداشیم نیاز ایلیاس اوغلو آلاهوئردیئوین عزیز
 خاطره سینه

باشی بلا گؤرمیش شهید آتاسی
 سن نلر چکیردین درد قم ایچینده .
 عمر واخت سیز چؤکמוש شهید آتاسی
 تورپاق دا اوبویور جان نم ایچینده .
 بیر گؤزون آغلادی، بیر گؤزون گولودو ،
 ظفر گونوموزدن هئی قورورلاندین .
 شهیدلر گؤزونون اؤنونه گلدی،
 یوردو دوشوننده ، آلیشیب یاندین .

سن کؤچن گونونده ملکدر ائندی،
 کؤچمک ایسته میردین سن بو دونیادان ،
 بلکه ده راحت لیق تاپمی سان ایندی .
 ابدی دئییلیک بیز بو دونیادا ،

اوریین دؤزمه دی بالا داغینا ،
 سئچیلدین هامیدان شهید آتاسی .
 ایندی یوکسلمیسن جنت باغینا ،
 قیبلرده یاشایان شهید آتاسی ،

سحر خیاوی

یازمادین کامان قاش بویالی گۆزدن
 ساختا محبتدن جان آلان اوزدن
 یازمادین دیهری بیر شاهی سۆزدن
 یوخسا سۆزلرینده چاشیدین شاعیر؟!

 یوووخ... بو گون ساختالار مود اولماقدادیر
 وورهاور هرزه لر لود اولماقدادیر
 دونیامیز هئچیله، دود اولماقدادیر
 سن قورولارلا یانان یاشیدین شاعیر .
 @afraurmia

ثریابخشی آیلا

آغری داغی
 سلام آی آغری داغیم آغرین آلیم
 اوبالی سویلو گلین تک دایانیب
 سنی عشق ایله سئون
 قیرخ بوتای ، سکسن اوتای
 سانکی میلیونلار اوغوز قارداشینا
 خوش باخیب نازلانیسان ؟
 گوندوز آلمیش قوجونا ایستی گونش
 گئجه لر آیلا نیب اولدوزلانیسان

فنارلار الینده گئجه قوشلاری
 ذره بین گۆزونده کور بایقوشلاری
 گون گون اورتا چاغی یوخ ایشیقلاری
 نه گزیر شعریندن اوشودون شاعیر
 *

گۆره سن قورخورلار بیر کسیک دیلدن؟!
 گۆره سن قورخورلار ازیلمیش ائلدن؟!
 یوخسا اوشنیرلر کوکره ین سئلدن؟!
 سن کی ائل غمینی داشیدین شاعیر
 *

سوزوب گیله - گیله الندی سۆزون
 جیزگی لر چکیلدی پوزولدو اوزون
 باتوملار چکسه لر دئنن چک یوزون
 سن کی گۆزدن آخان یاشیدین شاعیر
 *

دونیا شان شؤهرتین آتدین باشیندان
 دئدین: تانیناجاق اوزوک قاشیندان
 همشه گئدیشدین اؤنجول یاشیندان
 دئمه کی باشلارا داشیدین شاعیر

اؤپدون یارا - یارا وطن نیسگیلین
 یازیلما میش تاریخ اؤتن نیسگیلین
 روزگار قانادیندا گئدن نیسگیلین
 ساغالماز یارانای داشیدین شاعیر

ذكى بايرام يوردچو (ذكى الله بايراملى)

ZƏKİULLA BAYRAMLI

ايتيريب عاغلىنى بو سرسم نسه،
اؤزو ده تانيماز اؤزونو گؤرسه.
هامى نين يازيغى منه گليرسه،
منيم بو دنيايا يازيغيم گلير.

دنيا، سنه... دنيا، سنه...

بیز دنيايا يييه گلدیک،
يوخسا دوشوب کويه، گلدیک؟..
گلن دئدی: -ييه گلدیک
دنيا، سنه؟! دنيا، سنه!..

حيات-دنيز، انسان -گمی...
چکنلره وئردین قه می.
يئین يئدی قويروق کیمی
دنيا، سنی... دنيا، سنی...

دينسم، سسيم هارا يئتر؟
دولایلاردا دوشوب ايتر.
ياشاماق اولومدن بئر
دنيا، سنه... دنيا، سنه...

اؤزوم گئتديم، يارام قالدی،
ياريم اولدو، ياريم قالدی.

بونه سيرردير ؟

نه گؤزليک سنه بير يئرده وئريلميش ؟!

بير يارين ياز

بيرى ياي قيش

بير يارين غملى پاييزلاردا سارالميش

باشينا گلسه ده مينلرجه اولای

آياق اوسته هله ديم ديك دايانييسان

گاه ساواشلاردا وطن ارلرينه

قول آچيب سنگر اولوبسان

قان توكوب سنده شهيدلر

كئشيگينده دايانيب قورد کیمی

هر آن قوچ ايگيدلر

اونلاری قورخودا بيلمز

سيسقا يالتاق اولان ايتلر

قوربانام تورپاغينا آغری داغيم

بابالاردان بيز ايچين

سن يئتيشن اسکی ميراث سان

سنی كئچميشده نئجه

تورك اوبا ائللر قوروموشلار

قورويوب بيزده ائله

گله جک نسليميزه وئرمه ليبيک

اولو کؤلگن ده سنین دالداييب

آيلار ايللرجه عؤمور سورمه ليبيک

اوچوروب خيال قوشون گؤيلرينه

سنه مين قوشما قوشوب يازماليبیق

و بونو بيلمه ييک

هم بوتون دونيايا بيلديرمه ليبيک

سن بيزيمسن

و بيزيمده اولاجاقسان

سنی کيم بيزدن آلانماز

سنی کيم بيزدن آلانماز

سۆيولمه مېش هاران قالدی
دنیا، سنین؟..دنیا، سنین؟..

بو چیچکدن درمه دیم هئج...
او قاپیدان گیرمه دیم هئج...
دویدوم دئین گۆرمه دیم هئج
دنیا، سندن...دنیا، سندن...

۱۹۹۰/۷/۲۵

منیم بو دنیا یا یازیغیم گلیر

BU DÜNYAYA YAZIĞIM GƏLİR

بیر قوجا کیشیدیر، گۆزو-کۆنلو توخ،
حالینا یاناندان یانديرانی چوخ.
ایچیندن سۆکولور، خبریمیز یوخ،
منیم بو دنیا یا یازیغیم گلیر.

ایلانی دولاییب اۆزو بئلینه،
اۆزو ده زهری سپیر دیلینه.
باشینی تاپشیریب باشسیرالینه،
منیم بو دنیا یا یازیغیم گلیر.

حلیمدیر،

ظالمدير،

سرتدیر بو دنیا،

آلچاقدير،

نامرددير،

مرددیر بو دنیا.

واللاه اۆزو بویدا درددير بو دنیا،-

منیم بو دنیا یا یازیغیم گلیر.

یوزون اوچورمامیش بیرینی تیکمیر،

گۆزونو تۆکندن گۆزونو چکمیر.
دردینی چکه نین نازینی چکمیر،
منیم بو دنیا یا یازیغیم گلیر.

فورستی های-حشر سالانا وئریب،
غئیرتی آجیندان اولنه وئریب.
ایندی ده میدانی یالانا وئریب،
منیم بو دنیا یا یازیغیم گلیر.

اۆزوندن کوسنله کوسولو قالیب،
محبت بیر کونجه قیسلی قالیب.
طالعیی بیر توکدن آسیلی قالیب،-
منیم بو دنیا یا یازیغیم گلیر.

ایتیریپ عاغلینی بو سرسم نسه،
اۆزو ده تانیماز اۆزونو گۆرسه.
هامینین یازیغی منه گلیرسه،
منیم بو دنیا یا یازیغیم گلیر. ۹۱-۱۹۹۰
من اورکدن اۆله جگم، بیلیرم...

بو یالان دنیادا، یالتاق دنیادا
اورگیم اولوبدور ایلکین سیرداشیم.
کیمه سه ، نیسه اوزدن گولمه دیم،
قلبیمدن سیزیلیب آخدی گۆز یاشیم.
کیمه سه ،
نیسه،

نه یه گۆرسه
بوغازدان یوخاری تعریف دئمه دیم.
اۆزومه دئییلن خوش سۆزلری ده،
قلبیم یئمه دیسه، من ده یئمه دیم.
کیمینسه " اورکسیر " توی-بایرامینا

اۆلدورمك ايسته مز، ياشادار بئله
سينمده قوور ائدن يارالار منى.

ايسترم سمندر قوشو تىك يانيم،
تورپاغا دوشمه سين بير داملا قانيم.
هر راج بازارينا چكىلسه جانيم،
يارى قىيمتىنه يار آلار منى.

۲۰۰۶/۸/۲۲

...

ملك دونلو شيطانميش
ساغيم-سولوم، الهى!
بو شيطان يىغناغيندا
من نئجولوم، الهى!؟

هامى ياتيب ماريقدا،
قوردلار كيمى گۆز-گۆزه.
اوركلر قولاق اولور
آغيزدان چيخان سۆزه.

بو يولسوزلار ايچينده
بير يول گۆستر، الهى!

سن اؤزون ياراتديغين
بو بويدا يئر اوزونده
قاچيب دالدالانماغا
منه بير يئر، الهى!

بو دردى داشيماغا،
دۆزوب ده ياشاماغا
منه گوج وئر، الهى!
منه گوج وئر، الهى!

آغلار اورگيمى آپارماميشام...
ائله چۆلدە بيتن بير چيچگى ده ،

ال آتيب كۆنولسوز قوپارماميشام...

اوركسيز سئوگى نين كئچيب يانيندان،
اورك سئودىگينه " سئويرم " دئديم.
نفرت ائله ديمسه اۆلچو-بيچيسيز،
بوتون وارليغيملا نفرت ائله ديم.
اوركله ياشاديم...

اوركله سئوديم...
اوركدن ياشاديم...

اوركدن سئوديم...
اوركسيز هئچ نبي ائتمه ديگيمچون،
اوركسيز هئچ هارا گئتمه ديگيمچون،
من اوركدن اۆله جگم، بيليرم...
من اوركله اۆله جگم، بيليرم...
۲۹،۱۱،۲۰۰۱

تجنيس

TƏCNİS

يامان باتير منه ديشى فلگين،
بو قادين فلگين، كيشى فلگين.
گۆرن يوخمو باشقا ايشى فلگين،
ائله يارا اوستدن يارالار منى!؟

كۆنلوم قارتال كيمى گۆيلردن ائنمز،
ديليم حير تيمدن لال اولار، دينمز.
ايمانيم تيتره مز، عيناديم دؤنمز،
اگر يوز يئر ييمدن يارالار منى.

گاهدان اوشاق كيمى داش آتار بئله،
گاه دا گۆز اوينادار، قاش آتار بئله.

گلین، آددیملا یاق سیخ جرگه لرده،
گلین، قاباقلا یاق دؤورو، زامانی .
دایم آلقیشلا یاق یالیز ظفرله،
آنا دئدییمیز آذربایجانی .

۱۹۶۹

دونیانین سیرری

شاعر، یئنه یازیرسان می؟ -
سوال وئردی بیرری، منه .
تانیتماق ایسته دی یقین،
من ده کی شاعری، منه .

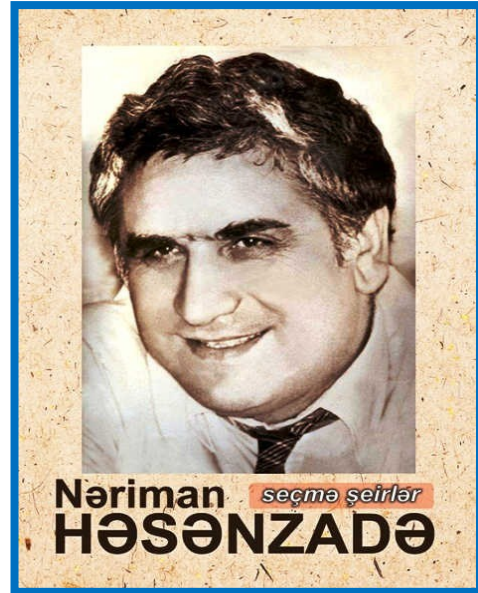
آخشام اولور، صاباح اولور،
من یازماسام، گوناہ اولور .
یازان زامان آگاه اولور،
بو دونیانین سیرری منه .
سو یوماسین اود نفه سین،
اوزی یوخ دو هئچ کسین .
اولو تانیریم چوخ گورمه سین،
اوز وئردی شعری منه .

او غلوم ناظیمه

ناظیم، او ایللری سالیرام یادا،
او غلوم، اونودولمور هئچ نه دنیادا .
سنین ساچلارینی
من آغارتمیشام،
اینفاکت دان یاتان دا،
آلمانیا دا!!

نریمان حسن زاده خالق شاعری

NƏRİMAN HƏSƏNZADƏ XALQ
ŞAİRİ(ŞEİRLƏRİ)

اولو اؤندرہ ایلک گؤروش ده او خودوغوم شعیر

ای عشقیم، ووقاریم، صنعتیم، جانیم!
آنا چاغیردیغیم آذربایجانیم!
آچیب قوللاریمی مئهری-اولفتله،
باغریما باسیرام سنی حورمتله .

سن ده ائی آدیلا فرهلندییم،
شان لی سداسیلا اورکلندییم،
خالقیمین ایستک لی، عزیز اوولادی،
شعریمین-سؤزومون قولو-قانادی،
سنین هر ایستیین، سنین هر آرزون،
حیات دا قوی شهرت چلنگی اولسون!

قالدیردین آدینی بو مملکتین،
آندین مقدس دی، سودون تمیزدی،
منیم طالعیمدی سنین شوهرتین،
تاریخ ده تاریخی مرحله میزدی .

اوزون دن گۆروردوم، فیکرین قتی دی،
 دۆنڧرەن اولمازدی سنی بو یول دان .
 اۆزون او یئرلرە نابلدیدی،
 بلدچیم اولموشدون،
 آی سنە قوربان!

بیلیمیردیم، حیاتا نی دی سوالیم،
 قوهوم دان - قارداش دان یوخوی دو هئج کیم .
 منیم آغساققالیم، قاراساققالیم،
 سنیدین،
 اوندایوخ،
 من سونرا بیلدیم .

آرادا گۆروردوم، سن بیر تهرسه ن،
 اورییم گلمیردی، دوزو، سوروشام .
 من سن دن قورخوردوم،
 خستلنرسه ن .
 سن من دن قورخوردون، دۆزممز آتام .

گنجه یازی چیلار فیلیالین دان،
 بیر دوستوم واری دی -
 قارداشوزی .
 گئدیپ یاشاییردی آلمانیا دا،
 دادیما چاتمیش دی او دا تلسیک .

سیماخ شئی دا امین، او هسساس شاعر،
 شان لی اوولادی دی بیر عشقین، آندین .
 او کۆچ دو دنیادان، دنیا یاشاییر،
 گیزلنپاچ اویونودور -
 بو دا حیاتین .

اوغلوم، قاراخانی اونوتما بیر آن،
 نه دئییم، آرتیق دی بو سۆز بلکه ده .
 قاتارلا گلیمیش دی آوسترییادان،
 سنه هیەن اولدو قریب اۆلکه ده .

یاخشی اینسانلارا یاخین اول، مودام،
 اونوانی چاش دیرما، اونوان ایچین ده .
 بزەن، من اۆزوم ده سن دن دانمیرام،
 اینسان آختارمیشام،
 اینسان ایچین ده .

چاغیریش

دونیانین بیر طرفی
 یئنە اود توتوب یانیر .
 گونشین گلیمیشینی
 خبر وئیر طبیعت .
 یئرلر - گۆیلر - نه وارسا،
 یوخوسون دان اویانیر،
 گونش دن سس - بیر آلقیش! -
 یاشاماغا چاغیریش،
 یاراتماغا چاغیریش .
 اینسان فعالیتی، -
 گونشله ال - ال دی،
 دیشیر طبیعتی،
 گونش گئدنه کیمی .
 یاشاییر تا قدیم دن
 بو، بیر عنعنە کیمی .

عابده

کورد میرلی بیر ایگید
 شهید اولدو داوادا .

دئدیییم،
باخ،
ائله بودور!
چیراققالا

عامل معلمه

ساسانی ایگیدلری
قالخدی چیراققالادان،
شابران قالخدی آیاغا
نیزه چیخدی یاییندان،
قالخان قالخدی آیاغا!
هونر قالدی یادیگار،
اولو بابالاریندان .
یاشا، یاشات دئدیملر
بو دیارین آدینی .
شرفله حصر ائلدین
سن ده اؤز حیاتینی .
بیر نسیل آلقیشلادی
نسیللرین آدیلا .
اینسان قالخیر، اوجالیر
آدیلا، سویادیلا .
عامل، - دئییه سئویلدین
ائل-اوبانین یانیندا .
قدیم چیراققالانین
ان یئنی اونوانیندا .

ایللر، طالعلر

گۆرکملی عالیم، تدقیقاتچی صادق شوکورووون
خاطرهسی

نییه ساغلیغیندا یاد اولور بیزه،
گۆرموروک او بویدا بیر ایستعدادی .

کوردمیرلی بیر قیزین
گۆیه قالخدی نالهسی .
معجزه لر واریمیش
سن دئممه بو دونیادا، -
مثال می؟
یادیگارین
یادیگار عابدهسی!

حیاتین بیر آنی

شابرانداییق، پوسلییر بالا-بالا،
اوتاقدا دا اوشویوردوک بیز آز قالا .
سئوینج خانیم سوفره آچیر، چۆرک قویور،
عارف تزه بسته سینه اورک قویور .
اوزی یوخ، سسینده کی ملاحظتین،
حاقدان گلن ثروتی دی بو میللتین .
سئوینج خانیم سئوینجیندن آشیب-داشیر،
یئرده سولار، گۆیده قوشلار پیچیلداشیر .
۰۴ آوقوست، ۲۰۲۴

میر جلال معلمین خاطرهسی

شاعر، میر جلالین ایستی نفسی
منه حاقدان گلن بیر ایلهام ایدی .
من آتا گۆرمدمیم، آتام اوزی
حیاتدا یئگانه بیر آرخام ایدی .

مینتدارلیق

نییه نرمینه دئییرم؟ -
بیلیرسن می، نه دئییرم :
خیرخواهدی، رحیم لیدی،
بیر عؤمورده نئچه ایلدی، -
کیمسه سیزه کؤمک دورور،

ائله کی، گئت دیلر،

چیخیلار اوزه،

یوکسک کورسولردن چکیلیر آدی .

نیه یوخودادی، شوهرت تانری سی،

نیه قاریشدییرر آغی سارییلا .

نیه او کسلرین اوغلو، یا قیزی

خلوت ده فخر آئدیر،

آتالارییلا!

صادیق شوکورووو خاتیر لاییرام،

تمیز اینسان ایدی، عالیم آدیلا .

اونون سینه سین ده قاینار بیر ایلهم،

دایم، مشغولوی دو تدقیقاتییلا .

ائله کی، دئییردی نریمانوودان،

پرستیش آئیدردی او بویوک آدا .

بلکه، آلوولانیب یانیردی، اینان،

نورو پاشانی دا،

حاللان دیران دا .

ایللر وار، سسلیر بیزی آر خادان،

ایللر - تزه لنیر آرادا آنجاق .

عالیم وار، حورمتله کئچدیم یانیندان،

من قیبطه ائلدیم،

بو آدا، آنجاق .

زیارت یولو

حورمتلی صنعتکار ائلشاد معلم ناغییئوه

باکی دا بیر یول وار، زیارت یولو،

اوردا دا، بیر ائوین بیر داروازاسی .

درمانلار دوزل دیر بیر وطن اوغلو،

دیلین ده -

دایمی خیر-دعاسی .

« معلم » چاغیریلیر اوستادین آدی،

اونودوب خئیلی وار او، صنیف ندیر .

او سئویر چمه نی، چیچی، اوتو،

درسی ده،

اوتلارین اؤز دیلین ده دیر .

اؤده ماوی گؤزلو آغ پیشی وار،

دئییر: نه ائو بیلیر، نه ائشی وار .

لووغادی،

شیر قولاق،

سرت کئشیک چی دی،

خصوصی خیدمت ده فخری ایشچی دی .

ائلشاد - ایتیراچی بیر ایستعداددی،

ایکی قیز اوولادی، اوچ ده نوه سی!

بس اونون خانیمی؟

سئوینج دیر آدی،

اونون عشقینه دیر، بونون هوه سی!

او دا اوز سیزدی، بو دا اوز سیز،

اوندا دا، بون دا دا تالئین علی .

بوردا بیر عائله یاشاییر سس سیز،

شوهرتی اوجا دیر،

آدی - شرف لی .

باکی دا بیر یول وار، زیارت یولو،

اوردا دا، بیر ائوین بیر داروازاسی .

درمانلار دوزل دیر بیر وطن اوغلو،

دیلین ده -

دایمی خیر-دعاسی .

آغات، سن منی آغات

سسین ایپینی توخویور یئنه،
رنگلری یادداش دان-یادداشا دئییر .

هر سۆز، هر قافییه، هر کلمه یانیر،
دیمه، من یاندیغیم بو قمه یانیر .
یانیب کول اولموشام، کولومه یانیر،
چکدی هر ناله سن یاشا، دئییر .

ائلچین، یئره قویما الین دن تاری،
ائلنورون کامانی گۆینه دن تاری .
قاراباغ تاری دی، او وطن تاری،
بو آغدام دئییه ن ده، او شوشا دئییر .

ندیر او پردنن، او سیمین سسی،
دویغومون سسی دی، حسسیمین سسی .
اللهیم، نه دئییر منصومون سسی؟
میللتی قویما یین داشداشا دئییر .

دئین، ال ساخلا سین تاریخی یازان

«ظفر داستانی» اثرینن مؤلفی،
حورمت لی راهیله سولتانقیزینا

قلبه یولوموز - «ظفر یوللاری»،
بو یول دا، او یول دا بیر حاق دان کئچیر .
سنگرده میللتین گنج اوغوللاری،
اللهیم، نه آغیر سیناق دان کئچیر .

ایتیریر هوشونو بیر قفیل دن،
بیرینن قولو وار، قیلچاسی یوخ دو .
قابق دا دوشمه ن دی، آرخادا وطن،
چکمه یه، بیر رسام فیرچاسی یوخ دو .

عارف مهماندوستا

(«قاراگیله... آغلاما، بسدی» ماهنی سینا)

بیر عصرین غم سسی دی،
یا دا عکسینه، عارف!
نجه دۆزدون، یانمادین،
سن اۆز سسینه، عارف!
سسین ده بیر اود-آتش،
بیر چاغیریش، بیر عصیان،
آغلاما دئییه -دئییه
سن یئنه آغلادیرسان .
اویادیرسان بیزده کی،
همن او بیزی، عارف!
گۆستیرسن سیرادا
اۆز یئریمیزی، عارف!
آراز-کور داشیر، عارف!
ای، «قاراگیله» هئیها!
آغلاما، بسدی دئمه،
قوی بیر آز یونگوللشیم .
رحم ائله اوریمه،
آغلات، سن منی آغلات!
۲۰۲۴

دئییر

(ستویم لی صنعتکاریمیز منصوم ایبراهیموون آد گونونه)

منصوم هاوالانیب اوخویور یئنه،
نفسی بنؤوشه قوخویور یئنه .

آغساچ لی شاعرین
ساداغان اولسون .

من یازیلی کیتابام (گولگون قاغایا مکتوب)

«ایچیپ پویلو سویون دان،
شاعر اولدون، نریمان .
سنه سو گؤندریرم،
بیزیم واغزال پویلودان،
اونوتما،

گولگون قاغان .»
سبز شاعر ائلدینیز،
گئتمیین چوخ اوزاغا،
گون اوندادو غرو، قاغا!
آهیلار و جاوانلار،
شئیریمی اوخویانلار،
اوریمی قیرمادی،
کؤنول سوز چاغیرمادی .
گوره ده - سئوین دیلر،
شاعریمیز - دئدیله .
دوست - تانیشین سسی دی،
کند - آنام اوزی دی .
دونیا پنجره سیندن
هامینیزی گؤروره م .
من یازیلی کیتابام،
اؤزومو کؤچوروره م .

آندایچ!

آتیللا -

قدیم روما ایمپئریاسینین سرکرده سی اولوب، اوغلو م.
سنه ده آتان اونون آدینی قویوب.
او عنوانا، او شهرته، او نفوذا، او یاشا چات!

بئله ایتیریریک مرد اوغوللاری،
قویمور آییلماغا بیزی بو اووسون .
ائی دوشمه ن جبهه سی،
نامرد یوللاری،
سیزی یارادانین گؤزو کور اولسون .

دئیین، تلمه سین فرمان صاحبی،
دئیین، ال ساخلا سین تاریخی یازان .
ائی داوا آختاران،
بیر آن صاحبی،
سونونجو آدیمی آتان دا، دایان!

اولسون

آغ یئل، آغ یئلنه لی سنین آغ آتین :
شیمشکلر اووجوندا قانتارغان اولسون .
آیاغین آلتیندا یئر جیدیر دوزو،
باشینین اوستون ده
گؤی قالخان اولسون .

آغ بولود چینین ده بیر آغ یاپینجی،
علین ده بابکین میسری قیلینجی .
بو یولون سونوندا دؤردیول آیریجی،
ایرلی!
چاغیران سسی آرخان اولسون .

منه دئمیش دیلر داش آتما قوشا،
داشا توتولوب دو داشالتی، شوشا .
ائله زیروه دن اوچ،
قوی او اوچوشا،
بوتون قاداغلار قاداغان اولسون .

قاییت کی، یولونو گؤزلییر آتان،
بیر میللت دانیش سین سنین آدین دان .
آغاتلیم، آغوزلوم، قاراساچ اوغلان،

تزه نه دئییر گۆرک .

لیوبوو نیکولایئونا،

اوکراینالی بیر آنا!

لهجه سی دوزلو، شیرین .

گۆرون دو سنین یئرین، -

وصاله، لاله منیم .

نوشابه ده وار هله،

داشقین شلاله منیم .

الددین - مودریک اینسان،

هم سایان، هم ساییلان .

ائلچین دن ده قوی دئییم،

منیم گنج لیک ایللریم!

هم شیلناق دی، هم عزیز،

گاه تورک دو، گاه اینگیلیس .

اوفئلیا خانیم دا وار،

حلال بیر قیزدی راحت .

گلشی یاریمشتات،

گۆروشو یاریمشتات .

ایشه بیر خانیم گلیر .

دئمه بیر، ایشتاتییمیش،

او، یاریم - یاریم گلیر .

تهران ... کونسئرواتوریا ...

اوردا طلبه لری،

بوردا دا شاه اثری :

«آمازونکا قیزلاری»،

قیزلارا هدیه سی، -

آنجاق بیزیم بیر آتالار سۆزوموز ده وار:

سو گلن آرخدان بیر ده گلر، - دئییلر.

آتالار یانیلمیر، اوغلو، چونکی گۆره-گۆره گلیب.

سن ده یانیلما، شاعر بابانی خاطرلا،

آنجاق اؤز تالئینی یاشا .

سن آراز چایینین او تایین دا دوغولوبسان،

آنان بو تای خانیمی دی .

زaman سۆزو سنه وئریر، لنگیمه، آتیللا، آند ایچ!

بیزیم قیزلار

آکادئمیک عارف پاشائیون آد گونونه

«آمازونکا قیزلاری»، -

آنام، عائله منیم .

ائی گولشه نیم، آیگونوم،

بیر ده نایله منیم!

خانیم - خاتین گولریم!

ائللادا، رنا، سولماز، -

هره سی بیر اثریم،

قیزیل صحیفه لریم!

هله سودابه خانیم،

خاریج ده دی خیلی وار .

سیاحته مئیلی وار،

گلسین دانیشق، گولک،

سس حاقین دا نغمه

عارف مهماندوستا

ناظیمین آد گونونو،

عارف بایرام ای دی .

مجلسی رام ائلدی .

سس دی داش دی - چاغلادی،

سس - سسی قوجاقلادی .

گوردویوم ایلک دفعه دی،

سسین او پوشدویونو .

سسین آغیزدان چیخیب،

دوداغا دوشدویونو .

سسین قوش قانادینی عوضسیز بیر دادینی!

سنین سینه ندئن قوپان،

هئر قلبه یاتان، هوپان

باخ، او سسین دادینی

او نفسین دادینی!

عشق اولسون!

بیز بیئندیک

عارفین اوستادینی .

۲۰۲۴.۱۱/۲۴

مهماندوست - دوست نفسی!

حساس دی گولناره خانیم،

نفوذو خیلی اوزدهدی،

بیر گوزو اوستوموزدهدی .

رئکروتون نمایندهسی

حاقین، عدالتین سسی!

عدالت معلمین ده، -

«عدالت!» - آدی اوستهدی،

آدی - سویادی اوستهدی!

او، علمی شورالاردا دا،

کورسودن حسابات وئریر .

رئکتورون هر تبسسومو،

اونا بیر قول - قانات وئریر .

طلبم اولوبدو دئکان،

آیخان ... رستمزاده آیخان .

او، دئکان اولان دان بری،

استانبولون عالیمیری،

رئکتورون قبولون دادی،

قارداش - قارداش یانین دادی .

بیزه بو اوچوش خیالی

تهفه وئرهن اوغول دا وار، -

بیر اولکهنین آغساقالی!

او، گئتدی حاق یول دا وار، -

او یول - تانرینین دوز یولو،

عارف دی،

میر جلال اوغلو!

۲۷ آوقوست ۲۰۲۴ - جو ایل

انور العسمر (Anwar Alasmar)
(الشرمان)

لم أرَ مطراً

لم أرَ مطراً

أطلُّ من الشباك كي أرى مطراً
فرأيتني الثلاثة في الحديقة
طفلاً يراوغ فراشةً وعصفورةً
ليكمل حلمه بصيد أغنيةٍ
ويكبر

فتي يقرأ روايةً عاطفيةً

ويقلبُ الورد في حذرٍ

ليشتم عطر فتاته

ويقبلُها خلسةً

عجوزاً يروي بطولاته عن امرأةٍ

شاركته الدمعة والقصيدة

ويتلو على صاحبيه تعويذة الصبر

وحكمة الحرمان

ثم يتابع سنه ذكرياته في البكاء

تقاسمنا الدموع

ولم أرَ مطراً

أعود إلى الباب

وأحدق في ما لا أراه

أصغى إلى جرسٍ

أعرف أنه لن يرنَّ

ولكن لأدقَّ حائط الذكرى
وأدخل جنتي من باب البكاء
أسقى العجوز
وما رأيتُ من الحقائق
وأشتلُ الدمع
لينمو كلامٌ عن الحب
وأحتمي بظله من الجفاف
كأن المشهد
بدلَ صورة الأشياء
وتاه في دلالات الحنين
حدقتُ ثانيةً كي أرى مطراً
رأيتُ ما تمنيتُ وما عشقتُ وما اشتيت
من النساء
رأيتُ من زرعت فضائي بالغناء
كانت تحاورنا الثلاثة في الحديقة
تشير إلى نهرٍ غامض المعنى
في أرض أنوثتها
وتعيدُ عليَّ قراءة الوقت والمرأة
أعطتني درج الخيال
وللحنين أجنحة الجبل
وقالت اقفز إليَّ
ولا تثقب قصب الأنوثة في خيالك
حتى يتبعك الحلم
ويُنقّي الرياح من قسوة الليل والمعنى
وكن عازفاً ملهماً بتأويل الدموع
لترضى أنوثتي العالي
أطلُّ من الشباك كي أرى مطراً
رأيتُ (بيكاسو) يكسرُ لون (مأساته)
ليعيد رسم الموت في لونين
رأيتُ (قابيل) محصناً بشهوته للخلود
ليعيد قتل أخيه الوحيد
رأيتُ الغراب بين سرايين يُفتتسُ عن غيمه
ليجبر جناحه المكسور
رأيتُ الأنبياء يُفتشون عن تعاليم السماء
بين أتباعهم والركام
رأيتُ الحلم

على أصابع الأثني
سرُّ الفراشه حين تتلو صلواتها
حول قنديل يهزم المنفى
بضوء الذاكرة
لنا ما يؤدبنا
حين نعانق ذكرياتنا
فى التراب
مثقلٌ رأسى بأسئلة التراب
ورأسى من تراب
يا آدم المخدوع
ما الذى يجعل أُمى تخطئ مرتين ؟

ما الذى أغواك
لتهبط عارباً
وتغطى بعواء الذئب
سوءة الأمم الهزيلة ؟
ما الذى أغواك
لتلقى بماء النهر تفاحة من دم ؟
على أىّ القمم خدعت أُمى
وقلت إنَّ أخى من نفس التراب
ومن نفس العذاب
ونفس الصهيل إلى الحياة ؟
إذاً
لماذا اختلفنا على معنى التراب ؟
ولماذا حملته الخديعة فوق دمي
ليبنى أسطورة مجدٍ من سراب ؟
هو لا يفهم معنى التراب
ولا يُجيب عن أسئلة الدم الملقاة فوق النهر
هو لا يفهم معنى التراب
ولا يُفرِّق بين ياسمين الحبيبة
ووردة النفط المُصنَّع
هو لا ينام فى شرايين امرأة تحت ضوء القمر
ولا يملك دمعاً لرسم فتاته
ليعرف الفرق بين الرقصات السريعة
وموسيقى المطر
مثقلٌ رأسى

يرجف من البرد فى حلقِ الظلام
رأيتُ لغة حمراء
تسيل من أجنحة الحمام
رأيتُ الفراشة تحمل دمعاً
لتُسَوِّرَ ظليَّ المُتعب
رأيتُ لؤلؤة تبكى فى عين ثعلب
رأيتُ القصيدة غيمة تعصر نفسها
على عكازتين
لتخرج ماءً حديثاً
وتُطَيِّرَ من المعنى يمام
رأيتُ الأرض
تثقب نفسها لتبلع الأحياء وتخرج الموتى
وتغيب
رأيتُ العجوز يقاسمنى الدموع
يروى على حكمته
ويتركنى تائهاً
فى دلالات الحنين

ولم أرَ مطراً
قصيدة...التراب
مثقلٌ رأسى بمعنى التراب
ورأسى من تراب
لنا من التراب
ما يوقظ المعنى بأسمائنا
لنا أسئلة الدم الملقاة
على رصيف الحياة
لنا ماء الفرات
لنا وردة حُبٍ نحملها
لتحمينا من النسيان
حين نمشى على أرضٍ ليست لنا
لنا قمرٌ يحطُّ على شرفاتنا النشيد
لنصغى إلى إيقاع الأحبة
فى التراب
لنا صهيل القصيدة
لنا شكلٌ يَزُوجُ أحلامنا من المدن القديمة
لنا تناسل اللغة الرقيقة

محمدباقر ندیمی (تاپیلماز مراغه ای)

فانی دونیا سندن واردی گیلایم
 کریمی تک او دلنازی نیلیدی
 خسته سالدین حیدر کیمین اوستادی
 سئوله گوروم باریشمازی نیلیدین
 اوخویاندا بولبول کمین گوللره
 حیدر بابا دوشدو شیرین دیللره
 بحجت اولان بوتون اولو ائللره
 شهریار تک او عجازی نیلیدین

هئج چئکمدين ياراميشيمن نازینی
 گوسترمدين بايرامنی یازینی
 آلدین آلدن تتلی قویوز سازینی
 درویش کیمین خوش آوازی نیلیدین

نامردلری سن آلینده باجادین
 گونو گوندن بو دهریده اوجادین
 آخیریندا ایگیدلری قوجادین
 گور اوغلونو خان عثیوضی نیلیدین

آرزولاری باغلامیسان آهه سن
 اجللری سیریمیسان گاهه سن

یا تراب
 یا أبجدیة التکوین
 ویا أم الیاسمین
 لی لحظة التأمل فیک
 وفی نحلة ترکت وشمها
 علی بوابة العاطفة
 یا تراب
 یا فرس الباحثین عن الفضاء الحر
 یا طائر الدمع الذی یحملنی لبدایتی
 من أنت ؟
 یا قمیصی الذی قد من دبر ومن قبل
 یا سر خطیئتی وفضیحتی فی الحب ؟
 من أنت
 لتعطینا فرائک ونعطیک موتی ؟
 من أنت
 لم أجد مکاناً یغیرینی أكثر منك
 لأرحل عنک إلی غیمه أخبی تحتها رأسی ؟
 من أنت
 لأعود إلیک بكل اعترافاتی عن الحب الذی غربنی
 وکل أسئلتی
 وأجوبة القصیده ؟

حقیقت سوزوندن حماییل تاخین
داغلار یاغسازدا دریایا آخین
«تاپیلماز» گوزونده زیرویه باخین
آشیب داشماخ ایچون سئل وئرین منه
۱۲/۸/۱۴۰۳

تاپیلماز مراغه ای

سن گل

سن گل چیخ چیخماقینی گون بئله دانسین گۆزه لیم
آی اگر گۆرسه سنی هر دم اوتانسین گۆزه لیم
سن گزن یئرده گولوم باغ ندی باغچا ندی
سن گل قوی عطرووا بیر گوللر اوبانسین گۆزه لیم
سن اولان گونلریمه یالواریرام باتمییاهیچ
گل اؤزون بیر رواقیل گونلر اوزانسین گۆزه لیم
بیر آی کیمین چیخالی آل گئجه مین شب قاراسین
گۆرن آی سهلیدی باخ اولدوزو دانسین گۆزه لیم
صورتیه سیمادا مین وصف یارانیب گول اؤزووا
قوی قلم یازدییجا دفتر اوسانسین گۆزه لیم
(تاپیلماز) سن کیمین حوری صنما فرشیده هئچ
یئری وار بد نظرین گۆزلری یانسین گۆزه لیم

تاپیلماز

بیچاره کؤنلوم

بیچاره بو کؤنلوم گئجه لر آه چئکر آغلار
شکلینه باخار قلبیمه بیر ماه چئکر آغلار
وصفی سالار بوجانیمه بیر داغچا فراقی
شرحین یازان آیصحنینی بیرشاه چئکر آغلار
کؤنلوم گئجنی صبحقدر قان اولوهردن
گۆزلریاشینا قان گؤروسن گاه چئکر آغلار
یازسا قلم اوشرحی فراقین سینم اؤسته
زندانه سالار کؤنلومی بیر جاه چئکر آغلار
آرخاندا ملک لر دؤزولۇب عرش وعلایه
مثلون کی «تاپیلماز» پری لر آه چئکر آغلار

اویوسفی سالدین درین چاهه سن
زیلیخاتک اوگول نازی نیلدین

بلال چکدی ایلک اذانین نواسین
وئردی بوتون اورکلرین شفاسین
خلیل الله قوران دین بناسین
او حجری آن حجازی تئیلدین

حق دئییب عدالتدن دانیشان
پروانه تک عشق اودونا آلیشان
عمور بویو غم ایچیندن چالیشان
«تاپیلماز» تک دیلنوازی نیلدین

۱۵/۷/۱۴۰۳

تاپیلماز

زر کمین دوشمرم سراف الیندن
میسگار بازاریندا یول وئرین منه
غریبیم یولومی آزیب گلیمیشم
دردی می دئمیه دیل وئرین منه

غمین داغلاریندان آشیب گلیمیشم
گوزلرین یاشیندان داشیب گلیمیشم
بلکده یولومی چاشیب گلیمیشم
قوصصه پالایسیز بول وئرین منه

ائلیمدن اوبامدان اولدوم به نصیب
یامان تورا سالیب ایندیهه رقیب
آدامسیزام بیردا غریبیم غریب
بیرجه اونودولماز ائل وئرینمنه

کرمتهک چیخیمیشام داغلارین دوزون
کونلومده ساخلارام ارظولوم سؤزون
آختاریرام گورم له له مین اوزون
تکجه بیرگوروشه قول وئرین منه

تاپيلماز

سنی آختاریرام

سنی آختاریرام سنی گزیرم
ساغا بویلاناندا سولا دوننده
کرمین آشدیغی آغ کدیكلری
له له تک دولانیب یولا دوننده

بیلیسن کی سیزین ائله ساری یام
سن ایله پیتووام سنسیز یاری یام
خالی کینیم بالی آری یام
سنین دوداقلارین بالا دوننده

کونول یانیر آیریلیقی قانیرام
اوریمده ایللری بویو یانیرام
ایتیرمیشم من اوزومی دانیرام
آیلاریم دولانیب سالا دوننده

سنی گول یارادیب آلاهیین الی
آخیدیپ اوستووا داش قاشی لعلی
عشقینده اوبورام آی ائل گوزلی
«تاپيلماز» قیناما لالا دوننده

۴/۲/۱۴۰۰

فانی دنیا سندن واردی گیلایم
کریمی تک او دلنازی نیلیدی
خسته سالدین حیدر کیمین اوستادی
سئوله گوروم باریشمازی نیلدین
اوخویاندا بولبول کمین گوللره
حیدر بابا دوشدو شیرین دیللره
بحجت اولان بوتون اولو ائللره
شهریار تک او عجازی نیلدین
هئچ چئکمدين یارامیشیم نازینی
گوسترمدين بایرامنی یازینی

آلدین آلدن تئلی قوپوز سازینی
درویش کیمین خوش آوازی نیلدین
نامردلری سن آلینده باجادین
گونو گوندن بو دهریده اوجادین
آخیریندا ایگیدلری قوجادین
کوراوغلونو خان عیوضین نیلدین
آرزولاری باغلامیسان آهه سن
اجللری سیریمیشان گاهه سن اویو

تاپيلماز

کیمه دئییم دردیمی

ائله بیل یئتیشمیر سؤزوم کال اولوب
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی
قورویوب آغزیمدا دلیم لال اولوب
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

قوصصه چولغا لانیب درده دالمیشام
غمترین ایچیندن یالقیز قالمیشام
آی "کئیوان" آی "حکیم" هارای سالمیشام
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

قورائیلییر سینمدکی یارالار
اَشیدسه "لالان لا" "دهقان" قارالار
«آرامی» «احمدی» دردیم پارچالار
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

دردیم چوخ اولسادا چکمه رم آمان
«قاییتماز» چیمنه یام یاشیل «اورمان»
ذیرولر اوستوندن چکیلز «دومان»
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

دونیانین کوزگوسو بیر آشیق «اوزان»
«درداوغلو» «غم اوغلو» دردیمی یازان

«هاییده» دی «اکبر» تک ماهنیلار بیچن
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

«سیفی» دی «دلاور» سوزلرینی آلان
«جهان» تک مثلی ادبی کالان
کیمدی «شعبانی» وار دردیمه دالان
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

آی «خان اوغلان جیناس» شعرین گوهری
«کوسگون» «اعظیم» سایاق سوزون ازبری
«دوستاق» «یانار» کیمین ادب شاپری
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

«قاراداغلی» آلیب داغلارد آن ایلهم
«سلیمان سالیس» تک سوزلره ایهام
«ستار» سنه دئییم مطلبی ایهام
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

«جلال» «گم نام» اولان یودو تبریزیم
ادبده «غمگین» تک بودو تبریزیم
دوشمن قارشیسندا اودو تبریزیم
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

«زمانی» «گؤل اندام» سئویله بیر سوزون
«قیزیل قلم» آغلادیر دونیانین گوزون
«اینتیصار» «درد اوغلو» گوستریر دوزون
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

«تایماز» لار سوزونه اولموشام حئیران
«عشقین تملیدی» «شیخ» ایله «ئللمان»
«حق سئون» «صیادین» سوزو بیر اوصیان
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

«فرمانتک» ماییلیم بیر تتلی سازا
«حسین شرقی» سایاق باهارا یازا

«دوشگوندو» «اکبر» دی یوخومو یوزان
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

«رحیم نظریدی» شیرین غزلی
«ئلشنین» «لاچنین» ضرب المثلی
«آخگر» دی «صادیق» دی سوزون تملی
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

«آیدینلا» «ذولفوغار» «آیریلماز» دیلین
آچماغا ائلیمین ایندی موشکولون
«آیازی» «سورگونو» چاغیرام گلین
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

«دوشگونله» «جوشقوندو» کونولده سؤزوم
«اوچ قارداش» غمینه من نئجه دوزوم
«علیرضا» «وطنی» اوخشاییر گوژوم
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

«کریمی» «باریشماز» ایلهم آلیبدی
اوریم «پیمان» سیز غمه دالیبدی
«شمس اله» «مقدس» فیکره سالیبدی
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

«نصیری» «خدایی» سئوینجیم پاییم
«آلیشیق» «کالانلی» باهاریم یاییم
«ایلقار» دی صوحتیم هاراییم هاییم
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

«کوورکدی» «خوشنامدی» داغلارین گولو
«گاللی موسی» دئین سوزون سونبولو
جوشقون «بولاق» کیمین ائلین بولبولو
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

«آرازدی» «عدالت» سوزلرین سئچن
«اومودلا» «جعفری» سرحدن گئچن

«چوبان اوغلو» سوزون داشلارا قازا
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

«ساوالان» «بایوندور» اوجاقلار گوزو
«هشترسر» «تلیم خان» آتاشی کوزو
«تاپیلماز» دهریده لاب سوزن دوزو
طیب یوخ سئولیم کیمه دردیمی

۵/۹/۱۴۰۳

پ ب "کئیوان" حسین اوغلو

اوز دوستوم گلیر

گوزلریم قاپیدا قولاغیم سسده
اوریمدن گئچن اوز دوستوم گلیر
منی حیس ائیله یئن بیر سون نفسه
اوریمدن گئچن اوز دوستوم گلیر

گلمه دی کونلومه خال دوشدو الله
گلمه دی خیالیم دولاشدی الله
آرزوم سئوینجیمه دالاشدی الله
اوریمدن گئچن اوز دوستوم گلیر

مات قالدیم فله بین یئرسیز ایشینه
گووندییم کسلر دؤیدو دوشونه
چوخ واختسیز چاتسامدا عومور قیشینه
اوریمدن گئچن اوز دوستوم گلیر

قارا تیکان سئیدی یولونا تانیش
زنجیر ووردو آیاق قولونا تانیش
"تاپیلماز" "کئیوانین" حالینا تانیش
اوریمدن گئچن اوز دوستوم گلیر

۴/۹/۱۴۰۳ تهران گنجه ساعت ۵۸/۱۰ دقیقه

اوریمده یئر سالمیسان

پ ب "کئیوان" حسنین اوغلو

گلیرسن گل آی تاپیلماز
سنین کیمی پای تاپیلماز

سن تک دوستا تای تاپیلماز
سوراغیمی هی آلمیسان
اوریمده یئر سالمیسان

حسرتینی چوخ چکمیشم
یوللارینا گوز تیکمیشم
درده قمه دیز چوکموشم
سیر یولداشیم سن اولموسان
اوریمده یئر سالمیسان

سانکی عومروم یئتیر سونا
کونلوم ایستیر باجی آنا
بیر اوخشاما دییه مانا
بیله ندن تک قالمیسان
اوریمده یئر سالیبسان

کاش سوزومله دوز گئدیر
کندیمیزده دف ائدیر
قوربت باغیرین هی دیدیر
"کئیوان" بیله های سالمیسان
اوریمده یئر سالمیسان

۳/۹/۱۴۰۳ تهران گنجه ساعت ۴۷/۱ دقیقه

تاپیلماز

اولو "کئیوان"

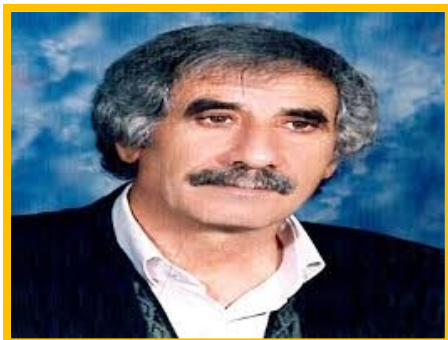
«کئیوان» سنه قوربان اوللام
خسته اولسان تالان اوللام
سن سیز قالسام یالان اوللام
ادبیات گولو "کئیوان"
سن جانیمسان اولو کئیوان

درس آلیرام اوصولبوندان
محببتلی قولوبوندان
درین درین مکتوبوندان
آچما بیزدن یولو کئیوان

اماموئردی سامانی (ایمان)

حاق جووهری

حاق جووهری سوزموشسه بیرقاناډان
جان تئلرین دوز موشسه بیر هاناډان
اینسانلاری بیر آتادان آناډان
یارا تمیشسا بیزی باشاسالان یوخ

اوجور سه بیز وار گرہ یی بیر گزک
بیر یاییلیب بیر آییلیب بیر سزک
دوشونجه میز علم ایله وورسون بزک
باش چیخاراق بیری چاپیب تالان یوخ

بیرسه آتا بیزلرده بیر بار یناق
آرخا بیریک اووئیلیکدن آریناق
یول بیر اولوب حاق ایپینه ساریناق
حاق داگورسون بنده سینی چالان یوخ

اینسانلاری یوللانیدیراق بیر یولا
مرزی پوزاق یئر یووا میز بیر اول
جیلریمیز بیر بوشالیب بیر دولا
ییغما نه چین آج یووا سیزبالان یوخ

دونانی سانمایاق منیمدیر سنین
گوئلردن آزدیراق بولانلیق چنین
زیره یه قالدیراق اینسانلیق شنین
آیب دویاق بو دنیا دا قالان یوخ

سن جانیمسان اولو کئیوان

اوزاق اولوب بیزدن کسلر
ادبیات گوزل بسلر
ماراډادا سنی سسلر
ندیمینین ائلی کئیوان
سن جانیمسان اولو کئیوان

یاز «تاپیلماز» گزه سندن
سوزو آلاز مزه سندن
گوروش ائده تئزه سندن
تورکون شیرین دلی کئیوان
سن جانیمسان اولو کئیوان
۱۴۰۳

تاپیلماز

دوست

غم گونونده شادیغیندا هر زامان
وظیفه دی اصیل دوستو یوغلاماق
دوست اولاندا ازل گوندن آقارداش
یاراشیقدی دوست یولوندا آغلاماق

آتا سوزو لعل گوهر تکیدی
قارداشلیقی دوغرو سئوگویرکیدی
بویوروبلار دوسلوق بویون یوکودو
چوخ هونردی یاخشی دوستو ساغلاماق

جان دئییرم دوست حالینا یانانا
اورک وئرم اوریمی قانانا
دوست دئییرم هر جاهیله نادانا
چوخ چتیندی قافیله بئل باغلاماق

«کئیوان» مانا بویوک دوستو اصیلدی
دوسلوقوما دوستوم اوزو وکیلدی
«تاپیلماز» یم محبته کفیلدی
یاخشی اولماز اینسان کونلون داغلاماق

۴/۹/۱۴۰۳

Soltan
ANLAMLAR

سولتان
آنلاملار

يئر يارادان حاق دى يئر گۆى اونوندو
اينانمازين عاغلى آزيب جونوندو
دونيا وارينسا خالاتين دونوندو
قازما ايزى دوز له مه يه مالان يوخ

دؤولت گره ك ايشچى لره ايش قورا
يوخ ايشچينى ايش سوراغيندا يورا
ايش آرزيسيندا صفه ايللر وورا
سون قايدا پارتى پولون كالان يوخ

آلتى ميلليارد اينسان دونيا گوزونده
كيمسه يارير كيمسه زارير كوزونده
ياخما دئيه ن چولقا لانير سوزونده
گوز گوره سى سوزلريمده يالان يوخ

۱

حياتى يئنهنده - هزز آليريق!
حياتا يئنلىن ده - آغرى-آجى ياشايريق .

۲

ايجينين سون سوز درينليينه دوغرو داينمادان گنت!
اؤزونو تاپاجاق سان!

۳

حقيقت قورخوتمور - اينانديرير .
حقيقت سيزليك قورخودور - اينانديرمير .

۴

جفنگياتا مئيل - آسانليغا مئيلدير .
جفنگياتى دوشونمه يه گرک يوخ دور، چونكى او،
دوشونجه سيزليك دن يارائير .

۵

حياتين ان بويوك گذشتى - اولدورماق، وار ائتمكدير .
حياتين ان بويوك گذشت سيزليگى - اؤلدورمك، يوخ
ائتمكدير .

۶

ان كيچيك نقصانى اؤزونه باغيشلاما!
ان ايناملى مقامدا، چاغدا بئله آرخاينلاشما!

۷

دونيايا اينسانى، روهسال موناسيبت گؤستر، ياناش -
اينسانلاشمانين مئيارى بودور .

- ۸
بوتون پیس دویغولار بیزی اۆزوموزە و باشقالارینا
یادلاشdırیر .
- ۹
عۆمور – میننتدیر: حیات نه وئیرسه، آلیر .
- ۱۰
پیس دویغونون آزی – چوخدور .
یاخشی دویغونون چوخو – آزدیر .
- ۱۱
حیاتدا باغلاندىقلارینین کۆلهسی اولورسان .
آمالدا باغلاندىقلارینین ییهسی اولورسان .
- ۱۲
هر شئی وار، یئنه ده شیکایت ائدیر .
اونا گۆره کی، هر شئی باغلی دیر .
هئچ نیی یوخدور، شیکایت ائتمیر .
اونا گۆره کی، هئچ نیه باغلی دئییل .
- ۱۳
اینام معینلیک یارادیر، شوبهه قئیری-معینلیک .
- ۱۴
اینسانلیق اۆلچوسون دن باخاندا جمعیت زیبیللیه
بنزیر .
جمعیت – زیبیل آداملار ییغینی!
جمعیت – آدام زیبیللیگی!
- ۱۵
هیجهان – قورخونون نفهسی دیر .
ناراحاتلیق – قورخونون راحتلیغی دیر .
- ۱۶
دئدیینی ائل مک – سۆزو عمله یوکسلتمک!
دئدیینی ائل مه مک – سۆزو عمل دن آیرماق!
- ۱۷
ترددود – قورخو و شوبهه نی نظره آلماق!
- ۱۸
قورخمازلیق – قورخدوغونون اوستونه گئتمک،
قورخمادیغینا اینانماق!
- ۱۹
آمان دیله مک – قورخدوغونا سیغینماق، اینانماق!
- ۲۰
آدیلشمک – گئرچکلیه برابر اولماق .
- ۲۱
آلیلشمک – گئرچکلیک دن اوستون اولماق .
- ۲۲
سهولریمیز – آچیقدا قالان آیبلی یئرلریمیز .
- ۲۳
اۆلدورولمه یه ن سهولریمیز بیزدن قیساس آلیر .
- ۲۴
تنبللیک – قورخو ایشارتی سی، بلیرتی سی .
- ۲۵
گۆز لنیلیمزلیک – گذشت سیزلیک دیر .
- ۲۶
اۆمرو یولا وئرمک – اۆمرو یئله وئرمک دیر .
- ۲۷
آسانلیق – چتینلیق چۆزولمه سی دیر .
آسان – چۆزولهن چتین، چتین – چۆزولمه یه ن آسان .
- ۲۸
آشیلان هر مقام – یئتیلهن بیر ایمکان دیر .
- ۲۹
اۆزونو قیناماق – اۆزونو آچالتماق دیر .
- ۳۰
قورخونو دوشونمنه کی، او یاشاسین .
- ۳۱
قورخو قارانلیغی، قورخمازلیق آیدینلیغی .
- ۳۲
اۆزوموزو یوخ، باشقاسینی اله سالیریق .
اۆزوموزدکینی یوخ، اۆزگه سینده کی چاتیشمازلیغی گۆرور
و اونو اله سالماغی سئویریک .
- ۳۳
قورخو – ایچیمیزده کی باشقاسی دیر .
قورخاق – اۆزگه سینهن، باشقاسینا یئنی لمیش .
- ۳۴
قورخمازلیق – ایچیمیزده کی اۆزوملو یوموز .
- ۳۵
ایچینده قورخو وارسا، اۆزون یوخسان .
- ۳۶
اۆزولنه باجارا بیلمه مک – ایچینده کی باشقاسیلا باجارا
بیلمه مک دیر .

اۋز اينامىنى باشقاسىنا گزىشتە گىدىرسىن، اينامسىزلىق قازانىرسان .

اۋز ايدراكىنى باشقاسىنا گزىشتە گىدىرسىن، ايدراكسىزلىق قازانىرسان .

اۋز منوياتىنى باشقاسىنا گزىشتە گىدىرسىن، منوياتسىزلىق قازانىرسان .

اۋز ايرادنى باشقاسىنا گزىشتە گىدىرسىن - ايرادەسىزلىك قازانىرسان .

اۋز لياقتىنى باشقاسىنا گزىشتە گىدىرسىن، لياقتسىزلىك قازانىرسان .

اۋزىنى گزىشتە گىتمەك - اۋزىنىڭ ايرىلماق دىر، اۋزىنىڭ گىلمەك دىر، اۋزىنى ساتماق دىر، ساتىلماق دىر .

۴۶

قورخۇ قورخۇداراق ايناندىرىر، احتىمالى گىرچىكلىك كىمى تەقدىم ائدىر .

قورخۇدا گىرچىكلىك قورخۇدا ئۆستە اويدورۇلۇر و اينسان قورخۇ قورخۇدا گىرچىكلىك ياشاير .

قورخۇدا آدم آئامسىزلىغا، ايدئالسىزلىغا پىرچىم اولۇر، دالانا دىرنىر .

اينامسىزلىغا، ايدراكسىزلىغا، منوياتسىزلىغا، ايرادەسىزلىك پىرچىملىنر .

۴۷

مقام، دوروما پىرچىملەنمەك - مەناسىزلىق چىخىلمازلىغىنا گىرچىملىنر .

۴۸

كەچمىش - ايندىن كۆلۈ!

۴۹

يىنىلدىن، قورخۇدوغون مقامدا يوخ، قالىب گىلدىن مقامدا بىركىمك!

يىنىلگىدە، قورخۇدا بىركىمك - اينامسىزلىق، شۆبە و قىم يارادىر .

قەلبەدە بىركىمك - سون سوز اينام، سئوئىچ و قورخۇملىق يارادىر .

۵۰

سەن مقامى، دورومو، گىرچىكلىك آش، اۋت - مقام، دوروم، گىرچىكلىك سەن آشماسىن، اۋتمەسىن .

قورخۇنى اۋلدورمەك - اچىن دەكى باشقاسىنى، اۋزگەلىكى اۋلدورمەك، اۋزىنى اچىن دە وار ائتمەك دىر .

۳۷

قورخۇملىغىنى قورخۇدا سىنا .

اينامىنى شۆبەدە سىنا .

۳۸

قورخۇماق - باشقاسىنى يىنىلمەك دىر .

قورخۇماق - اچىن دەكى باشقاسىنى يىنىلمەك دىن ايزتىراب چىكمەك دىر .

قورخۇماق - اۋز اچىن دە باشقاسىنى اسارتىن دە ياشاماق دىر .

۳۹

بىرىن دىن قورخۇرسان، باشقاسىنى ايسە قورخۇدورسان .

قورخۇماق قورخۇماق اچىن اساس اولۇر، سايلىر .

اۋزىنى قورخۇ دويان - باشقاسىنى قورخۇدور .

۴۰

بوتون سئوگىلر - اينام دىر، آنچاق بوتون ايناملار - سئوگى دئىل .

قورخۇدا، اۋلۇمە اينانيرىق، اما اونلار سئومىرىك .

قورخۇملىق - حەقىقەتچىلىك دىر .

۴۱

ھامىيا قوشولما!

ھامىياش سان، ھامىدان بىرى اولاجاق سان، ھىچ اولاجاق سان!

۴۲

اۋزگەلىك مئىو قوردو كىمى دىر: اچىنە گىرىر، يىئىر و اۋلدورور .

۴۳

چىن آندا، تەلۈكە ايلە اوز-اوزە اولاندا آغلا ايلك گلن قورخۇدوغون اولۇر و اوندان آمان دىلىرىس، اونا سىغىنرىس، اينانرىس .

۴۴

اينسان اۋمرو بويو اۋزوملىشمەك دىن (فردىلىشمەك دىن) اۋزىنى دۈنمەك دىن قورخۇر. اونا گۆرە كى، تۈپلۈم بونا پىس باخىر .

اينسان اۋمرو بويو اۋزگىلىشمەك دىن، يادلاشمەك دىن قورخۇمور، اونا گۆرە كى، تۈپلۈم بونا ياخشى باخىر .

۴۵

اۋزىنى باشقاسىنا گزىشتە گىدىرسىن، اۋزگەلىك قازانىرسان .

رحمتلی شاعر سید محمود اوغلو

عراق - تلغفر

حکمتلی سوزلر

ملت ده اولمازسه بر باش
آرام الماز قامو قارداش
قویمازلار داش اوستونده داش
یاخون کروانسیز اولورمی ؟

ملت باشی چکر قایغو
ویرماسه ملتته دویغو
قاتالار آشینا اغو
لقمان درمانسیز اولورمی ؟

بیش وقتینه قیلسه نماز
گیجه گوندوز بولسا نیاز
حقدان استرسه بر مراز
مراز قُربانسیز اولورمی ؟

یولا دوشان باشسیز کروان
یولدا یوکون ویرر تالان
اگرچه چاغیرسه یوز بین اُمان
اُمان کومانسیز اولورمی ؟

أوجی المادیسه نوجّه
اوخ اتمادان اوی قاچه
علم اورتاق بیله سیچه
علم عرفانسیز اولورمی ؟

آت بوزولسا قوخار گوزه
البت قوخسو چیخار دوزه

بصیره اکبر تسینلی
تسینلیم

تسینلیم تسین آدین آدیما عنوان ایلدم
آدی گلنده دیلره جانیمی قربان ایلدم

بن بیمارا آنلاریمدا تسینیم درمان ایلدم
بیقیلان دام داشلارینا بیر عمر گمان ایلدم

گول جماللی شهیدلره گوزده یاشم قان ایلدم
جنازه سیز یاس ئیوینده نعره یی افغان ایلدم

ظلم آلیندن گیدنلره دردلرم عمان ایلدم
زنداندا یاتان جانلارا دعالر هر آن ایلدم

محزون قالان یتیملرین گونوللرین شان ایلدم
آل یاشیلی کیف صفایی ییللارجا دوشمان ایلدم

جان ئیویمده تسینیمی دائما مهمان ایلدم
دهنه صویون خاطر سین جانیم جانان ایلدم

تسینده توم محله یی دیلیمده داستان ایلدم
دوستلار ایچون اغلاماقدان گوز اوگون دومان ایلدم

دوشوندوکجه اول گونلری حالیمی یمان ایلدم
تسینلیم سسله نرک دوشمانی پیشمان ایلدم

شاعر و یازار: جاسم بابا اوغلو

یورددم تلغفریم

گوز اچمادن سن وارم سن

آنا یورددم تلغفریم

باغچه باغلی دیارم سن

آنا یورددم تلغفریم

گوزوم اچدم سنده جانم

اوغریه آخارسه قانم

هر دم گولور اوزوم بانم

آنا یورددم تلغفریم

باغچامده اچان گولوم سن

سازمده چالن تیلیم سن

سحر اوتان بلبلیم سن

آنا یورددم تلغفریم

قارانوغوم ایشیق اولدی

سحر آسن یلین گلدی

گونلم سنده صحبت بولدی

آنا یورددم تلغفریم

آنامدن من اوگراندم دیل

بیلاغیندن آخاردی سیل

مهمانلره اچارسن قول

آنا یورددم تلغفریم

بابا اوغلو یوردا گوزم

آخر منم بودر سوزم

سنسیز هیچ دورمیور دیزم

آنا یورددم تلغفریم

او آت احتاج اولور دوزا

یا دوز شور خانسیز اولورمی ؟

بر باغدا یوز بین دال اولسا

او باغدا باغوان اولماسه

گیدان گلن بوداغین کاسه

یا باغ باغوانسیز اولورمی ؟

چوخ کروانلار بزی گیچدی

بولون التونه داکیشدی

بزم گوردوغیمیز دیشدی

یا دیش برهانسیز اولورمی ؟

شاعر شعرین یاینینی چاک

شعر یازدی دوغرو گرچک

قونشماين اوزون سرچک

سرچک یالانسیز اولورمی ؟

محمود اوغلو چیخما باشه

اک اکینی قویما قیشه

بولوط گله یاغموور دوشه

بولوط دومانسیز اولورمی ؟

تلغفرده و اطرافینده تپه لر و یایلار

شاعر و یازار

جاسم بابا اوغلو

بو گون سیزه شیرین تلغفرین بوتون اطرافیندا اولان تپه لر و یایلاری بیلدیرم بو گن سوزلرده یازیم ، چونکی بو بیر بیزیمدر بو بیر تورکمیندی بو بیر آنا دین دیلیندی هر ظلوملر و زور ایشلر نه اولسه او بیر قالیر آنا بیزه ، نیچه ایل کئچرس هده آرادان اوشاق آناسینا و باباسینا دونه ، بیلدینیز کیمی تلغفر اطرافی تپه لر و یایلار چوخدور الله سبحانه و تعالی یاراتمیش گوزل شئیر او ائولکه لرین انسانلری مینلرجه ایللر یاشامیش او توپراقدان بیلدینیز کیمی بیر آد قویلمایب بیر تپه یه آنجاق بیر معجزه اولوب و یا بیر ازلدن بیر بیردیر ، بعضی تپه لاری و یایلاری بوردان آچیقلایم سیزلره .

- ۱- آلین تپه : تلغفرین قوزئی (شمال) طرفینده دوشر ، تلغفرین بو طرفلی قراجلیق دیر و دره درادیر .
- ۲- آلچاق تپه : تلغفرین قوزای (شمال) طرفینده دوشر ، قیراچلرده (چوللوک) .
- ۳- مهدی تپه : تلغفرین قوزئی (شمال) طرفینده دوشر، بر کوی وار أبو ماریا اونه گیدن یولدادی
- ۴- ملا شهاد تپه سی : تلغفرین گونئی (جنوب) طرفینده دوشر، خضر الیاس مقامین آلتی .
- ۵- سسن تپه سی : تلغفرین قوزئی (شمال) طرفینده دوشر ، قیراچلر آراسینده .
- ۶- هدیل تپه سی : تلغفرین قوزئی (شمال) طرفینده دوشر ، قیراچلرده .
- ۷- دالوک تپه : تلغفرین قوزئی (شمال) طرفینده دوشر، تلغفردن چیخنده موصل یولین صاغ یانینده دیر .
- ۸- قراولی قراجی : تلغفرین قوزئی (شمال) طرفینده دوشر ، قیراچلرین کارینده اولور .
- ۹- داملاما قراجی : تلغفرین قوزئی (شمال) طرفینده دوشر ، حسنکوی نین اوستونده قیراچلردادیر
- ۱۰- کللی تپه سی : تلغفرین قوزئی (شمال) طرفینده دوشر، موصل یولینداکی قالانین کارینده دیر .
- ۱۱- رماح تپه سی : تلغفرین قوزای (شمال) طرفینده دوشر، بریطانیه ماسیونی باشلادی قازماغا

- و تنقیب ائتمه یه اسکی زماندا، مللت یانیندا آدی (بویوک صوبان) یابانجیلر یانینده آدی (کارانا)
- ۱۲- کللی بکی تپه سی : تلغفرین قوزئی (شمال) طرفینده دوشر ، افکنی کونین التینده بر تپه دیر
 - ۱۳- بخه جاخ تپه سی : تلغفرین قوزئی (شمال) طرفینده حسنکوینده اولان سو تنکیسی نین عینی آلتیدی ، اسکی زمانده بو تپه دن موصل یولینه باخارمیشلار و آدینه دیرمشر رصدخانه .
 - ۱۴- تبریز تپه سی : تلغفرین قوزئی (شمال) طرفینده دوشر .
 - ۱۵- افجع تپه سی : تلغفرین قوزئی (شمال) طرفینده دوشر . افکنی قیراچلرینده .
 - ۱۶- نورو تپه سی : تلغفرین قوزئی دوغو (شمال غرب) طرفینده دوشر ، قیراچلره .
 - ۱۷- زریغی (زلیخه) تپه سی : تلغفرین باتی (غرب) طرفینده دوشر، کسر محراب یولینده دیر
 - ۱۸- چقال تپه : تلغفرین باتی (غرب) طرفینده دوشر، سنجار یولین التینده .
 - ۱۹- طوپ تپه : تلغفرشهرینین اورتاسینده اولیر ، ایندی ایولر اولوب آرادا قالوب .
 - ۲۰- یوز تپه : تلغفرین باتی (غرب) طرفینده دوشر ، سنجار یولین التینده .
 - ۲۱- ملا جاسم تپه سی : تلغفرین باتی (غرب) طرفینده دوشر ، سنجار یولو ، بو تپه نین اوستونده مزار اولموش بعضی مللت ائولیلرین گومارلر اوستونده .
 - ۲۲- باسوه تپه سی : تلغفرین گونئی (جنوب) طرفینده دوشر ، خضر الیاس مقامینده التده .
 - ۲۳- یاریم تپه : تلغفرین گونئی (جنوب) طرفینده دوشر ، (صو بولموش ایکیه اونون ایچون دیالر یاریم تپه) ، بو تپه اسکی زماندا قازیلدی روس ارکاروجیسی مسیونی طرفاندان .
 - ۲۴- اوچ تپه : تلغفرین گونئی (جنوب) طرفینده دوشر ، یابان ماسیونی ۱۹۵۶ ایلینده باشلادی قازماغه تنقیب ایتماغه .
 - ۲۵- ناردان تپه : تلغفرین باغلارنین اوستونده قصاب خانه وار اونون یانینده دیر بو تپه ، باغلار آراسینده قالمش .

۴۳- اثر قدیم تپه سی : تلغفرین گوئی باتیسی (جنوب غرب) طرافینده دوشر , خرب حیجش کویندادیر .

۴۴- تولکی قویروغی تپه سی : تلغفرین گوئی باتیسی (جنوب غرب) طرافینده دوشر , غالب الیاس کویندادیر .

۴۵- فرحاس تپه سی : تلغفرین گون آی باتیسی (جنوب غرب) طرافینده دوشر , سنجار یولینده مجیدلی کویندادیر .

۴۶- یار کله تپه سی : تلغفرین گون آی باتیسی (جنوب غرب) طرافینده دوشر , سنجار یولینده مجیدلی کویندادیر .

۴۷- ازدع تپه سی : تلغفرین گوئی باتیسی (جنوب غرب) طرافینده دوشر , سنجار یولینده علی حسن کویونین گون باتیسنده .

۴۸- مال ویران تپه سی : تلغفرین گون آی باتیسی (جنوب غرب) طرافینده دوشر , سنجار یولین شمالي .

۴۹- آخا بند تپه سی : تلغفرین گوئی باتیسی (جنوب غرب) طرافینده دوشر , سنجار ام الشبای کویونین یانینده دیر .

من بو تپه لرین آدین یازانده تاریخ یازمیرام چونکی من تاریخچی ده گیلیم , أما یوردومون بیرینن گوزلیغین و فلکلورین و نه اولدوغینی بیلدیرماغدیر , بیز تورکوغ تورک قالاجاغیق چونکی هر بیرین آدی تورک آدیدیر , اوندان تلغفرده چوخ تپه لر وار , چوخونو سو میمش اثری قالمش و کیبی دا دوز بیر اولمش چوخ زمان گیچمش او تپه لرین بعضینی سوروشوب یازدیم و بعضینن آدینی بیلما دیر , بو یازدوغیم تپه لر معروف تپه لردی تلغفر خلقی نین یانینده . بوردان بیز دوشونرساغ تلغفر شهرنین بوتون اطرافی تپه دیر یعنی بو شهر تپه لر و قیراچلر اوستونده و آراسینده قورولمش اسکی زماندن , مللتی بو بیرده مسکن قورموش . تلغفر مللتی گوزل و بیرى طویراگی آلتون دولی و دور . من چوخ شعرلر یازمشام یوردوما و شهریمه تلغفر ایوچون .

۲۶- قره تپه : تلغفرین گون ای (جنوب) طرافینده دوشر, ان بویوک تپه دیر .

۲۷- ارپه تپه : تلغفرین گوئی (جنوب) طرافینده دوشر , تلغفر باغلارینن التیندان بر یول وا گیدار ایچینه .

۲۸- ایلان تپه سی : تلغفرین گوئی (جنوب) طرافینده دوشر , قره تپه نین یانینده دیر .

۲۹- بلحوز تپه سی : تلغفرین گوئی (جنوب) طرافینده دوشر , خضر الیاس مقامینن التیندادیر

۳۰- عقرب تپه : تلغفرین گوئی (جنوب) طرافینده دوشر , قره تپه نین التینده دیر .

۳۱- یاصی تپه : تلغفرین گوئی (جنوب) طرافینده دوشر , قره تپه نین بر یانیندادیر .

۳۲- نوجه تپه : تلغفرین گوئی (جنوب) طرافینده دوشر, سلمی ده رنین بر طرافیندادی .

۳۳- کومباتلی تپه سی : تلغفرین گوئی (جنوب) طرافینده دوشر , گون باتی طرافینه گیتکچه قارشیه گلیر .

۳۴- سمپاکلی تپه سی : تلغفرین گوئی (جنوب) طرافینده دوشر , کومباتلی تپه سینه یاخوندی .

۳۵- صوبان تپه (تل الرماح) : تلغفرین گوئی (جنوب) طرافینده دوشر , خضر الیاس علیه السلام مقامینن التیندادیر .

۳۶- خضر الیاس تپه سی : تلغفرین گون ای (جنوب) طرافینده دوشر, اوستونده خضر الیاس مقامی وار .

۳۷- عواد تپه سی : تلغفرین گوئی (جنوب) طرافینده دوشر , خضر الیاس مقامینن التیندادیر .

۳۸- دیوی بوینی تپه سی : تلغفرین گوئی (جنوب) طرافینده دوشر , قره تپه نین التیندادی .

۳۹- تولکو قویروغی تپه سی : تلغفرین گوئی باتیسی (جنوب غرب) طرافینده دوشر , أبو سنم کویونن التینده .

۴۰- ابو سنم تپه سی : تلغفرین گوئی باتیسی (جنوب غرب) طرافینده دوشر , سنجار یولینده .

۴۱- جوباره تپه سی : تلغفرین گوئی باتیسی (جنوب غرب) طرافینده دوشر , سنجار یولینن اوستونده .

۴۲- ابطاح تپه : تلغفرین گوئی باتیسی (جنوب غرب) طرافینده دوشر , سنجار یولینده جرادل عشرتین کویندادیر .

کوله مایل عیسی یئوا (مراد) نوروز علی قیزی

شاعره-پوبلیسیست

GÜLƏMAYIL MURAD İsəyeva
şairə-publisist

شهید آناسیام

Şəhid anasıyam

شهید آناسیام، قوی بیل سین انلر،

اما گۆز یاشیمی بوغا جاغام من!

بتنیم دن دوغدوغوم شهید بالامی

ایندی اؤز روحوم دان دوغا جاغام من!

منیم دیر کور چایی، گۆیزه ن داغی،

هر داشیم، هر قایام آسلان یا تاغی!

سینه مه داغ چکمک ایسته ین یاغی،

گۆرسون نئجه زیروه، نئجه داغام من!

آه چکسم، آهیما دینر اولدوزلار،

گۆیلردن یئرلره ائتر اولدوزلار!

اوپرنگ بایراغیما دؤنر اولدوزلار،

آنا گۆرکه مین ده بیر بایراغام من!

اوغول سوز کئچسه ده نئجه ایلیریم،

درددن آغارسا دا قارا تئلیریم،

دئمز قدیر بیلن، دوغما انلیریم،

دئمز خزان وورموش بیر یارپاغام من ...

دوشمه نلر یوردوما گیرمه یه جکلر،

باغیم دان گول-چیچک درمه یه جکلر!

شهیدلر اولمه ییب، اولمه یه جکلر،

نه قدر وطن وار، هله ساغام من .

عسگرلییه گندن اوغلان

Əsgərliyə gedən oğlan

وطن یولونو گۆزلیبیر،

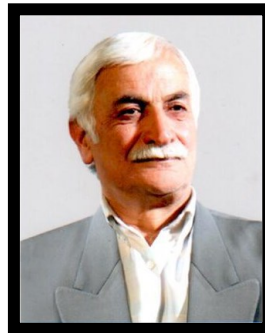
عسگرلییه گندن اوغلان!

پولاد قولونو گۆزلیبیر،

عسگرلییه گندن اوغلان!

درگذشت غریبانه استاد بهروز خاماچی

نویسنده و مورخ آذربایجانی

استاد بهروز خاماچی نویسنده

و مورخ آذربایجانی پس از

تحمل یک دوره بیماری

ساعاتی پیش دار فانی را وداع

گفت.

استاد خاماچی که سابقه دو

دوره عضویت در شپرای

اسلامی شهر تبریز را نیز داشت به سال ۱۳۱۴ هجری

شمسی در محله لیلالوا (لیل آباد) تبریز دیده به جهان

گشوده بود.

شادروان خاماچی یکی از چهره های شناخته شده در

حوزه تاریخ و فرهنگ آذربایجان و به ویژه شهر تبریز

بود .

وی با سال ها پژوهش و تالیف در این زمینه، سهم

قابل توجهی در غنی سازی دانش تاریخی و فرهنگی

منطقه داشت.

خاماچی آثار متعددی را در زمینه تاریخ و فرهنگ

آذربایجان و تبریز به رشته تحریر درآورده است که

این آثار به عنوان منابع ارزشمندی برای پژوهشگران و

علاقه مندان به تاریخ منطقه محسوب می شوند.

ایشان ۴۲ جلد کتاب در زمینه های مختلف تاریخی و

اجتماعی و انسانی آذربایجان به چاپ رسانده که از

این ۴۲ جلد کتاب ۲۰ جلد کلاً مربوط به فرهنگ آب

در فرهنگ آذربایجان بود که تألیف این کتاب با

همکاری سازمان آب منطقه ای به عمل آمد. در سال

۱۳۹۰ کتاب «شهر من تبریز» نوشته خاماچی، برنده

کتاب سال تبریز شد.

مرحوم خاماچی سال ها در دانشگاه ها و مدارس

مختلف تبریز تدریس کرده و به تربیت نسل جوان در

زمینه تاریخ و فرهنگ پرداخته بود. تحصیلات عالی

خود را تا درجه کارشناسی در دانشگاه تبریز و در

رشته تاریخ و جغرافیا گذرانده بود

@yekansasi98

اوخودوقجا "خمسه" نی
نظامی سسی گلیر .

سن چوخ موسان؟ بیرمی سهن؟
هر اوریه گیرمی سهن .
ساکیت، ائشی دیرمی سهن؟
نظامی سسی گلیر .

چیچین دن، گولون دن،
بولبوللرین دیلین دن
آذربایجان ائللین دن
نظامی سسی گلیر .

وطن

Vətən

جسور ایگیدلر تک دوزولوب داغلار،
اوجا زیروه لردن شلاله چاغلار .
قیسیلیب دؤشونه بولاقلار آغلار -
وطن!

آلوو دوشمه نی یاندیریب-یاخیر،
قان دامارلاری دیر کور، آراز - آخیر .
ایلیب خزرده اؤزونه باخیر -
وطن!

قیز قالاسی کیمی تمیزدیر آدی،
آئاتک، آئاتک عزیزدیر آدی .
دریادیر، اوممان دیر، دنیزدیر آدی -
وطن!

شعیریم قانادلانیر سنی آندیقجا،
سنین عشقین ایله آلولاندیقجا،
اوچرنگ لی بایراغین دالغالاندیقجا -
وطن!

آنا اوچون بالاسان سن،
بیر آیینماز قالاسان سن!
تاریخلرده قالاسان سن،
عسگرلییه گئدن اوغلان!

عسگرلیک بیر رشادت دیر!
یوردا، ائله مهببت دیر!
بیر گؤزل سنه هسرت دیر،
عسگرلییه گئدن اوغلان!

نه گؤزل دیر سن ده ووقار!
کوربین گئن، بویون چینار ...
قارا گؤزون آلوو ساچار،
عسگرلییه گئدن اوغلان!

سالاملاییر صاباح سنی!
وطن بیلیر پناه سنی!
قوی، قوروسون الله سنی!
عسگرلییه گئدن اوغلان!

نظامی سسی گلیر

Nizami səsi gəlir

داهی شاعریمیزین روحو همیشه شاد اولسون

سککیز یوز سکسن ایلدیر
نظامی سسی گلیر .
بو سس سوسان دئییل دیر،
نظامی سسی گلیر .

هر سؤزون ده وار سسی،
نه شیرین دی کلمه سی!
ئشیتیمیرم هئچ کسی،
نظامی سسی گلیر .

هئیران ائتدی کیم منی؟
ئشیتیمیرم کیم سهنی .

حسین جاوید حاقیندا ییغجام بیلگی

HÜSEYN CAVİD HAQQINDA YIĞCAM BİLGİ

Dr.HÜSEYN ŞƏRQİDƏRƏCƏK

دکتر حسین شرقی دره جک

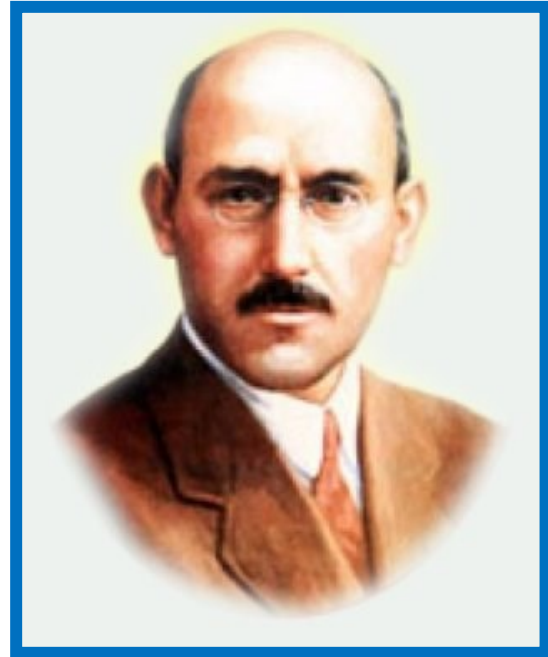
عمرونون سونراکی ایللرینده حسین جاوید داها چوخ
دراماتورق کیمی تانینمیشدیر.

اونون فلسفی و تاریخی فاجعه‌لری، عائله-معیش
دراملاری اوسلوب، یازی اداسی فورما یئنیلی
باخیمیندان آذربایجان دراماتورگیاسیندا یئنی بیر
مرحله یاراتدیغی کیمی، میلی تئاتر مدنیتین
اینکیشافینا دا قوتلی تأثیر گؤستریش، "جاوید
تئاتری" کیمی سرجیلندیریلیمیشدیر.

دراماتورگیاسیندا دؤورون عمومبشری، بؤوک
اجتماعی-سیاسی و مدنی اهمیته مالیک پروبلملری
عکسینی تاپمیشدیر. آذربایجان ادبیاتیندا ایلک
منظوم فاجعه اولان "شیخ صنعان" اثرینده خالقلاری
بیر-بیرینه قووشدورماق اوچون عمومبشری دین
ایدیاسینی اورتایا آتمیشدیر.

۱۹۲۶-جی ایلده معالیجه اوچون آلمانیا گئدن و ۷
آی بئرلینده یاشایان حسین جاوید اورادان
ضیالیلارین معنوی ایضطرابلارینی عکس ائتدیرن بیر
سیرا سیاسی-لیریک و لیریک-اٲیک شعرلر یازیر.
۱۹۲۰-۱۹۳۰-جو ایللرده حسین جاوید "پیغمبر"،
"توپال تیمور"، "سیاوش"، "خیام" کیمی بیر سیرا
تاریخی دراملار یازمیشدیر.

۱۹۳۸-جی ایلده حبس اولوناراق "عکس اینقیلابی
علاقه‌لر ساخلاماق"، "بیر سیرا مساوات‌چیلارلا
مساوات‌چی صحبتلر آپارماق"، "اؤز اطرافیندا
میللت‌چی دوشونجه‌لرله کؤکلنمیش جاوان شاعرلری
توپلاییب مساوات‌چی روح‌دا تکمیللشدیرمک" کیمی
اتهاملارلا گوناھلاندریلیب. ۹ ایون ۱۹۳۹-جو ایلده
شاعر ۸ ایل اصلاح امک دوشرگه‌سینه محکوم ائدیلیر.
او، ۱۹۴۱-جی ایلده روسیه نین ایرکوتسک
ویلایتین تایشئت رایونونوندا دونیاسینی دییشیب.

حسین عبدالله اوغلو راسی‌زاده (حسین جاوید) ؛ ۲۴
اکیم آیی ۱۸۸۲، ناخچیوان دونیا گوزون آچمیش.
۵ آرالیق ۱۹۴۱، تایشئت رایونو ایرکوتسک ویلایتی)
— آذربایجان شاعری، یازیچی و دراماتورق.
آذربایجان ادبیاتیندا رومانئیزم ادبی جریانین اساس
نماینده‌سی اولان حسین جاوید میلی رومانئیک
شعیرین و منظوم فاجعه نین بانیسیدیر.

ابتدایی تحصیلی ناخچیوان ملا مکتبینه، اورتا
تحصیلی م. ت. صیدقینین "مکتبی-تربیه" آدلی
یئنی اصولو مکتبینه آلمیشدیر. ۱۸۹۹-۱۹۰۳-جو
ایللرده تبریزین "طالبیه" مدرسه‌سینده تحصیلی
داوام ائتدیرمیشدیر. ایستانبول اونیورسیتئتین
ادبیات شعبه‌سینی بیتیردیکدن سونرا ناخچیواندا،
سونرا ایسه گنجه و تیفلیس‌ده، ۱۹۱۵-جی ایلدن
ایسه باکی‌دا معلم‌لیک ائتمیشدیر.

اٲتميشددير. حسين جاويد كلاسيك آذربايجان ادبياتينين عنعنه لريني اينكيشاف ائتديرهن صنعتكارلارداندير. او، ۲۰-جي عصر آذربايجان مترقي رومانتيزمينين بانيلريندن بيرى اولموشدور .

حسين جاويد صنعتي ژانر و فورما جهت دن زنگيندير. او، ليريك شعيرلرين، ليريك-اٲيك، اٲيك پوئمالارين، آذربايجان ادبياتيندا ايلك منظوم فاجعه و دراملارين مؤلفيدير. "كٲچميش گونلر" آدلى ايلك شعر كيتابى ۱۹۱۳-جو ايلده چاپ اولونموشدور.

حسين جاويد داها چوخ دراماتورق كيمي تانينميشددير. اونون فلسفي و تاريخي فاجعه لري، عائله -معيشت دراملارى اوسلوب، يازى اداسى فورما يئنيلى باخيميندان آذربايجان دراماتورگياسيندا يئنى بير مرحله ياراتديغي كيمي، ميللى تئاتر مدنيتينين اينكيشافينا دا قوتلى تاثير گؤستميش، "جاويد تئاترى" كيمي سعيكلنديريلميشددير.

دراماتورگياسيندا دؤورون عمومبشرى، بؤيوك اجتماعى-سياسى و مدنى اهميته ماليك پروبلملرى عكسنى تاپميشددير .

آذربايجان ادبياتيندا ايلك منظوم فاجعه اولان "آنا" پيئسى ح. جاويدين دراماتيک نؤع ده يازديغي ايلك اثريدير. اثرده كي حادثه لر داغيستاندا جريان ائدير .

"شئخ صنعان" (۱۹۱۴) اثرينده خالقلارى بير-بيرينه قووشدورماق اوچون عموم بشرى دين ايدئياسيني اورتايا آتميشددير. حسين جاويد بو دؤورده تدريجله "حاق وئريلمير، آلينير" ايدئياسينا گليب چيخميشدير .

ياراديجيلىغيندا مهم يئر توتان "ايليس" (۱۹۱۸) منظوم فاجعه سينده يازيچى محاربه لرى پيسليير، محاربه نين آغير نتيجه لريني آچيب-گؤسترير .

۱۹۲۶-جي ايلده معاليجه اوچون آلمانىايا گئدن و ۷ آي بئرلينده ياشايان حسين جاويد اورادان ضياليلارين معنوى ايزضربايلاريني عكس ائتديرهن بير سيرا سياسى-ليريک و ليريک-اٲيك شعرلرله قايتدى .

اولوموندن سونرا ۱۹۵۶-جي ايل مارتين ۶-دا آذربايجان س س ر عالي محكمه سينين حكمو ايله حسين جاويد برات آلير .

آذربايجان جمهوريتى ناظرلر كابينئتئين ۷ ماي ۲۰۱۹-جو ايل تاريخلى، ۲۱۱ نمره لى قرارى ايله حسين جاويد آذربايجان جمهوريتينده اثرلرى دؤولت وارياداتى اعلان ائديلن مؤفلرلين سياه سينا داخيل ائديلميشدير.

ياشامى و تحصيلى

حسين جاويد ۲۴ اوكتابر ۱۸۸۲-جي ايلده ناخچيوان شهرينده روحانى عائله سينده آنادان اولوب. آتاسى عبدالله ۱۸۷۷-جي ايلده ناخچيوانا شاهتاختى كنديندن گليب. حسين جاويد بئش ايل ناخچيواندا ملا مکتبينده ايتدياي تحصيل آلديقدان سونرا اورتا تحصيليني قوربانعللى شريفوون مصلحتى ايله آتاسيندان گيزلين محمد تاغى صيدقينين "مکتبى-تربيه" آدلى يئنى اصول لو مکتبينده آلميشدير.

۱۸۹۹-۱۹۰۳-جو ايلرده جنوبى آذربايجاندا قارداشينين يانيندا اولموش، تبريزين "طالبيه" مدره سه سينده تحصيليني داوام ائتديرميشدير. او، بورادا عرب و فارس ديبلرينه ييلنميشدير. داها سونرا آغير گؤز خسته ليينه گؤره تحصيليني دايانديرميش و تيجارته مشغول اولموشدور. داها سونرا تبريزدن اورميه يه گئتميش، ۱۹۰۴-جو ايلين ماي آيينا قدر اورادا ياشاميشدير. ۱۹۰۴-جو ايلده گورجوستانا گئديب اورادا يول تيکينتىسى ايله مشغول اولان شيركتده محاسيب اولارق ايشله مهيه باشلاير.

۱۹۰۶-جي ايلده قارداشى محمد اونو استانبولا تحصيل آماغا گؤنديرير .

فعاليتى

استانبول اونيوئرسيتئتئينين ادبيات شعبه سيني بيتيرميش (۱۹۰۹)، ناخچيواندا، سونرا ايسه گنجه و تيفليس ده، ۱۹۱۵-جي ايلدهن ايسه باکيدا معلم ليک

مندن فلک آيبردى وفاقيشه يارى مى،
تار ائتدى زولف يار كيمى روزيگارى مى .
صبريم توكه ندى، يوخ قم هيجرانه طاقتيم،
هيجرى-نيگار اليمدن آليب اختياري مى .

بیر اهل درد یوخدو بو ویرانه شهرده،
تاینکی شرح ائدم اونا من قلب زاری مى .
...

هر کس کی، سالیکا، چکیب عشقین بلاسینی
من ائیلمز گؤره نده منیم آه زاری مى .

سونراکی ایللرده ایستانبولدا تحصیل آلماسی، تورک
پوئزیاسینی دریندن اؤیره نمه سی اونون شعر دیلینده
آنادولو شیوه سینده مخصوص ایفاده لرین فعاللیغینی بیر
قدر آرتیرمیشدیر. شاعرین تحصیل ایللری زامانی قلمه
آلدیغی "رقص"، "پمبه چارشاو"، "اویوپور"، "آه
یالنیز سن" و س. شعرلری ده و ۱۹۱۳-جو ایلده
تیغلیسده نشر اولونان "کئچمیش گونلر" شعر
کیتابیندا توپلانان دیگر نومونه لرده آنادولو
شیوه سینین معین علامتلی نظر چارپیر، لاکین
ایستانبول محیطینده آیریلدیقدان سونرا شاعرین
اثرلرینده آنادولو شیوه سینده مخصوص علامتگر-
گنده آزالمیش، نهایت، داواملی بیر پروئسندن سونرا
تخمیناً آرادان قالخمیشدیر .

ح. جاویدین شعر یارادیجیلیغینین ایلک مرحله سینده
ژانر باخمیندان عنعنوی ایکی اوسلوبولوق اؤزونو
گؤستریر. شاعر همین ایللرده هم کلاسیک لیریکا
اوسلوبوندا قزلر، هم ده خالق-عاشیق شعرلری روحوندا
قوشما و گرایلیلار یازمیشدیر. بو دؤورون محصولو
اولان "گئت"، "کؤنلومو" ردیفلی شعرلر، هابئله "هر
یئر صفالی، نشه لی" شعرلری قزل فورماسیندا،
"خورامان-خورامان" شعرلری ایسه قوشما
فورماسیندادیر. "رقص"، "اویوپور" و س. شعرلرده
مخممس و مسدسلرین معین علامتلی مشاهدده
اولونور. بدیعی یارادیجیلیغین باشلانغیج مرحله سینده

۲۰-۳۰-جو ایللرده حسین جاوید بیر سیرا تاریخی
دراملار یازمیشدیر. "پیغمبر" (۱۹۲۲) و "توپال
تیمور" (۱۹۲۵) اثرلریندن سونرا یازدیغی "سیاوش"
(۱۹۳۳)، "خیام" (۱۹۳۵) تاریخی دراملاری حسین
جاویدین تاریخه، تاریخی شخصیتلره باخیشیندا جدی
دؤنوش اولدو .

جنوبی آذربایجانداکی آذربایجانلیلارین
"شاهنشاهلیق" اصولی-ایداره سی اسارتی آلتیندا
عذاب چکمه سی، ان عادی اینسان حقوقلاریندان
محروم ائدیلمه سی ده وطنپرور شاعر کیمی حسین
جاویدی دوشوندوروردو ("تئل لی ساز" درامی، ۱۹۳۰؛
"کور نی زن" پوئماسی، ۱۹۳۰).

یارادیجیلیغی (شعرلری)

حسین جاویدین "آذر" پوئماسی (۱۹۳۷)
حسین جاویدین پوئزیاسی اونون رومانیتیک
شعرلریندن و پوئمالاریندان عبارت دیر .
ایده آلا وارلیق آراسینداکی ضدیت، ایده آل حقیقت
آختاریجیلیغینا ایستیقامت لنن خیاللاردان یارانان
لیریک-فلسفی دوشونجه لر جاوید شعرینین باشلیجا
مضمونونو تعیین ائدیر. شاعرین لیریک "من"ی
قایغیلی، ناراحت دوشونجه لر و زنگین خیاللارلا
یاشایان فیلسوف کاراکترلی عاشیق دیر :

خیال!.. اوت، یاشادان یالنیز اهلی-حالی اودور،
یاشارسا بیر کؤنول، آز-چوخ خیال ایچینده یاشار .

ح. جاوید بدیعی یارادیجیلیغا کلاسیک لیریکا
اوسلوبوندا یازیلیمیش قزلرله باشلادیغی اوچون ادبی
فعالیتینین بیرینجی دؤورونده کی شعرلرینین دیلینده
عرب-فارس ترکیبلرینه راست گلینیر، لاکین بئله
ایفاده لر اساساً لیریکادا عصرلردن بری قانونیلشن "غم
هيجران"، "زولف یار"، "اهل درد"، "زنجیر زولف"،
کیمی آنلاشیق لی تصویر واسطه لریندن عبارت دیر :

گئیش یاییلمیش ایتالیان سوئتی فورماسیندا قلمه آئینمیشدیر .

ح. جاوید شعرلرینی هم اروز، هم ده هئجا وزنلرینده یازمیشدیر. هر ایکی وزنه یارادیجی مونا سیب بسله یین شاعر اونلارلا اساسلی کیفیت دییشیکلیکلی گتیرمیشدیر. او، اروزون کلاسیک لیریکادان معلوم اولان خفیف، هزج، رمل، مجتس، مضارع، متقاریب بحرلرینده شعرلر یازماقلا برابر، هم ده هزج بهرینین یئنی بیر نؤوعونو یاراتماغا موفق اولموشدور. عروضشوناسلار همین نؤوع "جاوید هزجی" آدلاندیریرلار .

عصرین اوللرینده اروزدان هئجایا کئچمک ده شعرده یئنی اوسلوب آختاریشیندان ایرلی گلیردی. هئجا وزنلی شعره اوستونلوک وئرمکله، حسین جاوید بو وزنن آذربایجان یازیلی پوئزییاسی اوچون داها دا دوغمالاشماسینا خیدمت ائتمیشدیر. او، ۲۰-جی عصرین اوللرینده هئجا وزنن موختلیف شکیللرینده قیمتلی شعرلر یازماغا موفق اولموشدور .

اوریشینال تشبه و متافورلار، ائپیتت و تکریرلر، مونولوق و دیالوقلار جاویدین شعرلرینده فیکرین، معناین قوتلی و ائموسیونال واسطه لرله ایفاده سینه خیدمت ائدیر. جاویدین شعرلرینده تشبه یاراتماق اوچون طبیعت حادثه لرله اینسان حیاتی مقایسه اولونور. شاعر قارا دنیز ساحلرینده تصویر ائتدی ۸۰ یاشلی قوجانین مغرورلوغونو جانلاندیرماق مقصدیله اونو "اولو بیر داغ" آ بنزه دیر، بدییی اوبرازین دولغون پوئتیکی رسمینی چکیر :

بو کشاکشده محتشم، مغرور،

قوجا، سکسن یاشیندا بیر سیما؛

اوجا بیر داغ محنتیله ووقور،

قوجا بیر تورک ائدیپ نامازی ادا .

ورد اوخور، حقا ائیلر عرضی-نیاز،

بلکه داغ سارسیلار، او سارسیلماز .

خاص اولان همین جهت سنتکارین فردی اوسلوب آختاریشلاری دؤورو اوچون سعجیوی حال حساب اولونا بیلر. چونکی ائله ایلك یارادیجیلیق مرحله سینین اؤزونده ده جاویدین یئنی فورمالی شعرلر یازدیغینی آسانلیقلا مشاهیده ائتمک مومکوندور. تورکیه ده تحصیل ایللرینده یازیلان "یادی ماضی"، "بیر آه مظلومانه" شعرلرینین قورولوشوندا معین اوریشیناللیق واردیر. بو شعرلر هر ایکی اوسلوبون - کلاسیک لیریکا و خالق-عاشیق لیریکاسی اوسلوبلارینین قوووشوغوندان یارانمیشدیر. خالق-عاشیق پوئزییاسیندا اولدوغو کیمی، شعرلر بندلردن عبارت دیر، لاکین بندلرین آراسیندا کلاسیک لیریکاداکي بئیتلر بنزه ر جوت میصراعلار وئریلمیشدیر. دؤردلوکلر چوخ واخت چارپاز قافیه اوسولو ایله، بیتلر ایسه مثنوی فورماسیندا قافیلندیریلیمیشدیر :

ائی وطن! ائی کؤنول پرستاری!

یار اومیدیم، قصور باکمایسان .

بیزه ترجیح ائدیپ ده اغیاری،

بوراکیب ناری-هیجره بیکمایسان .

سنی بو حالا سالدی قفلتیمیز،

داها آه و ائت! یئتر ندامتیمیز .

سونراکی دؤورلرده جاویدین یارادیجیلیغیندا بئله اوریشینال قورولوشلو شعرلرین سابیی گئتدیکجه چوخالمیشدیر. "اوتوز یاشمدا"، "بیر رسم قارشیسیندا"، "دنیز تاماشاسی" شعرلرینده دؤردلوک بندلر معنایی قوتلندیرن و تاماملایان بئیتلرله نؤوبلشمیشدیر. بئله لیکله، پوئتیکی فورما آختاریشلاری ح. جاویدین ژانر ساحه سینده اوریشینال اوسلوبونون کشفی ایله نتیجه لنمیشدیر. حتی بیر سیرا ژانرلاری، خصوصاً سونت، تورکو و مارشلاری آذربایجان شعرینه ایلك دفعه حسین جاوید گتیرمیشدیر. شاعرین "من ایستریم کی"، "چکینمه، گول" شعرلری آوروپادا

پوئمالاری

حسین جاویدین یارادیجیلیغیندا پوئما ژانرینین دا اؤزونمخصوص یئری واردیر. شاعر ایلک پوئمالارینی هله ۲۰-جی عصرین اوللرینده قلمه آلمیشدیر. جاویدین ایلک پوئمالاری اساساً لیریک-رومانتیک، یاخود رومانتیک-فلسفی اثرلردن عبارتدیر. بو پوئمالارین اکثریتینده سوؤت علامتلی و اوپرازلار یوخ درجه سیندهدیر. همین قبیلدن اولان پوئمالار سانکی حسین جاویدین لیریک-رومانتیک مونولوقلاریندان یوغرولموشدور. حیاتا و اینسانلارا رومانتیک موناسیبت، بدیعی و فلسفی اومومیلشدیرمه لر بو پوئمالارین اساس غایه سینی معین ائدیر. "بیر آهی-مظلومانه" (۱۹۰۷)، "ایشته بیر دیوانه دن بیر خاطره" (۱۹۱۲)، "هبوط آدم" (۱۹۱۳)، پوئمالاریندا ائپیک تصویرلردن قات-قات چوخ لیریک-رومانتیک دوشونجه لر اؤز عکسینی تاپمیشدیر. یالنیز "هبوط آدم" پوئماسیندا آدم پیغمبرله حوائین مناسیبتلریندن آلینمیش بیر مقامین تصویرى شاعره نفسین فلاکتلی اطرافیندا پوئتیک ملاحظه لر ایرلی سورمه یه ایمکان وئرمیشدیر. "بیر آه مظلومانه" پوئماسی "کونج محنتده" بلایا دوچار ائدیلمیش، "آیاق آلتیندا پایمال اولموش" وطنین آجی حالینا درین تأسف حسلی معنالاندیریلیمیش، غیرت ائتمه یه، همت گؤستمه یه چاغیریش موتیولری ایفاده اولونموشدور. حسین جاویدین یارادیجیلیغیندا ایدئیا-صنئکارلیق باخیمیندان ان کامیل پوئما "آذر" اثریدیر. پوئمانی شاعر هله ۱۹۲۶-جی ایلده آلمانیا دا معالیجه اولونارکن یازماغا باشلامیش، نهایت، ۱۹۲۸-جی ایلده تاماملامیشدیر.

"آذر" پوئماسی حسین جاویدین قره و شرقه، عینی زاماندا شرق-قرب موستویسینده آذربایجانا باخیشلارینی گئنیش شکیلده ایفاده ائدن مکمل صنعت اثریدیر. آذرین قرب و شرق اؤلکه لرینه سیاحتلی یئنی تاریخی مرحله ده دنیا گئدیشتاتینی

اؤیره نمک، اینکیشافین ان مقبول یولونو سئچمک مقصدینی ایزلییر. پوئما دا همین اؤلکه لرین فرق لی خصوصیتلی حاقینداکی دوشونجه لر آذرین سیماسیندا دونیانی، سیویلزاسییا لاری سینتز ائتمک میلینین ایفاده سیندن عبارتدیر :

شرق ائللی ایری شیلیمز "خیال" ایچین یاشارکن،
قرب عالمی آز دا اولسا حقیقتدن خوشلانا .

شرقین سؤنوک دویغوسونو آفیون روحو قوشارکن،
اونلار یئنی بیر سلاح کشفینی سعادت سانیر .

شرق اوغرا شیر یالنیز "اؤلمیم" دئییه،
قرب ائللی مایل دیر اؤلدورمه یه .

یا او، یا بو قوشار دورار هر بیر دیلک پئشینده،
مقصد آنجاق یاریشی یوک، بیر حیاتی خوش بولماق .

شرقه گؤره او دیاردا آزاد ایکن دوشونجه،
یازیق!.. یئنه ممکن دئییل دیدیشمه دن قورتارماق .

اثرین اساس قهره مانى آذر جاویدین اکثر دراماتیک قهره مانلاریندان فرق لی اولراق تاریخدن دئییل، رئال حیاتدان آلینمیش بیر بدیعی اوپرازدیر. آذر شاعرین معاصر، داها چوخ ایسه اونون اؤزونون پرووپرازیدیر. آذرین یاشادیغی موحیطه، عضو اولدوغو جمعیت، قره و شرقه باخیشلاری مؤلفین شخصی قناعتلرینین و دوشونجه لرینین ایفاده سیدیر. پوئمانین بؤیوک بیر حیصه سینده آذرین آلمانیا یا سفریندن سؤز آچیلماسی، اثرین بیر چوخ بؤلمه لرینین بئرلینده یازیلماسی ایله حسین جاویدین آلمانیا یا گئدیپ اورادا معالیجه اولونماسینین سسلشمه سی ده اوپرازلا مؤلفین باخیشلاری آراسیندا محکم باغلیلیق اولدوغونو آیدینلاشدیریر. بوتؤلوکده آذر حیاتا و جمعیت یئنی نظرلره باخن، دونیادا گئدن

قورولوشون تصدیقی معناسیندا دئییل، داها چوخ
چاغداش گنجلیین قوراجاغی بؤیوک گلجیین،
مستقیل اؤلکهنین دستکله نمه سی کیمی باشا
دوشمک، معنالانديرماق لازیم گلیر :

بو گون گنج لیه باک سان،

بیر سئل کیمی هر آن

ساغلام، یئنی مفکوره لر ایزلر .

بیزلر؟

بیزلر یئنیلشسک بئله، دایم،

بیر اسکیلیک آز-چوخ بیزه حاکم ...

اونلار قوشا جاق، چیرپیشا جاقلار،

بیر چوخ اوچوروملار آشا جاقلار .

لازیم سا جهالتله گولشمک،

بیر چاره وار: آنجاق یئنیلشمک!

اونلارداکی همت و متانت

قیرما جلا یا جاق شرقی نیهایت .

اونلارداکی قدرت و مهارت،

ائر-گئج وئرجک خالقا سعادت ...

اونلار گوله جک گولدوره جکلر،

بیزدن داها خوش گون گؤره جکلر!

ژانر اعتباریله "آذر" لیریک-ئپیک پوئمادیر. اثرده
دراماتیک عنصورلردن ده ایستیفاده اولونموشدور.
پوئتیک ووسعتینه گؤره "آذر" پوئماسی داستان
تأثیری ده باغیشلا ییر .

حسین جاویدین پوئمالاری آذربایجان ادبیاتیندا
رومانتیک-فلسفی پوئمانین اینکیشافیندا مهم رول
اوینامیشدیر .

دراماتورگییاسی

حسین جاویدی ادبیات تاریخینده ان چوخ
مشهورلاشدیران و اونا بؤیوک شهرت قازانديران درام

پروسئسلری اوبیئکتیو درک و تحلیل ائتمک
قابیلیتینه مالیک اولان یئنی تیپلی بدیعی اوبرازدیر.
منسوب اولدوغو خالق و اؤلکه نی مدنی میللتلرین
جرگه سینده گؤرمک آرزوسو اونون سعجیوی
جهتیدیر. آذرین قربة و شرقه سفرلری ساده جه
سیاحت، گزینتی، ایله نجه اولماییب، دونیانی اؤیرنیب
مملکتینی و میللتینی ایرلی آپارماق نیتلرینین
ایفاده سیدیر .

پوئمادا حسین جاوید آذربایجاندا قورولموش یئنی
جمعیه مونا سیبتینی ده ایفاده ائتمیشدیر. اثرین
"سلمانین سسی"، "اینقیلاب خیرسیزی"، "عصیان"
بؤلمه لرینده یئنی جمعیتین بدیعی درکی مسئله لر
اؤن مۇقعده دابانیر. حس اولونور کی، جاوید ایمکان
اولدوقجا یئنی جمعیه یاخشی طرفدن باخماق
مئیلیندن چیخیش ائدیر. سلمانین دیلیندن دئییلن
"هر گولشه نه واردیم، چیچکلر گولدو، سئودالی
بولبوللر سلاما گل دی"، یاخود "سوسموش کامانچالار
ایلها ما گلدی" کیمی نیکبین میصراعلار شاعرین
همین میلینین عکس-صداسیدیر. بونولا بئله، جاوید
بو جمعیتین مؤوجود ضدیتلردن خلاص اولماسینین
ضروریلینی ده قبانق شکیلده نظره چارپدیرمیشدیر.
پوئمانین "اینقیلاب خیرسیزی" بؤلمه سینده
"اینقیلاب کورکونه گیرمیش" شورا صدرینین
تؤرتدی اؤزباشینالیقلارین تصویرى ایله شاعر یئنی
قورولموش جمعیتده کی عیبجریکلری دقت مرکزینه
چکمیشدیر. جاوید شورا صدرینین آلووا بورونموش
ائوینی گؤسترملکه گئنیش معنادا یئنی قورولوشون
یاشاماسینین مومکونسوز حالا دوشدویونو ایفاده
ائتمک ایستیمیشدیر. پوئماداکى کند شورا صدرینه
عایید ائدیلن "بالیق باشدان قوخارمیش" قناعتی ده،
هئچ شوبهه سیز، بوتؤولوکده او جمعیتین ان یوخاری
طبقه لرینین چوروکلویونه، معنوی-سیاسی ایفلاسا
معروض قالدیغینا آچیق ایشاره دیر. حتی پوئمانین
ائپیلوقو کیمی دوشونولموش "عصیان" بؤلمه سینده
ایفاده اولونان آشاغیداکى میصراعلار دا ساده جه یئنی

"مارال" پيئسى

عائله-معيشت پلانىندا قلمه آلىنمىش "مارال" پيئسى (۱۹۱۲) پولون، ثروتين جمعيتده تۇرەدە بىلجىي فاجعهلىرى عكس اتتىرىر. ياشجا چوخ كىچىك اولان مارالى آلتون گوجونه اۇزونه آرواد ائتمىش تورخانىي اوچون دونيانم بوتون سعادتي يالنيز پارا ايله باغليدير. معاصرى نادىربىين معنويات، تربيه، ساغلام دوشونجه حاقينداكى فيكىرلرينى او، ياد باخيشلار كيمي قبول ائدير. اثردهكى نادىربىي — تورخانىي خطى جمعيتده يئنيلىك و كۆهنهلىك آراسيندا گئدن پروسئسلرين چتين ليكلرينى بوتون طبعيلىگى ايله تقديم ائدير. آتاسى تورخانبهيه عكس مۇقعده دايانان، محبتى، صداقتى هر شئيدن اوجا توتان اوغلو جميلين صاف رومانتيك دوشون-جلرى ايله مقايسهده ده ثروت اسيرى اولان تورخانىي ميسكىن گۇرونور. ار ائوينده اۇزونو دوستاق سايان، ثروت ايچينده نيسگىلى طالع ياشايان مارالين ارينين گنج قوهومو آرسلانبهيه اولان تميز سئوگىسى ده اونا سعادت دئيل، فلاكت گتيرير. آرسلانبهيه اولان موناسيبتيندن خبر توتان تورخانبىين مارالى وحشيجهسينه اۇلدورمهسى همين جمعيتده آزاد سئوگيه، صاف معنوياتا يئر اولماديغي فيكىرينى اساسلاندخرماغا خيدمت ائدير، لاكين جاويد جميلله هوماي آراسينداكى قارشىلىقلى محبته رغبتيني ايفاده ائتمكله يئنيلىين كۆهنهلىك اوزرينده قلمه چالاجاغينا اوميد و اينام دويغولارى آشيلايلا بيلير .

"شيدا" پيئسى

باكى مطبع ايشچىلرينين حياتيندان بحث ائدن "شيدا" (۱۹۱۶) پيئسينده چتين، آغير حيات طريزين و آزادلىق دوشونجهسينين تقديمي اۇن مۇقعيه چكىلميشدير. ديگر درام اثرلريندن فرقلى اولاراق جاويد بو اثرده رئاليست، حياتى مسئلهلره گئنيش يئر آييرميشدير. پيئسين ايلك صحنهلرينده مطبع ايشچىسى شيدانين آزادلىق آرزوسو ايله

اثرلريدير. او، آذربايجان رومانتيك منظوم دراماتورگياسينين ياراديجيسى و بانى سيدير.

"آنا" فاجعهسى

اديبين ايلك درام اثرى اولان "آنا" منظوم فاجعهسينين (۱۹۱۰) مۇوضوسو داغيستان حياتيندان آلىنميشدير. اثرين اساس قهرمانى اولان قوناقرور و مغرور سلما آذربايجان ادبياتى اوچون يئنى تىپلى آنا اوברازيدير. اونون عصمت آدى بير چركز قيزينا نيشانلى اولان اوغلو قانپولادلا بو قيزا كۆنول سالان اورخان آراسيندا رقابت واردير. عصمت ايسه كاسيب عائلهنى تمثيل ائدن قانپولادا صادق قالير و اورخانين جاه-جالاليني رد ائدير. اورخان دوستو مرادين واسطهسيله قانپولادى اۇلدورتدورور. مراد تهلوكهدهن خلاص اولماق اوچون كيملىيني بيلمهدهن سلما خانيمين - آنانين ائوينده سيغينماق ايستير. آنا اوغلونون قاتيليني تانيسا دا، درين داخيلي سارسينتيلارينا، معنوى ايضطرابلارينا، غضبينه قالب گلمىي باجارير. "نامرد قوناغى" ائويندن اوزاقلاشديماقلا جزالانديران آنا بو آجى، قانلى طالعين سببيني الله ين قيسمتى ايله علاقه لنديرير :

گئت، نامرد قوناغ، گئت! آلچاق مرتجعى!

گئت، ميسكىن حريف، گئت! جلاد، بير تيجى!

گئت، وجدان سيز كنديني قورتار، ياشا!

آنچاق وجدان سيزلارى بسلر دونيا!

گئت، گۇزوم گۇرمهسين! اوزاقلاش، دفع اول!

نه حاق سيزلىق ائتدينسه الله دان بول!

گئت، چكىل گئت! دين سيز، الله سيز خاين!

مردار ايزين بو تورپاق دان سيلين سين!

اۇولادىنين قاتيليني باغيшлаماغى باجاران سلما صورتى دونيا ادبياتى اوچون ده تكرر سيز بديعى اوברازدير. جاويدين "مارال" و "شيدا" پيئسلرى نثرله يازيلميشدير. هر ايكي اثرده شعر پارچالاريندان، ليريك ائلمئنتلردن ايستيفاده اولونموشدور .

اولوی، اوجا عشقین بۇيوكلويونه اينام بسله يير. شيخين تيمثاليندا جاويد عشق، يوخسا اعتقاد، مؤمنلىك و يا گئركچلىك سواللارى اساسيندا قوردوغو سوژئت، ياراتديغى دراماتيك مناقيشه واسطه سيله اينسانين حقيقت آختاريچيليغى، محبتى اعتقاد سوييه سينه يوكسلمك سيلرى ايله اوجالا بيلجينين مومكونلويونو اثبات ائتميشدير. اثرده صنعانين ديليندن دئيلىميش آشاغيداكى مىصراعلار دا بونو بير داها تصديق ائدير :

كيم كى، عشق آتشيله اولدو هدر،
اونو يانديرماز اؤيله آتشلر .
بنى اؤلدورسه لر ده بن ياشاريم،
ترك ائديب خلقى خاليقه قوشاريم .

ابديت بنيم مزاريم دير،
چونكى سلطانى-عشق ياريم دير .
عشق اوچون جان نيسان ائدن ارلر،
ابدى بير حيات ايچينده گولر .

"اوچوروم" فاجعه سى
"اوچوروم" فاجعه سى (۱۹۱۹) ايله حسين جاويد ياراديجيلىغينين بيرينجى مرحله سى باشا چاتير. مؤوضوسو توركيه حياتيندان آلينميش بو اثرده اديب صونعى آوروپالاشمانين، ياد تاثيرلرين ميللى معنوياتلا اوزلاشمايان عييجرلىكلرينى عكس ائتديرميشدير .

"آفت" فاجعه سى
سوؤت حاكميتى ايللرينده يازيلميش "آفت" (۱۹۲۲) فاجعه سينده كوبار جمعيتينين مئشان اخلاقينين معنوى پوچلوغو آچيلىب گؤستريلميشدير. آفتين دوكتور قاراتايين يالان وعدلرينه آلداناراق، كوبود، قبا معنوياتجا كاسيب اولان ارى اؤزدميرى اؤلدورمه سى، داها سونرا ايسه اؤزونو محو ائتمه سى همين دايره نين فاجعه سى كيمي عمومىلىشديريلىر .

چيخيش ائتمه سى، فلهلره اؤز حقوقلاريني باشا سالماسى دراماتورقون اجتماعى موباريزه سينين وضعيتى و وظيفه لرى حاقينداكى قناعتلرينى ايفاده ائتمه سينه شرايط يارادير. اينقيلاب روحلو مارشلارى فلهلر طرفيندن اوخوندوغو اوچون ايشدهن قوولان، حبس ائديلهن شيدانين روح دوشگونلويونه قاپيلماسى، درويشوارى حيات كئچيرمه سى مباريزه نين آخيرا چاتديريلماسينا ايمكان وئرمه ين فاكتر كيمي ديرلنديريلىر. باشما مين بير مصيبتلر گتيريلهن، قارداشى ورم خسته لييندن اؤلن، آغير ايش شرايطينده قولونون بيريني ايتيرهن، اصلينده ميداندا تك قالان قارا موسانين انتيقام حسلى ده جمعيتى ايرلييه آپارا بيلمير. بوتؤولوكدە "شيدا" پيئسى عصيانكار چيخيشلار ائتمه سينه باخمايلاق، رئال مباريزه يوللارنى تاپا بيلمه يه ن اينسانلارن فاجعه سيني عمومىلىشديريير .

"شيخ صنعان" فاجعه سى
حسين جاويدن "شيخ صنعان" فاجعه سى گئنيش معنادا آذربايجان دراماتورگياسينين شاه اثرلريندن بيريدير. بو اثر جاويدن رومانتيك دراملارينين زيروه سينده دايانير. "شيخ صنعان" منظوم فاجعه سى (۱۹۱۴) دينى-افسانوى شخصيت اولان صنعان محبت ماجراسى اساسيندا اينسانين معنوى اوجاليغى حاقيندا يازيلميش دراماتيك اووئورتورا تاثيرى باغيشلايير. جاويد بو اثرينده اصل عشقن دينى اعتقاد اوزرينده كى طنطنه سيني، بوتون بوخوولارى داغيتماق قدرتينى نمايش ائتديرميشدير. پيئسده موسلمانلار، موريدلر، مؤمنلر موحيطينده هاميدان اوجادا دايانان صنعانين باخيشلاريندا گورجو قيزى خومارا اولان سئوگى سيندن سونرا يارانان ديشيك ليكلرين تيمثاليندا بوتؤولوكدە اينسانين ديشمه سى پروسئسى دولغون شكيلده جانلنديريلىر. بو واختادك مقدس معبدگاهلارا و زيارتگاهلارا سجده ائدن شيخ صنعان بوندان سونرا

ائتمیشدیر. دراماتورق گورلایان اینقیلاب دالغالاریندان خوفلانیب آوروپایا قاچان کنیازین و اونون عائله‌سینین فاجعه‌سینی ده مهارتله اومومیشدیرمیشدیر .

گورکملی ایران شاعری ابولقاسیم فردووسینین آنادان اولماسینین مین ایللیک یوبیلئی مونساییتله کئچیریلن مسابقهده اشتیراک ائدن حسین جاوید ۱۹۳۲-جی ایلده "سیاوش" فاجعه‌سینی یازیب تاماملامیشدیر. اثر فیردوسینین "شاهنامه" داستانین موتیولری اساسیندا قلمه آلینمیشدیر، لاکین جاوید بؤیوک فیردوسینی تکرار ائتمیش، ایران-توران قارشیدورماسینین تصویریندن یارانمیش "شاهنامه"دن فرقلی اولراق اینسانلارین، مونساییتلرین یاخینلاشدیریلماسی یوللارینداکی مانعهلرین آرادان قالدیرلماسیندان سؤز آچمیشدی .

"خیام" درامی

"خیام" درامیندا جاوید بؤیوک شاعر و موتفککیر عمر خیامین سیماسیندا دؤورونون فؤوقونه یوکسله بیلن بیر رومانتیک قهرمانی جانلاندیرمیشدیر. خیام آییق شوبههلری و حیات عشقی جاویده سنتکار و جمعیت پروبلئمینه مناسیبینی ایفاده ائتمک اوچون مناسیب شرایط یاراتمیشدیر. بؤیوک تورک حکمداری آلپ أرسلانین و اونون اوغلو ملیکشاهین علمی-ادبی فعالیت اوچون یاراتدیغی مونبیت موحیطین خیام کیمی سنتکارلاری یئتیشدیره بیلجیینی وورغولایان مؤلف سانکی منطیقی معنادا یئنی قورولموش سووئت دؤورلرینده بوتون بونلاری تاپا بیلمدیینی وورغولامیشدی. قانلی-قادالی رئرئسسیا رژیمین باشلانماسی عرفه‌سینده ایرلی سورولن بو ایدئیا خیرله شرین ازلی-ابدی مباریزه‌سینین یئنی شرایطدهکی عکس-صداسی کیمی سسله‌نیردی .

آذربایجان تئاترلاریندا حسین جاویدین درام اثرلری بؤیوک موفقیتله تاماشایا قویولموشدور. رئسپوبلیکامیزدا اؤزونمخوص پرنسپلره مالیک جاوید تئاتری مؤوجوددور. جاویدین رومانتیک منظوم

"پیغمبر" و "توپال تیمور" لزی دراملاری

حسین جاویدین تکجه یارادیجیلیغیندا یوخ، هم ده شخصی طالعیینده "پیغمبر" و "توپال تیمور" لری دراملارینین اؤزونمخصوص یئری واردیر. اولاه هر ایکی اثرده جاوید ایلک دفعه ایدی کی، تاریخی شخصیتیه و تاریخدن آلینمیش حادثه‌لره مراجعت ائتمیشدی. ایکینجی‌سی ایسه بؤیوک ادیب تاریخی مؤوضویا معاصر مۇقع‌دن یاناشمیشدی کی، بو دا دؤورون ادبی تنقیدی طرفیندن بیر چوخ حاللاردا مؤوجود جمعیتله باغلی یوزولدوغوندان حسین جاوید اوچون معین چتین‌لیکلره سبب اولموشدو. جاوید افندی هم ده تیمورلنگ کیمی بیر فاتئهی و محمد پیغمبری ایدئاللاشدیرماقدا گوناھلانديريلمیشدی. اصلینده ایسه دراماتورقون مقصدی "توپال تیمور" اثرینده تیرانلیغی تنقید ائتمکدن، "پیغمبر"ده ایسه اینسانین مقدس‌لیک مرتبه‌سینه یوکسله بیلمه‌سیندن بحث ائدیردی. هر ایکی اثرده دراماتیک واسطه‌لرله یاناشی، تصویره، تهکیه‌یه ده معین یئر وئريلمیشدیر کی، بو دا همین بدیعی نمونه‌لرین صحنه‌یه چیخاریلماسینی چتینلشدیریر. "پیغمبر" درامی ایسه بوتؤولوکده صحنه اوچون نظرده توتولمامیشدیر .

"کنیاز" درامی

"کنیاز" درامیندا (۱۹۲۹) جاوید معاصرلیه داها یاخین ایدی: بو باخیمدان "کنیاز" فاجعه‌سی جاویدین یارادیجیلیغیندا یئنی احوالی-روحیه‌نی عکس ائتدیرن اثر کیمی جدی مارق دوغورور. خوش گذران کئچیره‌ن کنیازین زورلا اؤزونه آرواد ائتدی کندلی قیزی جاسمئین اونلارین قاپیسیندا قوللوقچولوق ائدن مارقونون اوغلو بولشویک آنتونو سئچمه‌سی و کشمکشلی حادثه‌لردن سونرا اونا قوووشماسی جاویدین یارادیجیلیغیندا محکم یئر توتان آزاد سئوگینین و پاک معنویاتین طنطنه‌سی موتیونین یئنی شرایطده جانلاندیریلماسینا خیدمت

آذربایجانا گتیریلمه‌سینه بیر نئچه دفعه جهد گؤستريلسه ده، سووئت ایدئولوگياسینین حکم سوردویو شوروی مکانیندا بئله بیر مثلاًین رئاللاشماسی چتین اولدوغوندان، سیبیرده کی دمیر سیفلرین آچیلماسی، "سووسئکرتنو" سندلرین اؤیرنیلمه‌سی، جاویدین مزارینین سیبیرده آختاریلیب-تاپیلماسی و نهایت اونون آذربایجانا گتیریلمه‌سی اوچون موافیق اجازهلرین آلینماسی او دؤورده حلینی تاپمامیشدی .

۱۹۸۲-جی ایل اوکتابرین ۲۶-دا حسین جاویدین نعشی مسکوادان باکییا، سونرا ایسه ناخچیوانا گتیریلیر. ناخچیواندا - ائوینین قارشیسیندا دفن اولونور.

عائله‌سی

حسین جاوید عائله‌سی ایله بیرلیکده ۱۹۱۸-جی ایلده حسین جاوید میشکیناز ملا حسین قیزی ایله عائله حیاتی قورموشدور. میشکیناز جاوید اونون ایلک اوخوجوسو اولماقلا یاناشی اثرلرینین اوزونو کؤچورمکده ده کمک ائدردی.

"ایلیسین انتیقامی" پیئسینین اونون خطی ایله کؤچورلموش صورتی اولماسایدی، بؤیوک شاعر و دراماتورقون رئپرئسیا قوربانلی اولموش باشقا اثرلری کیمی، بو اثر ده ایتجکدی. حسین جاویدین حبسیندن سونرا تیکیش آرتلینده ایشلمیش، منزیللری الیندن آلینمیش، مشققتلی گونلر یاشامیشدیر. حسین جاویدله باغلی خاطره‌لرینین بیر

دراماتورگیاسی میلی مدنیتمیزین اینکیشافینا بؤیوک تهفه وئرمیشدیر. رئژیسسورلارین، آکتیورلارین بوتؤو بیر نسلی جاوید تئاتری اساسیندا یئتیشیب فورمالاشمیشدیر .

سورگون ائدیلمه‌سی و اولمو

سووئتلر بیرلینده توتالیتاریزمین دهشتلی دؤورونده حسین جاوید سوسیالیزمین "نالیتلر"یندن یازماغی اؤزونه روا بیللمیش. اونا گؤره ده بو متین شخصیت سیبیر بوزلاقلارینا، ماقادانا سورگون ائدیلمیش و ۵ دئکابر ۱۹۴۱-جی ایلده ایرکوتسک ویلایتینین تایشئت رایونونون شئوچنکو کندینده وفات ائتمیشدیر .

وفاتیندان سونرا

سووئت ایدئولوگياسی و رژیمینین حاکم اولدوغو بیر دؤورده ناخچیواندا قبول اولونموش قرار هله هئچ ده هر شئی دئمک دئییلدی. اونون ایجراسی اوچون کرملین ده برژننن، لوبیانکادا DTK صدری آندروپوون راضیلغینی آلاق مطلق شرطلردن بیرى ایدی .حسین جاویدله باغلی موسکوا مذاکره‌لریندن و راضیلاشمالاریندان سونرا تاریخی قرارین ایجراسی ناخچیوان ویلایت پارتیا کمیته‌سینین کاتیبی حمید جعفروو حواله اولونور. ۳۵ ایلدهن سونرا حمید جعفروو همین گونلری بئله خاطرلاییر :

"محض حیدر علیوین تشبوسو ایله اوزاق سیبیرین لچاتماز یئرلریندن ح. جاویدین جنازه‌سینین قالیقلا رینین دوغما یوردو ناخچیوانا گتیریلمه‌سی اونون تاریخی خیدمتلریندن دیر .

۱۹۸۲-جی ایل اوکتابرین ۳-ده حیدر علیو ناخچیواندا سفرده اولارکن جاویدین نشینین ناخچیوانا گتیریلمه‌سینین اهمیتلی اولدوغونو وورغولادی. ۱۹۵۶-جی ایل مارتین ۶-دا آذربایجان شوروی عالی محکمه‌سینین حکمو ایله حسین جاوید برات آلدیق‌دان سونرا اونون جنازه‌سینین قالیقلا رینین

۱۹۴۴-جو ایللرده همین کمیتهده مسئول رئاكتور،
۱۹۴۴-۱۹۴۵-جی ایللرده نظامی آدینا ادبیات موزه
ینده کچیک علمی ایشچی، ۱۹۴۵-۱۹۴۹-جو
ایللرده آذربایجان دؤولت تئاتر اینستیتوتونون
تئاترشوناسلیق فاکولته سینده باش لابورانت، ۱۹۵۰-
۱۹۵۳-جو ایللرده معلم، ۱۹۵۳-۱۹۶۷-جی ایللرده،
عینی زاماندا ج. جاببارلی آدینا آذربایجان دؤولت تئاتر
موزه ینده علمی ایشچی، ۱۹۶۸-۱۹۹۱-جی ایللرده
همین موزه ین دیرئكتورو وظیفه لرینده
چالیشمیشدیر. حسین جاویدین ائو موزه ینین
یاراندیغی گوندن ۱۹۸۱-جی ایلدهن عمرونون سونونا
قدر همین موزه یه رهبرلیک ائتمیشدیر. موزه ین
یارادیلما سیندا، ائکسپوناتلارین توپلانیب سرگییه
حاضرلانما سیندا، اونلارین تدقیقی و تبلیغ
ائدیلمه سینده چوخ بؤیوک خیدمتلری اولموشدور.
اونون گرگین امیی نتیجه سینده بو گون موزه ین
اساس فوندوندا ۵۰۰۰، علمی-کؤمکچی فوندلاریندا
ایسه ۳۰۰-دن آرتیق ائکسپونات توپلانمیشدیر. توران
جاوید "امکدار مدنیت ایشچی سی" فخری آدینا لایق
گؤرولموش، "امک رشادتینه گؤره" مدالی، آذربایجان
میلی علملر آکادمیاسینین "فخری فرمانی" ایله
تلطیف ائدیلمیشدیر، آذربایجان جمهوریتی
پرئزیدنتینین فردی تقاعدچوسو اولموشدور. ۲۰۰۴-
جو ایل سنتیابرین ۱۲-ده ۸۱ یاشیندا دونیاسینی
دیشمیشدیر. مزاری حسین جاویدین ناخچیوانداکی
مقبره سینده دیر.

کیتابلاری

حسین جاوید. اثرلری. ۵ جیلده. ۱-جی جیلده -
شعرلری، "آذر" پوئماسی؛
حسین جاوید. اثرلری. ۵ جیلده. ۲-جی جیلده -
درام اثرلری ("آنا"، "مارال"، "شیخ صنعان"،
"شیدا"، "اوچوروم")؛

قیسمی چاپ اولونموش، بیر قیسمی ایسه شاعرین
باکیداکی ائو-موزه ینده ساخلانیلیر. مزاری حسین
جاویدین ناخچیوانداکی مقبره سینده، ارینین، اوغلو
ارتوغرولون و قیزینین قبرلری ایله یان-یانادیر.
ارتوغرول حسین جاوید اوغلو راسی زاده ۲۲ اؤکتیابر
۱۹۱۹-جو ایلهده باکیدا آنادان اولموشدور. ۱۹۴۰-جی
ایلهده آذربایجان پئداقوژی اینستیتوتونو فرقله نمه
دیپلوم ایله بیتیریب آذربایجان دؤولت
کونسئرواتوریاسیندا تحصیل آلماغا باشلایب.
۱۹۳۹-۱۹۴۲ ایللرده آذربایجان دؤولت
کونسئرواتوریاسیندا بولبولون رهبرلیک ائتدی خالق
موسیقی سینی اؤیره نن علمی-تدقیقات کابینتینده
چالیشمیش بورادا موسیقی فولکلورو نومونه لرینین
توپلاما سیندا ایشتیراک ائتمیش، ۱۹۴۱-۱۹۴۲-جی
ایللرده کونسئرواتوریاسینین نزدینده کی موسیقی
مکتبینده درس دئتمیشدیر. آذربایجان خالق
ماهنیلارینی نوتا سالمیش، آوروپا و روس بسته
کارلارینی آیریجا نوتلار شکلینده چاپ اولونموش
رومانس و ماهنیلارینی آذربایجان دیلینه ترجمه
ائتمیشدیر. ۱۹۴۲-جی ایلهده طلبه اولماسینا
باخمایاراق، اوردو سیرالارینا چاغریلمیش، "خالق
دوشمنی" نین اوغلو اولدوغو اوچون جبهه یه دئییل،
گورجوستاندا یئرلشن فهله پادگانینا ایشله مه یه
گؤندریلمیشدیر. ۱۴ نوایر ۱۹۴۳-جو ایلهده ناخچیواندا
وفات ائتمیشدیر. "شیخ صنعان"، "مسهتی"
اوپئرالاری بیر سیرا کامئرا و اینترومئنتال اثرلری
یاریمچیق قالمیشدیر. مزاری حسین جاویدین
ناخچیوانداکی مقبره سینده دیر.

توران حسین جاوید قیزی جاوید ۲ اؤکتیابر ۱۹۲۳-
جو ایلهده باکی شهرینده آنادان اولموش، ۱۹۴۰-جی
ایلهده باکی شهر ۱۸۹ سایی مکتبی، ۱۹۵۰-جی
ایلهده ایسه آذربایجان دؤولت تئاتر اینستیتوتونو
فرقله نمه دیپلومو ایله بیتیرمیشدیر. محاربه ایللرینده
- ۱۹۴۲-۱۹۴۳-جو ایللرده آذربایجان رادیو
و ثریلیشرلی کمیته سینده آرخیواریوس، ۱۹۴۳-

توپال تیمور (فیلم، ۱۹۸۳)
 حسین جاوید (فیلم، ۱۹۸۸)
 قایدیش (فیلم، ۱۹۹۲)
 سما شاعری (فیلم، ۲۰۰۳)
 جاوید عمرو (فیلم، ۲۰۰۷)

حسین جاویده حصر اولونموش جاوید عمرو فیلمی
 حسین جاویده حصر اولونموش سندلی فیلم خزر
 تلویزیونو

حسین جاویده حصر اولونموش سندلی فیلم ۲-جی
 حیصه خزر تلویزیونو

یازار حسین جاوید'ین حیاتی - تورک دونیاسینین
 عنعنه لری TRT آواز

داهیلرین دیوانی - حسین جاوید ANS تلویزیونو

حسین جاویدین فاجعه‌لی حیاتی

حسین جاویدین آنا فاجعه‌سی ناخچیوان دؤولت درام
 تئاتری. ۱۹۹۱-جی ایل .

حسین جاویدین شیدا پیئسی آکادئمیک میللی درام
 تئاتری. ۲۰۰۹-جو ایل

حاقیندا یازیلان کیتابلار

ممد جعفر - "حسین جاوید" اژدر اسماعیل اف -
 "دونیا رومانئیزم عنعنه‌سی و حسین جاوید". باکی:
 یازیچی، ۱۹۸۲-جی ایل، ۲۲۰ ص.

اژدر اسماعیل اف - "حسین جاوید یارادیجیلیگی و
 دونیا ادبیاتیندا دئمونیزم عنعنه‌سی". باکی: علم،
 ۱۹۹۱، ۲۲۴ ص .

گولبنیز باباخانی - "آذربایجان ادبی فکری و حسین
 جاوید" (۲۰۱۰)؛ "حیدر علی اف و حسین جاوید"
 (۲۰۱۳)

حسین هشیم‌لی - حسین جاویدین لیریکاسی و
 آوروپا پوئتیک عنعنه‌لری. باکی: علم و تحصیل، ۲۰۱۲
 کمال جمال اف - حسین جاوید و مکتب. ناخچیوان:
 عجمی، ۲۰۱۳، ۱۴۴ ص.

حسین جاوید. اثرلری. ۵ جیلده. ۳-جو جلد - درام
 اثرلری ("ایبلیس"، "آفت"، "پیغمبر"، "توپال
 تیمور")؛

حسین جاوید. اثرلری. ۵ جیلده. ۴-جو جلد - درام
 اثرلری ("کنیاز"، "سیاوش")؛

حسین جاوید. اثرلری. ۵ جیلده. ۵-جی جلد - درام
 اثرلری ("خیام"، "ایبلیسین اینتیقامی")، مقاله‌لری و
 مکتوبلاری .

صحنه لشدیر یلمیش اثرلری

آکادئمیک میللی درام تئاتری - "امیر تیمور" (ایکی
 حیصه‌لی تاریخی درام، ۲۰۱۴) مهربان علی
 اکبرزادنین قورولوشوندا .

آکادئمیک میللی درام تئاتری - "آفت" (ایکی
 حیصه‌لی فاجعه، ۲۰۰۴)، مهربان علی اکبرزادنین
 قورولوشوندا

آذربایجان دؤولت گنج تاماشاچیلار تئاتری - شیخ
 صنعان (۲۰۰۹)، جنت سلیمووانین قورولوشوندا.

آکادئمیک میللی درام تئاتری - "شیدا" (ایکی
 حیصه‌لی فاجعه، ۲۰۰۹)، مراحیم فرض علیبیوون
 قورولوشوندا .

شعرلرینه بسته‌لنن موسیقیلر.

ممدعلی علی اف - کور عربین ماهنی‌سی،
 موسیقی‌سی فیکرت امیروووندور .

ائلخان احدزاده - "نیه گئتدین" رومانسی،
 موسیقی‌سی ائلدار مانصوروووندور .

تونزاله آغایئوا - گولباهار (قیزلار مکتبینده)

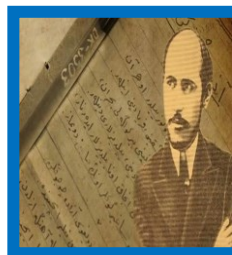
"بیزیم داغلار" اوراتورییا - سولیس، خور و بؤیوک
 سیمفونیک اورکستر اوچون، موسیقی‌سی ممد قولی اف

حاقیندا چکیلن فیلملر

حسین جاویدین ۱۳۰ ایللیک یوبیلئی مونااسیبتیله
 بوراخیمیش آذربایجان تمبر (۲۰۱۲)
 جاویدی خاطرلارکن (فیلم، ۱۹۸۲)

حسین جاوید کیست ؟

شاعر، نویسنده، نمایش‌نامه‌نویس تورک و یکی از نمایندگان گرایش ادبی رومانتیسم در ادبیات تورک است که در ۲۴ اکتبر سال ۱۸۸۲ در در روستای «شاه‌تختی» نخجوان چشم به دنیا گشود. وی همچنین

بانی طرزهای ادبی مانند شعر رومانتیک و تراژدی منظوم نیز تلقی می‌گردد.

وی تحصیلات دوره ابتدایی را در مدرسه مذهبی پشت سر گذاشته و سپس در مدرسه متوسطه موسوم به «مکتب تربیه» به تحصیل علم پرداخت. در سال ۱۸۹۴، راهسپار شهر تبریز شد و تا سال ۱۹۰۳ در مدرسه «طالبیه» مشغول به درس خواندن شد. بعد در دانشکده ادبیات دانشگاه استانبول تحصیل گرفته و در سال ۱۹۰۹ از آن دانشگاه فارغ‌التحصیل شد. سپس وی در شهرهای نخجوان، گنجه و تفلیس و از سال ۱۹۱۵ در باکو به آموزگاری پرداخت. حسین جاوید از چهره‌های ادبی توسعه دهنده سنت‌های ادبیات کلاسیک به‌شمار می‌آید.

جاوید آثارش را با بهره‌برداری از ژانرها و فرم‌های سرشاری آفریده‌است. وی اشعار غنایی زیادی سروده، داستان‌های غنایی- حماسی و نیز داستان‌های حماسی نوشته‌است. جاوید پایه‌گذار سبک‌های تراژدی و درام در ادبیات ما است. اولین کتاب شعرش به نام «گنج‌میش گؤنلر» (روزهای سپری شده) به سال ۱۹۱۳ به طبع رسیده‌است. حسین جاوید بیشتر به عنوان نمایش‌نامه‌نویس آوازه یافته‌است. تراژدی فلسفی و تاریخی و درام‌های خانوادگی که از سوی جاوید به تحریر درآمده‌اند، به لحاظ روش و نگارش نه تنها مرحله جدیدی در نمایش‌نامه‌نویسی در قفقاز و آذربایجان به وجود آورده‌اند، بلکه اثرات فراوانی بر پیشرفت و رشد تئاتر در این کشور نیز گذاشته‌اند.

تراژدی منظوم «ابلیس»، از آثار ارزشمندش محسوب می‌شود، که در سال ۱۹۱۸ نوشته شده‌است. وی در این اثر کلیه نیروهای مرتجع و محافظی را که «وحشیان بافرهنگ قرن ۲۱م» می‌نامید، به کاراکتر شیطان خلاصه و به جنگ‌های اشغال‌گرایانه نفرین‌هایی نموده‌است.

بین سال‌های ۱۹۲۰-۳۰ دو درام تاریخی به تألیف آورد، که شامل «پیامبر» (۱۹۲۲) و «توپال تیمور (امیر تیمور)» (۱۹۲۵) بود. پس از این‌ها درام‌های تاریخی به نام‌های «سیاوش» و «خیام» به ترتیب در سال‌های ۱۹۳۳ و ۱۹۳۵ نوشت، که نقطه عطف جدی در بینش وی نسبت به تاریخ و چهره‌های تاریخی بود.

حسین جاوید هرگز به تمجید از «ژوزف استالین»، مقامات وقت آذربایجان شوروی و «دستاوردهای کذایی کمونیسم در آثارش پرداخت. به همین دلیل، رهبران شوروی وی را با اتهامات ساختگی و جعلی همچون «اقدام علیه نظام شوروی»، «سازماندهی گروهی متشکل برای براندازی شوروی» و غیره... به ماگادان تبعید کردند. حسین جاوید در ۶ دسامبر سال ۱۹۴۱، در تبعیدگاه خود در روستای «شوچنو»ی استان «تایشتیسکی» در روسیه چشم به این دنیا فروبست.

حسین جاوید آثارش را به زبانی نزدیک به زبان تورکی متداول در تورکیه خلق نموده‌است
قبر حسین جاوید در ۲۶ اکتبر سال ۱۹۸۲ از مسکو به باکو و بعد به نخجوان منتقل و در مقابل خانه خودش تدفین گردید.

آثارش:

آثارشعری:

Geçmiş Günler (روزهای سپری شده)

Muhtelif Şiirler (اشعار متفرقه)

Bahar Şebnemleri (شبنم‌های بهاری)

تئاتر:

Ana (مادر)

Maral (مرال)

Şeyh Sinan (شیخ صنعان)

Şeyda (شیدا)

Uçurum (پرتگاه)

İblis (ابلیس)

Afet (آفت)

Peygamber (پیغمبر)

Topal Timur (امیر تیمور)

Siyavuş (سیاوش)

Hayyam (خیام)

İblis'in İntikamı (انتقام ابلیس)

سیزدهم میلادی به دستور ایلخان سلطان محمود غازان خان تأسیس گردید و به نام اولین طراح و مدیر آن، رشیدالدین فضل الله همدانی که وزیر غازان خان نیز بود، نامگذاری شد.

پردیس ربع رشیدی که در سایه امنیت ایجاد شده توسط حکومت ایلخانی، قرن ۱۴ میلادی را با برنامه‌های وسیع علمی، فرهنگی، اقتصادی و رفاهی آغاز نموده بود، به عنوان عظیم‌ترین مجتمع بین‌المللی علمی، آموزشی و صنعتی، و بزرگ‌ترین دانشگاه علوم پزشکی زمان خود، یکی از نمونه‌های فراوان سعی و همت ایلخانان، بویژه غازان خان، در عرصه‌ی تعالی و رشد و پویایی علمی و فرهنگی در چارچوب اندیشه‌های عصر خود به شمار می‌آید.

شهرک دانشگاهی ربع رشیدی که صدها استاد شامل دانشمندان، علماء، اطباء ممتاز، اربابان حرف، هنرمندان، صنعتگران ماهر و ... را از اقصیٰ نقاط جهان جذب نموده، در هر شاخه‌ی علمی شعبه‌ای راه‌اندازی کرده و بیش از شش هزار دانشجو را در مقاطع مختلف مبتدی تا عالی و به هفت زبان زنده‌ی دنیا تعلیم می‌داد، هزینه‌های خود را از طریق اوقاف تأمین می‌کرد و برای تمام اساتید و دانشجویان خود مقرری آبرومندی تعیین نموده بود.

ربع رشیدی، علاوه بر تعلیم و تعلّم، در اموری چون تأسیس مساجد تابستانی و زمستانی، بیمارستان (دارالشفاء)، کتابخانه، مرکز تألیف و چاپ آثار علمی، بانک (دارالضرب و خزانه‌ی نقود)، بازار، بناهای اداری و خوابگاهی، کارگاه‌های صنعتی گوناگون، رستوران غذاخوری و مهمانسرا، خانه‌های سازمانی (ده‌ها هزار منزل مسکونی)، تأسیسات رفاهی شامل حمام، حوضخانه، باغ‌ها، نهرها و مکان‌های تفریحی، پرورشگاه کودکان یتیم (دارالایتام)، غذاخوری‌های رایگان ویژه‌ی اقشار فقیر (دارالمساکین) و ... نیز فعالیت وسیعی داشت.

در کاوش‌های صورت گرفته در شهرک تاریخی ربع رشیدی مشخص شده است که کاشی‌کاری‌های زیبای گوی مجیت که به فیروزه‌ی اسلام نیز معروف می‌باشد، ریشه در فعالیت کارگاه‌های سفال و کاشی‌سازی ربع رشیدی دارد.

بررسی‌ها نشان می‌دهد وقف‌نامه‌ی ربع رشیدی فراتر از یک وقف‌نامه‌ی معمولی بوده و در واقع یک نظام‌نامه‌ی دقیق و مفصل تشکیلاتی و برنامه‌ریزی شده در زمینه‌های مدیریت آموزشی، برنامه‌ریزی شهری و مسائل انگیزشی و رفاهی برای یک شهر دانشگاهی می‌باشد که هر زمانی قابل پیاده‌سازی و تحقق است.

اگر شواهد و مستندات تاریخی وجود نداشت، شاید تصور می‌شد که ساخت چنین مجموعه‌ای در آن روزگار پدیده‌ای دست‌نیافتنی و یا فقط قسماً قابل تحقق بوده است؛ ولی نه تنها شکل گزارش‌گونه‌ی وقف‌نامه نشان می‌دهد که خواجه رشیدالدین پس از طراحی و احداث مجموعه آن را نوشته، بلکه مکاتبات مختلف وی و تحقیقات ده‌ها مورخ و باستان‌شناس متخصص نیز حاکی از تحقق این مجموعه‌ی عظیم تحت تأثیر افکار سازنده‌ی غازان خان و اهتمام خواجه رشیدالدین همدانی بوده است.

بیگنیرین آدلیم سؤزلی

تانای شرقی دره جک

۱. بولود قارا چورلو سهند:

اؤزگه چیراغینا یاغ اولماق بسدیر

۲. نسیمی :

منده سیغار ایکی جهان من بو جهانده سیغمزام

۳. زهتابی کیریشچی:

سو دئییبدیر منه اولده آنام آب کی یوخ

۴. خورشید بانو ناتوان :

غم یوکون چکمکدن ای دیل بیر دم آزاد اولمادیم

۵. نظامی گنجوی :

جهاندا عشقندن باشقا نه وارسا کدردیر غصه دیر دردیر نهایت

۶. فضولی :

دگیلسن چوخدان ای گردون جهان سئیرینده یولداشیم

۷. اوغوز خان :

تانریم نه قدر قورخاق تورک وارسا هامیسینی هلاک ائت

۸. آتاتورک :

نه موتلو تورکم دییه نه

۹. بختیاروهابزاده :

ساباحین هم بوگونون هم دوننیدیر بو وطن

۱۰. شاه اسماعیل خطائی:

مست و مجنون اولموشام من فرقتیندن یا حبیب

۱۱. ذکری اردبیلی :

جانیمی جانان آلیب، ناصح منی منع ائيله مه

۱۲. دیوان لغات الترک :

تورک تانری قوشونودور

۱۳. حیران خانوم :

سنی ستودیم او قدر کی اولرم اول دئییه سن

۱۴. شهریار :

تورکی والله آنالار اوخشاقی لایلالی دیلیدیر

۱۵. آذرباش:

تورکی دانیش تورکی یاز اؤز دیلووه ائتمه ناز

https://t.me/turki_elyazmalar

فرهنگ، هنر و تمدن تورک

ربع رشیدی تبریز: اولین و بزرگ‌ترین شهرک

دانشگاهی بین‌المللی جهان

مجموعه‌ی بی‌نظیر و ارزشمند ربع (اقامتگاه) رشیدی تبریز یکی از آثار تاریخی معماری تورکی - سبک ایلخانی می‌باشد که امروزه فقط قسمت ناچیزی از آن باقی مانده است. این مجموعه، در واقع، یک شهرک دانشگاهی بسیار منظم و پیشرفته بود که اواخر قرن

Xudafərin

Türkçə - Farsca

Ocak – Şubat 2025 İL 22 - SAY 233 ELMİ-ƏDƏBİ-KÜLTÜRƏL DƏRGİ

<http://www.khudafarin.ir>

<https://t.me/xudaferindargisi>

HÜSEYN CAVİD 1882-1941

